

אספקלריא לקלריא

אספקלריא לפרשת אמור תשפ"ג

חינוך

חידות

אספקלריא לדף היומי

סיפור

ניתן להגיש תגובות לכל המאמרים, בכתובת המערכת:

2248228@gmail.com

המערכת אינה אחראית לתוכן המאמרים וסגנונם

אסור להדפיס ולפרסם את החיבור או חלקו למטרת מסחר בלא רשות מפורשת בכתב מהמו"ל (ישראל אברהם קלאר)

חקירה בפרשה / הרב יהושפט שרגא רבינוביץ, מג"ש בישיבת מיר וראש מכון דעת סופרים מד

חדשו הגדול של הספורנו: "הדלקת הנרות ע"י אהרן הכהן כל ארבעים שנה היה לה דין ומציאות כמו ביום הכפורים.....מד

יש מאין / הרב יצחק שלמה פייגנבוים, מו"צ בבני ברק, מח"ס 'נר איש וביתו' ו'שמועה טובה' מז

למה נסמכה פרשת שבת למועדים.....מז

להתענג על ה' / הרב יעקב מנשה, מגיד מישרים בשכונת פסגת זאב נ

אל מול פני המנורה יאירו - לעולם.....נ

לוית ח"ץ / הרב חיים נתן היילפרין, מח"ס 'לקוטי שערי תשובה' (מאנשעסטער) .. נד

סיפור מדהים בגודל כוחו של שמירת עינים!.....נד

מנחת נחום / הרב נחום אריה ברנט נו

בהא דנטמא רבי ישמעאל כהן גדול לרבי שמעון בן גמליאל.....נו

מעדני מלך / הרב מרדכי מלכא, הרב הראשי לעיר אלעד, נשיא וראש מוסדות "אור המלך", מחבר ספרי שו"ת דרך המלך, אמרי מרדכי ועוד סו

חובת הזהירות מגרימת צער לחברו.....סו

משאת משה / הרב מנחם ישראל חזן, מודיעין עילית עד

בשם ה' אלוֹקנו נזכיר.....עד

מתורתו של הצפנת פענח / הרב אברהם ישעיהו הכהן בירנהק, מו"ל 'צפנת פענח החדשות', מודיעין עילית פג

ביאור מקרא.....פג

נגוהות בפרשה / הרב ישראל מאיר אסטריק, כולל מגדל עוז (רחובות) פד

מצוות מסירות נפש.....פד

נחשבה / הרב יחיאל הלוי נוביק, ראש כולל דעת יוסף - אשדוד, עורך ספרי מרן הגר"ש רוזובסקי זצ"ל פו

ימי הספירה - ימי התעלות והתרוממות - עד שיהפכו לדבר שבמנין.....פו

עיון המשפט / הרב אליעזר דוידזון, ראש כולל ובית הוראה לממונות 'עיון המשפט', אלעד פח

בגדרי הפטור מתשלומי 'ריפוי' בבהמה.....פח

עקבי חז"ל / הרב אברהם יעקב גולדמינץ, מח"ס בדמיך חיי, שבילי דירחא, ושא"ס צב

מדוע צריך לומר פעמיים - אָמַר וְאָמַרָה.....צב

פניני פז / הרב אברהם נח זלצמן, מח"ס 'אדני פז' על סוגיות הש"ס צו
שמן זית - כתוש.....צו

פרחים לתורה - כיצד מוכיחין / הרב ישראל חיים בלומנטל, מג"ש בכולל תורת
מרדכי צח
דוגמא אישית!.....צח

שבט מישראל / הרב ישראל פרידמן, רב קהילת טשארטקוב, מח"ס 'שבט
מישראל', מאנשעסטער.....ק
עניני ומנהגי פסח שני.....ק

שיח שפתותינו - שמירת הלשון בפרשת השבוע / הרב איתמר חבשוש, מח"ס
'ומשחרי ימצאונני' במעלת עשרה הראשוניםקח
המדבר לשון הרע מחלל שם שמים ובפרט תלמיד חכם או איש חשוב, וזו
היתה סיבת פטירת תלמידי רבי עקיבא.....קח
המדבר בגנות חבירו 'כאשר עשה כן יעשה לו' ומחליפים ביניהם את
מעשיהם. וטוב עין המברך חבירו, יבורך!.....קט
הפוסל חבירו ונותן בו מום - כן ינתן בו, וכל הנותן מום בחבירו כאילו נתן
הפגם בו יתברך ח"ו!.....קי

שימו לב אל הנשמה / הרב נפתלי שמואל רייך, משפיע דישיבת 'תורת דוד', מונסי
ניו יורק.....קיב
סגולת ימי ספירת העומר - להכיר את מעלת מהותנו הפנימית.....קיב

שמחת אלעזר / בעקבות הגאון רבי שמחה (בן הגה"ק רבי אלחנן הי"ד) וסרמן
זצ"ל, ראש ישיבת אור אלחנן, מגדולי דורו וממעוררי תנועת התשובה.....קית
הקדמת התורה לפרשת המועדים.....קית

שמחת מיכאל / הרב דוד דרעי, מראשי ישיבת 'משכן אהרון' ומח"ס שמחת מיכאל
על הש"ס, אלעד.....קכב
הטעם שאין מתחילים ספירת העומר מליל הסדר, והנפק"מ.....קכב

תבונות שורש - הארות בפרשה על פי שורשי התיבות / הרב אשר זאב שרייבר,
מח"ס תבונות כפיו, תבונות מועד.....קכד
שמן משחת קודש.....קכד

תבונות / הרב נחמן דרקסלר.....קל
אני ישנה וליבי ער.....קל

תשובות הגר"ח - פנינים מתורת רבינו מרן שר התורה הגר"ח קניבסקי זיע"א שטרם
נדפסו / הרב אהרן הלוי גרנדש מח"ס תשובות הגר"ח.....קלב
שו"ת בפרשת אמור.....קלב

שו"ת בעניני ספירת העומר ול"ג בעומר.....קמא

חינוך קמד

חינוך בפרשה / הרב יחיאל מיכל מונדרוביץ', מפקח בתלמודי תורה ומרצה חינוכי
קמד.....

מצברים טעונים!.....קמד

חידות קמו

פתשגן הכתב - חידה בפרשת השבוע / מבית 'לא יסור שבט מיהודה'..... קמו

חידה בפרשת השבוע!.....קמו

פתרון חידת 'פתשגן הכתב'.....קמו

אספקלריא לדף היומי קמח

אספקלריא לדף היומי - הארות במסכת הנלמדת..... קמח

הרב יוסף דב הרצוג, ארה"ב.....קמח

סיפור קנב

בומרנג - דרמה סוחפת בהמשכים בעלת מסר חד ביותר / הרב חנוך חיים וינשטוק

קנב.....

פרק י"א - מצח נחושה.....קנב

סיפור / מתוך המדור 'לוית ח"ן' באספקלריא הנוכחי.....קס

מה שסיפר המגיד מישרים פה מפיק מרגליות הרה"ח ר' אברהם מרדכי

מלאך שליט"א עבור הארגון הידוע "עינים".....קס

אספקלריא לפרשת אמור תשפ"ג

אשרי האיש - פנינים והארות מכל הדורות / ישראל אברהם קלאר

אשרי האיש גו'. רבי יודן אומר: המזמור הזה משובח מכל המזמורים (מד' שוח"ט)

**"והיה כעץ שתול על פלגי מים" - השוואה מפתיעה בין דברי
הזוהר הקדוש לדברי המגיד מקוז'ניץ!**

דוד המלך משבח את האיש אשר לא הלך בעצת רשעים ובתורתו יהגה יומם ולילה
במלים: **"וְהָיָה כְּעֵץ שֶׁתוּל עַל פְּלָגֵי מַיִם אֲשֶׁר פְּרִיּוֹ יִתֵּן בְּעֵתוֹ, וְעֵלְהוּ לֹא יִבּוֹל, וְכָל אֲשֶׁר
יַעֲשֶׂה יִצְלִיחַ"**.

הבאנו כמה מקורות וטעמים לכך שהכתוב ממשיך את תלמיד חכם "כעץ", וכמה נאה
לעסוק בזה כעת, בעומדנו די סמוך לחמשה עשר בשבט, ראש השנה לאילנות!

*

בזוהר הקדוש מבואר הפסוק 'והיה כעץ שתול' כך:

כשם שעץ שתול על פלגי מים, שאינו יבש, מצמיח חלקים רבים (שרשים, גזע, ענפים,
עלים, פרחים וכו') - כך העמל בתורה כלולה תורתו מחלקים רבים (פשט, רמז, דרש, סוד
וכו').

*

נביא כאן את תרגום לשון הזוהר הקדוש (פרשת בלק, דף רב ע"א):

כמה טובים הם דרכי ושבילי התורה!

שהרי בכל דבר ודבר יש כמה עצות, כמה טובות לבני אדם, כמה מרגליות שמאירות לכל
צד. ואין לך דבר בתורה שאין בו כמה נרות מאירים לכל צד: פסוק זה הוא כפשוטו, ויש בו
כפי מדרשו, ויש בו חכמה עליונה להזהיר למי שצריך.

אשרי חלקו מי שמתייגע בתורה תמיד. מי שמתייגע בה מה כתוב בו? **'כי אם בתורת ה'
חפצו ובתורתו יהגה יומם ולילה והיה כעץ'**. למה זה סמוך לזה? אלא, מי שמתדל בתורה
יומם ולילה, לא יהיה כעץ יבש, אלא כעץ שתול על פלגי מים: מה אילן (1) יש בו **שרשים**,
(2) ויש בו **קליפות**, (3) ויש בו **מוח**, (4) ויש בו **ענפים**, (5) ויש בו **עלים**, (6) ויש בו **פרחים**,
(7) ויש בו **פרי** - שבעה מינים אלו עולים לשבעה עשר - לשבעים [כל מין מהשבע כלול
מעשר, כנגד עשר הספירות, סך הכל שבעים] - גם דברי תורה: (1) יש בהם **פשט המקרא**,
(2) **דרש**, (3) **רמז שרומז חכמה**, גימטריאות, (4) **סודות טמירים**, סודות נסתרים אלו על אלו,

(5) פסול וכשר, (6) טמא וטהור, (7) איסור והיתרא. מכאן והלאה מתפשטים הענפים לכל צד, 'והיה כעץ' ודאי. ואם לא - אינו חכם בחכמה".
עד כאן דברי הזוהר הקדוש.

*

והנה, השוואה נפלאה לדברי הזוהר הקדוש, שמשלימה את ביאור המשך המזמור בנוסח 'דברי תורה עשירים במקום אחר', נמצא בקונטרס של המגיד מקוז'ניץ זי"ע על עשרה מזמורים ראשונים (נדפס בתוך ספר 'אמרי צדיקים'):

בזוהר הקדוש התפרש הפסוק 'והיה כעץ שתול' שרומז על כך שיש בתורה גם את חלק הסוד, כמו עץ שיש בו 'שבעים' חלקים, ובא הכתוב להורות שלומד התורה צריך שיהיו בו כל חלקי התורה, ואם לאו - אינו נחשב חכם בחכמת התורה.

והנה, המגיד מקוז'ניץ, בלא להזכיר כלל את דברי הזוהר הקדוש, בא ומפרש כך את הפסוק הבא אחריו! 'לא כן הרשעים כי אם כמץ אשר תדפנו רוח' (תהלים א, ד), שהרשעים טוענים: 'לא כן' שיש בתורה את חלק הפנימיות, 'כי אם כמוץ' - הם טוענים שיש בתורה רק את חלק החיצוניות.

והדברים משלימים זה את זה להפליא, שעל מה שאמר הכתוב קודם לכן שהאמת היא 'והיה כעת שתול' שיש גם את חלק הסוד שהוא חלק בלתי נפרד מהתורה, על זה עצמו ממשיך הכתוב ואומר שהרשעים אומרים "לא כן!" [שבזה מבואר היטב ש'לא כן' אכן בא לשלול את מה שנאמר בפסוק הקודם].

ובזה לא נשלמה עדיין ההפתעה. המגיד מקוז'ניץ כותב שם לפרש, שבלשון 'לא כן' טמון רמז שלכך הכוונה, כי 'כן' עולה בגימטריא 70, כמנין "סוד!".

ובכך יש הוספה נפלאה להשוואה עם דברי הזוהר הקדוש, שהלוא אף בזוהר הקדוש הנ"ל נזכר שב'והיה כעץ וגו'" נרמז דבר זה בעזרת מספר זה עצמו - 70! שבתורה כמו בעץ יש 'שבעים' חלקים, שיש בתורה גם את חלק הסוד!

שהלוא כפי שהבאנו, מבואר בזוהר הקדוש שעל לומד התורה נאמר 'והיה כעץ', כי כשם שבעץ יש מניין 70 - שבעת חלקי העץ בהכפלת עשר כנגד הספירות, כך התורה כלולה מכל החלקים, גם חלק הסוד.

והוא נפלא בס"ד.

*

* אופן חלוקת ספירת שבע חלקי התורה רשמתי לעת עתה על פי השערה בלבד.

וראה גם בזהר חדש (רות צו ע"ב, תרגום):

"כמו"ץ אשר תדפנו רוח. זו התורה שלהם וכו'. מה שאין כן בישראל, מה כתוב? והיה כעץ שתול על פלגי מים", ושמה יש מקום לפרש גם שם כעין דברי הזוהר הקדוש הנ"ל, שתורת הגוים נמשלה כעץ יבש, כי אין בה את כל החלקים, חסר בה את חלק הסוד.^ב

*

וכעין ביאור זה למזמורנו, נמצא בתוך דברי רבינו ה'חתם סופר' (דרשות חלק א, דף כד ט"ד), שכתב, שלעומת הצדיק שתורתו היא 'כעץ שתול', הרי שתורתו של הרשע היא 'כמוץ' שאין לו שורש וענף. אכן שם מבאר זאת לכאורה מנקודת מבט אחרת: שלרשע אין סייעתא דשמיא לאוקמי גירסא.

*

מעניין לעניין באותו עניין:

בדברי הזוהר נכלל, ש'והיה כעץ שתול על אפיקי מים' בא להדגיש: 'ולא כעץ יבש'. והנה חשוב לדעת, שלפי האמת מצאנו דברים קרובים לזה גם בש"ס - לפי אחת הגירסאות במסכת עבודה זרה (דף יט ע"א).

רבינו חננאל כותב שם: 'והיה כעץ שתול. שמשלח שרשים וענפים, ולא נעוץ ועומד בלבד', ופירש שם ב'חשק שלמה' (נדפס על דף הגמרא), שנראה שגירסת רבינו חננאל בגמרא עצמה היתה: 'כעץ שתול ולא נעוץ ועומד' (עיי"ש).

^ב וראה גם בזהר חדש תקונא קדמאה על בעת"ו, והשוה לכאן את דרשת חז"ל (ע"ז יט, א) אין אדם וכו' ממקום ובמקום שלבו חפץ, והאריז"ל פירשו על חלקו בתורה, וכן "ובתורתו" מבואר בשבט מוסר (ר"א הכהן האתמרי, מא (טו)) שהכוונה לחלקו שלו בתורה.

אבוא בעיר / הרב חיים שולביץ, ר"מ בישיבת מעוז חי"ל, עיה"ק ירושלים

כהן גדול ומלך בבית המקדש

ומן המקדש לא יצא ולא יחלל את מקדש אלהיו פי נזר שמן משחת אלקיו עליו אני ה'
(כא, יב)

דירת כהן גדול בבית המקדש

כתב הרמב"ם (כלי המקדש פ"ה ה"ז) על הכהן הגדול 'ובית יהיה לו מוכן במקדש והוא הנקרא לשכת כהן גדול, ותפארתו וכבודו שיהיה יושב במקדש כל היום, ולא יצא אלא לביתו בלבד בלילה או שעה או שתיים ביום, ויהיה ביתו בירושלים ואינו זו משם'. ולא התבאר מהיכן הוציא הלכה זו. ובקריית ספר ציין שנלמדה מלשון הכתוב 'ומן המקדש לא יצא', והיינו, כי אף שאינו מחוייב להיות במקדש כל שעה, הרי כל שעה שהוא נמצא בו הוא מקיים מצוה זו.

ובמשך חכמה (ויקרא ח לג) כתב שמקום הכהן גדול והמלך שניהם בירושלים, ככתוב (תהלים קלג) 'מה טוב ומה נעים שבת אחים גם יחד', המה הכהן גדול שבירושלים והמלך שיושב בציון היא עיר דוד, עליהם אמר זכריה (ד יד) 'אלה שני בני היצוהר העומדים על אדון כל הארץ', וכתב רש"י שם שהם קרן כהונה ומלכות הנמשחים בשמן המשחה, וזהו המשך הכתוב בתהלים שם, 'כשמן הטוב יורד על הזקן זקן אהרן' הוא כהן גדול, שבכל דור ודור נמשח בשמן, 'כטל חרמון היורד על הררי ציון' זה המלך מבית דוד שיושב שם. ויש להתבונן במהות שבת אחים זו בירושלים.

*

ישיבת כהן גדול בעזרה

והנה קיימא לן (יומא כה). שאין ישיבה בעזרה אלא למלכות בית דוד, אולם בירושלמי (פסחים פ"ה ה"ט, יומא פ"ב ה"ב) מובא שיש אומרים שאין ישיבה בעזרה אפילו למלכי

³ הכסף משנה ציטט את לשון הרמב"ם ולא הוסיף עליה כלום, וראה באבן האזל (מעשה"ק פט"ו ה"ב מד"ה והנה בפ"ה) שידוע שכוונת הכסף משנה באופן זה להורות שלא היה לו מקור ובאור לדין זה, ולכך ציין לעיין בזה ונשאר בלא מקור ובאור.

¹ וראה בהר המוריה ומעשי למלך שם שהביאו מהירושלמי (חגיגה פ"ב ה"ד) שכה"ג דר בבית המקדש כל היום והולך לאכול בביתו. ובמנחת חינוך (מצוה קעא) כתב שהטעם שביתו חייב להיות בירושלים, הוא כמבואר בתוס' (חגיגה יז, סוכה מז): שיש חיוב לינה במביא קרבן ככתוב 'ופנית בבקר והלכת לאהלך', ולכן כהן גדול שמביא חביתין בכל יום אינו יכול לצאת מירושלים. וראה במשך חכמה (ויקרא ח לג) שנקט שהמקור הוא ממה שנאמר שם על ימי המילואים 'ומפתח אהל מועד לא תצאו יומם ולילה', ללמד שאכילת קדשים תהיה עם הישיבה במקום אחד, ולכן גם לדורות צריך כה"ג לישוב בירושלים מקום אכילת קדשים קלים, כי הוא נוטל חוזה ושוק המורם מן השלמים.

² ואמנם חז"ל ביארו שלא יצא מקדושתו, ולא יטמא למת, אלא ישאר בעבודתו. אך מכלל זה נמצא שראוי שיהיה במקדש בכל עת, אף שאינו מצווה על כך.

בית דוד, אך לכהן גדול מותר לשבת, שנאמר (שמואל א' א ט) 'ועלי הכהן יושב על הכסא על מזוזת היכל ה', והתוספות (סוטה מ: ד"ה והאמר) הביאו כן בשם המדרש (שו"ט תהלים א)י.

ולכאורה טעמי היתרים אלו חלוקים, כי ההיתר למלכי בית דוד נלמד מהכתוב 'ויבוא דוד וישב לפני ה', וכתב רמ"ע מפאנו (שבתות ה' ו) שהיתר זה נלמד מישיבה שהיתה קודם שהוקם המקדש, והלימוד הוא, שגם כשנבחר דוד וירושלים לנחלת עולם הותרו מלכי בית דוד בישיבת עזרה, כי משלו נתנו לו, ומשמע שיש לו זכות ישיבה בעזרה. ואילו בכהן גדול נאמר רק היתר לשבת בעזרה, והוא כמבואר בתוספות (יומא שם ד"ה אין ישיבה) שהכהנים אוכלים את קדשי קדשים בעזרה, ואכילתם 'למשחה' דרך גדולה, בישיבה, כי לצורך עבודה התירו ישיבה לכל, ואכילה צורך עבודה היא דכתיב (שמות כט לג) ואכלו אותם אשר כופר בהם, שהכהנים אוכלים ובעלים מתכפרים, ולכאורה שונה ממלכות בית דוד, שיש להם זכות ישיבה, אף בלי עבודה.

ברם, מקור האיסור לשבת בעזרה, כתב רש"י (יומא כה. ד"ה אין, סט: ד"ה אין), שנאמר 'לעמוד לשרת', ונאמר 'העומדים שם לפני ה', והקשה המשנה למלך (בית הבחירה פ"ז) שהרי רש"י בסנהדרין (קא: ד"ה גמירי) כתב שאיסור ישיבה בעזרה נאמר למשה בסיני, וטעם האיסור ביאר רש"י בסוטה (מ: ד"ה אין) שאין זה כבוד שמים לשבת במקום השכינה, ואפילו מלאכים אין להם ישיבה לפניו. וכתב הגרא"ל מאלין (ח"א סי' יט) שהאיסור הוא מהלכה למשה מסיני, אך לא נאמר איסור במעשה הישיבה, אלא שאסור להיות בעזרה בלא לקיים שום דין, וכל שהוא עומד, הרי בעצם עמידתו הוא מקיים את מעלת 'העומדים שם לפני ה', והאיסור בישיבה הוא בחסרון הקיום.

ולפי ביאורו נמצא שהיתר הישיבה לכהן גדול ולמלכי בית דוד אחד הוא, כי בהיתר של מלכי בית דוד נאמר 'ויבוא דוד וישב לפני ה', והיינו שיש להם 'ישיבה לפני ה', כי היא

י רמ"ע מפאנו כתב בכמה מקומות (אם כל חי ג י, שבתות ה' ו, ועוד) שדברי הירושלמי נאמרו רק על העזרה שבשילה, ולכל היותר בנוב וגבעון, אך לכו"ע אין היתר של ישיבה בעזרה ישיבה אלא לאדם אחד, מלך או כהן. ובודאי משנבחר דוד וירושלים נחלת עולם זכו מלכי בית דוד בישיבת עזרה, אך בבית שני לא התפרש אם היו כהנים גדולים יושבים בעזרה או מלכי בית חשמונאי, וכיון שלא היו הדברים מיושבים כל הצורך לא אשתמיט שום תנא או אמורא לדבר בם. וכן נקט גם הבאר שבע (תמיד כז). וברנן לבקר (שם) הוסיף, שגם לדעת הבבלי קודם מלכות בית דוד היה מותר לכהן גדול לשבת. ואמנם באור שמח (מלכים פ"ב ה"ד) כתב, שמדברי הרמב"ם שכתב (בית הבחירה פ"ז ה"ו) ואסור 'לכל אדם' לישיב בכל העזרה חוץ ממלכי בית דוד, מבואר שגם לכהן גדול אסור לשבת. ונקט שאין מחלוקת בזה, וגם לדעת הירושלמי אין היתר לכהן גדול לשבת בעזרה אלא בשעה שהוא לבוש שמונה בגדים, ובכללם הציץ שעל מצחו ששם השם כתוב עליו. ורק מפני זה הותר לו לשבת בעזרה, ודעת הירושלמי (חגיגה פ"ב ה"ד, והובא בתוספות חגיגה יז. ד"ה אין כהן) שכהן גדול היה לבוש בשמונה בגדים גם שלא בשעת עבודה, ולכך עלי היה יושב. אך כשאינו בבגדי כהונה אסור לו לשבת בעזרה.

י בכללי הגר"א הובא ש'ישיבה' הנאמרת גבי ה', כגון (זכריה יב) 'ישבה תחתיה ירושלים', משמעו קשר מתמיד וקיים, ובביאורי אגדות (ברכות כז). כתב, שאצל אברהם יצחק יעקב מצינו לשונות עמידה הליכה ושכיבה, והן כנגד שלשת תפילות, אך אצל דוד נאמר ישיבה, כי היא מדת דוד אחר חצות, והיא קביעות בתורה, כמו 'ואשב בהר', לאמור, שמצד מדת המלכות, יש צורך בישיבת דוד, כי בו מתקיימת המלכות.

כמצוות ה'עומד לפני ה' שמקיים ההדיוט, והוא הדין לכהן גדול שמקיים מצוה בעצם היותו בבית המקדש, וכל שעושה מצוה במציאותו בעזרה יכול לקיימה גם בישיבה. והשוואה זו מחייבת להעמיק בהתבוננות מהות שבת אחים זו בירושלים ובעזרה.

*

מלך וכהן גדול במקדש

כתב רמח"ל (תהלים פו) שפנימיות הדין ש'אין ישיבה בעזרה אלא למלכי בית דוד', היא, להורות שאין זיווג הקב"ה עם השכינה, שנקראת עזרה, אלא למלכי בית דוד, לפי שהם היו באים מכוחו של דוד. וכוונתו כמו שכתב השל"ה (וישב ה) שדוד הוא המרכבה למלכות שמים, סוד בית המקדש של מעלה, כמו שנאמר (חבקוק ב כ) 'וה' בהיכל קדשו הס מפניו כל הארץ', וההיכל הוא מדת מלכות, שהיא שם אדנ"י המשמש כהיכל לשם הוי"ה, בהיותו מגלה את הנהגתו בעולם כפי השגת הנבראים.¹

והנה הכהן הגדול הוא ממשיך את אור החכמה העליונה אל המלכות², וזהו 'אשר יוצק על ראשו שמן המשחה', כי שמן מורה על חכמה, ולכך הוצק על ראשו, כי החכמה היא בראשי, ומכוחה 'מלא את ידו ללבוש את הבגדים', הם י"ג מידות הרחמים, המכונים לבושים, ובהם ה'שמן יורד על פי מדותיו', ולכן 'על כל נפשות מת לא יבוא לאביו ולאמו לא יטמא', כי הוא מחובר לחכמה שהיא מקור החיים, וכיון שאבלות וטומאה הן בחינות של מות, לכן 'מן המקדש לא יצא', כי שם הוא עולם שכולו חיים, ו'לא יחלל את מקדש אלהיו', אלא ישאר בכל עת להמשיך את עבודת הכפרה, ולא תחול עליו אנינות כלל.

נמצא אפוא, שדירת הכהן גדול וישיבת המלך, יש בהם גילוי על קיום הזיווג הנכסף בבית המקדש³, כי הכהן גדול ממשיך אור יסוד אבא אל המלכות בה אחוזים בית דודי⁴, ולכך קביעות שבת אחים זו בירושלים נדרשת בכל עת, וזהו שורש היתר ישיבתם בבית המקדש.

¹ וראה יהל אור (ח"ג יט): שהישיבה למלכי בית דוד, היא משום שדוד מתקשר שם, ולכן הוא נעים זמירות ישראל.
² כמבואר בפרי עץ חיים (חנוכה ד) ובליקוטי תורה (פר' לך לך), ובשל"ה (תו"א בית ישראל תניינא). וכתב רמח"ל (תהלים קי) שעל כך נאמר במלכי צדק 'והוא כהן לאל עליון', לפי שהוא בסוד כהן גדול בסוד חכמה שממשיך האור מן ה'אל עליון' שבדיקנא.

³ ראה אוצרות רמח"ל (פר' אמור) שנקרא 'גדול' שעומד במעלה גדולה יותר מכולם, שהוא באבא, וכהן הדיוט הוא בז"א. וזהו 'אשר יוצק על ראשו שמן המשחה', כי השמן הוא באבא, לכך היה ראוי להציקו על ראש כהן גדול העומד באבא. ועל הראש דווקא, לפי שהכהן גדול עומד בחכמה שהיא בראש.

⁴ כמבואר באוצרות חיים שמחטא אדה"ר לא חזרו ז"א ורחל פנים בפנים, עד בנין בית המקדש, ולא היה בה כח לקבל הארת אבא אלא בריחוק, בסוד (ירמיה לא ב) 'מרחוק ה' נראה לי', עד אשר שב יסוד אבא להאיר בה בבית המקדש, כי אבא יסד ברתא, שנאמר (משלי ג, יט) ה' בחכמה יסד ארץ (ח"ב רנו). וכבר אמרו (חגיגה יב): שבית המקדש העליון בנוי ברקיע זבול, ושם הוא קרוי מכוון לשבתך, כי 'זבול' משמעו בית דירה לשכינה, ושם נאמר 'עתה יזבלני אישי'.

⁵ כמבואר בשעה"כ (חזרת העמידה דרוש ה) ובפע"ח (יוה"כ ד) כתב שעל כך נתקן הפייט 'תכנת כל אלה לכבוד אהרן כלי כפרה', שהוא בבחינת יסוד אבא, והוא החותם על הנוק' שהיא הנחתם. ראה רמח"ל (ישעיה סא) 'כחתן יכהן פאר, זהו ז"א שהוא הזכר, העטרה שלו, נותן לו אבא, שהוא כהן גדול, וככלה' היא נוק' וכו'.

לתגובות: h0527690963@gmail.com

אבניה ברזל / הרב יהודה אייזנשטיין, מח"ס 'אהל מועד', ישיבת מיר ירושלים

"תספרו חמישים יום", האם סופרים 50 יום או 49 יום?

וּסְפַרְתֶּם לָכֶם מִמַּחֲרַת הַשַּׁבָּת מִיּוֹם הַבֵּי־אֲכֶם אֶת עֹמֶר הַתְּנוּפָה שֶׁבַע שַׁבָּתוֹת תְּמִימַת תְּהִינָה. עַד מִמַּחֲרַת הַשַּׁבָּת הַשְּׁבִיעִית תִּסְפְּרוּ חֲמִשִּׁים יוֹם (כג, טו-טז)

א] יש להעיר בלשון המקרא הנ"ל שאמר "תספרו חמישים יום", שהרי סופרים שבעה שבועות שזה רק מ"ט ימים, ומהו אם כן מה שאמר הכתוב "חמישים יום?" ונאמרו בזה כמה דרכים במפרשי התורה.

ביאור רש"י

א. רש"י כותב: "עד ממחרת השבת השביעית תספרו" - ולא עד בכלל, והן ארבעים ותשעה יום. "והקרבתם מנחה חדשה לה'" - ביום החמישים תקריבוהו".

וכבר העיר המהר"ל (בגור אריה), מדוע לא כתבה התורה מפורש להקריב ביום החמישים (ונביא את דבריו בהמשך הדברים).

עוד כותב רש"י: "ואומר אני זהו מדרשו, אבל פשוטו "עד ממחרת השבת השביעית" שהוא "יום חמישים תספרו", ומקרא מסורס הוא".

ביאור הרא"ש

ב. והרא"ש בפסחים (י, מ) כותב: "יש מקשין, כיון דקרא קאמר "תספרו חמישים יום", למה אין אנו מונין אלא תשע וארבעים יום. ודוחקין לפרש הפסוק עד ממחרת השבת שהוא יום חמישים תספרו, אי נמי חמישים יום אוהקרבתם דבתריה קאי כו".

וכותב הרא"ש: "ולי נראה שאין אנו צריכין לדחוקות הללו, כיון דכתב ביה בהדיא "שבעה שבועות תספר לך", אין לספור יותר משבעה שבועות, ומ"תספרו חמישים יום" לא קשיא מידי, שכן דרך המקרא כשמגיע המנין לסכום עשירית פחות אחת מונה אותו בחשבון עשירית ואינו משגיח על חסרון האחד. כיוצא בו (בראשית מו) "כל הנפש לבית יעקב הבאה מצרימה שבעים", וכן (דברים כה) "ארבעים יכנו".

ביאור הרמב"ן

ג. והרמב"ן מבאר: "והנה מספר הימים מיום התנופה עד יום מקרא קודש, כמספר השנים משנות השמיטה עד היובל, והטעם בהם אחד, על כן "תספרו חמישים יום", שיספור שבע שבתות תשע וארבעים יום ויקדש יום החמישים הנספר בידו, כמו שאמר ביובל".

והנה יש באמת שחידשו שיש דין לקדש את יום החמישים כמו ביובליי, אך מדברי הרמב"ן נראה שמכח הספירה של מ"ט הימים - אזי יום החמישים "נספר בידו".
ועיקר כונת הרמב"ן לחלק בין מהות הספירה של ספירת העומר, לבין מהות הספירה של זב וזבה.

וכפי שכותב הרמב"ן (לעיל מינה): "וטעם וספרתם לכם כו', ואין כן 'וספר לו' 'וספרה לה' דזבין, שהרי אם רצו עומדים בטומאתם, אלא שלא ישכחוהו, וכן 'וספרת לך' (להלן כה ח) דיובל, שתזהר במספר שלא תשכח".

דהיינו שבזב וזבה, מטרת הספירה הוא בעבור הימים עצמם שהוא סופר, לא כן ספירת העומר, שהמטרה היא כדי שיום החמישים יהיה נספר בידו.

[ובספר בד קודש ביאר עפ"ז מש"כ המשנ"ב (סי' תפט; ומקורו בתוס' במנחות סה, ב ד"ה וספרתם) שי"א שמה שאמרה תורה 'וספרתם לכם', לא בא לומר שלא מהני "שומע כעונה", רק כונת התורה דלא נימא שמצוה זו קאי אבית דין כמו בשמיטין ויובלות שנאמר 'וספרת לך', אלא קאי אציבור. ובפשטות לא מובן מה היה הצד שמצוה זו תהיה על בית דין. ולהנ"ל א"ש מאחר שמהות הספירה הוא לקדש את יום החמישים כמו בשמיטה ויובל, לכן שפיר היה צד שזה יהיה מוטל רק על בידו].

ועתה נבוא לבאר מהו כונת הרמב"ן שהמטרה שיהא יום החמישים נספר בידו.

מדוע אין תאריך לחג השבועות

בן ומה שנראה בביאור דברי הרמב"ן, דהנה כל מהות ה"מועדים", אינם סתם זכרון לנס והמאורע שנעשה אז, אלא מהות המועד הוא מה שחוזר ומאיר מעין אותו ההארה שהיה אז.

וכפי שכותב הרמח"ל (דרך ה' ד, ז): "ושורש כולם, הוא סדר שסדרה החכמה העליונה, שכל תיקון שנתקן ואור גדול שהאיר בזמן מהזמנים, בשוב תקופת הזמן ההוא, יאיר אור מעין האור הראשון, ותחודש תולדת התיקון ההוא במי שקבלו. והנה על פי זה נצטוינו בחג בכל הענינים שנצטוינו לזכר יציאת מצרים, כי בהיות התיקון ההוא תיקון גדול מאד שנתקנו בו וכמש"ל, הוקבע שבשוב תקופת הזמן ההוא יאיר עלינו אור מעין האור שהאיר אז ותחודש בנו תולדת אותו התיקון, ועל כן נתחייב באותם הענינים כולם. ועל דרך זה חג השבועות למתן התורה כו'".

³¹ הרוקח (סי' רצד) כותב: "תספרו חמישים יום, כי נ' שערי בינה הם. מ"ט ימים מונים כנגד מ"ט שערים שמסר הקב"ה למשה, לכך מונים עד נ' ימים וכי"מ"ט מונים תחפשהו כו', צריך לספור מ"ט יום, אבל ביום נ' אין צריך לספור שהרי נזכר בברכה ובתפלה". ומבואר מדבריו שבאמת בעצם יש "חמישים יום", רק שביום החמישים לא צריך לספור, מאחר שנזכר בברכה ובתפילה. ועד"ז לשון הלבוש: "ביום חמישים לספירת עומר הוא חג השבועות, שנאמר "עד ממחרת השבת השביעית תספרו חמישים יום", ופרושו עד ולא עד בכלל, כלומר עד חמישים תספרו ויום חמישים עצמו לא תספרו כי הוא הוא עצמו יום טוב כו'". וראה גם לשון הרמב"ם (פ"ח מהל' תמידין ומוספין ה"א) שכותב: "ביום חמישים מספירת העומר, הוא חג השבועות, והוא עצרת כו'". וע"ע במשך חכמה (ויקרא כג, טז).

והנה כל המועדים תלויים בתאריך של החודש בו נעשה המאורע, אמנם חג השבועות אינו תלוי בתאריך של החודש. וכפי שכותב האבן עזרא (ויקרא כג, יא): "והנה ארמוז לך סוד אחד, שכל המועדים תלויים ביום ידוע מהחדש, ולא נאמר בחג השבועות מספר בעבור הספירה שהיא מצוה".

דהיינו שחג השבועות אינו תלוי ולא נקבע לפי יום בחודש, אלא לפי יום החמישים לספירה. ובאמת מבואר בגמ' בר"ה (ו, ב) שחג השבועות יכול לחול פעמים בה' פעמים בו' ופעמים בז'. הא כיצד? אם חודש ניסן ואייר מלאים, הרי זה חל בה'. אם שניהם חסרים, הרי זה חל בז'. ואם אחד מלא ואחד חסר (כפי הלוחות שלנו), הרי זה חל בו'.

וא"כ מפורש בזה שאין תאריך להארת המועד, ושונה משאר כל המועדים שתלויים ביום בחודש, ואינם משתנים לפי החודשים אם הם מלאים או חסרים.

אך לכאורה צ"ב, שהן אמת שבזמן שיצאו ממצרים ספרו מ"ט ימים ואז היה חג השבועות^י, אבל לכאורה היה ראוי לקבוע את המועד כפי תאריך המועד שהיה בפועל אז. ובהכרח שעיקר הארת המועד, אינו עצם "קבלת התורה", אלא הארת החג כשמו כן הוא "חג השבועות" דהיינו חג מכח השבועות. וזהו כונת הרמב"ן, שמכח הספירה יום החמישים נספר בידו.

ולכן חג השבועות יכול גם לחול בה' בסיון, והעיקר אחרי שספרו מ"ט ימים, ממילא יום החמישים נספר בידם, ועל זה בא החג, על מה שעלה בידם יום החמישים ספור ממ"ט ימים קודם לו.

וזהו גם הטעם שלא קבעה התורה תאריך מסויים לחג השבועות כמו שקבעה לשאר כל המועדים, כי גם בכל שנה ושנה חוזר ומאיר הארת המועד כמו שהיה אז, שהוא הארת ה"שבועות", והיינו חג השלמת הספירה.

ועלינו להבין מהו מהות ה"ספירה" והארת הספירה שחוזר כל שנה ושנה.

בז' בסיון ניתנה תורה

ג] והנה הריב"ש (סי' צו) כותב, שבהכרח חג השבועות אינו חג לקבלת התורה, שהרי בגמ' בשבת (פח, א) עולה שביום נ"א לספירה (ז' בסיון) ניתנה תורה, ועל כרחך שלא תלה הכתוב את חג השבועות ביום מתן תורה, אלא ביום חמישים לעומר.

ועלינו להבין מה יש בסיום הספירה אם לא מתן תורה.

אך הביאור הוא, דהנה האור החיים (שמות יט, א) מקשה, מדוע נתעכב ה' לתת את התורה לעם ישראל עד חודש השלישי. ומבאר, שהעיכוב לא היה מחמת הקב"ה אלא

^י ראה בר"ן בפסחים (כח, א בדה"ר) שכותב, שבשעה שאמר להם משה "תעבדון את האלהים על ההר הזה", אמרו לו ישראל משה רבינו, אימתי עבודה זו? אמר להם, לסוף חמשים יום. והיו מונין כל אחד ואחד לעצמו. ומכאן קבעו חכמים לספירת העומר, כלומר בזמן הזה שאין אנו מביאים קרבן ולא עומר אלא מחשבין נ' יום לשמחת התורה כמו שמנו ישראל באותו זמן ע"ש.

מצידם של ישראל, שלא היו ראויים לצד שהיו בארץ הטמאה, ודן בהם הקב"ה כמשפט נדה שדינה לספור ז' נקיים (כדאיתא בזוהר), וצוה שיספרו ז' שבועות ואז יהיו מוכשרים להכניסתם כלה לחופה. והגם כי שם ז' ימים וכאן ז' שבועות, לצד הפלגת הטומאה וגם היותם בכללות ישראל שיער התמים דעים כי כן משפטם.

ומוסיף לבאר, שזהו מה שאמר הכתוב (שם) "בחודש השלישי לצאת בני ישראל מארץ מצרים" - פירוש לסיבת יציאתם מארץ מצרים הוא הסובב את עיכוב הדבר עד עתה.

ומוסיף שזה גם כונת הכתוב שאמר "וספרתם לכם" - דהיינו שסיבת הספירה הזו היא לסיבתכם לטהרתכם, שזולת זה היה ה' נותן להם התורה מיד.

וזה גם מטרת הספירה בכל שנה, וכנוסח התפילה שאומרים אחרי ספירת העומר: "צויתנו לספור כו' כדי לטהרנו מקלפתינו ומטמאותינו כו' כדי שיטהרו נפשות עמך ישראל מזוהמתם". ומבאר הג"ר צדוק הכהן (פרי צדיק ויקרא לפסח) שהכונה לזוהמת הנחש שאז פסקה הזוהמא וספרו שבע שבתות להיות מזוקק שבעתיים.

המועד מה שאנו ראויים למתן תורה

דן וזהו המועד של יום החמישים לספירה, מה שאנו ראויים לקבלת התורה. וכפי שכותב המהרש"א (ע"ז ג, א) לתמוה, אחרי שניתנה התורה ביום נ"א לספירה, מדוע קבע השיי"ת את חג השבועות לדורות ביום החמישים לספירה.

ומבאר המהרש"א: "לפי שלא היו ישראל אז ראויים לחכמת התורה עד שיטהרו ויקדשו עצמם מכל טומאת מצרים שיצאו משם כו'. ועל כן היתה הטהרה במספר שבעה שבועות ויום חמשים, שהם מספרים קדושים כענין שבת שמיטים ויובלות. ולפי שביום נ' נגמרה הטהרה שזכינו אחר כך ביום נ"א לקבל התורה, קבע השיי"ת אותו יום חמישים לחג שבועות, כי יראת חטא קודם לחכמה במעלה ובזמן".

וממילא, מאחר שכל שנה המועד הוא כפי שהיה בספירה הראשונה, מה שנהיו ראויים ומוכנים לקבלת התורה, לכן אין כאן תאריך למועד הזה, אלא המועד הוא חג השבועות, חג של הספירה, שעולה מכוחו יום החמישים שהוא נספר בידו.

ביאור דברי רש"י

הן ונסיים בדברי המהר"ל בגור אריה, שמבאר את מה שפירש רש"י בביאור המקרא: "עד ממחרת השבת השביעית תספרו" - ולא עד בכלל, והן ארבעים ותשעה יום. "והקרבתם מנחה חדשה לה" - ביום החמשים תקריבוה".

ויש להבין, מדוע לא כתבה התורה להדיא שיש להקריב ביום החמישים.

ומבאר המהר"ל: "והא דלא כתב 'והקרבתם ביום החמישים', שאם כתב תספרו מ"ט יום וביום המחרת והקרבתם, היה יום החמישים נבדל מן המ"ט יום, ולא היה שייך כלל אל מ"ט ימים, אבל הוא שייך אל המ"ט ימים, אע"ג שאין יום חמישים נכנס עמהם במספר הימים. ודבר זה הוא מופלג בחכמה, ואין זה מקומו".

דהיינו שבכונה כתבה התורה בצורה שכזו, כדי שנבין שכל המטרה בספירה זה להגיע ליום החמישים, שיעלה מכח הספירה את יום החמישים, ודלא כמו בספירת זב וזבה ששם הם סופרים את הימים עצמם למלאות בדים מספר ז' ימים, כאן אין המטרה למלאות או להמתין ספירת מ"ט ימים, אלא המטרה להיות ראויים ליום החמישים ודו"ק.

לתגובות: 5322906@gmail.com

להאזנה לשיעורים: 0733-718134

אמונה ובטחון / הרב אברהם דניאל עבשטיין, מח"ס 'מי מנוחות', לייקווד

בענין מדריגת הבטחון של רשב"י

הַחֶבֶא בְּתוֹךְ מְעָרָה מִפְּנֵי הַגְּזֵרָה, שֶׁם לָמַד סֵתְרֵי תוֹרָה אֲדוֹנָנוּ בֵּר יוֹחָאִי. וְשֶׁם נִבְרָא מְעֵין לוֹ וְחָרִיב לְמֵאֲכָלוֹ, מֵה טוֹב חֶלְקוֹ וְחֶבְלוֹ אֲדוֹנָנוּ בֵּר יוֹחָאִי. (וְאִמְרָתָם פֶּה לַחֵי רַבִּי שְׁמַעוֹן בֵּר יוֹחָאִי)

ידוע המעשה ברשב"י, דאיתא בגמ' (שבת לג, ב): "דיתבי רבי יהודה ורבי יוסי ורבי שמעון, ויתיב יהודה בן גרים גבייהו. פתח רבי יהודה ואמר: כמה נאים מעשיהן של אומה זו: תקנו שווקים, תקנו גשרים, תקנו מרחצאות. רבי יוסי שתק. נענה רשב"י ואמר: כל מה שתקנו - לא תקנו אלא לצורך עצמן, תקנו שווקין - להושיב בהן זונות, מרחצאות - לעדן בהן עצמן, גשרים - ליטול מהן מכס. הלך יהודה בן גרים וסיפר דבריהם, ונשמעו למלכות. אמרו: יהודה שעילה - יתעלה, יוסי ששתק - יגלה לציפורי, שמעון שגינה - יהרג. אזל הוא ובריה טשו בי מדרשא. כל יומא הוה מייתי להו דביתהו ריפתא וכוזא דמיא וכרכי. כי תקיף גזירתא, א"ל לבריה: נשים דעתן קלה עליהן, דילמא מצערי לה ומגליא לן. אזלו טשו במערתא. איתרחיש ניסא איברי להו חרובא ועינא דמיא. והווי משלחי מנייהו, והווי יתבי עד צוארייהו בחלא, כולי יומא גרסי, בעידן צלויי לבשו מיכסו ומצלו, והדר משלחי מנייהו כי היכי דלא ליבלו. איתבו תריסר שני במערתא. אתא אליהו וקם אפיתחא דמערתא, אמר: מאן לודעיה לבר יוחי דמית קיסר ובטיל גזרתיה? נפקו. חזו אינשי דקא כרבי זורעי, אמר: מניחין חיי עולם ועוסקין בחיי שעה! כל מקום שנותנין עיניהן - מיד נשרף. יצתה בת קול ואמרה להם: להחריב עולמי יצאתם? חיזרו למערתכם! הדור אזול. איתבו תריסר ירחי שתא. אמרי: משפט רשעים בגיהנם - שנים עשר חדש. יצתה בת קול ואמרה: צאו ממערתכם! נפקו, כל היכא דהוה מחי רבי אלעזר - הוה מסי רבי שמעון. אמר לו: בני, די לעולם אני ואתה", עכ"ל. הרי בשעה שנחבאו רשב"י ובנו במערה, נעשה להם נס נגלה [והיה נס בתוך נס, שחרוב אינו טעון פירות עד שבעים שנה מנטיעתו, וכאן טען פירות מיד (מהרש"א)], והיה להם מה לאכול, ולשתות - מחרוב ומעיין.

וכשיצאו מהמערה, כשראה רשב"י בני אדם עוסקים בחיי עולם וחורשים וזורעים, אמר: "מניחין חיי עולם ועוסקים בחיי שעה". ופי' רשב"י (שם) "ועוסקין בחיי שעה - דאפשר על ידי נכרים, והקב"ה מחלק מזון וריוח לעושי רצונו", עכ"ל. וציין על זה הרש"ש דרשב"י אזיל לשיטתיה במה שאמר בברכות (לה, ב) "אפשר אדם חורש כו' תורה מה תהא עליה". דאיתא שם בברכות: "תנו רבנן: ואספת דגנך, מה תלמוד לומר, לפי שנאמר: לא ימוש ספר התורה הזו מפריך, יכול דברים ככתבן? תלמוד לומר: ואספת דגנך, הנהג בהן מנהג דרך ארץ, דברי רבי ישמעאל; רשב"י אומר: אפשר אדם חורש בשעת חרישה, וזורע בשעת זריעה, וקוצר בשעת קצירה, ודש בשעת דישה, וזורע בשעת הרוח, תורה מה תהא עליה? אלא: בזמן שישראל עושין רצונו של מקום מלאכתן נעשית על ידי אחרים, שנאמר: ועמדו

זרים ורעו צאנכם וגו'. ובזמן שאין ישראל עושין רצונו של מקום, מלאכתן נעשית על ידי עצמן, שנאמר: ואספת דגנך; ולא עוד, אלא שמלאכת אחרים נעשית על ידן, שנאמר: ועבדת את אויבך וגו'. אמר אביי: הרבה עשו כרבי ישמעאל, ועלתה בידן, כרשב"י, ולא עלתה בידן, ע"כ. מבואר דרשב"י ס"ל דלא הותר לעסוק בעסק השתדלות, רק יעסוק בתורה, וכל מלאכתך תיעשה ע"י אחרים.

ועל דברי הגמ' האלו אמרו כל המפרשים (בית הלוי, ר' ישראל סלנטר, נפש החיים) שאין כאן פלוגתא כלל, רק הכל תלוי במדריגת כל אחד ואחד. מי שבוטח בה' באמת, אין לו לעסוק בהשתדלות, והשי"ת יפרנסו בלי שיעשה השתדלות. משא"כ מי שאינו בדרגה זה של בטחון, מוטל עליו לעסוק בעסק השתדלות.

וחזינן שכשהיה רשב"י במערה, נעשו לו נסים גדולים! השי"ת פרנסו באופן שלא היה צריך לשום עסק והשתדלות כלל, ונתקיים בעצמו מה שסובר שאין לעסוק בהשתדלות. וכיון שכן, כשיצא מהמערה, תמה על העוסקים בהשתדלות לצורך פרנסתם, שהרי לשיטתו אין בכך צורך כלל.

המן התחיל על ל"ג בעומר

ישנם כמה טעמים בביאור השמחה של "ל"ג בעומר". ידוע מה שהאריכו הספרים בענין "הילולא דרשב"י". ואחד מן הטעמים כתב החתם סופר (יו"ד סי' רל"ג) על פי מה דאיתא במדרש שמיום שכלתה חררה שהוציאו ישראל ממצרים, הלכו ג' ימים בלא לחם, ואח"כ ירד המן. נמצא, שתחילת ירידת המן הייתה ביום "ל"ג בעומר", וראוי לעשות לזה זכר טוב, עיי"ש בכל דבריו. ויש לבאר מדוע עושים יו"ט זכר למן דוקא ביום "ל"ג בעומר" שבו התחילה ירידתו. ועוד יש לבאר, מהו הקשר בין זה שהתחיל המן לירד, לשמחת הילולא דרשב"י.

ועוד, ידוע שהק' האחרונים על חג הסוכות, מדוע עושים יו"ט זכר לענני הכבוד, ואין עושים יו"ט לזכר באר מרים, והמן. ותירצו (מבי"ט, בני יששכר, חיד"א) שיש חילוק גדול, כי ענני הכבוד לא היו דבר הכרחי, שיש אפשרות להיות בלעדם, משא"כ מן ובאר, לא הייתה אפשרות להתקיים בלעדיהם, כי בלי מים ומזון ימותו. וע"כ ענני הכבוד מורים על חיבה יתירה שהשי"ת אוהב את עמו ישראל, וע"כ נקבע היו"ט של סוכות זכר לענני הכבוד, ולא נקבע יו"ט לזכר הבאר והמן, עכת"ד. והשתא צ"ב, מדוע נקבע "ל"ג בעומר" ליו"ט לזכר ירידת המן, הרי אין לעשות זכר להמן כדברי האחרונים.

רשב"י יצא מהמערה ביום ל"ג בעומר

ונראה לבאר הענין בעזה"ת בהקדם דברי הערוך השלחן (סי' תצ"ג) שהאריך בענין ל"ג בעומר וכתב וז"ל, "ורגילין לקרותו הלולא דרשב"י, ובארץ ישראל מרבין בתפלה ובהדלקת נרות על קברו הקדוש, ואומרים שנסתלק ביום זה, וגם יצא מהמערה ביום זה", עכ"ל. מבואר שביום ל"ג בעומר יצא רשב"י מהמערה.

ונראה שיש לבאר ענין השמחה בזה, שהרי רשב"י גילה לעולם שיתכן לזכות להיות בכלל אוכלי המן! יתכן שהשי"ת ישלח פרנסה בנס נגלה, ואין שום צורך בהשתדלות. וזו הייתה

שיטתו כמבואר בגמ' בברכות. וע"כ, יש לומר דאפשר שזהו הטעם מדוע עושים יו"ט על שהתחיל המן לירד בל"ג בעומר, שהרי רשב"י גילה לנו, שירידת המן איננה רק לדור המדבר, אלא יתכן שכל אחד ואחד יהיה בכלל אוכלי המן, שאם יהיה במדריגת המתאימה כרשב"י, יזכה לפרנסה בלי שום השתדלות, ותהא מלאכתו נעשית ע"י אחרים.

וא"כ י"ל, דמטעם זה אנו עושים יו"ט לזכר המן, והיינו לא רק למן שירד במדבר מ' שנה, שהיה הכרחי ואמרו האחרונים שאין לעשות יו"ט על זה. אלא היו"ט שאנו עושים הוא על המן של ימינו אנו שאנו יכולים לאכול [והיינו פרנסה בלי השתדלות, כאוכלי המן]. וזה גילה לנו רשב"י, דכמו שהוא אכל ממש מן מאת השי"ת בנס נגלה שנברא לו חרוב, ומעיין, כך, כל מי שהוא בדרגתו של רשב"י יזכה למן מן השמים. וזה אינו דבר הכרחי כלל, שהשי"ת אינו צריך לפרנס כל אחד ואחד בלי השתדלות, ועל זה שהשי"ת מפרנס כל אחד שהוא בדרגה זו, הוא סיבה לעשות יו"ט.

רשב"י כאדם הראשון קודם החטא

הסיבה שצריך כל אחד ואחד לעסוק בעסק השתדלות, הוא מחמת חטא אדם הראשון. כמו שכתוב בתורה שנתקלל אחר חטא עץ הדעת (בראשית ג, יט): "בזעת אפיק תאכל לחם". ויש כמה מפרשים שהאריכו שרשב"י היה במדרגת אדם הראשון קודם החטא. וביארו הפייט: "בר יוחאי ולשדה תפוחים עלית ללקט בו מרקחים, סוד תורה כציצים ופרחים, נעשה אדם נאמר בעבורך". הרי "נעשה אדם" קאי על אדם הראשון קודם החטא. ולהורות על מדריגתו, הנה הק' המפרשים על מה דאיתא בזהר (דברים דף רפ"ח) שהעיד רשב"י על עצמו שמעולם לא ביטל מצות שלש סעודות בשבת. והק' הרי לא היה לו לחם לקיים סעודת שבת, א"כ איך העיד על עצמו כך.

ותי' האש"ל (מערכת ר' אות ט"ו) שאליהו הנביא היה מביא לו פת ויין לקיים מצות סעודת שבת. וכן תי' רבי אהרן מנחם מענדר מראדזימין זצ"ל [מהיכן היה לרשב"י מצה ויין לקיים מצוות ליל הסדר] (צמח מנחם - הגדה של פסח, הא לחמא עניא) וז"ל, "נראה לומר, דהמלאכים היו מביאים לו מצות ויין על דרך נס, דהרי רשב"י היה במדריגת אדם הראשון קודם החטא, וכמו שנראה מהזוה"ק וכתבי האריז"ל, וא"כ לפ"ז י"ל דהיה אצל הרשב"י כמו שהיה אצל אדם הראשון קודם החטא דהיו מלאכי השרת צולין לו בשר ומסננין לו יין (כמ"ש סנהדרין נט, ב) ולפי זה י"ל דהיו מקיימין המצוות האלו, עכ"ל. מבואר שרשב"י היה במדריגת אדם הראשון קודם החטא שזכה לכל צרכיו בלי שום השתדלות, כמו שלא היה סיבה לאדם הראשון קודם החטא לעסק בהשתדלות.

לפרוק מעל צוארו עול השתדלות

ולמדריגה זו, כל אחד ואחד יכול לזכות להיות כמו רשב"י. וידועים דברי הרמב"ם (סוף הל' שמיטה ויובל): "ולמה לא זכה לוי בנחלת ארץ ישראל ובביזתה עם אחיו? מפני שהובדל לעבוד את ה' לשרתו ולהורות דרכיו הישרים ומשפטיו הצדיקים לרבים שנאמר יורו משפטיך ליעקב ותורתך לישראל, לפיכך הובדלו מדרכי העולם לא עורכין מלחמה כשאר ישראל ולא נוחלין ולא זוכין לעצמן בכח גופן, אלא הם חיל השם שנאמר ברוך ה' חילו,

והוא ברוך הוא זוכה להם שנאמר אני חלקך ונחלתך. ולא שבט לוי בלבד אלא כל איש ואיש מכל באי העולם אשר נדבה רוחו אותו והבינו מדעו להבדל לעמוד לפני ה' לשרתו ולעובדו לדעה את ה' והלך ישר כמו שעשהו האלקים ופרק מעל צוארו עול החשבונות הרבים אשר בקשו בני האדם הרי זה נתקדש קדש קדשים ויהיה ה' חלקו ונחלתו לעולם ולעולמי עולמים ויזכה לו בעה"ז דבר המספיק לו כמו שזכה לכהנים ללוים, הרי דוד עליו השלום אומר ה' מנת חלקי וכוסי אתה תומיך גורלי, עכ"ל.

וכתב הגרי"ז (פרשת חיי שרה) בשם הגר"א שמקור דברי הרמב"ם הם מדברי הגמ' בברכות, שהוא מדריגת רשב"י. שהגם דקי"ל כדעת ר' ישמעאל "הנהג בהם מנהג דרך ארץ", מ"מ מי שנדבה רוחו לנהוג כדעת רשב"י יזכה לפרנסתו בלי שום השתדלות כלל.

לימוד מרשב"י

זוהי היסוד הגדול שצריך ללמוד מרשב"י, לבטוח בהשי"ת שיפרנס כל אחד ואחד. ואפילו מי שאינו בדרגת רשב"י, צריכין ללמוד רשב"י לבטוח בהשי"ת באמת בלב שלם כפי יכולתו בדרגתו.

ונסיים במה דאיתא בגמ' יומא (עו, א): "שאלו תלמידיו את רשב"י: מפני מה לא ירד להם לישראל מן פעם אחת בשנה? אמר להם: אמשול לכם משל: למה הדבר דומה - למלך בשר ודם שיש לו בן אחד. פסק לו מזונותיו פעם אחת בשנה, ולא היה מקביל פני אביו אלא פעם אחת בשנה. עמד ופסק מזונותיו בכל יום, והיה מקביל פני אביו כל יום. אף ישראל, מי שיש לו ארבעה וחמשה בנים היה דואג ואומר: שמא לא ירד מן למחר ונמצאו כולן מתים ברעב, נמצאו כולן מכוונים את לבם לאביהן שבשמים", ע"כ. והק' המפרשים, מהי שאלת התלמידים? הרי מקרא מלא דיבר הכתוב (שמות טז, ד) "ולקטו דבר יום ביומו למען אנסנו הילך בתורתך אם לא". ופי' רש"י - אם ישמרו המצות התלויות בו שלא יותירו, ולא יצאו בשבת ללקוט.

וביאר בזה הרי"ף (הובא בעין יעקב) דכוונת התלמידים בשאלתם היא, תינח אם היה הקב"ה מצוה שלא ילקטו בבת אחת אלא דבר יום ביומו והיותר ירום תולעים ויבאש, לנסותם הילכו בתורתו אם לא. אבל על ירידת המן קשה, שהיה אפשר להוריד פעם בשנה ויהיה על פני כל הארץ ומשם ילקטו דבר יום ביומו. ועל זה השיבם רשב"י, שהטעם הוא כדי שיקבילו פני אביהם שבשמים בכל יום, ויהיו מכוונים לבם לאביהם שבשמים שיחושו שמא אין המן יורד למחר, עכת"ד. כלומר, שאם היה המן כבר קיים על פני אדמה לכל יום ויום, ולא היה יורד בכל יום, לא היו מרגישים צורך לבטוח בה' שיפרנסם בכל יום ויום, אבל כיון שהמן ירד בכל יום ויום, הרגישו את הצורך לבטוח בה' בכל יום ויום.

ויש לומר על דברי גמ' אלו שרשב"י "נאה דורש ונאה מקיים!" שהרי הוא בעצמו הראה לכל העולם כולו מדת הבטחון על דרגה הגבוהה ביותר.

*

ימי הספירה - ימי התחזקות באמונה ובטחון בהשי"ת

וּסְפַרְתֶּם לָכֶם מִמִּחֶרֶת הַשָּׁבֹת מִיּוֹם הַבֵּי־אֲכֶם אֶת עֹמֵר הַתְּנוּפָה שֶׁבַע שָׁבֹתוֹת תְּמִימַת תְּהִינָה
(כג, טו)

קרבן עומר הוא כנגד העומר של המן

איתא במדרש רבה (פכ"ח, ג'): "אמר רבי ברכיה: אמר הקדוש ברוך הוא למשה, לך אמור להם לישראל, כשהייתי נותן לכם את המן הייתי נותן עומר לכל אחד ואחד מכם, הה"ד (שמות טז, טז): "עומר לגלגולת", ועכשיו שאתם נותנים לי את העומר, אין לי אלא עומר אחד מכלכם, ולא עוד אלא שאינו של חטים אלא של שעורים, לפיכך משה מזהיר את ישראל ואומר להם והבאתם את עומר", ע"כ.

מבואר במדרש שקרבן העומר היה כנגד "המן" שירד מן השמים דבר יום ביומו, ממנו לקטו כל בני שיעור "עומר" לגלגולת. והענין תמוה מאוד, מהו הקשר בין 'קרבן העומר' לירידת ה'מן'?

בביאור טעם מצות קרבן העומר

והנה החינוך (מצוה ש"ב) כתב לבאר מצות קרבן העומר וז"ל, "משרשי המצוה - כדי שנתבונן מתוך המעשה החסד הגדול שעושה השם ברוך הוא עם בריותיו לחדש להם שנה שנה תבואה למחיה, לכן ראוי לנו שנקריב לו ברוך הוא ממנה, למען נזכור חסדו וטובו הגדול טרם נהנה ממנה, ומתוך שנהיה ראויין לברכה בהכשר מעשינו לפניו תתברך תבואתנו ויושלם חפץ השם בנו, שחפץ מרוב טובו בברכת בריותיו. ונצטוינו בזה בשני של פסח ולא בראשון, כדי שלא נערב שמחה בשמחה, כי הראשון נכון לזכר הנס הגדול שהוציאנו ברוך הוא מעבדות לחירות, מיגון לשמחה", עכ"ל. הרי, שתכלית קרבן העומר הייתה כדי שנכיר חסדו וטובו של הקב"ה, שהוא זן את העולם כולו בטובו, בחן, בחסד, וברחמים, והוא נותן לחם לכל בשר, כי לעולם חסדו! וחידש לנו בכל שנה ושנה תבואה חדשה.

בביאור מצות ספירת העומר

וכתב החינוך (מצוה ש"ו) לבאר טעם מצות ספירת העומר וז"ל: משרשי המצוה - על צד הפשט, לפי שכל עיקרן של ישראל אינו אלא התורה, ומפני התורה נבראו שמים וארץ וישראל... והיא העיקר והסיבה שנגאלו ויצאו ממצרים כדי שיקבלו התורה בסיני ויקיימוה... שתקבלו התורה שהיא העיקר הגדול שבשביל זה הם נגאלים והיא תכלית הטובה שלהם... נצטוינו למנות ממחרת יום טוב של פסח עד יום נתינת התורה, להראות בנפשנו החפץ הגדול אל היום הנכבד הנכסף ללבנו, כעבד ישאף צל, וימנה תמיד מתי יבוא העת הנכסף אליו שיצא לחירות, כי המנין מראה לאדם כי כל ישעו וכל חפצו להגיע אל הזמן ההוא... ואם תשאל, אם כן למה אנו מתחילין אותו ממחרת השבת ולא מיום ראשון, התשובה כי היום הראשון נתייחד כולו להזכרת הנס הגדול והוא יציאת מצרים, שהוא אות ומופת בחידוש העולם ובהשגחת השם על בני האדם, ואין לנו לערב בשמחתו ולהזכיר עמו שום

ענין אחר, ועל כן נתקן החשבון מיום שני מיד. ואין לומר היום כך וכך ימים ליום שני של פסח, שלא יהיה חשבון ראוי לומר ליום שני, ועל כן הותקן למנות המנין ממה שנעשה בו, והוא קרבן העומר, שהוא קרבן נכבד שבו זכר שאנו מאמינים כי השם ברוך הוא בהשגחתו על בני אדם רוצה להחיותם ומחדש להם בכל שנה ושנה זרע תבואות לחיות בו, עכ"ל.

מבואר מדבריו, שיסוד טעם הבאת קרבן העומר, הוא ענין של 'אמונה בהשי"ת'. וגם בספירת העומר יש ענין מיוחד שמונים דוקא מיום הבאת קרבן העומר. והדבר תמוה מאוד, מה הקשר בין זה לקבלת התורה, הרי החינוך האריך לבאר שענין ספירת העומר לחכות ולצפות ליום הנכבד של קבלת התורה, ואילו העומר מורה על אמונה בהשי"ת, וצ"ב הקשר ביניהם.

ההכנה לקבלת התורה הוא ע"י חיזוק באמונה ובטחון בהשי"ת

ונראה בביאור הקשר ביניהם, הנה הגר"א כתב (משלי כב, יט): "שעיקר נתינת התורה לישראל הוא כדי שישומו בטחונם בה". ועיקר הכל הוא בטחון, והוא כלל של כל המצוות, עכ"ל. וכלל ישראל לא זכו לקבל תורה, רק בזכות שבטחו בהשי"ת. וכן איתא במדרש (תנחומא בשלח כ'): "לא נתנה התורה לדרוש אלא לאוכלי המן", ע"כ. ועי' מה שפי' האבודרהם בברכת 'אהבה רבה' - "בעבור אבותינו שבטחו בך" וז"ל, "על שם (ירמיה ב, ב) זכרתי לך חסד נעורייך אהבת כלולותיך לכתך אחרי במדבר בארץ לא זרועה", עכ"ל. הרי, שלא זכו כלל ישראל לקבל את התורה, רק בזכות שבטחו בהשי"ת שהוא ית' יפרנסם במדבר. וא"כ י"ל דההכנה לקראת יום קבלת התורה, ג"כ צריכה להיות ע"י התחזקות באמונה ובטחון בהשי"ת.

לפי זה מובנים היטב דברי המדרש שקרבן העומר הוא כנגד ירידת המן. הלא תכלית ירידת המן הייתה לקבוע בלב כל אחד ואחד מדת האמונה ובטחון בהשי"ת כמו שהאריכו המפרשים. שיעור לקיטת המן היה "עומר" - וכתב האבן עזרא "שזהו שיעור מאכל איש ליום אחד". וע"כ לא היה לכל אחד יותר ממאכל יום אחד, והיו צריכים לבטוח בהשי"ת שיפרנסם בכל יום ויום. וע"כ קרבן העומר ג"כ היה כשיעור זה, שהוא רק שיעור מאכל ליום אחד, להורות שאנו בוטחים בהשי"ת שהוא המפרנס כל אחד ואחד בכל יום ויום, ואין אנו בוטחים חו"ש בזולתו.

טעם איסור חדש

לפי זה יש לבאר טעם איסור אכילת חדש. שהרי מבואר מכל הנ"ל שהטעם והתכלית בהקרבת קרבן העומר הוא לחזק האמונה בהשי"ת, ולהאמין שפרנסת כל אחד ואחד הוא אך ורק מחסדי השי"ת, ושנתבונן בכל שנה שהשי"ת הוא המפרנס את העולם כולו בטובו הגדול. א"כ, אם יבוא אדם לאכול מתבואת שנה זו שעמל וטרח ויגע בה, קודם שיתבונן בחסדי ה', אפשר שחו"ש יאמר "כחי ועצם ידי עשה לי את החיל הזה". לכן אמרה תורה שאסור לאכול מהתבואה החדשה עד הבאת קרבן העומר, ובודאי אחר שהוקרב העומר, ישים אל לבו להאמין שכל מה שיש לו הוא רק מאת השי"ת, ויכיר טובה, ויודה להשי"ת על פרנסתו, וגם על כל שאר חסדי השי"ת.

קבלת עול מלכות שמים

ונמצא שצורת ההכנה לקבלת התורה בימי ספירת העומר הוא ע"י חיזוק האמונה בהשי"ת, וע"י הכרת הטוב להשי"ת, על כל הטובות, ובפרט על התבואה החדשה. ובאמת י"ל, שזהו תנאי בעיקר קבלת התורה. החובות הלבבות כותב, יסוד היסודות בעבודת אלקים בנוי על חובת הכרת הטוב (פתיחה לשער עבודת אלקים), ורק אחר שיכיר כל הטוב אשר הקב"ה תמיד גומל לו בכל רגע ורגע, יתחייב השכל לעבוד את הקב"ה, שלא יתכן לעבור על רצונו אם מכיר כל השגחת השי"ת. ומי שאינו עושה רצונו של השי"ת, הוא רק מחסרון אמונה בו יתברך.

ונבאר במשל: אדם שהיטיב עם חבירו, ופרנסו, ודאג לכל צרכיו משעה שנולד עד היום, ודאי לא יתכן למקבל הטובה לעבור על רצון מיטיבו, שהרי ירגיש בחוש חובת הכרת הטוב, לעשות כל רצונו. א"כ קו"ח בן בנו של קו"ח אם אחד יכיר כל החסדים והטובות שהשי"ת תמיד עושה עמנו בכל עת ובכל שעה, בודאי יעשה רצון אבינו שבשמים, ויעבוד אותו בלב שלם.

יסוד זה מפורש בדברי האבודרהם, שכתב לבאר מדוע בחזרת הש"ץ כל הציבור אומרים מודים דרבנן וז"ל, "כשיגיע ש"ץ למודים וכורע, כל העם שוחין ואומרים הודאה קטנה המתחלת כמו כן במודים. שאין דרך העבד להודות לרבו ולומר לו "אדוני אתה" על ידי שליח, אלא כל אדם צריך לקבל בפיו עול מלכות שמים ואם יקבל על ידי שליח - אינה קבלה גמורה, שיוכל להכחיש ולומר לא שלחתי. אבל בשאר התפילה שהיא בקשה, יכול לתבוע צרכיו על ידי שליח, שכל אדם חפץ בטובתו ולא יכחיש ויאמר לא שלחתי, עכ"ל. מבואר בדבריו שהודאה היא קבלת עול מלכות שמים. שאילו היה מכיר שכל מה שיש לו הוא רק מאת השי"ת, בודאי היה משעבד עצמו לעבוד את בוראו בכל לבבו ובכל נפשו ובכל מאודו.

לפי זה מובן היטב הא דקריאת שמע נקראת קבלת עול מלכות שמים, כי כשאומר "שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד", כוונת הפסוק להורות שה' אחד, פי' - "אין עוד מלבדו". וא"כ אם מאמין שאין עוד מלבדו, זה מחייב אותו להיות משועבד להשי"ת, ומקבל על עצמו "עול מלכות שמים".

וכן מבואר בדברי המדרש (משנת רבי אליעזר פרשה ז): "מפני מה ענש הכתוב ביותר לכפויי טובה? מפני שהוא כענין כפירה בהקב"ה. אף הכופר בהקב"ה כופר טוב הוא. האדם הזה הוא כופה טובתו של חבירו, למחר הוא כופה טובתו של קונו. וכן הוא אומר בפרעה, "אשר לא ידע את יוסף". והלא עד היום הזה מצרים יודעין חסדו של יוסף, אלא שהיה יודע ולא השגיח עליו, וכפה טובתו, ולבסוף כפה טובתו של הקדוש ברוך הוא, שאמר: לא ידעתי את ה'. הא למדת שכפיית הטובה הוקשה לכפירה בעיקר. וכן הקדוש ברוך הוא אומר להן לישראל: "אנכי ה' אלהיך". מה ת"ל "אשר הוצאתיך". אמר להן, הזהרו שלא תכפו טובה שכפוי טובה אינו יכול לקבל מלכות שמים. וכן יהושע אומר לישראל: אם כפיתם הטובה הזאת, לא תוכלו לעבוד את ה'. והן משיבין אותו, כי ה' אלקינו הוא המעלה אותנו, אין

אנו כופין טובתו (יהושע כד), "ע"כ. הרי להדיא, שקבלת עול מלכות שמים באה רק מתוך הכרת הטובות של השי"ת, וזהו הטעם שקודם קבלת התורה, אנו מכירים הטובה ע"י הקרבת קרבן העומר כמש"נ לעיל.

האופן לחזק מדת הבטחון

ויש להוסיף דזהו אופן נפלא לחזק בטחונו בהשי"ת ולקנות מדת הבטחון, דמי שמתבונן ומכיר כל הטובות שהשי"ת עושה עמו, בודאי יבטח בהשי"ת באמת. וכן מצינו שכתב רבינו יונה (שערי תשובה שער ד', אות י"ב) וז"ל, "בענין ההודאה על הטובה נאמר (תהלים נב, יא): "אודך לעולם כי עשית ואקוה שמך כי טוב נגד חסידיך". פירוש: אודך על הטובה שעשית עמדי, ובעבור זה אקוה להתמדת טובותיך, ונאמר (תהלים קטז, יג): "כוס ישועות אשא ובשם ה' אקרא", (שם ג - ד): "צרה ויגון אמצא ובשם ה' אקרא", עכ"ל. הרי האופן לחזק את עצמו לקוות להשי"ת שיעשה טובות עד אין סוף, היינו רק אם מודה על מה שכבר עשה שהשי"ת.

וכ"כ מרן החפץ חיים (נפוצות ישראל פ"ז) וז"ל, "ועיקר הכל שיראה להתחזק במדת הבטחון ויושע עיניו, כמו שנאמר: "קוה אל ה' ויושע לך". ואחז"ל: כל התולה בטחונו בהקב"ה הרי הוא לו מחסה בעוה"ז ובעוה"ב שנאמר וגו'. והנה העצה לחזק נפשו בענין זה הוא שיתבונן תמיד על זמן העבר מימי חייו כמה עשירות שנים חיה עד כה ובחסד השי"ת לא היה חסר לו אפילו יום אחד מאכילה ושתיה ומלבוש וכדומה וא"כ מה לו לדאוג על זמן של להבא שאינו יודע מספר ימי חייו אפילו על יום אחד מסתמא כשם שעזרו השי"ת ברחמיו עד כה יעזרנו ג"כ מעתה ולהבא", עכ"ל. הרי שההתבוננות על פרטי חייו מתחילתם עד עתה, זהו מה שמביא לידי מדת הבטחון בה' כשיכיר שהשי"ת תמיד גומל עמו טובות עד אין סוף. וכשיודה להשי"ת על כל אותן טובות, בודאי יבטח בו באמת בלב שלם. יה"ר מלפני אבינו שבשמים שישים חלקנו עם הבוטחים בשמך באמת!

לתגובות: adebstein@gmail.com

בית המשפט / הרב ישי יצחק שרגא, ר"מ בישיבת לב אליהו ומח"ס תורת העובר, ירושלים

הכנה לל"ג בעומר - בר יוחאי בקודש הקודשים

איתא במדרש (ב"ר כב יג): ויצא קין מלפני ה', פגע בו אדם הראשון בקין, א"ל מה נעשה בדינך, א"ל עשיתי תשובה ונתפשרתי, התחיל אדה"ר מטפח על פניו, אמר כך היא כוחה של תשובה ואני לא הייתי יודע מיד עמד אדה"ר ואמר (תהלים צב) מזמור שיר ליום השבת וגו', ע"כ. וצ"ב קישור הענין דמזמור שיר ליום השבת למידת התשובה.

וביאר מרנא ורבנא רבנו הגראי"ל זלה"ה (ימלא פי תהילתך ח"א עמ' קו) דהנה באמת אדה"ר עשה תשובה גדולה מאד, כמבואר בעירוין (יח:), דכשראה שנקנסה עליו מיתה ישב בתענית ק"ל שנה, ופירש מן האשה והעלה זרוי תאנים על בשרו. אמנם עדיין אדה"ר לא חש קירבת אלוקים, וכמ"ש הרמב"ם (פ"ז מהל' תשובה ה"ז): התשובה מקרבת את הרחוקים, אמש הי' זה שנאווי לפני המקום, והיום הוא נחמד קרוב וידיד.

אכן קרבת הקב"ה להאדם אינו דומה יום לחבירו, כי יום שיש בו קדושה יותר, א"כ זוכה ליותר קרבת אלוקים, ובימים טובים יש יותר קירבת אלוקים מיום חול, ולכן רק ברגל היו שואבים רוח"ק, אמנם קדושת שבת היא הקדושה הכי גדולה, ולפיכך קירבת השכינה ביום זה היא הכי גדולה.

והנה שהאדם יגיע לחדש שירי אהבה להשי"ת בזמן ששורה עליו רוח הקדושה, אזי המצב הכי מוכשר לזה כשהוא בקרבה בדרגת 'שבת', ואדה"ר שהיה ראוי לכך והשיג זאת, בודאי השיר צריך להיות השיא של דביקות בה', אולם שירה כזאת לא תתכן אם האדם מרגיש עצמו שהוא רחוק מהשי"ת, וכל זמן שלא התאמת אצלו כי אחרי התשובה נהיה אהוב וידיד, לא שייך שישרה עליו רוח קדושה כזאת להגיד מזמור שבו שיא ההתקרבות והדביקות, ואיך יוכל לשמוח ולזמר שיר כזה.

והנה אדה"ר חשב בדעתו כל הזמן, דכיון שגזירת המיתה לא נתבטלה, א"כ תשובתו לא נתקבלה, אבל כשפגש את קין ואמר לו שהוא התפטר עם קונו, א"כ הבין אדה"ר שתשובתו אכן נתקבלה, והוא כבר נעשה אהוב להשי"ת, ונקרא ידיד ה', ושמתו עברה כל גבול, ולרוב דביקותו פרצה השירה שנבעה מגודל קירבתו, וכיון שהיה זה אצלו כבדרגת שבת, לכן אמר מזמור שיר ליום השבת, להורות שדבקותו היתה באופן היותר נעלה שאפשר. עכ"ד הקדושים.

ויש להוסיף ולבאר בזה ד' הגמ' בשבת (פו:), דכולי עלמא בשבת ניתנה תורה לישראל, כי השבת זהו יום הדבקות הכי גדול, ואורייתא קוב"ה וישראל חדא הוא. ויש לצרף מש"כ הגרצ"ה מלובלין, שחז"ל בדווקא קבעו "שייכות המאמר לענין הפרק והמסכת", וגם במקומות שדברי האגדה הנזכרים בש"ס נראים שאינם שייכים לענין המסכת, לא כן הוא, אלא הכל נקבע בדקדוק גדול, והביא לזה כמה דוגמאות, בחיבוריו הגדולים, ובזה ביאר

מה שחז"ל קבעו את עניני מתן תורה במסכת "שבת", כי לכו"ע בשבת ניתנה תורה, וחז"ל דקדקו לקבוע בפרק "רבי עקיבא", כי ר"ע הוא שורש תורה שבעל פה. עי' בפרי צדיק (דברים עניני ערב יוה"כ דף קו ע"ג).

*

והנה לפי האמור ארווחנא להבין מש"כ בזוהר (פ' נשא קמד:), דרשב"י הוא בחינת שבת, וז"ל: רבי יהודה קארי ליה שבת, דכלהו שיתא מניה מתברכין, דכתיב שבת לה' קודש לה', מה שבת לה' קודש אוף רבי שמעון שבת לה' קדש. וצ"ב מדוע נקרא רשב"י 'שבת'. ע"ש במפרשים מה שביארו.

והנראה לבאר עוד בזה, עם דברי רשב"י עצמו ביומו האחרון עלי אדמות, כאשר גילה לתלמידיו את הסודות הנוראים שבאידרא זוטא, וכמ"ש באדר"ז (דף רפח.): פתח ר"ש ואמר, אני לדודי ועלי תשוקתו, כל יומין דאתקטרנא בהאי עלמא בחד קטירא אתקטרנא ביה בקודשא בריך הוא, ובגין כך השתא ועלי תשוקתו. פירוש: מה שכתוב בפסוק אני לדודי, כשאני משתוקק לדודי - לקב"ה, אז גם הוא משתוקק אלי - ועלי תשוקתו, כל ימי חיי שהייתי מקושר בזה העולם, בקשר אחד נתקשרתי ונתדבקתי בקב"ה, ולכן עתה בעת הסתלקותי, ועלי תשוקתו, כל חשקו ואהבתו של הקב"ה הוא אלי. ע"כ. וביארו שם המפרשים הכוונה, דרשב"י כל ימיו היה מקושר בקב"ה באהבה עצומה בעסק התורה והמצוות, בלי היסח הדעת כלל, והיה בכל יום מוסיף אהבה עליונה על של אתמול ובזה היה מוסיף קשר חדש באהבתו למקום ב"ה. (עימש"כ בזה לקמן מאמר ה' בהרחבה).

ולפי"ז נמצא, דרשב"י הוא הדוגמא לדבקות הגדולה ביותר שיש בהשי"ת, 'כל יומין דאתקטרנא בהאי עלמא בחד קטירא אתקטרנא ביה בקודשא בריך הוא, ומבואר היטב מדוע רשב"י נקרא 'שבת', דכפי שנתבאר, שבת זהו הזמן שמסמל את הקירבה היותר גדולה להשי"ת, ורשב"י שזכה להגיע לדרגה גבוהה זו עליו יאות למימר: מה שבת לה' קודש, אוף רבי שמעון שבת לה' קדש.

*

והנה בגדר קדושת השבת כ' הגר"א באגרתו: קדושת השבת גדולה מאוד, וכו', שבת 'קודש קדשים'. ע"כ. ומבואר דשבת דרגתה מקבילה לקודש הקודשים. וצ"ב מנ"ל דקדושת שבת היא כקודש הקודשים.

ואכן כבר העירו בזה, דמצאנו כן בחז"ל (ויקרא רבה פ' כא סי' ו'), עה"פ ביזאת' יבא אהרון אל הקודש, בכהן גדול בכניסתו לבית קדשי הקדשים, וכו', בזכות שבת, דכתיב: אשרי אנוש יעשה 'זאת' ובן אדם יחזיק בה, שומר שבת מחללו, (ישעיהו נו ב'), ע"כ. ומבואר שקדושת שבת מקבילה לקדושת קוה"ק, וכמ"ש הגר"א.

וזה טעם המנהג שנהגו ישראל קדושים לומר בכניסת שבת 'שיר השירים' (וכמ"ש ביסוד ושורש העבודה שער העליון פ"א, ובבא"ח ש"ש פ' לך לך סכ"ג, ועי' כה"ח למהרח"פ סי' כח או"ב), כי על שיר השירים אמרו במשנה (סוף מס' ידים): שאין כל העולם כלו כדאי כיום שניתן בו שיר השירים לישראל, שכל כתובים קודש, ושיר השירים קודש קדשים,

ע"ש. ולכן נהגו לאומרו בשבת שהוא קודש קדשים. ועי' בט"ז (סי' רפח ס"ק ב) שכ': איתא באגדה (הובא בשיבולי הקלט סי' צג), שמצאו תלמידיו של רבי עקיבא שהיה בוכה בשבת, ואמר עונג יש לי, ונ"ל דהיינו שמרוב דבקותו בהקב"ה זולגין עיניו דמעוה, שכן מצינו ברבי עקיבא בזוהר (בראשית צח: במדרש הנעלם) שהיה בוכה מאוד באמרו שיר השירים, באשר ידע היכן הדברים מגיעים. ע"כ. ונמצא, שבאמירת שיר השירים יכול להגיע לדבקות היותר גדולה. ועי' בפרש"י (ברכות נז:) שכ' וז"ל: שיר השירים - כולו יראת שמים וחבת המקום בלב כל ישראל.

ומעתה נראה, דכיון שנתבאר ששבת היא קודש קדשים, ורשב"י הוא בחינת שבת, א"כ מבואר כוונת הפייטן מהר"ש לביא בפיוט בר יוחאי, שכ': 'בר יוחאי בקודש הקודשים', דכפי שנתבאר רשב"י הוא בחינת שבת שמעלתה כ'קודש הקדשים', כי שבת הוא זמן הדבקות היותר גדול, וזהו רשב"י שדרש ע"ע את הפסוק בשיר השירים שהוא קודש קדשים, ואמר: אני לדודי ועלי תשוקתו, כל יומין דאתקטרנא בהאי עלמא, בחד קטירא אתקטרנא ביה בקודשא בריך הוא. והבן.

הכי איתמר / הרב איתמר טעפ, מח"ס 'הכי איתמר',

קרית ספר

שהחיינו דחג שבועות

וּקְרַאתֶם בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה מִקְרָא קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם כָּל מְלֹאכֶת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ חֻקַּת עוֹלָם
בְּכָל מוֹשְׁבֵיכֶם לְדֹרֹתֵיכֶם (כג, כא)

החק יעקב (תעג סק"א) מחדש דבחג השבועות יש תשלומין לברכת שהחיינו כל שבעת הימים שלאחריו, כמו חול המועד של פסח וסוכות. ובשער הציון (שם סק"ה) הקשה איך יברך שהחיינו על זה הזמן אם יעבור על כל תוסיף אם יעשה אז הרגל. והביא גם מא"ר (תצד סק"ד) שהקשה על כך מב' סוגיות בש"ס, ומפמ"ג שכתב דלמעשה אין לנהוג כן משום ספק ברכה להקל. וכן הקשה בתורת רפאל (סי' עז ד"ה ומ"מ) איך יאמר "לזמן הזה" כשעבר המועד.

ונראה דכיון דשהחיינו היא "ברכת הזמן" א"כ אינה על היו"ט עצמו שכבר אסורים לקיימו אלא על "זמן היו"ט", וכיון שאותו "זמן" עדיין גורם חיובים בשבעת ימים אלו לענין קרבנות החג, אפשר לברך ברכת הזמן. וכמו בסוכה ולולב שאפשר לברך שהחיינו בהכנתם אף שעדיין לא הגיעה שעת המצוה (סוכה מו.), וכע"ז נראה מהרא"ש וסיעתו דשהחיינו שבליל פסח מהני לבדיקת חמץ^{טו} ומהסוברים דשהחיינו דשבועות מהני לספירת העומר,^{טז} שנמצא דשהחיינו מהני קודם או לאחר עיקר הדבר אם יש שייכות עם זמנו.

אכן יותר נראה לומר, דהנה בחגיגה (יז סוף ע"ב) למדו דשבעת הימים דתשלומי עצרת מותרין במלאכה אף שנאמר בהם "מקרא קודש" מדאמר קרא "וקראתם... ובקוצרכם", הרי שמותר לקצור באותם הימים. נמצא שלא רק חיוב הקרבן נמשך כל שבעה אלא ה"מקרא קודש" דחג השבועות נמשך כל שבעה, וכפי הנראה הוא הגורם לחיוב קרבן.^{יז} נמצא דקרבן עצרת שמביאים אחר החג שווה לקרבנות שאר החגים הקריבים בתוך החג, ששניהם

^{טו} הרא"ש כ"כ בד' מקומות שסומכים על מה שיברכו למחר בשעת הרגל, שכל הבדיקה והביעור הוא צורך הרגל - בתוספותיו (פסחים ז. ד"ה הבודק) ופסקיו שם (סי' י') ותשובותיו (כלל כה ג, וכלל יד ג). וכך הביאו משמו הטור (סימן תלב) והריטב"א (פסחים ז. סוד"ה מאי מברך). וכ"כ באורחות חיים (הל' ברכות ס"ס עג) ורבינו מנוח (חמץ ומצה ג ו).
^{טז} חזקוני (ויקרא כג כא) אבודרהם (שם) אורחות חיים (הל' ברכות ס"ס עג) והרדב"ז (ח"ד רנו) וצרור המור (ויקרא כג טו) ולבוש (תפט ס"א), וכ"כ מהרי"ל (סוף סדר ברכת העומר) ומטה משה (ס"ס תרסט) משם מנהגי מהר"א קלוזנר ז"ל.

^{יז} דהגם שלמסקנת הסוגיא שם נראה דעיקר הלימוד לתשלומי עצרת הוא מהיקש מתשלומי חג המצות, וכך גם נראה מהרמב"ם (חגיגה א ז), ע"כ שההיקש לא בא לחייב תשלומין גרידא אלא לחייב ב"מקרא קודש" - שממנו משתלשל חיוב תשלומין. דאם ההיקש הוא רק לענין קרבן, מאי ס"ד דגמ' שמחמת ההיקש יהיו כל שבעת ימי תשלומי עצרת אסורין במלאכה. ועוד דאיך למדו שם מראב"י דשבעת הימים מותרין במלאכה הא איהו איירי ב"מקרא קודש" דהני ימים, אבל אפשר אסורין במלאכה מדיני הקרבן ומאי אהני לן דרשא דראב"י. אלא לאו נראה מכ"ז דמההיקש ילפינן שגם ימים אלו בכלל "מקרא קודש" ומינה ילפינן לקרבנות החג.

מהציווי ד"מקרא קודש". וכך הוא בהדיא במכילתא (פר' בא פרשה ז') "חולו של מועד מנין [=שטעון חגיגה], הרי אתה דן הואיל ויו"ט הראשון ואחרון קרויין מקרא קודש וחולו של מועד קרוי מקרא קודש, אם למדת על יו"ט הראשון ואחרון שהוא קרוי מקרא קודש הרי הן טעונין חגיגה, אף חולו של מועד שהוא קרוי מקרא קודש דין שיטעון חגיגה".^{יח}

ובירושלמי (פסחים פ"י ה"ה) תני "כל שכתב מקרא קודש צריך להזכיר בו זמן", הרי שה"מקרא קודש" הוא הגורם לברכת הזמן, ויעויין בהכי איתמר על שהחיינו (כד סק"ד), ולהנראה שה"מקרא קודש" עצמו נמשך כל שבעת ימי התשלומין הרי שחובת הברכה עדיין קיימת, לא רק משום שהם ימי "תשלומין", ולא רק משום שהתשלומין הם מכח "זמן היו"ט", אלא שכל הגורם והסיבה לברכת הזמן ביו"ט עצמו - היינו "מקרא קודש" - עדיין קאי וקיים ואיתא קמן.^{יט}

ובס' ברכת משה (מועדים) הביא עוד ראיה לזה, מהתוס' במנחות (סה: ד"ה רגל) ש"אע"ג דעצרת יום אחד, כיון דיש לחגיגתו תשלומין כל שבעה, שייך בה תחילת רגל", הרי שלא רק דאית בי' "מקרא קודש" אלא אף נקראים "רגל" לענין זה, וכ"ש דשייך בהו ברכת הזמן. ומכל זה מתבאר על נכון חוקה שחקק חק יעקב וללה"ה, והגם שלמעשה אין מברכין, יש מגדולי הפוסקים שמצדדין כדין מחודש זה ולא דחאוהו בשתי ידיים.^כ

ועפ"ז לכאורה יש מקום למי ששכח לברך שהחיינו בחג שבועות, שיחייב את עצמו בימי התשלומין בברכה על פרי או בגד חדש ויכוין גם על חג שבועות.

^{יח} ולא נראה ד"מקרא קודש" הוי רק 'סימן' ולא 'סיבה' - היינו שאינו הגורם לחיוב קרבנות רק ראיה שצריך להביא, דהא במכילתא מחייבין קרבן חגיגה מכח לימוד זה, ואיך נביא חולין בעזרה רק מכח 'סימן', אלא לאו דה"מקרא קודש" גורם חיוב גמור, והוא 'סיבה' להבאת הקרבן.

^{יט} ובמנ"ח (תפח סק"ה) פשיטא דחגיגה ליתא בתשלומין אחר עצרת, ומייתי ש"כ"ה בטו"א (חגיגה ו:). וצ"ע דחזינן ד"מקרא קודש" דעצרת ממשיך ז' ימים לאחריו לקרבן ראיה, א"כ מאי שנא חגיגה. ברם יש לדקדק בלשון הכתוב, דמצות חגיגה אינה מחובות ד"מקרא קודש" כי אם מחובות ד"רגל", ובוה מבואר על-נכון דאין לה תשלומין אחר ה"רגל". וצ"ע, וביותר צ"ע לראיית הברכת משה מהתוס' במנחות דאיכרו נמי "רגל".

^כ הא"ר ופמ"ג דקדקו ממג"א (תעג סק"א) שמסכים עם הח"י, והפמ"ג מיישב קושיות הא"ר, ורק מדין סב"ל כתב שלא לברך.

השבת של מ"י / הרב יחיאל פישל רוזנר, מח"ס 'מנחת יחיאל' ו'השבת של מ"י'

פניני עיון בפרשת השבוע - פרשת אמור

כא, א: אמור אל הכהנים בני אהרן... לנפש לא יטמא בעמיו.

בטעמא דקרא פרשת מטות [לא, ח ד"ה ואת מלכי מדין] תמה על תרגום יונתן שפירש שפינחס הרג את בלעם בידו, והרי היה כהן ואיך נטמא לו, ונשאר בצ"ע. [ועיין ביראים סימן שכב שכתב דאפילו אינו מת אלא גוסס צריך כהן לפרוש... והנוהג היתר בגוסס לא הפסיד].

והנה בספר שמואל [ב' כג, כא] גבי בניהו בן יהוידע כתיב "והוא היכה את איש מצרי ויגזול את החנית מיד המצרי ויהרגהו בחניתו", וכתב שם הרד"ק ואע"פ שהיה בניהו כהן ואסור להטמא למתים, להלחם באוייבי ה' הוא מצוה, כשציוה הקב"ה להלחם בשבעה גויים ובז' האומות המצרות לישראל לא חילק בין כהנים לישראל וכן ציוה להיות כהן משוח מלחמה ולהכנס עם ישראל למלחמה והנה פינחס טימא עצמו למצוה כשהרג זמרי וכזבי, וכן הלך למלחמת מדין עם ישראל עכ"ל. ומבואר בדבריו שמותר לכהן להטמא ולהרוג במלחמה כשיש מצוה בזה ולכן היה מותר לבניהו להרוג את המצרי, ובזה מיושב גם מה שהרג שמואל שהיה נזיר [נזיר סו.] את אגג בידו.

ולשיטת היראים [שם] דמתי עכו"ם אין כהן מוזהר עליהן במגע ובמשא לשיטת רשב"י [שאין מטמאין באוהל, הכא נמי איתא בתו"כ "לנפש מת לא יבוא" בנפשות המטמאות בביאה הכתוב מדבר, פירוש באוהל, ועיין שם בתועפות ראם אות יד דאין זה סותר לההיא דיבמות [סא, א] ממגע ומשא לא מעטינהו קרא, משום דודאי מתי עכו"ם מטמאין במגע ובמשא כישראל, אלא שהכהנים לא הוזהרו שלא ליטמא להם עיין שם] בלאו הכי לא קשה מידי.

*

כא, א: לנפש לא יטמא בעמיו.

במנ"ח [מצוה רסג, לד ד"ה וכן] נסתפק בספק טומאה ברה"ר דטהור לגמרי כי הוא גזירת הכתוב, מי נימא כיון דהוא טהור גמור מותר לטמא עצמו לכתחילה בספק מת ברה"ר, כמו כל ספיקא דרבנן לקולא, או נימא אף שהוא טהור מ"מ לענין הלאו הרי הוא כשאר איסורין וספיקא דאורייתא לחומרא. והנה לכאורה כאן גבי כהנים הוציאה התורה הלאו בלשון לא יטמא, א"כ אפשר ברשות היחיד כיון דהוא טמא עובר, ולפי זה ברשות הרבים מותר לכתחילה כיון דהוא טהור. ואפשר דייקת מתחילת המקרא לנפש דוקא ודאי לא יטמא אבל ספק אינו בכלל, וכדאי גוונא בסוטה [כט, א] גבי רומיא דרב גידל עכ"ל.

ונידון זה הוא מחלוקת בין האחרונים, דבחת"ס [יו"ד שלז] כתב שגם לענין הלאו דטומאת כהן אמרינן שבספק טומאה ברה"ר מותר לו ליטמא לכתחילה וכן נקטו עוד אחרונים.

אבל באחיעזר [ח"ג סימן סה אות ו] צידד דהוי כהא דאיכא למ"ד שכהן אסור בגוסס אף שאינו נטמא וכמו כן אסור ברה"ר אף שאינו נטמא, וכן באבי עזרי [פ"ב משמחות הט"ו] כתב דלדידי פשוט וברור שאסור לכהן ליטמא לספק טומאה ברה"ר כיון שאין האיסור להיות טמא, אלא מעשה הטומאה הוא שנאסר, ולכך הוי ליה ספק איסור כשאר איסורין דעלמא.

ובמרחשת [ח"א סימן ב בהגה"ה] כתב דלענין איסור "לא יטמא" כיון שספיקו ברה"ר טהור לא עבר הכהן, אבל עובר הוא באיסור ד"לא יבוא" כיון שבמציאות יש כאן ספק, ואינו תלוי בטומאה וספיקו צריך להיות אסור, וכ"כ בקובץ שיעורים [ח"ב חולין אות לא].

מיהו יש לציין דבמל"מ [פ"ג מאבל ה"א] נקט בשיטת הראב"ד [פ"ה מנוזירות הט"ו] דכהן ונוזיר שכבר נטמאו אינו מוזהר שלא ליטמא עוד [ואפילו איסורא ליכא] מדכתיב ולא יחלל דוקא במי שמחלל את עצמו דזה לא שייך רק כשהן טהורים עיין שם, ועל כרחק לדידיה ליכא דלאו דלא יבוא שאינו תלוי בטומאה. אמנם כתב שם דבסברא זו כל חכמי ישראל חלוקין עליו ע"ש.

*

כא, ח: וקידשתו.

פירש"י על כרחו, שאם לא רצה לגרש הלקהו ויסרהו עד שיגרש.

בשפתי חכמים [המלא אות נ] כתב ואם תאמר למה לי שני פסוקים על זה הא לעיל [פסוק ו] נמי כתיב קדושים יהיו על כרחם, יש לומר דלעיל מיירי לענין שלא יטמא למתים [דלעיל מיניה] חייבין בית דין להפרישו בעל כרחו, והכא מיירי באשה הפסולה, וזהו שנקט רש"י הכא ואם לא רצה לגרש הלקהו וכו' עכ"ד.

אמנם בקרבן אהרן כתב דהפסוק הראשון קאי להכריחו בדברים, והכא ממאי דהדר קרא הוציאו שיהא ההכרח על ידי מכות ועונשין, ורבינו ישעיה פירש דהראשון לטומאה דביה משתעי, והשני לנישואין, ומה שאמרנו נראה לי יותר נכון, דטומאה ונישואין מחד קרא נפקי וכן פירש הרא"ם כמו שפירשנו וכן נראה בדברי רש"י ז"ל.

*

כא, יז: איש מזרעך לדורותם אשר יהיה בו מום לא יקרב להקריב.

באוהל משה [הורביץ, בכורות סימן י"ב ד"ה ובהתבונני] כתב בזה"ל ובעינא לומר דקדוק נאה בלישנא דקרא בעניינא דמומין היכי דסמיק "מום" ל"בו" או "בה" או "בם", פעמים מקדים מום [ל"בו"] ופעמים מאחרו. וידוע מדרך לשון הקודש דהיכי דאמר ב' ענייני בהדדי מקדים העיקרי, כמו ויאמר אם לשלום יצאו תפשוש חיים, ואם למלחמה יצאו חיים תפשוש [מלכים א' כ, יח], דלמלחמה הרבותא בחיים ולשלום בתפשוש, וכהנה רבות בדרשות חז"ל. לכן אמר בכמה מקומות באדם ובהמה בו מום [כאן פסוקים יז, יח (כי כל איש אשר בו מום), כא (כל איש אשר בו מום)], להורות דאף מום המיוחד בו ואינו באחר אסור. רק מום בו את לחם וגו' פסוק כא וכב דאף מום הכולל גם בבהמה אוכל [בקדשים], וכן כי מום

בו ולא יחלל [פסוק כג], דוקא מום הכולל באדם ובהמה הוא דמחלל עבודה [אבל מום המיוחד באדם לבד אינו מחלל עבודה כמו שפסק הרמב"ם [פ"ו מביאת מקדש ה"ו]. ומום **בם לא ירצו לכם** [כב, כה] דגבי קרבנות בני נכר, קמ"ל דאף מום שאינו מיוחד בבני נח כמחוסר אבר לא ירצה להם בבית ה' עכ"ל.

*

כב, ז: ובא השמש וטהר ואחר יאכל מן הקדשים.

פירש"י נדרש ביבמות בתרומה שמותר לאכלה בהערב שמש.

בבאר בשדה כתב פירוש דזב ומצורע אסורים בקדשים בהערב שמש כל זמן שלא הביאו כפרתם, ואיך כתיב הכא ובא השמש ואחר יאכל מן הקדשים, לזה אמר נדרש ביבמות הך קרא בתרומה. ובספר דבק טוב כתב מה שכתב, והם דברים תמוהים הרבה שאין להם שחר דודאי טמא מת אסור בתרומה כל זמן שלא היזו עליו ג' וז' והעריב שמשו, ומדבריו נראה שסובר שמותר בתרומה מיד שטבל והעריב שמשו ולא בעי הזאה ג' וז' וליתא.

ואחי הר"ר שמואל שליט"א הוסיף דמה שייך טבילה קודם הזאת דשלישי ושביעי ועדיין טמא הוא, והביא ראיה מבכורות [כז, א] דהגמרא מסתפקת טמא מת מהו שיטבול ויאכל תרומת חוץ לארץ, ופירש"י בלא הערב שמש, אמר ליה רב נחמן לרמי בר חמא וכי הזאה יש לנו, ופירש"י בזמן הזה, דכיון דאין הזאה בזמן הזה הערב שמש נמי לא בעי עכ"ד. משמע דבזמן הבית דאיכא הזאה בעינן כדי שיטבול ויאכל גם הזאה ג' וז' וגם הערב שמש, ותו לא מידי.

*

כב, לב: ולא תחללו את שם קדשי ונקדשתי בתוך בני ישראל.

איתא בברכות [כא, ב] א"ר אדא בר אהבה מנין שאין היחיד אומר קדושה, שנאמר ונקדשתי בתוך בני ישראל, מאי משמע אתיא תוך תוך, כתיב הכא ונקדשתי בתוך בני ישראל, וכתיב התם [בפרשת קרח] היבדלו מתוך העדה הזאת, מה להלן עשרה אף כאן עשרה.

בבית אלקים [למבי"ט שער התפילה פרק עשירי ד"ה יש] כתב וצריך לתת טעם באי זה אופן למדו מכאן אין דבר שבקדושה בפחות מעשרה, כי זה הכתוב לא נאמר במקומו כי אם אצל חילול ה' כמו שכתוב ולא תחללו את שם קדשי ונקדשתי בתוך בני ישראל וכמו שלמדו למחלל את ה' בפני י' מישראל או המקדשו שנהרג על קדושת שמו ועיקר הכתוב נכתב לענין דין זה, וא"כ מהיכן לרבותינו ז"ל שגם בכלל זה יש כל דבר שבקדושה שאינו בפחות מי'.

וצריך לומר כי גם שאמת הוא שזה הכתוב נאמר לענין קידוש השם בשעה שמעבירין את האדם על קידוש ה' שיהרג ויקדש שמו ברבים ואל יעבור ויחללוהו, עם כל זה למדנו מכאן שיש הפרש בין היותו בפחות מעשרה מישראל או היותו בעשרה לענין התפילה גם כן, מדלא כתיב וקידשתם אותי בתוך בני ישראל דומיא דרישיה דקרא דכתיב ולא תחללו את

שם קדשי, וכתוב ונקדשתי, משמע בכל מיני הקדושות, ולכך אמרו אין דבר שבקדושה בפחות מי', כלומר גם כי ענין הכתוב אינו אלא לענין קידוש ה' במצוות, אפילו הכי מדכתוב ונקדשתי משמע שאין דבר שבקדושה בקדושות אחרות גם כן בפחות עכ"ד.

*

כג, ו: חג מצות לה' שבעת ימים מצות תאכלו.

בפירוש ר"ח פלטיאל כתב בזה"ל תימה למה אין בפסח שמיני בפני עצמו כמו בסוכות. ויש לומר דמן הדין היה להביא בפסח העומר מן החיטים כמו כל המנחות, אלא בעבור שלא גדל עדיין לכך אמרה תורה הואיל ואינו יכול לעשות בפסח כרצוני תעשה בשבועות. ותדע מה שינוי, שכל המנחות עשרון והעומר שני עשרונים, כלומר הואיל ואינו יכול לקיים עשרון בחיטים אעשה שנים במקום אחד מן השעורים, וכן שתי הלחם בעצרת אחד לשבועות ואחד תשלומין לפסח עכ"ל.

וצריך להבין מה התירוץ. וצריך לומר דשבועות הוא יום השמיני שחסר בפסח עושין אותו תשלומין בשבועות, ולכן מה שלא הקריבו בפסח משלימין בשבועות ואין לכפול "שמיני" פעמיים. וכמפורש ברמב"ן להלן [פסוק לו ד"ה עצרת] דשבועות הוא יום שמיני של חולו של מועד דפסח כשמיני של חג, עיין שם.

ויברך דוד / הרב דוד אריה הילדסהיים, מח"ס 'ויברך דוד' ומעורכי ספרי הגאון מרוגוטשוב

האם ספירת העומר היא מצוה אחת ארוכה או מ"ט מצוות נפרדות

וּסְפַרְתֶּם לָכֶם מִמֶּחֶרֶת הַשַּׁבָּת מִיוֹם הַבֵּיאָכֶם אֶת עֹמֶר הַתְּנוּפָה שֶׁבַע שָׁבָתוֹת תְּמִימוֹת תִּהְיֶינָה
(כג, טו)

ידוע שיטת הבה"ג שאם לא ספר ספירת העומר יום אחד שוב אינו יכול לספור, וכן היא שיטת האו"ז וריבב"ן ותוס' במגילה ועוד (ובמקום אחר הארכתי לברר מי הם הגאונים והראשונים הסוברים כשיטת הבה"ג). ויש לעיין האם ס"ל שכל המ"ט יום הם מצוה אחת ארוכה, או דס"ל שהם מ"ט מצוות נפרדות, ואפילו הכי אם חיסר אחת מהן לא יצא ידי חובת כולם, משום דכתיב 'שבע שבתות תמימות תהיינה'.

ובספר החינוך (מצוה ש"ו) כתב כמו הצד הראשון, וז"ל: "ויש שאמרו שמי ששכח ולא מנה יום אחד, שאין יכול למנות עוד באותה שנה, לפי שכולן מצוה אחת היא, ומכיון ששכח מהן יום אחד הרי כל החשבון בטל ממנו". עכ"ל. וכן ביאר בחידושי הגרי"ז (מנחות סו.).

וברא"ש פסחים (פ"י ס"ס מ"א) כתב: "ועוד כתב בה"ג שאם הפסיק יום אחד ולא סיפר שוב אינו סופר דבעינן תמימות. ואין נראה לר"י דכל לילה ולילה מצוה בפני עצמה היא". עכ"ל. משמע דלשיטת הבה"ג הכל מצוה אחת.

וכן בספר המכריע סי' כ"ט כתב בתוך דבריו: "דאם כן הוא הדין בשאר הלילות אם שכח ולא מנה באחד מהם שוב לא ימנה שאינן תמימות, אלא ודאי לא אמר רחמנא תמימות אלא שיתחיל מניינה מבערב ולא שיעכבו זה את זה שכל יום ויום הוא מצוה בפני עצמו. ואם חיסר אחד מהם [ו]לא מנה חיסר מצות אותו היום ולא הפסיד שאר הימים בכך". עכ"ל. הא קמן דפשיטא ליה שאם כל יום מצוה בפני עצמו אין הימים מעכבים זה את זה. ולפי זה צריך לומר דמה שכתבו הרבה ראשונים שטעם הבה"ג הוא משום דבעינן תמימות, כוונתם שכיון שצריך שיהיו שבע שבתות תמימות ממילא הכל מצוה אחת, כיון שהמצוה לא שלימה בלי ספירת כל הימים. ועל זה השיגו כמה ראשונים, שכל יום מצוה בפני עצמו, ומה שכתוב 'תמימות' יפרשו דלא קאי על כל השבע שבתות יחד, אלא על כל יום ויום מהשבע שבתות בפני עצמו.

ביאור תמיהת התוס' במנחות על הבה"ג

ולפי זה אפשר לבאר את לשון התוס' מנחות ס"ו ע"א, שכתבו על שיטת הבה"ג "ותימה גדולה הוא ולא יתכן", וצ"ב למה נקטו לשון כ"כ חריפה בלי לבאר כלום, ואמנם יש על הבה"ג כמה קושיות, רב האי גאון הקשה אמאי לא תנינן לה עם הדברים המעכבין זה את

זה, וכן יש את קו' ספר המכריע הנ"ל, אך לכאור' הקושיות הללו אינן כ"כ פשוטות ומובנות מאליהן, ולמה כתבו התוס' לשון תקיפה כזאת בלי לבאר כלום. ונראה לענ"ד דלשון התוס' מבואר באר היטב ע"פ מחלוקת אחרת של התוס' עם הבה"ג בתוס' סוכה ל"ד ע"ב (ד"ה שתהא לקיחה), שכתבו בשם הבה"ג (הלכות לולב) דבנטילת לולב א"צ להגביה את כל הד' מינים יחד אלא אי מגבה כל חד וחד לחודיה שפיר דמי דקיימא לן לולב אין צריך אגד, וכתבו ע"ז התוס': "ודבר תימה הוא לומר כן דכיון דכולו מצוה אחת היאך יועילו בזה אחר זה". עכ"ל. מבואר דיש מחלוקת כללית גדולה בין הבה"ג לתוס', דהבה"ג ס"ל דשייך שתקיים מצוה אחת ע"י עשיית כמה פעולות נפרדות בזה אחר זה, אולם התוס' ס"ל דאי אפשר לקיים מצוה אחת אלא בבת אחת.

ולפ"ז מבואר היטב כמין חומר, דהכא נמי הבה"ג אזיל לשיטתיה דס"ל דשייך שתהיה מצוה אחת ע"י פעולות נפרדות, ועל כן שפיר ס"ל דכל הספירות של ספירת העומר הוו מצוה אחת ארוכה, אף שכל ספירה היא ביום אחר. אמנם התוס' לשטתיהו דס"ל דאי אפשר שתהיה מצוה אחת ע"י פעולות נפרדות, ולכן כתבו דהוא "תימה גדולה ולא יתכן" (והוא ממש כעין הלשון שכתבו עליו בתוס' בסוכה "ודבר תימה הוא לומר כן"). ובזה מבואר היטב למה התוס' הקשו בלשון חריפה בלי לבאר את טעמם, כי כך היא דרך הראשונים במקום שהשגתם היא במילתא דתליא בסברא ואובנתא דליבא [כדמצינו בכתובות מ"ה ע"ב: "א"ל רחמנא ניצלן מהאי דעתא", ופירש רש"י (ד"ה רחמנא ניצלן): "כיחד ממנו טעמו של דבר מפני שתלוי בהבנת הלב כדמפרש לקמן זו מעשיה גרמו לה כו"'].

אמנם הרי"ף והרמב"ם והרא"ש ושאר הראשונים בסוכה שם הסכימו לדעת הבה"ג, וכן פסק השו"ע או"ח סי' תרנ"א סי"ב (ולהלן יבואר מדברי עוד הרבה ראשונים דלא ס"ל כהאי כללא דהתוס' בסוכה), ואם כנים דברינו נמצא שמה שכתבו התוס' על שיטת הבה"ג "תימה גדולה ולא יתכן" זה רק לפי שיטת ר"ת שלא נפסקה להלכה, אך לפי שאר הראשונים דקיי"ל כוותיהו שיטת הבה"ג אינה 'תימה גדולה' כלל.

איך מברכים על הספירה של כל יום

ולפי ביאור זה בדעת הבה"ג צ"ע איך אנו מברכים על הספירה של כל יום ויום, הלא הכל מצוה אחת ארוכה, ולכאורה הברכה ביום הראשון פטרה את הכל, כמ"ש הראשונים שסח באמצע בדיקת חמץ אינו חוזר ומברך כי הכל מצוה אחת, וכבר תמה כן הרי"ד בספר המכריע סי' כ"ט, וז"ל: "תדע שהרי בכל יום ויום אנו מברכים על ספירת העומר ואם איתא שאינן אלא מצוה אחת ומעכבין זה את זה כיון שבירך בלילה הראשון לא היה צריך לברך אלא היה מונה בלא ברכה. ומה שאנו מברכין בכל לילה ולילה שמע מינה שכל יום ויום מצוה בפני עצמו הוא ואין מעכבין זה את זה".

ובחי' הגרי"ז (מנחות סו.) כתב שכך הדין בכל המצוות שכל זמן שלא נשלמה המצוה מברכין על כל חלק וחלק מהמצוה, וכן כתב בשו"ת הרלב"ח סי' ס"ב, ע"ש. וצ"ב מה יענו על הקושיא הנ"ל מסח באמצע הבדיקה.

ואולי יש לחלק בין זה לסח באמצע הבדיקה, דשם אם סח ההפסק הוא רק מצידו, שהוא הסיח דעת מהבדיקה, אך מכל מקום כל הבדיקה היא בדיקה אחת, כיון שבדעתו להמשיך בבדיקה באותו לילה. מה שאין כן כאן שיש הפרש של יום שלם בין ספירה לספירה, הרי אלו מעשים נפרדים לגמרי, ויש לברך על כל אחד.

אמנם עדיין קשה מהמבואר בפוסקים שהברכה על בדיקת חמץ פוטרת גם את הביעור שלמחרת, ושם ודאי אין זה מעשה אחד, שהרי היה הפסק רב ביניהם. ואולי ס"ל דשם מה שלא מברכים הוא משום שמעיקר הדין סגי בביטול, ועל ביטול לא מברכים כיון שהוא דבר שבלב.

נראה דלדעת האו"ז כל יום מצוה בפ"ע

אכן בדעת האו"ז נראה לענ"ד להוכיח דס"ל דכל יום הוא מצוה בפני עצמה, ואפילו הכי אם חיסר יום אחד הפסיד הכל.

דהנה כתב האו"ז ח"א סי' ק"מ: "והא דלא מברכין לאכול שלש סעודות משום... א"נ הואיל ואינו אוכלם בפעם אחת אין לברך עליהם, מידי דהוה אארבע כוסות שאין מברכין עליהם הואיל ואינו שותם בבת אחת", עכ"ל (וכ"כ הרבה ראשונים דמה"ט לא מברכין על ד' כוסות, ראה ברוקח סי' רפ"ג ושו"ת הרשב"א החדשות מכת"י סי' ל"ו וארחות חיים סדר ליל פסח סי' ז' וכל בו סי' נ' ואבודרהם סדר ההגדה ומאמר חמץ לרשב"ץ ומהרי"ל סדר הגדה אות י"ח, ומדברי כל הראשונים הללו מוכח דס"ל דלא כמ"ש התוס' בסוכה שהובא לעיל שא"א לקיים מצוה אחת בזה אחר זה). וצ"ב מה הטעם לזה. ולכאורה פשוט שטעמם הוא שאפשר לברך רק על מצוה שלימה ולא על חלק מהמצוה, וממילא אם אין המצוה מתקיימת בבת אחת א"א לברך עליה, כי הברכה תחול רק על חלק מהמצוה.

ואם כנים אנו בזה, מעתה לא יתכן שלדעת האו"ז כל הספירות הם מצוה אחת ארוכה, דאם כן ה"נ היה צריך האו"ז לומר שלא מברכים כלל על מצות ספירת העומר, כיון שהמצוה לא מתקיימת בבת אחת. והרי האו"ז כתב להדיא את נוסח הברכה על ספירת העומר, ועל כרחק דס"ל שכל ספירה היא מצוה בפני עצמה.

ונראה עוד קצת ראייה שכן שיטת האו"ז, ממש"כ האו"ז הלכות ערלה וחדש סי' שכ"ט שנוסח הברכה הוא: "בא"י אמ"ה אקב"ו על ספירת העומר **שְׁהַיּוֹם יוֹם פְּלוּנִי**" (וכן הנוסח ברוקח וראבי"ה ומרדכי ומהרי"ל, ועוד). ובמקום אחר כתבתי בביאור נוסח זה שכל יום הוא מצוה בפני עצמה, ולכן תקנו שיהיה נוסח ברכה מיוחד לכל יום ויום.

ועל כרחק צריך לומר בשיטת האו"ז, דאף שכל ספירה היא מצוה בפני עצמה, מכל מקום כל הספירות מעכבות זו את זו, כיון דאמר רחמנא תמימות. והיינו דבאמת כל ספירה היא מצוה שלימה בפני עצמה, אך מכל מקום גזר רחמנא שכל הימים מעכבין זה את זה, ואם חיסר אחד מהן לא יצא ידי שום ספירה.

ויצבור יוסף / הרב יוסף צברי, רב ומו"צ בעיר אלעד, ומח"ס ויען יוסף, שלחן מלכים וש"ס

עניני ספירת העומר

וּסְפַרְתֶּם לָכֶם מִמַּחֲרַת הַשַּׁבָּת מִיּוֹם הַבִּיאָכֶם אֶת עֹמֶר הַתְּנוּפָה שֶׁבַע שָׁבָתוֹת תְּמַיִמֹת תִּהְיֶינָה
(כג, טו)

א. ספירה למי שאינו יכול

בשורת נודע ביהודה (קמא או"ח סי' כ"ז), הביאור הרעק"א (בגליון השו"ע או"ח תפט ס"ו, וביה"ל שם סעי' ח ד"ה בלא) איתא לענין מי שנהיה אונן בתוך ימי הספירה, שהורו לו שישפור בלילה שבו הוא אונן בלא ברכה, כדי שבשאר הימים יוכל לספר בברכה. (וראה בזה שו"ת כתב סופר תפ"ט ט"ו).

ויש להבין, מאי איכפת לן אם אח"כ לא יקיים המצוה, הא לכאורה אפילו ביום הראשון היה צריך להיות אסור בכה"ג, אע"פ שמפסיד לגמרי את המצוה, ואדרבה בשביל העבר שלא תהיינה הברכות לבטלה לסוברים כן (ראה עבודת הקודש לחיד"א חלק מורה באצבע סי' ז' אות רי"ז וכן היא שיטת עוד פוסקים), אפשר שיש מקום להתיר, אבל מאיזה טעם מתירים בשביל העתיד.

ת. ונראה בביאור דברי הנוב"י, דס"ל כהא דקי"ל דמצוות ספירת העומר מצוה אחת היא, הכלולה מימים נפרדים, ולפיכך אם יחסר לו יום אחד, נמצא שפגם בכל המצוה, והפסיד גם את מה שבירך עד כה, וגם את הברכות העתידיות, וכל המצוה הכוללת נפסדה, ולפיכך הורה לו לספור בלא ברכה, כדי שבכך לא תיפסד המצוה הכוללת כולל כל מה שבירך עד כה, וממילא אז יוכל אח"כ גם להמשיך ולברך, ולא הוי כטעם להוראה, אלא לרווח היוצא ממנה.

ב. דין "תמימות" בספירה

שיטת גדולי אשכנז (מג"א סי' תצ"ד), שאין לקדש מבעוד יום בשבועות, משום דין "תמימות תהינה" (וראה של"ה שבועות כ"ט ע"א).

וקשה, הא תוספת שבת ויו"ט חלה מאליה, לענין איסור מלאכה בלא קבלה, ומה מהני מה שאינו מקדש עד הלילה.

ועוד, הא דין תוספת שבת ויו"ט דאורייתא הוא, וכיצד דחינן מצוה דאורייתא משום ש "תמימות תהינה", ובמיוחד שהספירה בזמן הזה דרבנן היא.

ת. בברכות כ"ז ע"ב, בסוגיא דקבלת שבת מבעו"י, דאמרינן התם "רב צלי של שבת בע"ש", מבואר דהזמן שהאדם מקבל עליו שבת מבעו"י, הוא הזמן שהאדם מחיל קדושה במעשה על אותו זמן, ואוסר את עצמו באיסור מלאכה מבעו"י. וכ"כ המג"א (רס"ז ס"ב) כי בע"ש

יש דין מיוחד להקדים להתפלל ולקבל עליו שבת, אפילו תפילת ערבית, מבעוד יום ממש, ולזה כתב שם השו"ע "מקדימין להתפלל ערבית יותר מבימות החול".

נמצא ששונה דין "תוספת השבת" הכללי, שכל אחד מצווה בו, והוא מתקיים במה שהאדם פורש ממלאכה זמן מועט קודם כניסת השבת, לדין הספירה דבעינן בו תמימות, ואפשר לפרוש ממלאכה קודם שבת כדין, ומ"מ לספור רק בלילה ממש.

ועוד יש להוסיף, כי דעת הגאונים שם בסוגיא, דאף דאפשר להתפלל מבעו"י משום תוספת שבת, מ"מ את הקידוש לא יעשה עד שתכנס שבת ממש, וז"ל שם: "וקידושא דשבת נמי לא מיתמרא עד דקדיש יומא, דקדשיה רחמנא, ולא סגי במאי דקבלה על נפשיה ברצונו" עכ"ל. הרי דקידוש היום לא יכול להיות תלוי בקבלת האדם על עצמו לשיטתם.

ולפי שיטת הגאונים מתישבת יפה שיטת חכמי אשכנז, שלכך אין לקדש מבעו"י, משום שמעשה האדם יכול רק להחיל קדושה על עצמו, אבל לא לשנות את מציאות היום, וממילא כמו שלא יוכל לקדש אז, לא יוכל לספור אז, דבעינן תמימות וליכא.

ג. ספירה ב"משמעות דבריו"

בשו"ע (או"ח תפ"א ס"ד) כתב, מי ששואל אותו חבירו בבין השמשות כמה ימי הספירה בזה הלילה, יאמר לו: אתמול היה כך וכך, שאם יאמר לו היום כך וכך, אינו יכול לחזור ולמנות בברכה.

וכתב המשנה ברורה, דהטעם הוא דאם יאמר כמה היום, יצא ידי ספירה, למ"ד מצוות אינן צריכות כוונה, ואף דאנן פסקינן כמ"ד מצוות צריכות כוונה, וזה הרי לא כיוון לצאת ידי מצוה, לענין ברכה מחמרינן וחוששינן להך דעה דאי"צ כוונה, ועל כן אם אמר כמה היום, ימנה ביום זה בלא ברכה.

מבואר דאף למ"ד מצוות אי"צ כוונה, אם אומר "אתמול היה כך וכך", שפיר יכול לשוב ולספור.

ויש לעיין, מהא דאמרינן בשבועות (ל"ו ע"א), דבאיסורא אפי' ר"מ מודה דמכלל לאו אתה שומע הן, וא"כ מה יועיל מה שיאמר לו "אתמול היה כך וכך", הלא מכלל זה אתה שומע הן שהיום הוא כך וכך.

והנה כהאי סברא מצינו נמי בנדרים, דיעו"י בקובץ שיעורים (בבבא בתרא ח"א אות תל"ז), שהביא בשם הגר"ח הלוי זצ"ל לבאר את הסוגיא בנדרים (דף י"א ע"א), גבי האומר: "חולין לא אוכל לך", דפליגי בה ר"מ ורבנן אי אמרינן גבי תנאי כפול מכלל לאו אתה שומע הן עיי"ש. והקשה הגר"ח, נימא דר"מ נמי ס"ל דמכלל לאו אתה שומע הן, ומ"מ ס"ל דבעינן תנאי כפול מגוזה"כ דבני גד ובני ראובן? ותירץ, דאי אמרינן מכלל לאו אתה שומע הן, היינו דהוה כאומר ממש את ההן, וממילא הוה כפול, וא"כ לענין נדר דבעינן ביטוי בשפתים, האומר לאו חשיב כאומר בשפתים להן, שנכלל ההן בדבריו וחשיב ביטוי בשפתים.

וצ"ע, א"כ מ"ט הכא לא אמרינן כבנדרים, דכיון דנשמע מדבריו כמה היום, ממילא יחשב כאומר ממש בשפתיו כמה היום, ומה טעם מהני כשאומר אתמול למ"ד מצוות אינן צריכות כוונה.

ת. ונראה לחלק, כאשר אתה מדבר על דבר אחד, יש לך שני הבטים להסתכל עליו, פנים ואחור, ולענות עליו בתשובה חיובית "הן", ובתשובה שלילית "לאו". וע"ז אמרו "מכלל לאו אתה שומע הן", כשיש לך משמעות ברורה ביותר ללא כל ספק, בתשובה זו על אותו דבר פרטי ששאלת, ונמצא שה"לאו", מוכיח על אותו דבר עצמו שאתה דן עליו, רק לא בתשובה ישירה וברורה של הן אלא של לאו.

אבל כ"ז כאשר מדברים על דבר יחיד. אבל כאן, הנידון הוא על ימים רבים, והשאלה היא באיזה יום אוחזים. והתשובה "אתמול" באה להורות תשובה לא על היום הנדרש, וכמו"כ אפשר לענות תשובות רבות בסגנון זה, כגון "שלשום היה כך וכך", "מחר יהיה כך וכך", מחרתיים, וכן ע"ז הדרך. אך כ"ז רק משמעויות שכיון שאתה יודע ממני לפניו ומי לפני פניו, אתה מבין מי הוא, אך ברור שאין כאן אמירה, אפילו בסגנון "מכלל לאו", על אותו יום פרטי הנדרש, אלא בגדר "מראה מקום הוא", וכמו"כ יודע אתה מה היום וממילא גם מה אתמול ומה מחר וכו'.

ועוד אפשר לתרץ שאלה זו, דשאני נדרים מלשון הספירה. בנדרים אמרינן "הלך אחר לשון בני אדם", ובלשון בני אדם יש משמעות שגם "לאו" יכול להיות בכלל "הן", אבל בספירה בעינינו "וספרתם", ספירה מפורשת על אותו יום, וכל שלא עשה כן, לא חיישינן לדבריו.

ד. שומע כעונה במעשים

בספר ארחות חיים הביא משמיה דרב האי גאון, שבמוצאי שב"ק כיון שסופרים את העומר לאחר קדיש של קדושה דסידרא, נהגו ראשוננו לברך ש"ץ מעומד, וכל העם יושבים ועונים אמן בכוונה, שלא להטריח הציבור לחזור ולעמוד. והוסיף הארחות חיים, שכן המנהג בכל מקומותינו.

מבואר דדינא ד"שומע כעונה" מהני נמי לענין עמידה, דחשיב השומע כעומד, כיון שהמשמיע הש"ץ עומד הוא, ולכן מוציאו בספירה וחשיב נמי עומד בספירה.

ויש לעיין, הא בהלכות תפילה כתב הארחות חיים (אות פ"ז) משמיה דריא"ז וז"ל: "ולענין ג' פסיעות, שהורה רבינו האי שהיחיד שלא התפלל צריך לפסוע ג' פסיעות, אינו כן, שש"ץ במקומו עומד בתפילותיו, והוא אינו מחוייב אלא בשמיעה בלבד, וכשם שפותרן מן התפלה, פותרן נמי מן הכריעות" ע"כ. משמע דס"ל לרב האי, שהשומע לא יוצא בג' פסיעות של המשמיע.

וצ"ע, מאי שנא מספירה הכא, שחזינן שחשיב השומע כעומד.

ת. אפשר שכוונת רב האי היא, דאע"פ דנחשב השומע כמתבטל לעונה המדבר ומוציאו, ואף במצוות הנוספות הנצרכות בברכה, סגי כשהן מתקיימות רק אצל המשמיע, מ"מ זהו

דווקא בדינים השייכים לברכה עצמה, כגון עמידה, שדין הברכה והספירה שתהא בעמידה, וכיו"ב. אך דין הפסיעות, אינו דיו הכלול בחדא מחתא עם דין ברכות שמו"ע, ואינו חייב להיעשות תוך כדי ברכה, אלא דין נפרד הוא מהברכות, ומוטל הוא על כל מתפלל ומתפלל בפ"ע, שבסיום תפילתו יפרד מן השכינה שעמד מולה. ואדרבה, יש דעות בהלכה שקודם יעשה את הפסיעות, ורק בסיומם יאמר "עושה שלום במרומיו" וכו', ונמצא שאין מעשה הפסיעות קשור לברכה, ולפיכך ל"ש כלל לדינא דשומע כעונה.

ועוד אפשר להוסיף טעם, דכיון דכל דין הפסיעות נתקן כדי שירגיש המתפלל שהוא עומד כנגד השכינה ושכינה כנגדו, גם לסוברים דהשומע מתבטל לעונה במצוות הנוספות, בכה"ג לא יאמרו כן, דבעינן "אימת השכינה" על כל מתפלל ומתפלל בפ"ע, ולא תועיל "אימת השכינה" של העונה לשומע, דעליה רמיא מוטל דין כבוד ואימת שכינה נפרד, לשכינה שכנגדו ואינה כנגד חברו. (וכע"ז ביארתי בספרי ויען יוסף על עניני שומע כעונה עמ' נ"ד, אמאי י"א דליכא שומע כעונה בק"ש, משום דבעינן בה אימה ויראה וכו', וזה מוטל על כל אחד ואחד בפ"ע).

ה. ספירת העומר לאחר חצות

תנן (ברכות ב' ע"א): "כל מה שאמרו חכמים עד חצות מצותן עד שיעלה עמוד השחר וכו', א"כ למה אמרו חכמים עד חצות, כדי להרחיק את האדם מן העבירה" ע"כ.

וצ"ע, מה טעם במצות ספירת העומר לא גזרו חכמים שיהא זמן המצוה עד חצות, שמא יאנס ולא יספור, ואנן קי"ל (שו"ע או"ח סי' תפ"ט ס"א) ספירת העומר יכול לספור כל הלילה.

ת. ויש לומר, דכל הדינים וההלכות שאותם הגבילו חכמים עד חצות להרחיק את האדם מהעבירה, לא נאמרו אלא רק בדברים שמצותן היא רק בלילה, כגון קריאת שמע דערבית, או הקטר חלבים ואיברים וכיו"ב. בדברים שמצותן רק עד שיעלה עמוד השחר, חששו חכמים שהאדם ידחה את עשייתם מרגע לרגע, עד שלא ישים לב ויגיע עמוד השחר בהיסח הדעת ויפסיד המצווה, לכן בזה הורו לו לכתחילה עד חצות, שיזדרז בקיומם ולא יפסידם. אך בספיה"ע ל"ש למימר הכי, דמצותן כל הלילה ואף ביום אי נזכר וספר לא הפסיד המצווה ויוכל להמשיך ולספור כדין, ואין ענין להגביל זמן ספירתו.

ו. ספירה בלשון שאינו מבין

כתב מגן אברהם (או"ח תפ"ט ס"ב), שמי שאינו מבין לשון הקודש וספר ספירת העומר בלשון הקודש, לא יצא ידי חובתו.

ויש לעיין, מאי שנא מצות ספירת העומר ממצות קידוש בשבת ומצות אמירת הלל, שהתם קי"ל שהאומרם בלשון הקודש אף שאינו מבין יצא יד"ח, אף שלא הבין משמעות הקידוש או ההודאה שחייב להודות לקב"ה.

ת. ויש לומר, דהלל וקידוש ושאר נוסחי, הם דברים שחז"ל תיקנו להם נוסח בלשון הקודש, וכיון שכך נתקן הנוסח, כך יש לאומרו אפילו אם אינו מבין, כדי לא לשנות מהנוסח

שתיקנו חז"ל. אמנם בספירת העומר, לא מצינו נוסח ברור שאותו תיקנו חז"ל לספור בו, אלא המצווה היתה רק "וספרתם", ולהכי יש נוסחאות שונות בו, "בעומר" "לעומר" וכו', ומנהג תימן לספור בלשון ארמי, "האידנא שיתא יומי בעומרא" וכן ע"ז הדרך, וכן נמצא בכמה מסידורי הגאונים והראשונים. ונמצא שעיקר התקנה היתה סביב אמירת "נוסח", אלא תקנה על פעולת "ספירה", ולפיכך ביאר המג"א שד"ז יש לעשותו בלשון שמבין, דכך היא צורת קיום המצוה.

חלקו של ידיד / הרב משה יעקב הלוי קנר, מח"ס 'שפתי מלך' על הרמב"ם, כותב 'איגרת לידיד' (טורונטו - קנדה)

בענין מעלת כהן גדול כראש לכהנים

כתב הרמב"ם בפ"ד מהל' כלי המקדש הי"ב. וז"ל וממנין כ"ג הוא ראש לכל הכהנים ומושחין אותו בשמן המשחה ומלבישין אותו בגדי כהונה גדולה שנאמר והכהן הגדול מאחיו אשר יוצק וגו' ואם אין שם שמן המשחה מרבין אותו בבגדי כהונה גדולה בלבד שנאמר אשר יוצק על ראשו שמן המשחה ומלא את ידו ללבוש את הבגדים כשם שמתרבה בשמן המשחה כך מתרבה בבגדים עכ"ל.

מתחילת דברי הרמב"ם למדנו חידוש במהותו של כהן גדול, והיינו שמלבד קדושתו היתירה חיוביו וחכיותיו בקדשי המקדש, יש עליו גם שם "ראש לכל הכהנים" וכפי הנראה מלשון הרמב"ם חל דבר זה, על ידי המינוי גרידא ודבר זה שוה למינוי ראש משמר וראש בית אב אלא בערך גדול יותר. שכן ז"ל וממנין כ"ג הוא ראש לכל הכהנים ומושחין אותו בשמן המשחה ומלבישין אותו בגדי כהונה גדולה וכו'. ונמצא שמה שהוא ראש לכהנים חל ע"י המינוי. ומקרא מפורש מצאנו בספר מלכים ב' כ"ה שרי' כהן הראש ופי' הרד"ק כהן גדול שהוא ראש לשאר כהנים. וע"ע בעזרא ז' ה' בן אהרן הכהן הראש. [ויעויין בירו' פ"א דיומא ה"א דמייתי מקרא דדה"י [א' ט' כ'] שפנחס שהי' כה"ג הי' לנגיד על הכהנים. [וע' בחי' הגר"ח יומא ע"ב:] ויעויין עוד בסוטה מ"ב. דכה"ג מקרי ממונה].

וראה עוד להלן בהל' ט"ז וז"ל ממנין כהן אחד יהיה לכ"ג כמו המשנה למלך והוא הנקרא סגן והוא הנקרא ממונה וכל הכהנים מתחת יד הסגן עכ"ל. ויש כאן משמעות שכה"ג מתמנה להיות כעין "מלך" לכהנים, והסגן שנקרא ממונה, הוא בא כוחו של כהן גדול בכל דבר מינוי הכהנים שתחתיו כעין משנה למלך שבידו הממשלה מכח המלך. ולפ"ז מתפרש שכה"ג בתורת ראש לכהנים יש בידו למנות לראשי משמר וראשי בית אב כל מי שירצה. וע' תרגום יונתן עה"פ הגדול מאחיו שכ' וכהנא רבא דמתרברב על אחוי וכו' והוא לשון שררה כמו שתרגמו "תשתרר" - "אתרברבת" [במד' ט"ז י"ג].

חקירה בפרשה / הרב יהושפט שרגא רבינוביץ, מג"ש בישיבת מיר וראש מכון דעת סופרים

**חדושו הגדול של הספורנו: "הדלקת הנרות ע"י אהרן הכהן
כל ארבעים שנה היה לה דין ומציאות כמו ביום הכפורים**

יערך אתו אהרן מערב עד בקר לפני ה' תמיד חקת עולם לדורתיכם (כד, ג)
ומבואר שעבודת הטבת המנורה צריכה ליעשות אך ורק על ידי אהרן הכהן.
והקשה בעל הטורים קושיה גדולה וז"ל: יערך אתו אהרן. ובואתה תצוה (שמות כז כא)
כתיב אהרן ובניו.

והיינו שקושיתו שבציווי הראשוני של הטבת המנורה נאמר שם בכתוב (שמות כז כא):
באהל מועד מחוץ לפרכת אשר על העדת יערך אתו אהרן ובניו מערב עד בקר לפני ה' חקת
עולם לדורתם מאת בני ישראל:

הרי שמבואר שלא רק אהרן הטיב אלא גם בניו. וכאן כאמור נאמר "יערך אותו אהרן".
הרי שרק אהרן הוא הדליק את המנורה.

ותרוך על קושית הבעל הטורים יתבאר אחר חידושו הגדול של הספורנו בפרשתינו יערוך
אותו אהרן. אף על פי שהיתה הדלקת הנרות וכן קטרת התמיד כשרה בכהן הדיוט לדורות
כפי מה שקבלו ז"ל מכל מקום נאמר בשניהם אהרן כי אמנם כל ימי המדבר היה ענין
המשכן בכל יום כענינו לדורות ביום הכפורים שנאמר בו כי בענן אראה על הכפרת (לעיל
טז, ב) וזה כי בכל ימי המדבר נאמר כי ענן ה' על המשכן יומם ואש תהיה לילה בו (שמות
מ, לח) ולכן היה מן הראוי שיהיו מעשה הקטרת והדלקת הנרות בו הנעשים בפנים נעשים
על ידי כהן גדול כמו שנעשים לדורות ביום הכפורים:

פירוש לפרושו, ראה לעיל ברש"י (ויקרא טז ב): כי בענן אראה - ולפי שגלוי שכינתי שם,
יזהר שלא ירגיל לבא, זהו פשוטו. ומדרשו לא יבא כי אם בענן הקטרת ביום הכיפורים: הרי
שמבואר שענן השם נמצא מעל הארון הקודש, והוא סימן ששכינתו יתברך נמצאת בקודש
הקודשים.

וחידש הספורנו, שהיה שמחמת ענן ה' שהיה שם במקום הארון באוהל מועד, כל יום
בכל הארבעים שנה, לפיכך היה דין ומציאות כמו יום כפור בכל הדורות שהיה קיים בית
המקדש.

מעתה הואיל וכן, שביום הכפורים נעשתה עבודה רק על ידי הכהן הגדול, מעתה, לפיכך
בכל הארבעים שנה דווקא אהרן הכהן, הוא זה שהיה בלבד מדליק את הנרות, והוא זה
שמקטיר את הקטורת כדין כהן גדול ביום הכפורים שכל העבודת נעשית דווקא על ידו.

ומעתה כהן הדיוט לא יכל להיטיב ולהדליק את הנרות כל זמן היותם במדבר, ורק לדורות
כל כהן יכל להדליק את הנרות.

ועל פי דברי הספורנו הללו ביאר המשך חכמה את דברי המדרש על הפסוק טז ב: ואל
יבא בכל עת אל הקדש מבית לפרכת אל פני הכפרת אשר על הארץ ולא ימות כי בענן
אראה על הכפרת: ובמדרש נאמר על כך ויקרא רבה: פרשה כא סימן ז: אמר הקדוש ברוך
הוא למשה לא כשם שאתה סבור לא עת לשעה ולא עת ליום ולא עת לשנה ולא עת ל"ב
שנה ולא עת לשבעים שנה ולא עת לעולם "אלא בכל שעה שהוא רוצה ליכנס יכנס רק
שיכנס בסדר הזה".

ובספר גביע הכסף הובא בשם אדונינו הגר"א שביאר כפשוטו שאהרן היה יכול ליכנס
תמיד בסדר הזה למקום הכרובים, ורק שבניו לא יהיו רשאים להכנס רק ביום הכיפורים.

וביאר המשך חכמה את דברי הגר"א על פי דברי הספורנו: שהואיל שכל הארבעים שנה
היה הענן על המשכן, שוב היה לו כל הארבעים שנה למשכן דין ומציאות של יום הכפורים,
וא"כ להבדיל מבני של אהרן הכהן שהיו כהנים גדולים והיו יכלים להכנס אך רק פעם
אחת בשנה ביום הכפורים, אמנם לפי שהענן ה' על המשכן, שוב אהרן רק הוא נכנס
להדליק בכל עת שלא כמו בניו כהנים גדולים שהיו נכנסים רק פעם אחת בשנה.

ועומק דבריו של הספורנו אינו רק שהיה דין יום כפורים על המשכן, אלא עדות למציאות
זו היתה "סימן" לדרגתם של ישראל כל ארבעים שנה, שהיו ישראל כמלאכים שהוא
מציאות ישראל פעם בשנה ביום הכפור, אכן כל ארבעים שנה בדרגתם הרוחנית כמו של
ישראל פעם אחת בשנה ביום הרכפורים, ומשום כן שכן הענן על המשכן כל השנה.

ונראה שלפי זה יבוארים הדברים שלהלן כפשוטו שהנה בגמרא שבת כב נאמר מחוץ
לפרכת העדות - וכי לאורה הוא צריך, והלא כל ארבעים שנה שהלכו ישראל במדבר לא
הלכו אלא לאורו, אלא עדות היא לבאי עולם שהשכינה שורה בישראל, מאי עדות, אמר
רבא, זה נר מערבי שנותן בה שמן כמדת חברותיה וממנה היה מדליק ובה היה מסיים.

אמנם אחר הדברים לא רק שכינה שורה בישראל, אלא ישראל היו בדרגת מלאכים כמו
יום הכפורים, והוא עדות שהיו ישראל במעלתם העליונה, ומשום כן שכנה שכינה עליהם
כל ארבעים שנה.

ולפי דברי הספורנו יבואר עוד כתב רש"י וז"ל: (במדבר ח ב): למה נסמכה פרשת המנורה
לפרשת הנשיאים, לפי שכשראה אהרן חנוכת הנשיאים חלשה דעתו, שלא היה עמהם
בחנוכה, לא הוא ולא שבטו, אמר לו הקדוש ברוך הוא חייך, שלך גדולה משלהם.

מעתה "שליך גדולה משלהם", שזכה אהרן הכהן להטיב ולהדליק את מנורה ארבעים
שנה באופן גבוה שכל ישראל בבחינת מלאכים ביום הכפורים, שוב ערך עבודתו לא היה
שווה לה למה שאחרים עשו ושוב אכן שלך גדולה משלהם.

ולפי זה יבואר מתורץ היטב מה שהקשה בעל הטורים מדוע נאמר בפרשת תצוה שאהרן
ובניו הם היו מדליקים את המנורה, ולהבדיל שכאן נאמר שרק אהרן הוא זה המדליק.

והביאור שהנאמר בתצוה נאמר דווקא לדורות שאז אף כהן הדיוט יכל להדליק, אכן הנאמר בפרשתינו הוא מדבר בתקופת ארבעים שנה שאז דווקא אהרן הוא היה המדליק הואיל והיה למשכן דין יום כפור, ורק הכהן הגדול אהרן לבדו או אלעזר בנו יכלו להדליק. עוד יבואר שהנה המפרשים דנו מדוע נאמרה פרשת המנורה פעמיים אחת בתצוה וכאן שוב. וברש"י כתב רש"י פסוק ב: צו את בני ישראל - זו פרשת מצות הנרות. ופרשת ואתה תצוה לא נאמרה אלא על סדר מלאכת המשכן לפרש צורך המנורה. וכן משמע, ואתה סופך לצוות את בני ישראל על כך:

ולספורנו מתבאר שהם ב' אופני הדלקה, שלדורות אכן כל כהן יכל להדליק וזה הנאמר בתצוה, וכאן נכתב שוב לפני שהוא אופן הדלקה אחר כאמור שרק אהרן מדליק. עוד יבאר לפי דברי הספורנו קושית התוספות ישנים יומא כד ע"ב: וז"ל: אבל תימה לה"ר יוסף כיון דהדלקה לאו עבודה היא אמאי כתיב בה כהן דכתיב (במדבר ח) דבר אל אהרן ואל בניו בהעלותך את הנרות וגו':

אמנם אחר דברי הספורנו יש לומר שפסוק זה מדבר על הזמן של ארבעים שנה שהואיל והיה דין יום כפור שוב אף שהדלקה כשרה בזר, ומ"מ כדין יום כפור שנעשו כל עבודות רק על יד כהן גדול בלבד, וא"כ לכך הוא הטיב ורק הדליק. אכן עדין צ"ע שהרי שם נאמר ובניו, אמנם יתכן הכונה שבניו הולך על אלעזר שמילא את מקומו ואף במדבר רק הוא הדליק והטיב.

ויש לבאר עוד שבהעלותך שם נאמר "ויעש כן אהרן" אל מול פני המנורה העלה נרותיה. וברמב"ן הקשה והרי כתוב דבר אל "אהרן ובניו", ומדוע נאמר ויעש כן אהרן. אכן לדברי הספורנו הוא פשוט שאכן ויעש כן אהרן דוקא אהרון, שהרי העבודה בכל אותו הזמן נעשית דווקא על ידו בלבד דייקא.

לתגובות ys.rabin@gmail.com

יש מאין / הרב יצחק שלמה פייגנבוים, מו"צ בבני ברק, מח"ס 'נר איש וביתו' ו'שמועה טובה'

למה נסמכה פרשת שבת למועדים

וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם מוֹעֲדֵי ה' אֲשֶׁר תִּקְרְאוּ אֹתָם מִקְרָאֵי קֹדֶשׁ אֵלֶּה הֵם מוֹעֲדֵי. שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲשֶׂה מְלֶאכֶה וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבַּת שַׁבְּתוֹן מִקְרָא קֹדֶשׁ כָּל מְלֶאכֶה לֹא תַעֲשׂוּ שַׁבַּת הוּא לֵה' בְּכָל מוֹשְׁבֹתֵיכֶם. אֵלֶּה מוֹעֲדֵי ה' מִקְרָאֵי קֹדֶשׁ אֲשֶׁר תִּקְרְאוּ אֹתָם בְּמוֹעֲדָם. בַּחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן בְּאַרְבַּעָה עָשָׂר לַחֹדֶשׁ בֵּין הָעֲרֵבִים פֶּסַח לֵה'. וּבַחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ הַזֶּה חַג הַמִּצּוֹת לֵה' שִׁבְעַת יָמִים מִצּוֹת תֹּאכְלוּ (כג, א - ו)

והקושיא מפורסמת מה ענין שבת אצל המועדות, והפליאה תגדל למה שפרש"י (ב) דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מוֹעֲדֵי ה' עשה מועדות שיהיו ישראל מלומדין בהם, שמעברים את השנה על גלויות שנעקרו ממקומם לעלות לרגל ועדיין לא הגיעו לירושלים, ועל הפסוק אֵלֶּה מוֹעֲדֵי ה' (ד) פירש למעלה מדבר בעבור שנה וכאן מדבר בקידוש החודש עכ"ל, ומעתה נתעצמה הפליאה הלא שבת קביעא וקיימא, ומאי שייטא האי קרא להני קראי דכתיב בהו אלה מועדי ה' אשדר תקראו אותם הא לאו בקריאת בית דין תליא מילתא.

וכבר אמר החידושי הרי"ם זצ"ל בשם הרבי רבי בונם מפשיסחא זצ"ל למה נאמרה שבת אצל המועדות, ואמר שיש בזה סוד גדול, ומי שיגלה זה הסוד יביא חצי גאולה עכ"ל (שיח שרפי קדש ח"א אות תט"ז).

ומעתה אף אנן נעסוק בישוב פליאה זו, ונזכה לויקרב משיחיה, ולא נכסיף בעלמא דאתי במענה על השאלה צפית לישועה, ומצינו בראשונים כמה ישובים לזה (ראה ברמב"ן), ואף אני אענה חלקי אשר חנני השי"ת ברחמיו.

*

דברי רש"י שכל המקיים את המועדות כאילו מקיים את השבתות וביאור דבריו

כתב רש"י מה ענין שבת אצל המועדות, ללמדך שכל המחלל את המועדות מעלין עליו כאילו חלל את השבתות, וכל המקיים את המועדות מעלין עליו כאילו מקיים את השבתות עכ"ל, והנה עדיין צריך ישוב דמה ענין שבת בפרשתא דא לאחר שאמר מוֹעֲדֵי ה' אֲשֶׁר תִּקְרְאוּ אֹתָם מִקְרָאֵי קֹדֶשׁ אֵלֶּה הֵם מוֹעֲדֵי וּבֵא ללמדנו לעבר שנים ואיך יתקשר מצוות השבת לפסוק שלפניו, ועוד צריך ביאור כיון דילפינן לה מהסמיכות אמאי לא נימא להיפך שכל המקיים את השבתות מעליו עליו כאילו קיים את המועדות, ותו מי לא סגי בזכות של קיום המועדות עד שנצרך להוסיף להו זכות השבתות.

ויש ליישב עפ"י המבואר במתני' ר"ה כא: על שני חדשים מחללין (עדים שראו את החודש) את השבת על ניסן ועל תשרי, וע"ש בגמרא דילפינן להו מהאי קרא אֵלֶּה מוֹעֲדֵי ה' אֲשֶׁר תִּקְרְאוּ אֹתָם בְּמוֹעֲדָם, ומעתה א"ש דה"ק הגם שמחללין את השבת לקיים המועדות בזמנם, מעלין עליו קיים את השבתות וא"ש הכל בס"ד.

*

דברי הרמב"ן שבא ללמדנו דיו"ט שחל בשבת אסור במלאכת אוכל נפש, והוספה על דבריו

הרמב"ן כתב וז"ל וירמוז עוד בכאן כי יזהיר בשבת פעמים רבות על הנזכרים למטה בפרשיות בחדש הראשון מועדי ה' בעבור שהפסיק בענין השבת, והנה אמר מועדי ה' אֲשֶׁר תִּקְרְאוּ אֹתָם מִקְרָאֵי קֹדֶשׁ אֵלֶּה הֵם מוֹעֲדֵי בְּמִלְאכַת עֲבוּדָה, אבל השבת תשמרו לעשות אותה שַׁבַּת שְׁבֻתוֹן מכל מלאכה גם בבואו באחד מן המועדים שבעולם כי לא תדחה לעשות בה אוכל נפש וכו' ע"ש.

ואני שומע ומוסיף עפ"י ש"כ בירושלמי ריש פ"ד דראש השנה דמדאורייתא אין תוקעין בר"ה שחל להיות בשבת דכתוב אחד אומר יוֹם תְּרוּעָה (במדבר כט, א), וכתוב אחד אומר זְכֹרֹן תְּרוּעָה (ויקרא לג, כד), הא כיצד בשעה שהוא חל בחול יום תרועה ובשעה שהוא חל בשבת זְכֹרֹן תְּרוּעָה מזכירין אבל לא תוקעין ע"ש, ועל כן הקדים שבת למועדות לומר לך כי המועדות הנאמרות בפרשה זו איירי גם באופן שהם חלים בשבת, ובא ללמדנו שהמצוות הנוהגין במועדות לא ידחו שבת ומהאי טעמא נאמר בפרשה זו זְכֹרֹן תְּרוּעָה, כי בר"ה שחל בשבת אין תוקעין אלא מזכירין.

*

בא לומר דיעברו את השנה או את החודש גם אם ע"י זה יחול שבת עיו"ט או במוצאי יו"ט

עוד י"ל ביסוד דברי הרמב"ן, דהנה בהאי פרשתא במצוות יום הכיפורים נאמר שַׁבַּת שְׁבֻתוֹן הוּא לָכֶם וְעֵינֵיכֶם אֶת נַפְשֵׁיכֶם בְּתַשְׁעָה לַחֹדֶשׁ בְּעָרְבַּ מְעָרְבַ עַד עָרְבַ תְּשַׁבְּתוּ שַׁבְּתְּכֶם (כג, לב).

ובר"ה ט. ילפינן מהאי קרא וְעֵינֵיכֶם אֶת נַפְשֵׁיכֶם בְּתַשְׁעָה יכול בתשעה תלמוד לומר בְּעָרְבַ, אי בערב יכול משתחשך ת"ל בְּתַשְׁעָה, הא כיצד מתחיל ומתענה מבעוד יום מלמד שמוסיפין מחול על הקודש, אין אלא בכניסתו ביציאתו מנין ת"ל מְעָרְבַ עַד עָרְבַ, אין לי אלא יוה"כ שבתות מנין ת"ל תְּשַׁבְּתוּ, ימים טובים מנין ת"ל שַׁבְּתְּכֶם הא כיצד כל מקום שיש בו שבות מוסיפין מחול על קודש.

והנה באופן ששבת חל בערב יו"ט או במוצאי יו"ט לא שייך אז תוספת מחול על הקודש דהא בלא"ה אסור במלאכה ואסור אפילו במלאכות המותרות ביו"ט, והני קראי אֲשֶׁר תִּקְרְאוּ אֹתָם אתי לאשמועינן דבשביל תקנת המועדות צריך לעבר את השנה או את החודש, ולזה תכף כתבו מצוות השבת לומר דהגם דשבת חמירא מיו"ט ולפעמים ע"י עיבור השנה או החודש יהיה שבת עיו"ט או מוצאי יו"ט ולא יתקיים תוספת, מ"מ יעברו את השנה מפני תקנת המועדות ודו"ק.

*

יש לומר דבא לרמוז על ההכנה לשבת כדי שיוכל לשרות אור השבת אצל האדם

ובאופן אחר יש לבאר עפ"י"מ שכתב איש אלקים הרב חיים ויטאל זצ"ל בספרו פרי עץ חיים שער ערבית דפסח, הביאו בסידורו של שבת שרש הראשון ענף א' דיום השביעי הוא קדש והוא קדוש מעצמו בלי שום סיוע מעשה התחתונים, ואינו תלוי בתחתונים להחליף אותו לזולתו או לקדשו עפ"י בית דין, כמו שהב"ד מקדשין המועדות וראשי חדשים, רק ויקדש אלקים את יום השביעי שהוא קדוש מפי הקב"ה כי קדוש היום לאדונינו ולא מקרא קדש כמו הזמנים וראשי חדשים יעו"ש בהרחבה.

ובסידורו של שבת שם ענף ד' האריך דהגם דאין הקדושה תלויה במעשה התחתונים מ"מ בשביל שתוכל הקדושה לשרות אצל האדם הרי צריך להכין עצמו ע"י תשובה ובשת למען יהיה המקום נקי וזך שיוכל המלך לשכון אצלו יעו"ש.

ומעתה יש לומר ולבאר הכפילות מועדי ה' אשר תקראו אתם מקראי קדש אלה הם מועדי וגו', ששת ימים תעשה מלאכה וביום השביעי שבת שבתון מקרא קדש כל מלאכה לא תעשו שבת הוא לה' בכל מושבתיכם. אלה מועדי ה' מקראי קדש אשר תקראו אתם במועדים וגו', ולהאמור י"ל דקרא קמא קאי על אוצה ההכנה בטרם בוא יום השבת למען יוכל לשרות אור ה' הנשפע אצל האדם והכנה זו קריאת הקדושה היא להיותו שורה אצלו וזה שייך בשבת ויו"ט, וקרא תנינא אתי לומר לקבוע את המועדות מועדו ע"י קידוש החודש וכיו"ב.

*

בא לרמז דקיום שואלין ודורשין בהלכות החג יהיה בשבת שלפני הרגל

יש לומר עוד בדרך רמז עפ"י"מ שכתב הכלי יקר ד"א אשר תקראו אתם במועדים קריאה זו היא בד"ת שיתעסקו בהלכות פסח בפסח כו' לכך נאמר במועדים ועל קריאה זו אמר אלה הם מועדי, אמנם כשאין עסוקים בהם כ"א במאכל ומשתה אינן מועדי ה' כלל ועליהם נאמר (ישעיה א יד) חדשיכם ומועדיכם שנאה ע"ש.

ובהקדמה זו אנן נימא דמקראי קדש קאי על דינא דשואלין ודורשין קודם לחג שלוש יום, ועיקר הדרשה היה בשבתות שלפני הרגל, והיינו שבתא דריגלא (כמבואר ביצה כה: מו"ק ה. יומא פז. סנהדרין ז: מנחות לז:), ויבא על נכון שהקדים שבת למועדי קדש דהמקרא קדש דהיינו שואלין ודורשין זמנם בשבת קודש, שאז העם בטלים ממלאכה וישמעו הלכות חג בחג. וזה אומרו ששת ימים תעשה מלאכה וטרודים העם מלשמוע הלכות החג, וביום השביעי שבת שבתון מקרא קדש כל מלאכה לא תעשו דביום השביעי שבת שבתון ואז יהיה הזמן למקרא קדש הלכות החג.

להתענג על ה' / הרב יעקב מנשה, מגיד מישרים בשכונת פסגת זאב

אל מול פני המנורה יאירו - לעולם

וַיִּדְבֹר ה' אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר: צוֹ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּקְחוּ אֵלֶיךָ שֶׁמֶן זֵית זָךְ כְּתִית לַמָּאֹר לְהַעֲלֹת
נֵר תָּמִיד: מִחוּץ לְפָרְכַת הָעֵדוּת בְּאֵהָל מוֹעֵד יַעֲרֹךְ אֶתוֹ אַהֲרֹן מֵעֶרְב עַד בֹּקֶר לִפְנֵי ה' תָּמִיד
חֻקַּת עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם: עַל הַמְּנֹרָה הַטְּהַרְהָ יַעֲרֹךְ אֶת הַנְּרוֹת לִפְנֵי ה' תָּמִיד (כד, א-ד)

”וידבר ה' אל משה לאמר צו את בני ישראל ויקחו אליך שמן זית זך כתיית למאור להעלת
נר תמיד. מחוץ לפרכת העדת באהל מועד יערך אתו אהרן מערב עד בקר לפני ה' תמיד
חקת עולם לדורותיכם. על המנורה הטהורה יערך את הנרות לפני ה' תמיד.”

והתקשו המפרשים שציווי זה כבר נאמר בפרשת תצווה, בשינויים קלים^{כא}, ששם
כתוב. “ואתה תצווה את בני ישראל ויקחו אליך שמן זית זך כתיית למאור להעלת נר תמיד.
באהל מועד מחוץ לפרכת אשר על העדות יערך אתו אהרן ובניו מערב עד בקר לפני ה'
חקת עולם לדורתם מאת בני ישראל.” (שמות כז, כ- כא).

א. עוד יש להבין סמיכות פרשת המועדות, לציווי על הדלקת הנרות במקדש, וכן על
עשית לחם הפנים לפני ה' תמיד.

ב. עוד יש להבין שכאן התורה הוסיפה פסוק “על המנורה הטהורה...”. ולכאורה פסוק
זה מיותר, שהרי פשוט שהמנורה טהורה. וגם שחזר ואמר “לפני ה' תמיד”. וכבר נאמר
בפסוק הקודם. “מערב עד בקר לפני ה' תמיד”.

ג. ועוד יש להבין מה שאמר “חוקת עולם לדורותיכם”. שהרי מצוה זו שייכת רק בזמן
שבית המקדש קיים.

ד. עוד יש להבין שאמר “למאור” ולא אמר “להאיר”. וכן מה שאמר “להעלות נר”.
ולכאורה מן הראוי לומר “להדליק נר”. וגם מה שאמר “תמיד” הוא צריך ביאור שהרי היו
נותנים שמן כשיעור שידלק כל הלילה ולא היה דולק כל היום. [בפשטות תמיד הכוונה
בכל יום].

^{כא} ורש"י פירש שבתחילה נאמר על הסדר המשכן, וכאן נאמר הציווי, וברמב"ן השיג ע"ד שהרי כבר נאמר “ויעל
הנרות לפני ה' כאשר צוה ה' את משה”. (שם מ, כה). ומבואר שהמצוה והמעשה נזכרים ונעשים כבר.
ולזה כתב שהתורה כאן בא להוסיף ב' דברים על הנאמר שם. א. שבפרשת תצווה השמן ניתן ע"י הנשאים לתרומת
המשכן, כמו שכתוב “והנשיאים הביאו את אבני השהם.. את הבושם ואת השמן למאור”. (שם לה, כז- כח). ועתה
כלה השמן שהביאו מאז, ולזה חזר וצווה שיקחו שמן נוסף מכל ישראל [דהיינו משל ציבור]. ואע"פ שנאמר שם “חוקת
עולם לדורותם”. זה חוזר על ההדלקה, ולא על תרומת השמן. ב. שם לא נאמר אלא “יערוך אותו אהרן ובניו”. ולא
ביאר היכן. ועכשיו אמר בפירוש “על המנורה הטהורה”. ביאר שלא ידליקו אלא על מנורה הטהורה.

יכולת האדם להשפיע על כל הבריאה

בתחילת פרשת המועדות "דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם מועדי ה' אשר תקראו אתם מקראי קדש אלה הם מועדי. ששת ימים תעשה מלאכה וביום השביעי שבת שבתון מקרא קדש כל מלאכה לא תעשו שבת הוא לה' בכל מושבתיכם. אלה מועדי ה' מקראי קדש אשר תקראו אתם במועדם".

ולשון הפסוקים צריכים ביאור א: כפילות הלשון דיבור ואמירה. ב: שחזר ג' פעמים על הדבר שאלו הם מועדי ה'. ג: וביתר יש לתמוה שהכניס עניין השבת בתוך המועדים, ואלו לא היה מזכיר שבת במקומות אחרים, היה אפשר ליישב הטעם שכללה כאן. אבל מצוות שבת מוזכרת בתורה כמה פעמים. [א. בפרשת בשלח (בראשית טז, כו). ב. בפרשת יתרו (כ, י). ג. בפרשת משפטים (כג, יב). ד. בפרשת כי תישא (לא, טו). ה. בפרשת ויקהל (לה, ב). ו. בפרשת ואתחנן (ה, יג)]. וא"כ לאיזה צורך הוזכרה כאן.

וביאר רבינו האלשיך זיע"א שיש הבדל בין השבת למועדי השנה, כי השבת קדושה מעצמה בכל יום שביעי מששת ימי הבריאה ועד עצם היום הזה, משא"כ מועדי השנה קדושתם תלויה בחכמי ישראל, שלפי הזמן שקידשו בי"ד את החודש כך חל המועד. וכמו שדרשו חז"ל (ר"ה כד.) "אשר תקראו אתם". שתיבת אותם כתיב בלא וא"ו וניתן לקראתו אתם, דהיינו שהבי"ד הוא שמקדש את המועד, ומכח זה גם מתעורר שפע קדושה גם בעולמות העליונים, ונקרא גם "מועדי ה'". כאילו גם הקב"ה חוגג בו.

ובמדרש (ש"ר טו ב). עה"פ "החדש הזה לכם". (שמות יב, ב). אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה ריבון העולם אימתי אתה עושה את המועדות, שכן כתיב "בגזירת עירין פתגמא". (דניאל ד, יד). אמר להם אני ואתם מסכים על מה שישראל גומרים ומעברין את השנה שנאמר "אקרא לאלהים עליון לאל גומר עלי". (תהלים נז, ג). אין לי מועדות אלא אלו, אמר להם הקב"ה לישראל לשעבר היה בידי שנאמר "עשה ירח למועדים". (תהלים קד, יט). אבל מכאן ואילך הרי מסורה בידכם ברשותכם, אם אמרתם הן הן אם אמרתם לאו לאו. ולא עוד אלא אם בקשתם לעבר את השנה הריני משלים עמכם לכך כתיב "החדש הזה לכם".

ועד כדי כך שאם ירצו בי"ד לקבוע יום א' כראש השנה ויכינו בשמים כסאות למשפט ואח"כ יחליטו בי"ד שהיום שלאחריו יהא ראש השנה, גם למעלה יבטלו הדין עד למחר. ועוד אמרו (ירושלמי נדרים ו, ח). שאם יחליטו בי"ד לעבר השנה, יגרום דבר זה שינוי בגופות בנ"א^כ. וכל זה יורה כי על יד מעשה בני האדם למטה על פי התורה יתעוררו כחות עליונים למעלה בקדושה העליונה.

ובזה מיושב כפילות הלשון, שהתורה באה להגדיש שיש הבדל בין שבת למועד, כי השבת נקבעה מאת ה' מאז בריאת העולם וזה מה שאמר 'דבר' ואילו המועדים הם נקבעים ע"י

^כ לעניין תינוקת שנשרו בתוליה, שעד ג' שנים חוזרים, שאם בי"ד עיברו השנה, והוסיפו חדש אחד, תחזור אל הילדות ויחזור בתוליה עד חדש ימים אחרים.

בית דין וזה שאמר 'ואמרת'. ולזה הכניס בתוך פרשת המועדות את השבת, בכדי להדגיש את החילוק הזה. ולכן מיד אחר שהזכיר השבת חזר ואמר "אלה מועדי ה' אשר תקראו". להדגיש שמכאן והלאה אלה הם המועדות התלויים בבי"ד.

נר תמיד - פעולות האדם עושות רושם

ואכן דבר זה הוא פלא גדול שמעשה האדם הם שיכולים לגרום לקדושה או להפך למעלה, לכן סמך הכתוב פרשת הדלקת שמן במנורה, ופרשת לחם הפנים, שמשם יראה האדם ראייה איך כל מצוה שיעשה האדם למטה בארץ יעשה רושם למעלה בעולם העליון. כי על ידי מה שהדליקו נר לפני הקב"ה במקדש היה בזה אור לכל העולמות, שהרי אין הקב"ה צריך לאורה כלל, שהוא המאיר לעולם, ואם כן לצורך מה הדליקו, אין זה כי אם להעלות למעלה נר תמיד הבלתי כבה לעולמים. כי הדלקה זו למטה עושה רושם ומאירה למעלה נר רוחני תמיד. הנה כי על ידי מעשה הגשמי להיותו של מצוה עושה רושם הארה למעלה. והראיה שהרי הדליקו "מחוץ לפרכת העדת". שאם היה זה כביכול לצורך גבוה א"כ היה צריך להדליק לפני מהפרכות "אשר שם האלהים". ומזה שהדליק מחוץ לפרכת מוכח הוא שדבר זה אינו אלא להוכיח פעולת האדם בעולם עד כמה פועלת בכל העולמות, וזה שאמר "יערוך אותו אהרון". ולא אמר 'ידליק'. בכדי לרמוז שאין כאן 'הדלקה' אלא עשיית המצווה בכוונה. שבזה יגרם שיהא אור לפני ה' למעלה אור רוחני שאינו נכבה לעולם, ובזה נמצא שהוא חקת עולם לדורותיכם. ואף לאחר החורבן שבטלה המנורה עדיין היה מכח הדלקה זו שפע בעולמות העליונים, ובזה מיושב מה שהוסיף כאן "המנורה הטהורה". שלא אמר תצווה, כיון שמדבר במנורה הנמצאת בעולם העליון שהיא אינה מתכבה לעולם.

ובזה ביאר רבינו מה שאמרו חז"ל (במדבר רבה טו, ו) שאחרי ימי המילואים שכל השבטים הקריבו חוץ משבט לוי והיה אהרון מצטער בדבר ואומר אוי לי שמא בשבילי אין הקב"ה מקבל שבטו של לוי, אמר לו הקב"ה למשה לך אמור לו לאהרן אל תתירא לגדולה מזו אתה מתקון לכך נאמר דבר אל אהרן ואמרת אליו בהעלותך את הנרות, הקרבנות כל זמן שבהמ"ק קיים הם נוהגים, אבל הנרות לעולם "אל מול פני המנורה יאירו". וכל הברכות שנתתי לך לברך את בני אינן בטלין לעולם. ורבים התקשו הלא נרות היו רק בזמן בית המקדש והכיצד קיימים לעולם [והרמב"ן ביאר שחוזר על נרות חנוכה].

ולאנ"ל יש לומר שהוקשה לחז"ל לשון הפסוק "אל מול פני המנורה יאירו". שמשמע שיש איזה דבר במשכן שהמנורה מאירה לו. ולזה אמרו שהקב"ה ניחם את הארון שכנגד הדלקת הנרות שהיה במקדש של מטה הגשמי. כך יש לעומתו למעלה רוחני, באופן שמול פני מנורה בעולם הזה, כמו כן זו יש מנורה רוחנית בבית המקדש של מעלה, שהיא המנורה הטהורה כמו שנתבאר.

לחם הפנים

והנה הדלקת נרות עדיין אינה ראייה זו מתמששת בידיים, אלא היא תלויה בלב כל חכם בלבד, כל אחד לפי כח שכלו. ולכן הביא הקב"ה עוד ראייה מוחשית לדבר זה, במה שציווה

לעשות לפניו לחם הפנים, שמצווה זו נראית תמוה, וכי הקב"ה צריך 'ללחם'. ואמנם על ידי שהיו שמים לחם לפני ה', ממילא היה התעוררות בשמים בדוגמת שתיים עשרי החלות, ועל ידם היה יורד שפע ברכה לעולם.

והראיה שהרי לחם הפנים עמד בנס ע"ג השולחן, שהרי היה עשוי מסולת שהעיסה שלה רכה הרבה יותר מקמח (פסחים עד:), וכן היה עשוי דק במיוחד, וגם בצורתו כתיבה פרוצה (מנחות צד:). שגם אם לא ישימו עליהם שום דבר היה משתבר מאליו, וכ"ש אם יניחו עליהם דבר מה, ולמרות זאת עמדו שש חלות זה ע"ג זה, והגם שהיה בשולחן 'קשוות' שעליהם עמדו, מ"מ בטבע הדברים לא היו יכולים להחזיק. ואמנם התקיימו כי קיומם היה מהשולחן הטהור הרוחני הטהור מגשמות אשר לפני ה'. ואותם אורות העליונים, היו מקיימים את התחתונים מהשפע העליון המשתלשל עד דוגמתן למטה.

עוד נס גדול היה בלחם הפנים כמבואר בגמ' (מנחות צו:): שסילוקו כסידורו, שאף שהלחם היה נאפה בשבת, והיה נשאר בחמימותו עד לשבת הבאה, שנאמר: "לשום לחם חם ביום הלקחו". (שמואל א, כז, ז). ובזה יש לבאר מה שנאמר "ביום השבת, ביום השבת יערכנו לפני ה' תמיד". שיש לומר שכפילות התיבות "ביום השבת". בא לרמז על נס זה, שאף שניתן ביום השבת הקודם, עדיין נשאר כמו שנתנו ביום השבת שאחריו. ובזה היה ראיה גדולה, שהשפע שיש בשולחן במקדש היה מכח השפע שיש בשולחן העליון, ולכך לא היה בו שינוי, כמו דבר רוחני שאין הטבע שולט בו.

ואמנם היה מקום לשאול שאם השפע של השולחן בעולם הוא ממה שיש למעלה, א"כ הרי שאין זה מכח מעשה האדם, אלא הכל נעשה מאתו יתברך, לזה אמר "מאת בני ישראל ברית עולם". לומר כי כל מה שהוא יתברך עורך למעלה ומגלה אורות ומשלשל שפע, הכל הוא מאת בני ישראל, שעל ידי עשותם מעשה מתעוררים כחות עליונים מה שאין כן בלעדם. כי לזה ביני ובינם ברית עולם כי תמיד כל הטוב והשפע וקיום העולם על ידם יהיה.

ובזה יש ליישב שבתחילה מדבר בלשון נוכח, "ושמת אותם.. ונתת על המערכת". ואילו אח"כ אמר "ביום השבת יערכנו". בלשון נסתר. כי במה שאמר בלשון נוכח הוא על מה שעם ישראל עושים כאן בעולם, ומה שדיבר בלשון נסתר הכוונה לשפע הרוחני שנגרם על ידי מעשינו למעלה. וכמו שמסיים שם: "לפני ה' תמיד מאת בני ישראל ברית עולם". כי השפע שנשעה מלחם הפנים שהקריבו אז, הרי הוא קיים לפני הקב"ה לעולמי עד.

לוית ח"ן / הרב חיים נתן היילפרין, מח"ס 'לקוטי שערי תשובה' (מאנשעסטער)

סיפור מדהים בגודל כוחו של שמירת עינים!

אָמַר אֶל הַפְּהָנִים (כא, א). וברש"י: אמור ואמרת - להזהיר גדולים על הקטנים.

לפעמים שומעים סיפור ומרגישים קצת אחראי להנות בני אדם בהדברי התעוררות הנורא ששומעים, ולכן אבאתי בשורות אלו הבאות לכתוב לכם מה שסיפר המגיד מישרים פה מפיק מרגליות הרה"ח ר' אברהם מרדכי מלאך שליט"א עבור הארגון הידוע "עינים".

"לפני איזה שנים, זכיתי לדרוש באחד בערי ישראל באמירקע, ולאחר מכן, ניגש אלי אברך ורצה להגיד לי משהו. הוא מתקשה להתחיל לספר, ועינים שלו סובבים על התקרה, ופתאום הנני רואה אשר בעל כרחו עיניו זולגות דמעות, ומתחיל לבכות.. אני מחכה עד שמסיים, ומסביר שהוא בוכה בגלל שהוא מתרגש שיכול לספר לי העבודא הזאת, ואלו דבריו:

"התחתנתי לפני איזה שנים, ונולד לי הבן הראשון. הרופאים אמרו לנו כי הוא נולד בדרך נס, כי בדרך הטבע לא היה שום אפשרות שיהיו לנו ילדים, וחשוב שנדע שאין שום סיכוי שיהיו לנו עוד ילדים, הוא הראשון והוא האחרון. קבלנו הדברים, ושמחנו שזכינו אמנם להיות מוכתר בשם הורים, וככה עברו כמה שנים. עם השנים, בין אני ובין אשתי היו לנו כלים מכלים שונים "שלא היו מאושרים בתכלית הכשרות", וידענו גם ידענו שאין זה בסדר! (רק דבר אחד היה על "צד היותר טוב", שהשלום בית היה ל"מהדריין" כי לדאבונינו כל אחד מאתנו היינו חבוקים ודבוקים באותם הכלים... וככה עברו השנים. הויכוח היחידי שהיה בינינו, היה שכאשר שמענו קול נער בוכה, כל אחד רצה שהשני יעמוד..)

ויהי היום, שמענו שיעור שדרשת (-הרב מלאך שליט"א), בענין של "קדושים תהיו", ובין הדברים השמעת שורה שהיה נוקב ויורד עד התהום, דיבורים שחדרו בעומק נשמתינו. וכאן מפסיק הרב מלאך שליט"א ואומר, כי האמת היא, שעד שהאברך הזכיר לי אודות מילים אלו, לא זכרתי מעצמי שאמרתי דברים כאלו, כי לפעמים באמצע דרשה אומרים איזה משפט, בבחינת "אשר ישים השם בפי אותו אדבר".. אמרת - "לפעמים השי"ת רוצה להשפיע איזה שפע, ויש כבר מסעית ענק בחוץ עם כל השפע, ורק בגלל שלא פותחים הדלת, נשאר הכל בחוץ! ואמרת משלים של שפע, פרנסה או לפעמים הקב"ה רוצה ליתן ילד לאיזה משפחה, ולפני ששולח הילד הוא מתסכל ובודק, האם המשפחה שרוצה להעניק להם הילד, שמור מכל פגע רע, וכאשר רואה שאין להם הסייגים והשמירה הראויה, מוכרח לשלוח הילד למשפחה אחרת, הורים שבטוח שיכול להפקיד אצלם נשמה טהורה שיחנך אותה כראוי, ורציתי לצייר עד כמה אנשים בעצמם מדחים שפע הראויה להם בעצם.

"אני האברך, שמעתי מילים אלו, וגם אשתי שמעה, ולא היה שייך שתדבר מילים יותר חזקים מאלו, שיתכן שהקב"ה רוצה לשלוח אפילו ילד, ופשוט אנחנו גורמים בעצמינו שלא

לקבל אותה! הסתכלנו אחד על השני, ולא היינו צריכים לדבר אף מילה, כי הכל היה מובן מאליו, והלכנו לישן. בבוקר, אשתי אומרת לי "אני זורק הכלי החוצה, ורוצה להיות שמור וגדור כראוי, מה אתך?" אמרתי לה, שאני רוצה לחשוב על זה קצת, לאחר יום יומיים, חשבתי והתבוננתי בזה, ואמרתי שגם אני מוכן לזרוק הכלי שלי, כלים שהיו מזיקים מאד עבור השמירת עינים שלי, ולא היינו צריכים אותם. ומסים ראה זה פלא, כי פחות משנה מזאת המעשה, נולד לנו תאומים - זכר ונקבה! ילדים שנולדו למעלה מדרך הטבע! והרגשנו שכל אחד מאתנו היו "מוסרים נפש" וכל אחד מאתנו קבלו מתנה משמים!

חיזוק גדול ממרן שר התורה

ויש לצרף לזה חיזוק גדול שראיתי השבוע ממרן הגר"ח שר התורה (שנתפרסם השבוע ע"י הארגון "אורייתא" (בלימוד גמרא עמוד יומי) שנמסר ע"י הרה"ג ר אברהם פאדאווער שליט"א מלייקווד ראש חבורה בבית מדרש גבוה), ואלו דבריו: - לפני כ"ד שנים שלחתי מכתב שאלה למרן הגר"ח חיים קניבסקי זצ"ל, ואעתיק כאן לשון השאלה והתשובה, ובודאי זה יביא לחיזוק גדול לבני דורנו. וז"ל השאלה: "מה שאמרו חז"ל (פסחים ק"ג). 'שלשה מכריז עליהן הקב"ה בכל יום, על רווק הדר בכרך ואינו חוטא'... האם אמת לומר שכהיום בדורינו שהנסיונות מצויים בהישג יד כל אדם בנקל ע"י הטכנולוגיה, א"כ כל אדם שאינו חוטא, הרי הוא דוגמת רווק הדר בכרך, והקב"ה מכריז עליו בכל יום? ע"כ". - וז"ל התשובה: "כן" ע"כ.

ופירוש הענין, שעל שלשה מכריז עליהן הקב"ה לטובה בכל יום, (ובמהרש"א שם כתב, שיתכן הכונה שה' מכריז להמלאכים 'הזהרו באלו' ע"ש), ואחד משלשה אלו הוא רווק הדר בכרך, דהיינו בחור שאינו נשוי, שדר בעיר גדול, שיש שם הזדמנויות לחטא רח"ל, והוא מתגבר על עצמו ואינו חוטא, איש כזה זוכה שהקב"ה מכריז עליו לטובה בכל יום ויום. ולזה שאלתי אם אמת ונכון לומר שכהיום בדורנו שאפשרות החטא פתוח לכל רח"ל ע"י כלי הטכנולוגיה, א"כ מי שמתגבר על נסיונות אלו, יזכה שהקב"ה יכריז עליו לטובה בכל יום ויום, דוגמת רווק הדר בכרך ואינו חוטא? ולזה השיב: 'כן!' - והדברים נפלאים מאד.

להזהיר גדולים על הקטנים באור חדש

ויש לסיים בפירוש ששמעתי ממור"ר הרה"ג ר' זאת כהן זצ"ל מנהל בישיבת בית יוסף, גייטסהעד, אנגלי' לפני כמה שנים - ושוב מצאתי שעצם הביאור מובא בספר פרי הארץ (ס"פ אמור) שהמילים בפרש"י "להזהיר גדולים על הקטנים" הוא מלשון (דניאל י"ב, ג') "זוהר הרקיע" שהוא להאיר. ואמר בזה, כי במקום להיות "להזהיר" כפירוש הרגיל, באופן של פחד ומורא, אלא העבודה הוא להיות בהארת פנים באופן של "זוהר הרקיע". אכ"ר.

מנחת נחום / הרב נחום אריה ברנט

בהא דנטמא רבי ישמעאל כהן גדול לרבי שמעון בן גמליאל

אָמַר אֶל הַפְּהַנִּים בְּנֵי אֶהֱרֹן וְאִמְרַתְּ אֲלֵהֶם לְנַפֵּשׁ לֹא יִטְמָא בְּעַמִּיּוֹ (כא, א)

בפנים יפות פ' חוקת, עה"פ זאת התורה אדם כי ימות, הביא שיטת רבינו חיים כהן המובא בתוס' כתובות (ק"ג ע"ב) ד"ה אותו, דצדיקים אינם מטמאים, וכתבו התוס' והרב רבי חיים כהן היה אומר אילמלי הייתי כשנפטר ר'ת הייתי מטמא לו דהאי בטלה קדושה דקאמר הכא היינו קדושת כהונה.

וכתב הפנים יפות להוכיח כשיטתו, מהא דאיתא בקינה דארזי הלבנון במיתת רשב"ג, נטל ר' ישמעאל כ"ג ראשו ושם פיו על פיו. - הרי דאין טומאה בצדיקים. ומצאתי בזה כמה תירוצים.

*

א. היה בבית עם תקרה.

בפנים יפות הנ"ל כתב דיש לדחות די"ל שהיה בבית עם תקרה, וכבר נטמא בטומאת אהל, ולכן היה יכול ליקח את ראש ר"ש, ועיין יו"ד (סי' שע"ג) בהג"ה, שכ' אבל בעוד שהוא עוסק במתו מותר לטמאות אף לאחרים.

גם בהר צבי שו"ת חיו"ד (סי' רפ"ב) תי' כן, וז"ל, ובענין זה אמרתי^כ בהא דמובא בסליחות ליוה"כ גבי רבי ישמעאל כה"ג שנטל את ראשו של רשב"ג וצרח עליו כשופר אי הלשון הממהרת להורות אמרי שפר, ולכאורה איך טימא את עצמו בטומאת מת דאין זה לצורך, ובפרט דאמרינן דוקא כשהוא שלם ולא כשהוא חסר^כ, ואמרתי דמיירי כשהיה בבית תחת הגג, ובלא"ה היה באהל המת ובזה דנגע בו לא היה הוספת טומאה כלל.

וכ"כ בדעת תורה להרה"ק ממונקאטש (מהדורא תשיעאה, אות ע'), בתי' השני, וז"ל, כי היה שם כנראה בתוך בית או אכסדרה א' והגג מאהיל עליו וממילא היה מטמא לו.

ובמעין תשי"ז (ב' ג') [ע' 15] כתב הגאון רבי יוסף אדלר זצ"ל אב"ד טורדא באריכות, וכ', ואם נאמר דמעשה ההריגה נעשה בבית מקורה [- היינו כתי' ההר צבי הנ"ל] וממילא נטמא ר"י כבר באהל המת ושרי ליה להיטמא עוד הפעם, גם זה אינו, דהא שני לאוין נאמר בכהן גדול לא יטמא, ועל כל נפשות מת לא יבוא, עיין רמב"ם ה' אבל (פ"ג ה"ו), ואם כן אף

^כ עיין בקובץ לכבוד יום טוב, בדברי הגרצ"פ פרנק (אות ב') שכתב שם דברים אלו בקיצור, והביא הקושיא בשם גאון מפורסם בדור שלפנינו.

^כ במילואים שם העיר על זה, וז"ל, דין זה שכהן אינו מיטמא אלא למת כשהוא שלם ולא כשהוא חסר, נאמר לענין קרובים, אבל לענין מת מצוה מיטמא גם לאבר, כמבואר בשו"ע יו"ד (סי' שע"ד ס"ב) ויעויין בלשון הרמב"ם הל' אבל (פ"ג ה"י), נשיא שמת הכל מיטמאין לו אפילו כהנים, עשאוהו כמת מצוה לכל, וכ"ה לשון הירושלמי ברכות (פ"ג ה"א) [כ"ג ע"ב] אמר ר' נסא במיתתן עשו אותם כמת מצוה, ולפי"ז אפשר שלנשיא מיטמא אפילו לאבר אחד ממנו כמת מצוה. - ועיין בהמשך הדברים דברי אב"ד טורדא.

שכבר נטמא באהל ועבר על כל נפשות מת לא יבוא, מ"מ אסור לו לעבור גם על לאו דלא יטמא בנגיעה, דטומאת אהל, וטומאת מגע שני מיני טומאות הן, והמיטמא באחד מהן עדיין אין לו רשות להיטמא גם באחר.

ואע"פ שממשנה א' פי"ג דאהלות משמע דטומאת אהל ומגע שם אחד הן, דאמרי חכמים שם דנגע בחצי זית מן המת והאהיל על חצי זית ממנו מצטרפים שם משם אחד, אך במס' חולין דף קכ"ה מפרש הש"ס דשם איירי בטומאה רצוצה והוי דומיא דמגע, ואהל כזה הוי שפיר שם אחד עם טומאת מגע. ובזה החילוק יישב הגאון רש"ש בטוב טעם ודעת דברי רש"י המוקשין במס' פסחים דף ט' ע"א בד"ה לא תנן עיי"ש.

אך האצטדין שנהרגו בו הרוגי מלכות, אף אם נאמר שאמנם כן מקורה היה, מ"מ בלתי ספק בנין גבוה היה ולא היתה שום מציאות לטומאה רצוצה, וע"כ היו טומאת אהל וטומאת מגע שם משני שמות, וא"כ הדרא קושיא לדוכתיה, איך שרי ליה רבי ישמעאל כהן גדול אף לאחר שנטמא באהל לטמא עצמו גם במגע.

ומ"מ כתב, דצ"ל כיון דמחולל ועומד הוא מחמת טומאת אהל, אינו לוקה שוב גם על מגע כדאיתא באריכות במס' נזיר דף מ"ג ועיין ברמב"ם ה' נזירות פ"ה ה' ט"ז וי"ז בראב"ד ובלחם משנה שם, אבל בניד"ד כו"ע מודי דלא מיחייב עוד הפעם, דהא טומאת אהל כחיבורין דמי, ודו"ק.

*

ב. כבודו של הנשיא דוחה הוספת טומאה דרבנן.

והגאון מטורדא מאריך ומביא דהתירו לכהן טמא להיטמאות באותו יום שוב משום כבוד הבריות, דליטמאות שוב באותו יום התיר רבי טרפון, ורבי עקיבא אסר מדרבנן, וגדול כבוד הבריות דדוחה ל"ת דרבנן.

ומסיים, וא"כ הדרינן למלתא, דשפיר נטל רבי ישמעאל כהן גדול את ראשו של רבן גמליאל ונשקו, וקונן עליו את קינתו, דכיון דכבר נטמא באהל שוב לא הוי הוספת טומאה באותו יום רק איסור דרבנן, וכמו שהתירו רבנן לדלג על ארונות בטומאה דרבנן, כך התיר לעצמו רבי ישמעאל לקונן כשראשו של רבן גמליאל בידו, מפני כבודו של הנשיא, ומרוב צערו הוא.

אבל אני בער ולא אדע, דכיון דכתב הגאון מטורדא דטומאת מגע אחר טומאת אהל הוי ל"ת נוסף, נהי דלא לוקה עליו, מ"מ הוי איסור תורה, ואין זה דומה למה שהביא דליטמאות שוב הוי דרבנן, דהתם מיירי באותו טומאה, ולא בטומאה אחרת כמו בנידון דרבי ישמעאל, וא"כ הדרא קושיא לדוכתא.

*

ג. הוי מת מצוה.

עוד כתב בדעת תורה שם, וגם אם נאמר שהיה ברשעתם על פני השדה למען הראות רשעתם אשר ישמעו וייראו, הא הוי מת מצוה שזו לא לפי כבודו, וזהו היה אלו הדברים

הספד ופשיטא דמותר ומצוה וחיוב ההספד עליו, ואם כי אמרו סוטה (מ"ח ע"ב) שאין מספידין על הרוגי מלכות, היינו מפני הסכנה בלא רשות, אבל זהו היה כנראה ברשות המלך לומר עליו אלו הדברים מעטים, כמ"ש שם המפרש בקינות^כ.

*

ד. נשיא שמת הכל קרובים אצלו.

בהפלאה כתובות (ק"ג ע"ב) בתוס' ד"ה אותו היום, כ', משמע דבנשיא^כ שמת רוב הציבור מטמאין וכו' ונראה מזה דהוא הדין טומאת כהנים, והטעם דהויא לה כטומאת קרובים דהכל כקרובים אצלו, וכן משמע קצת בהריגת רבן שמעון הנשיא שטימא רבי ישמעאל כהן הגדול עצמו כמפורש שם בקינת ארזי הלבנון. - וכ"כ בדעת תורה הנ"ל, בתי' הראשון. וכ"כ באבן ישראל (להגרי"י פ"א זצ"ל) עה"ת פ' אמור עה"פ לנפש לא יטמא בעמיו, ותחילה הביא דברי ההר צבי שתמה דאמרינן בטומאת כהנים כשהוא שלם ולא כשהוא חסר, וכתב והדברים תמוהים דהא אמרינן בכתובות (ק"ג ע"ב) דכשמת נשיא בטלה כהונה, וכאן הרי רשב"ג היה נשיא ישראל, ועיין ב"י (יו"ד סי' שע"ד) בשם הרמב"ן והרא"ש דכן הדין דכהן מטמא לנשיא, כיון דזה כבודו של נשיא הוה כמת מצוה, דכהן מטמא לו ועיי"ש בב"ח דכן הלכה.

וכן העירבמילואים בשו"ת הר צבי שם, וז"ל, דין זה שכהן אינו מיטמא אלא למת כשהוא שלם ולא כשהוא חסר, נאמר לענין קרובים, אבל לענין מת מצוה מיטמא גם לאבר, כמבואר בשו"ע יו"ד (סי' שע"ד ס"ב) ויעויין בלשון הרמב"ם הל' אבל (פ"ג ה"י), נשיא שמת הכל מיטמאין לו אפילו כהנים, עשאוהו כמת מצוה לכל, וכ"ה לשון הירושלמי ברכות (פ"ג ה"א) [כ"ג ע"ב] אמר ר' נסא במיתתן עשו אותם כמת מצוה, ולפי"ז אפשר שלנשיא מיטמא אפילו לאבר אחד ממנו כמת מצוה. - וא"כ א"ש הא דנטמא רבי ישמעאל.

ובדרך זו כתב גם בשו"ת דבר יהושע ח"ב (סי' קכ"ב), וז"ל, בעיקר הקושיא על המדרש והפייט אלה אזכרה שבמוסף ליוהכ"פ שכשנחתך ראשו של רבן שמעון בן גמליאל נטלו רבי ישמעאל כהן גדול והספידו, איך טימא עצמו ר' ישמעאל כהן גדול לרשב"ג, נראה לענ"ד דלא קשה מידי, דהא רשב"ג נשיא היה, ומבואר בירושלמי פ"ז דנזיר ה"ה דכהנים מיטמאין לנשיא דעשאוהו כמת מצוה, וכ"כ כל הפוסקים, וא"כ אם עשאוהו כמת מצוה הרי גם כה"ג מיטמא למת מצוה.

ואמנם דנראה דדוקא כהנים הדיוטים מיטמאין לנשיא ולא כה"ג, שהרי עיקר הטעם שעשאוהו כמת מצוה משום שהכל חייבין בכבודו, וכמ"ש הרמב"ם בפ"ג מאבל ה"י, וכהן

^כ פלא שהביא דברי המפרש, דמבואר כן בקינה בפירוש: לרבי שמעון חזר ההגמון להרגו בנפש נצורה, מזרע אהרן שאל בבקשה לבכות על בן הגבירה.

^כ בספר דורות הראשונים (כרך א', חלק ה', פ' מ"ז) טוען שלא רשב"ג נהרג עם רבי ישמעאל אלא רבי שמעון סגן הכהנים. - ברם במדרשים ושאר מקומות הנזכרים בהמשך הדברים, מבואר שרצה רשב"ג ליהרג קודם ואמר אני נשיא בן נשיא מזרעו של דוד המלך, הרי ברור הדבר שנהרג רשב"ג, ולא רבי שמעון סגן הכהנים.

גדול נראה שאינו חייב בכבודו של נשיא, דהא כבודו של כה"ג קרוב לכבודו של מלך כדאיתא בהוריות י"ג א', משא"כ נשיא לאו מלך הוא.

אכן מיסתבר דזה דוקא בזמן הבית שהיה כהן גדול ומשמש בכהונה גדולה, היה כבודו גדול מכבודו של הנשיא, אבל לאחר שחרב ביהמ"ק לא היה דין הכה"ג רק כמשוח שעבר מחמת שהראשון חזר לעבודתו, שמבואר בסנהדרין י"ט א' שכבודו פחות מכה"ג, ושהיה שווה רק לסגן, ואפילו עוד פחות ממנו, דקתני כשהוא עובר בשורה לנחם אחרים סגן ומשוח שעבר בימינו וכו', ומדהקדים את הסגן לפני משוח שעבר משמע דכבודו של סגן גדול ממשוח שעבר, וא"כ יש לומר שכבודו של הנשיא ג"כ גדול ממשוח שעבר, ואף המשוח שעבר חייב בכבודו של נשיא ומטמא לוי, וממילא כיון דההיא עובדא לאחר החרבן הויכח, לא היה דינו של ר' ישמעאל כה"ג רק כמשוח שעבר והיה מחויב לטמאות עצמו לרשב"ג שהיה נשיא.

יתר על כן נלע"ד לומר דכה"ג לאחר החרבן היה דינו ככהן הדיוט גמור דמאחר שנתמנה בפה מסתלק בפה כמ"ש התוס' ביומא י"ב ב' ד"ה כהן גדול, ואין לך סלוק גדול מזה, והיה מותר להיטמאות אף לקרובים וכ"ש לנשיא, ובאמת לפי"ד התוס' אלו גם כהן שעבר נראה דמותר ליטמאות לקרובים, דהא דתנן בהוריות י"ב ב' זה וזה שוין וכו' אתיא כר"מ דכל

^י תימה, דבהוריות (י"ג ע"א) איתא ברייתא משיח שעבר מחמת קריו קודם לעבר מחמת מומו, עבר מחמת מומו קודם למשוח מלחמה, משוח מלחמה קודם לסגן. - הרי שהקדים משוח שעבר לסגן.

וגמרא סנהדרין דהביא הדבר יהושע, איתא משוח שעבר, ופרש"י, כגון שאירע בו פסול בכהן גדול ומינו אחר תחתיו, וכשעבר פסולו של ראשון חזר לעבודתו, ושני קרא ליה משוח שעבר.

וא"כ יש לחלק דבהוריות מיירי מראשון שיש בו מום, ועבר מחמת מומו, והוא קודם לסגן, משא"כ כהן שני שמשמש רק בעת הפסול של כהן גדול, הוא פחות בחשיבות מסגן [ומצינו שתי מיני עבר כמו שכ' רש"י הוריות (י"ב ע"ב) ד"ה אתאן, עבר דברייתא לא דמי לשעבר דמתנין], ועיין תוס' נזיר (מ"ז ע"ב) ד"ה מרובה, שמישח שעבר, לא מתמנה לכהונה גדולה, אלא מתמנה אחר במקומו. - וא"כ אין להוכיח מגמ' סנהדרין דמיירי מכהן שמילא מקום, לרבי ישמעאל, שהוא כדין ראשון שעבר לכל הפחות מחמת מומו, ומעלתו קודמת לסגן, והוא בכלל כהונה גדולה, דרבי ישמעאל עבר מחמת החרבן, וא"כ הוא לכל הפחות ככהן שעבר מחמת מומו, דמבואר בגמ' הוריות (י"ב ע"ב) דדינו ככהן גדול, ומצווה על כל דיני כהונה גדולה, ונראה דהוא נמי בכלל כהן גדול השני במעלתו רק למלך, וכן משמע בירושלמי הוריות (פ"ג ה"ה) [י"ח ע"ב] דמונה כהן גדול קודם לנביא ונביא קודם למשוח מלחמה, ומשמע דכל כהן גדול קודם לנביא, מדלא מחלק ביניהם, חוץ ממשוח מלחמה שהוא אחר נביא, וסגן הוא אחר משוח מלחמה כדאמרינן בבבלי (י"ג ע"א) [ברם בירושלמי שם לא מייתי לסגן, אלא משוח מלחמה קודם לראש משמר].

ועיין ירושלמי הוריות שם, וכן הוא בירושלמי סנהדרין (פ"ב ה"א) [ט' ע"ב] אמר ר' מנא כתיב כי נזר משחת אלוקיו עליו כביכול מה אני בגדולתי אף אהרן בגדולתו, אמר ר' אבון קדוש יהיה לך, כביכול אני בקדושתתי אף אהרן בקדושתו. - הרי דנשאר הכהן בקדושתו לעולם, ברם בשו"ת בית יצחק חיו"ד א' (סיד, אות ו') כתב, די"ל דזה דוקא לגבי מלקות דמיירי שם [מלבד אי נחלק בין משוח למרובה בגדים, וכדלקמן].

^כ כ"כ רבינו אשתורי הפרחי בכפתור ופרח (פ"ה), וכ"כ בספר יוחסין [ע' 19], וכ"כ בסדר הדורות בשמו בערך רבי ישמעאל (אות ג').

ובסדר הדורות שם מביא דהדורות עולם ס"ל דנהרג בשעת החרבן, וכן כתב בערך רבי שמעון בן גמליאל, וכ"כ היוחסין מאמר ראשון בערך רבי שמעון בן גמליאל. ובסדר הקבלה, ובספר שערי ציון (לרבי יצחק ב"ר יעקב די לאטיש) כתבו שנהרג רשב"ג ע"י טיטוס.

ברם באגרת רב שרירא גאון כ', דרבן שמעון בן גמליאל קמא דאיתקטיל קמי חרבן הבית, הוא ורבי ישמעאל כהן גדול וכו', דאיתקטיל בהרוגי מלכות. - ולדבריו, הרי דלא היה מותר לרבי ישמעאל להיטמא לצורך רשב"ג מטעם שהיה נשיא.

מצוות כהונה גדולה עליו, אבל אנן קי"ל כר' יוסייט, וכיון דלרבי יוסי אינו משמש ככהן הדיוט רק משום דמעלין בקודש ולא מורידין, מסתבר דזה לא שייך רק לענין עבודה, אבל לא לענין טומאה ופסולי כהונה, ואף את"ל דגם לענין זה מעלין בקודש וכו', מ"מ לענין היטמאות לנשיא ודאי לא אסרינן ליה, וגם כי נראה דהא דאמר מעלין בקודש וכו', היינו דלא מסלקינן ליה מכהונה גדולה, אלא שאינו עובד ככה"ג משום איבה, וא"כ כה"ג לאחרי חורבן שודאי נסתלק אין שום כהונה גדולה עליו.

וגם כי נלע"ד מתוך דברי הרמב"ם בפט"ו משגגות ה"ז דהא דתנן בהוריות הנ"ל דוקא כה"ג שנמשח בשמן המשחה שעבר דינו עדיין ככה"ג, והיינו מטעם שכתב בפירוש המשניות פ"ג דהוריות, לפי ששמן המשחה שנמשח בו אינו מבטל מעשהו, וא"כ מרובה בגדים שלא נמשח כגון אותם ששמשו בבית שני שנגנזו שמן המשחה ע"י יאשיה, אם עברו עברו לגמרי מן כה"ג, ובזה יתישבו קושיות הלח"מ עליו, דשפיר הוכרח הרמב"ם לאוקמי בעבר מחמת מום או זקנה, דהא כהן שעבר מחמת שנכנס לשמש ביוה"כ בלבד, לא היה משוח בשמן המשחה, ודו"ק היטב בכ"ז, כי קצרתי מאפס פנאי ומקום. - עכ"ד הדבר יהושע.

*

ה. אי נטמא הכהן לנשיא שלא לצורך.

ובמילואים בשו"ת הר צבי שם, כתב, שההר צבי הדגיש שטומאת רבי ישמעאל היתה שלא לצורך, שאילו היה לצורך אין שום איסור, שהרי רשב"ג היה נשיא והכל מיטמאין לו, אבל שלא לצורך פשוט לו לרבינו שדין נשיא הוא כקרובים שיש בזה שתי דעות בשו"ע שם (סעיף ה'), ולדעה השניה שם אין הכהן מיטמא לקרוביו אלא לצורך.

^כ יש לעיין בזה, דכל טעמו של רבי יוסי הוא משום איבה דראשון, אבל היכא דליכא איבה, מי יימר דאינו מודה דשני נמי כל מצוות כהונה עליו, ועיין תוס' נזיר (מ"ז ע"א) ד"ה וכן, שכ', דאי עבד השני כמה שנים, אף כשחזר הראשון, לא חוזר השני לעבודתו, ועיין בברכת ראש שם שפירש דאי שהה השני זמן מרובה חוששין אף לאיבה דשני, וא"כ כ"ש שאין כלל איבה, דודאי כהן שעבר נשאר בעבודתו.

ואפילו בלי סברא דאיבה, כבר כתבו התוס' דבשימש כמה שנים נשאר בעבודתו אף לרבי יוסי, וא"כ רבי ישמעאל ששימש [ואפילו לא שימש כמה שנים, מ"מ כיון שאין אחר במקומו, לא גרע משימש כמה שנים] ודאי נשאר בכבודו. ועיין נמי דברי הרמב"ם ה' שגגות (פט"ו ה"ז) שכ', כהן גדול שנמשח בשמן המשחה ועבר מעבודתו מפני מום או זקנה וכיוצא בהן וחטא בשגגה זו מביא פר על שגגתו, לפי שאין בין כהן משיח המשמש לכהן משיח שעבר אלא פר יום הכפורים ועשירית האיפה של כל יום שאין מקריב אותן אלא כהן המשמש בכהונה גדולה, אבל פר הבא על כל המצוות שוים הם בו. - וכבר הקשה הלח"מ דבה' יוהכ"פ (פ"א ה"ג) פסק כרבי יוסי, ועיין במפרשי הרמב"ם מה שכתבו כל אחד עפ"י דרכו לחלק בין ההלכות. - והמבואר לדבריהם דיש גוונא דגם הראשון וגם השני נחשבים לכהנים גדולים, וא"כ כ"ש הכא, דאין כהן אחר, דנשאר רבי ישמעאל כהן גדול (מלבד אי נחלק בין כהן הנמשח, לכהן מרובה בגדים, וכדלקמן). - וע"ע מה שהארכתי אם כהן גדול מסתלק בפה ל? (סי' ??).

^ל כבר כתב כן החת"ס בשו"ת יו"ד (סי' ה'), וז"ל, ואפי' כה"ג נתמנה בפה ומסתלק בפה כמ"ש תוס' יומא י"ב ע"ב, האמת שבירושלמי במס' הוריות איתא דכה"ג דכתב שמן משחת אלקיו עליו אני ה' מה ה' לעולם אף כה"ג אינו עובר לעולם, וצ"ל כהן גדול שנמשח בשמן המשחה שאני, אף על גב דדהע"ה נמי נמשח ואפ"ה בששה חדשים שנרדף מאבשלום היה מתכפר בשעירה כהדיוט, מ"מ גבי כהן דכתיב אני ה' גבי משיחה שלו, אינו עובר מגדולתו לעולם, אבל כה"ג מרובה בגדים מסתלק בפה, וכ"כ החת"ס בעוד מקומות, וכ"כ עוד אחרונים, עיין ל? (סי' ??).

וכ"כ בקרן אורה מועד קטן (כ"ב ע"ב) ד"ה והשתא, דכה"ג נטמא דוקא למת מצוה, אבל לא לנשיא דאינו מת מצוה גמור הוא.

גם בהליכות שלמה ה' ט"ב (פט"ו, הערה 31), כ' דנראה דכן הוא דעת הגרש"ז אויערבאך. גם הגאון מטורדא הנ"ל כתב בזה, דהיה רבי שמעון בן גמליאל חסר, ובה אין נטמא הכהן, ואע"פ דדין נשיא הוא כמת מצוה כמבואר בירושלמי [עיי' הערה ב'], וכ' דכן פסקו הטור והשו"ע יו"ד (סי' שע"דלא), מ"מ התייחד להיטמאות לנשיא או לכל מת מצוה לקיים בהם מצות קבורה, אבל כל מה שעשה רבי ישמעאל לא היה לצורך קבורה כלל, ועל מה סמך עצמו רבי ישמעאל לעשות מה שעשה.

גם הגאון רבי שמואל אהרן שזורי בקול תורה שנה י"ב (חו' ד') [ע' כ"ב], כ' להקשות האיק הותרה טומאה כזו, כיון דהספד זה היה באיצטדיון ושלא לצורך קבורה, ומאי בעיא הכא הטומאה למת מצוה ולנשיא, שלא הותרה כי אם לצורך קבורה, ואף לכהן הדיוט לא הותרה.

וכ' נמי דאין נמי לומר דמאחרי שחוץ מרבי ישמעאל כהן גדול שעמד על ידו לא נמצא באיצטדיון מי שיטול לידו את ראשו של רבי שמעון בן גמליאל כשנחתך מגופו, הרי דבנטילה זו יש משום אצולי מבזיונא (דהתנפצות ע"ג קרקע) דמותרת במת מצוה אף לכהן גדול כמבואר בתוס' נזיר מ"ז ע"א ד"ה וכן משוח וכו', וכדמובא בחדושי רעק"א במקומו ביו"ד (סי' שע"ד ס"א). דהרי לא הותר לכהן להיטמא למת מצוה אלא במצא ראשו ורובו כמפורש שם בשו"ע (ס"ב), וא"כ לא יהא הלמד דאצולי מזיונא גדול מהמלמד דקבורה עצמה.

ובדבר יהושע שם (סי' קכ"ג, אות ג'-ד') כ' ליישב הקושיא, דמה שהביא מדברי התוס' נזיר מ"ז א' ד"ה וכן משוח מלחמה וכו', נראה דסובר דדוקא מחמה לצל שהיא אצולי מבזיוני, ולא הספד שהיא רק לכבוד, אך לפע"ד זה אינו, אלא כל שהוא לכבוד המת מצוה דוחה הטומאה, וה"ה לצורך הספדו אם ע"י שלקחו בידו מעורר עליו הספד יותר, זה כבודו והותר במת מצוה, ובפרט בנשיא שאמרו אין כהונה היום, והיו מותרין כל הכהנים לטפל אפי' היה כדי צרכו יותר מששים רבוא, משום דזה כבודו שכולם יתעסקו בו, וראיה מן הירושלמי פ"ז דנזיר ה"א שאמרו שם דלכך בטלה כהונה אצל נשיא דעשאוהו כמת מצוה, וכיון דכבודו של הנשיא שהכל מתעסקין בו מותר כמו במת מצוה, אלמא דכל שלכבודו הראוי לו הותר, וכיון שהיה כבודו של רשב"ג במה שרבי ישמעאל כה"ג נטל ראשו בין ברכיו ובכה עליו, לא היה בו משום איסור כהונה כנלע"ד.

ומה שכתב דלא הותר במת מצוה טומאת כהנים אלא במצא ראשו ורובו בלבד, משא"כ ר' ישמעאל לא לקח בידו רק ראשו, הנה זה מבואר בנזיר מ"ג ע"ב דלענין מת מצוה אע"ג דבעינן ראשו ורובו, א"צ שיהיה הראש מחובר להגוף אלא אפילו אם נקטע ראשו מטמא

לא עיי"ש (סי"א) נשיא אף על פי שהכל מיטמאין לו, ועיי' ביאור הגר"א שם (סק"א).

לו, וזה החילוק בין קרובים למת מצוה דבקרובים בעינן שלם, משא"כ במת מצוה בעינן רק שיהיה הראש ורובו ניתנין לקבורה, לאפוקי שלא מצא רק ראשו בלבד או רובו בלבד, אבל אם שניהם לפניו אע"פ שנקטע כהאי דרשב"ג, שפיר מותר לכהן ליקח בידו ראשו בלבד או רובו בלבד.

ותו דכבר העיר מו"ר הגאון בתשובות אמרי יושר ח"ב סי' מ"ד מדברי הטור ברמזים דמשמע דס"ל דלענין מת מצוה בגלגולת בלבד סגי, והעלה שם שזו היא דעת ר"א בן יעקב בנזיר שם, וס"ל להטור דאף דלענין קרובים לא קי"ל כראב"י משום דקי"ל כד' זקנים, לאביו בזמן שהוא שלם ולא בזמן שהוא חסר, אבל לענין מת מצוה כשיש יחד מחד מיניה או שדרה או גולגולת, מטמאין ליה כדאמר ראב"י, וכ"ש לדעת הרי"ף דפסק לגמרי כראב"י דמשנת ראב"י קב ונקי, עכת"ד האמרי יושר, וא"כ לפי דברי הטור והרי"ף ודאי היה מותר לטמאות לראשו של רשב"ג בלבד, אפילו אם לא היה הגוף לפניו וניתן לקבורה, אלא אף לשאר הפוסקים נמי יש לומר דעכ"פ רבי ישמעאל כה"ג היה סובר בזה כראב"י, אלא שלקושטא דמילתא אין צריך לזה דבנדון דרבי ישמעאל כה"ג כו"ע מודו דמותר לטמאות לראשו בלבד כנ"ל. - עכ"ד הדבר יהושע.

גם במילואים בשו"ת הר צבי כתב, שבספר מנחת חינוך (מצוה רס"ד) כתב שטעם מחלוקת זו בטומאת כהן לקרובים בשלא לצורך, הוא אם טומאת כהן בקרובים הותרה או דחויה, ולענין נשיא אמרו כשמת רבי בטלה כהונה, ומלשון זה משמע שלענין נשיא הותרה הטומאה, וא"כ לכו"ע מיטמא אפילו שלא לצורך.

גם בשו"ת אגרות משה או"ח ד' (סי' ס"ט, אות ח') כתב דכל צורך כבוד מותר לנשיא, ולא דוקא קבורה, וז"ל, בהא דלקח ר"י כ"ג את רשב"ג בידיה לאחר שנהרג והא דטימא עצמו ר' ישמעאל כה"ג ליקח רשב"ג בידו, צריך לומר דהא דאמר (כתובות ק"ג ע"ב) במיתת רבי שבטלה כהונה, ור"ח כהן אמר שהיה מיטמא לר"ת מטעם זה, משום דלא רק לקבורה מיטמאין כהנים למת מצוה אלא גם לכל הכבוד שצריך מדינא לעשות למת זה מיטמאין, ורבי אף בעיר לא היה סגי לו מדינא כל הכבוד מכל ישראל, אף אם היו הרבה יותר מכפי שהיו ישראל אז, ולכן היו מיטמאין מדינא דנטמאין כהנים למת מצוה כל כהנים לכבוד רבי, וכן סובר ר"ח כהן על ר"ת דכל הכבוד לא סגי ליה והיה מיטמא מדין שמטמאין כהנים למת מצוה. ולכן רשב"ג שהיה הנשיא וגדול העולם, ולא היה יכול לעשות לו שם במקום ההריגה אלא כבוד זה לבד ליטול ראשו מהקרקע ולומר איך עתה לוחכת את העפר, אף שלא היה להחזיק הרבה זמן, אלא רק זמן קצר עד שהרגו אותו, נמי היה כבוד המחוייבין לעשות לרשב"ג, שאף כהנים מחוייבין.

*

ו. נטמא להאריך חייו, והיה בזה משום פיקוח נפש.

בקובץ קול תורה שנה י"ב (חו' ב') [ע' י"ז] כתב הגאון רבי שמואל אהרן שזורי, שבקינת ארזי הלבנון מבואר שביקש רבי ישמעאל מההגמון לבכות את בן הגבירה, היינו רשב"ג שהיה מזרע מלכות בית דוד, וההגמון נעתר לבקשתו לדחות את הריגתו עד לאחרי בכותו

והספידו את רשב"ג (כנראה מתוך הנוהג הנמוסי העתיק למלא משאלתו האחרונה של היוצא לגרדום), ומאחר דגוי זה הלא לא ידע את שפת רבי ישמעאל שבה נשא כמוכן את הספדו, הרי דרק ע"י מעשה מחוזה זה דלקיחת הראש בין הברכים ושימת פיו על פיו ועיניו על עיניו, רק על ידי זה יכל הרשע להכיר ולהבין את מהותו ואת כנותו של ההספד, ולהבין שזה בכי צער, ולא בכי של נדון למוות. נמצא דהיטמאות זאת משמעה ממש הארכת רגעי חייו של ר' ישמעאל, ופשיטא דאף דלפניו עצמו לא באו כלל בחשבון רגעים אלה, כי הרי לפני כן התחנן לותר עליהם כדי להקדים את רשב"ג במותו, וכל מגמתו הלא היתה אך ורק לבכות את נשיא ישראל ולהספידו כהלכה, מכל מקום ודאי דהטומאה נדחית מפני הארכה זו דממילא ברגעי החיים של רבי ישמעאל, וככל פקוח נפש, אף של חיי שעה, דדוחה כל איסורין שבתורה^{לב}. ועם זה הדברים ברורים, ומסתלקים הקושיות.

וכ"כ בספר נשמת אברהם ח"ב (סי' של"ט הערה ט') [ע' תצ"ח, מהדורה חדשה] שאמר לו הגאון רבי שלמה זלמן אויערבאך זצ"ל שרבי ישמעאל לקח ראשו של רשב"ג לדחות הריגתו, ועל זה מותר לעבור כל איסורי תורה פרט לשלושה החמורים, ומשם הועתק להליכות שלמה ה' ט"ב (פט"ו, הערה 31).

ויש להעיר, דבמדרש שיר השירים (פ"א) עה"פ לריח שמניך טובים, איתא, באותה שעה תלתה מטרוניתא אחת את עיניה וראתה לר' ישמעאל שהוא היה נאה ויפה כיוסף אמרה להן אמרו לו שיתלה את עיניו כדי שאסתכל בו ואני מצלת אותו, ולא קבל ר' ישמעאל,

^{לב} ובשו"ת דבר יהושע ח"ב (סי' קכ"ב) כתב להקשות על תי' זה, אך מה דפשיטא ליה דמי שגזרו עליו שיעבוד ע"ז ואם לאו יהרג, שהדין הוא דיהרג ואל יעבור דמותר לו לעבור על איסור אחר, כגון טומאת כהנים להציל עצמו, לדידי צע"ג לא מבעיא לדעת הראב"ד שהביא הר"ן בפ' יוה"כ [יומא ד' ע"ב] ד"ה וגרסינן בגמ' דאם חולה צריך לבשר בשבת ישחוט ישראל ולא עכו"ם, משום דאיסור נבילה שאינו עומד כנגד חייו לא הותר לו, וכיוצא ב' הרלב"ג שמואל א' כ"א ו' עיי"ש, אלא אף להחולקין נראה דוקא בחולה, שלא מחמת שלא רצה לחלל שבת נחלה, אלא החולי בא מעצמו ורשאי להציל עצמו בין ע"י חלול שבת בין ע"י נבלה, משא"כ בקידוש ה' שכל הסכנה בא לו מחמת איסור ע"ז שצריך ליהרג עליה, ונגזר עליו לעבור עליה, ולעבור על טומאת כהנים לא גזרו עליו, מהיכי תיתי יהיה רשאי לעבור על טומאת כהנים כדי שלא יהרג מחמת ע"ז ולא יקיים מצות קידוש ה', דהרי זה כאילו עובר על ל"ת דטומאה כדי שלא יבטל המצוה לקדש ה', או שלא יהיה נאנס לעבוד ע"ז, ולא מצינו דבכה"ג הותר לו איסור תורה ועיין בש"ך חו"מ סי' שע"ח ס"ק כ"ד, ודו"ק.

ובקול תורה שנה י"ב (חו' ד') [ע' כ"ב], כ' ע"ז הגרש"א שזורי, אינני יודע מאין הוציא כת"ר מדברי את מסקנתו דמפשיט פשיטא לדידי במי שגזרו עליו שיעבוד ע"ז ואם לאו יהרג דמותר לו לעבור איסור אחר כדי להציל עצמו, דמאי לתא דברירה כזאת לגבי עשרה הרוגי המלכות דנדונו על העבר (וכמפורש ברבי עקיבא ורבי חנינא בן תרדיון שהקהילו קהלות ברבים) וגזרה היתה כלה ונחרצה, ומה מקום אפוא להסתפק אם מותר היה לרבי ישמעאל כהן גדול לדחות איסורא דטומאה מפני פקו"נ דחיי שעה דלא נתנו לו אלא משום הספדו דרבי שמעון בן גמליאל.

ועל זה השיב בדבר יהושע (סי' קכ"ג, אות ב'), הנני מודה לו בזה דאצל העשרה הרוגי המלכות שהיתה הגזרה מחמת העבר שפיר היו מותרין להציל עצמם, ע"י עברה אחרת שאינה ביהרג ואל יעבור, ודעתי כשכתבתי היתה דאף כי נדונו על העבר, מ"מ הציעו להם לעבור על המצוות כגון ע"ז וכיו"ב ולא יהרגו, דאל"כ במה קדשו שם שמים בהריגתם, דבשלמא ר"ע ור"ח בן תרדיון שפיר קיימו מצוות קדוש ה' במה שמתחילה עברו על גזרת המלכות שלא לעסוק בתורה, ולא חששו למה שיהרגו, משא"כ אצל ר' ישמעאל כה"ג ורשב"ג לא מצינו שעברו על גזרת המלכות על דעת שיהרגו, ולא היה אצלו מצוות קדוש ה', ומכיון שהרמב"ם בפ"ה מיסוה"ת ה"ד אומר דר"ע וחבריו קדשו שם שמים ברבים, וכן משמע בגמ' בכמה דוכתי, וחשבתי דחבריו של רע"ק היינו עשרה הרוגי המלכות הידועים, אבל אחרי שעיינתי במדרש אלה אזכרה המובא בספר רב פעלים לבנו של הגר"א זצ"ל ראיתי דבאמת ר"י ורשב"ג לא נהרגו רק מחמת העלילה שהעלילה עליהם המלכות מחמת מכירת יוסף, והרג אותם משום שהיו גדולי הדור, ובאמת לא היה אצלם שום דרישה שיעברו על התורה, ואף לא היו יכולין לבטל גזרת הריגתם אפי' אם יעבדו ע"ז, על כן צדקו דברי כת"ר בזה.

כיון שאמרה כך פעם שניה ושלישית ולא קבל, אמר להם בשביל הנאה שעה אחת אני מפסיד את שכרי בעולם הבא. - והנה לדבריו שעבר על איסור טומאה מחמת הארכת חיי שעה, אף כאן היה לו לעבור על איסור מחמת חיי שעה^{לג}, ומ"מ לא חפץ רבי ישמעאל להאריך חיי באיסור.

אמנם יש לחלק, דשאני מטרוניתא, דכיון דבקשה לעשות כן, הוי כשעת השמד, דמוסר נפשו אפי' על ערקתא דמסאני [כסנהדרין (ע"ד ע"ב)], ולכן מיאן להאריך חיי שעה באיסור, משא"כ טומאה, דכיון דמעיקר הדין מותר להאריך חיי באיסור, ויש בזה גם כבוד לרשב"ג בהספדו, לכן טימא עצמו.

ובשו"ת דבר יהושע ח"ב (סי' קכ"ב) כ' להרב שזורי על תי' זה, הנה חקרתי במק"א אי מי שמחלל שבת מרצונו אלא ע"י חלול שבת זה יוצא פקו"נ מה שלא נתכוין לכך, כגון אותם שעובדים בחברת חשמל בשבת אי חשיב נעשה בהיתר גמור, מכיון שיש עי"ז פקו"נ בבתי חולים וכיוצ"ב, דאע"ג שצריכין כפרה כנתכוין לאכול חזיר ועלה בידו בשר טלה, מ"מ עצם המעשה היתרא הוא, ולא הוי בכלל מעשה שבת, או דילמא מכיון שהם אינם מתכוונים לפקו"נ הוי מעשה שבת דאיסורא, כדמשמע קצת לשון הגמ' בחולין דף ט"ו ע"ב, דקאמר כיון דא"א לכזית בשר בלא שחיטה אדעתא דחולה קשחית, משמע הא לא"ה היה אסור אע"פ שיש חולה, אי לאו אדעתא דחולה קשחית אסור, ופלפלתי בסוגיא דמנחות ס"ד ע"א בפלוגתא אי אזלינן בתר מחשבתו או בתר מעשיו ואכמ"ל, ואם כנים דברי הגרש"א שזורי, היה לכאורה ראיה ממעשה רב דבתר מעשיו אזלינן, ואפילו איסורא בעלמא לא קעבד. - ועיין שם (סי' קל"ח) דפשיט ליה דמתחילה צריך מחשבה לחולה, ובלי זה הוי איסור.

ובגליון קול תורה שנה י"ב (חו' ד') [ע' כ"ב] השיב ע"ז הגרש"א שזורי, וכתב, לא ירדתי לסוף דעתו הרחבה של כתר"ה לדמות לפי באורי הך דחקר בה לגבי חלול שבת מרצון אלא שממילא יוצא הימנו פקו"נ, להא דרבי ישמעאל כהן גדול בהטמאותו לראשו של רבי שמעון בן גמליאל, מאחרי דהכא הלא דבר הפקו"נ ידע ידוע היה לו לרבי ישמעאל ונגע בחייו ממש, וזה היה לפי דרכי יסוד היתרו בכונה תחילה, משא"כ בנדונו דכתר"ה דענין הפקו"נ לא בא כלל בחשבונו של העושה, וכוונתו פשוטה לחלל שבת סתם, ובמאי איפוא נפקיה מהא דנתכוון לאכול בשר חזיר ועלה בידו טלה, דעכ"פ צריך כפרה מקרא דה' יסלח לה.

ומבאר דבריו הדבר יהושע שם (סי' קכ"ג, אות א'), וז"ל, הנה אנכי כתבתי לפי"מ שכת"ר בעצמו הניח במאמרו, דלא בשביל הצלת עצמו נתכוון ר"י בהספדו אלא בשביל כבודו של רשב"ג, וא"כ מה נפק"מ אם ידע או לא ידע, סוף סוף לא נתכוין לפקוח נפש. ועיי"ש מש"כ לגבי חקירתו.

*

^{לג} אע"פ דאיתא שם דאמרה שתציל אותו, הנה מבואר בשאר המדרשים, שלא חפץ ההגמון למלאות בקשתה, אבל מ"מ חיי שעה יש כאן.

ז. לאו דווקא נטלו בידו

הגאון האדר"ת בספרו תפלת דוד בהערותיו על מחזור יום הכיפורים על פיוט אלה אזכרה [ע' ק"א, הוצאת אהבת שלום] כ', אולי לאו בדווקא הוא שנטלו בידו, דהא אסור היה לו מפני קדושת כהונתו, ולא שייך כלל היתרו של רבינו חיים כהן ז"ל שאמר בפטירתו של ר"ת שאז בטלה כהונה. - ובמחכת"ה פלא הוא מש"כ, דבאבות דרבי נתן (פל"ח ה"ג), ובתנא דבי אליהו (פרק ל'), וכן בקינת אלה אזכרה מבואר דנטלו ממש בידו, וז"ל הפייטן שם, נטל ראשו ונתנו על ארכובותיו מנורה הטהורה, שם עיניו על עיניו ופיו על פיו וכו'. וכן מבואר במדרש אלה אזכרה, ונטלו רבי ישמעאל כהן גדל בין יריכיו וכו'.

*

ח. הוכחה מויכוחם של רשב"ג ורבי ישמעאל דמותר ליטמאות לצדיקים.

ולענ"ד (ופלא שלא עמדו בזה כל הגאונים הנ"ל, שקטנם עבה ממתני, ומקום הניחו לי משמיא) יש להוכיח כשיטת רבינו חיים כהן מהא דאיתא במדרש אלה אזכרה, בא הגמון לחתוך את ראשם של ר' ישמעאל ושל רשב"ג, אמר לו ר"י חייך התחל בי שאני כהן גדול וכן כ"ג מזרע אהרן הרגני תחלה ואל אראה במיתת חכמים, א"ל רשב"ג לא כן, אלא אני נשיא בן נשיא הרגני תחלה ואל אראה במיתת חברי, אמר להם אותו הגמון נחש צפעוני אם כן הפילו גורלות, ונפל הגורל על רשב"ג^{לד} - ומדלא אמר ר' ישמעאל הרגני תחלה שאני כהן גדול ואסור בטומאה, ולזה היה מסכים בודאי גם רשב"ג, דאע"פ שאנוס היה מ"מ ודאי יסכים למנוע טומאה אפי' באונס מכהן אם בידו תלוי הדבר, ע"כ דס"ל דצדיקים אינם מטמאים, ולכן ביקש להיהרג תחילה מטעם אחר.

ואפילו לדברי ההפלא"ה והאבן ישראל ואגרות משה ושאר האחרונים נמי יש להוכיח כן, דכל ההיתר להיטמא לנשיא היינו כשנפטר, אבל לכתחילה בודאי היה צריך להימנע מטומאה ככל יכולתו.

ואולי היה מקום קבוע להרוג המחויבים למלכות, והיה שם כבר ישראל הרוג, וכבר נטמא רבי ישמעאל, ולכן לא ביקש להיהרג תחילה מטעם טומאה^{לה}.

וכיון דאיירינן בטומאה לצדיקים, לא אמנע מלהעתיק אשר כתב באגרא דכלה פ' בהעלותך עה"פ אנחנו טמאים לנפש אדם למה נגרע, וזל"ק: הקדוש בעל אור החיים דקדק מה זה שאמרו למה נגרע בלשון מתמיה הלא הם במו פיהם אמרו על מה ולמה להיותם טמאים, עיין שם בדברי קדשו תירוציו היקרים. ונ"ל הקטן עוד בהעיר עוד, למה אמרו לנפש אדם ולא סגי בנפש בלבד, וגם הקדוש הנ"ל דקדק זה עיין שם. והנראה דעיקר תואר אדם

^{לד} וכן איתא בתנא דבי אליהו (פרק ל') עיי"ש, ובאבות דרבי נתן (פל"ח ה"ג), וכן בקינת אלה אזכרה הנאמרת במוסף של יו"כ, ורמז לזה הפייטן נמי בקינת ארזי הלבנון הנ"ל, שכ' ידו גורל מי ראשון לחרב ברורה, כנפול גורל על רבן שמעון פשט צוארו וכו'.

^{לה} ומה שנטל ראשו אע"פ דהוה טומאה בחיבורין [עיין נזיר (מ"ב ע"ב)], דמוסיף טומאת מגע דהוי בלאו וכדלעיל, בזה י"ל תי' הנ"ל משום שרשב"ג היה נשיא.

חובת הזהירות מגרימת צער לחברו

הוא להצדיק אתם קרויין אד"ם [ניבמות (ס"א ע"א)] בגימטריא מ"ה כמספר השם הקדוש. והנה אמרו רז"ל משמת רבי בטלה כהונה עיין שם בתוספות כתובות [(ק"ג ע"ב) ד"ה אותן] וביבמות [(ס"א ע"א) ד"ה ממגע] דהצדיקים אין מטמאין, הגם שיש דיעות בזה שם בתוספות עכ"ז יש סמך לזה מירושלמי [ברכות (פ"ג ה"א)] כשמת רבי הוה מכרזי אין כהונה היום, וכן במדרש שוחר טוב [משלי (פ"ט ג')] שאליהו ז"ל נתעסק בקבורת ר' עקיבא ואמר לתלמידיו שהצדיקים אינן מטמאין, וכן נוהגין בארעא קדישא עד היום שהכהנים הולכים על קברי הקדושים. והנה לפי"ז אותן האנשים היו נושאי ארונו של יוסף לחד מאן דאמר או שטימאו את עצמם לנדב ואביהוא קדושי עליונין לחד מאן דאמר שהיו מישאל ואלצפן [סוכה (כ"ה ע"ב)], וחשבו בקל וחומר הלא טומאת הכהנים הוא בלאו, ונדחה אצל הצדיקים, והכהנים קדושה יתירה נוהגת בהם מכל שכן שלא יטמאו את האדם להיות נדחה מקרבן פסח. וז"ש אנחנו טמאים (רק) לנפש אדם (דקדושה שלא שלטה בבשרם זוהמת הנחש ואין בהם טומאה א"כ) למה נגרע כו', נ"ל. ואחשבה באפשר משום הכי לא נאמר להם שום תשובה רק לישראל בכלל, והאמת הם עשו את הפסח במועדו. והנה בבנות צלפחד נאמר להם תשובה משא"כ בכאן אי אפשר לבאר זה כי כל אחד יאמר כן, והבן כי עמוק הוא.

מעדני מלך / הרב מרדכי מלכא, הרב הראשי לעיר אלעד, נשיא וראש מוסדות "אור המלך", מחבר ספרי שו"ת דרך המלך, אמרי מרדכי ועוד

חובת הזהירות מגרימת צער לחברו

וְשׂוֹר או שְׂה אתו וְאֵת בְּנוֹ לֹא תִשְׁחָטוּ בְיוֹם אֶחָד (כב, כח)

ובפרשת בהר: וְלֹא תוֹנוּ אִישׁ אֶת עַמִּיתוֹ וְיִרְאתָ מֵאֱלֹהֶיךָ כִּי אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם (ויקרא כה, יז)

א. שואל החינוך מצוה רצד מאחר שהתורה התירה את שחיטת בעלי חיים מה כבר משנה שישחוט אותו ואת בנו ביחד לצורכי האדם?

ב. עוד יש לשאול מדוע נאמר ולא תונו ויראת מאלוקיך וכו' במצוה זו יותר משאר מצוות?

אחד הדברים שאדם דש בעקביו

כאשר נתבונן אחד הדברים שאדם דש בעקביו ואינו נזהר מחוסר ידיעה על חומרת ענישת האדם על כך, הוא גרימת צער לזולת, ולא רק כאשר הדבר נעשה במזיד ובכוונה תחילה מתוך שאינו מתייחס לחומרת הדבר, אלא אפילו כאשר נעשה הצער בלי כוונה ואפילו באונס ואפילו כאשר כוונתו לטובה ולשם שמים ומתוך ההגיון נראה שהוא צודק בגרימת

חובת הזהירות מגרימת צער לחברו

הצער ולזאת בני אדם אינם נזהרים בדבר, וכך הדבר בתוך ביתו בין בני הזוג והמשפחה שלא נזהרים מגרימת צער אחד לשני והכל נובע מתוך חוסר חומרת הדבר והעונש הנוראי שיש בדבר כאשר נלמד מפרשתנו ומאמרי חז"ל.

סיפור מבהיל מה יכול לגרום צער של חברו

לכבוד המדור החשוב והמיוחד יתד נאמן. סיפורה אשה הייתה לה שכנה בבניין שהיית מתמודדת עם קשיים וגם היא ממורמרת מהחיים וכל שיחה איתה מאוד קשה גם כך אין לה זמן היא טרודה עם גידול בני משפחתה והעבודה והבית, ולכן היא החליטה שאין לה כוח לשיחות נפש של השכינה ולכן החליטה ביום בהיר והודיעה לה שהיא מאוד מצטערת אבל לא יכולה להמשיך איתה בשיחות מפני הלחץ והטרדות, הרגישה שהשכנה נפגעה מכך כי היא חיפשה למי לשפוך את נפשה והנה היא מתנתקת ממנה, לאחר זמן מה לצערנו פתאום חלה אח של גיסתה בדלקת ריאות ונאלץ להתאשפז בבית חולים אולם לצערנו מצבו הלך והדרדר בצורה מבהילה ונאלצו להרדים ולהנשים אותו, אולם מצבו הלך והדרדר בצורה משונה למרות גילו הצעיר עד שהרופאים לא הבינו איך יתכן ממש לא מוסבר אך לא היה לאל ידם להושיע עד שנאלצו לקרוא למשפחה ולומר להם שלא נותר מה לעשות איתו רק להתפלל כמובן ברגע ששמעו את הבשורה אשתו ממש נפל עליה כרעם ביום בהיר ואשתו הייתה צמודה למיטתו וכל המשפחה נרתמה לתורנות ומצבו רק הלך והדרדר בלי הסבר, ואז כמובן כל המשפחה נרתמה לתפילות כל אחד ומכריו, ואותה אשה שסיפרה לאור המצב החליטה לעשות מעשה לטובת הדבר וחשבה לעצמה הרי השכנה נפגעה ממנה שהתנתקה ולכן החליטה בוקר אחד ועשתה מעשה הלכה לשכנה והתחרטה על מעשיה והתנצלה בגלל מצבה הקשה והשפילה את עצמה בכדי שהשכנה תתפייס שהיא לא בסדר איך שהתנהגה וכדומה עד שהשכנה כבר ריחמה עליה וקיבלה את סליחתה דבר שלקח כמה שעות, לאחר שגמרה אמרה הרגשתי שעשיתי את הדבר הנכון והכנעתי את היצר. למחרת התקשרה אליי גיסתה וסיפרה לי שאף אחד לא יודע מה בדיוק אירע, אך בשעות הבוקר - בדיוק באותן שעות בהן שהייתי אצל השכנה - אחיה החל לפתע לנשום בכוחות עצמו. כל הרופאים הוזעקו למיטתו, לא הבינו מה קרה. באורח פלאים המצב הלך והשתפר מרגע לרגע, באופן בלתי ייאמן. ניתקו אותו ממכונת ההנשמה, הוא החל פתאום לקום וללכת ואף ביקש להשתחרר לביתו. הרופא ההמום הודיע שהוא לא משחררו עד שהוא לא רואה בעיניו כיצד הוא עולה במדרגות. למרבה הפלא, הוא עזב את ההליכון ועלה שלוש קומות לבד. הרופאים הוכו בתדהמה, לא היה להם שום הסבר למה שמתרחש לנגד עיניהם. כעבור זמן קצר בלבד הוא שב לביתו, בריא ושלם, ב"ה. ללמדנו עד כמה גרימת צער ומניעת צער יכולים להביא גזירה או לבטל גזירה רעה.

טעם הציווי משום צער בעלי חיים

וכתב התנא הקדוש רבנו יונתן בן עוזיאל בתרגום יונתן ויקרא פרשת אמור פרק כב פסוק כח (כח) עֲמִי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הֵיכֵמָּה דְאָבוּנָן רַחֲמֵן בְּשִׁמְיָא פִּן תִּהְוִין רַחֲמֵנִין בְּאַרְעָא תּוֹרְתָא או רַחֲלִילָא יְתָה וְיִת בְּרָה לָא תִיכְסוּן בְּיוֹמָא חָד: וּכ"כ הרמב"ם במורה נבוכים והביא דבריו

חובת הזהירות מגרימת צער לחברו

הרמב"ן דברים פרק כב (ו) כי יקרא קן צפור לפניך - גם זו מצוה מבוארת מן אותו ואת בנו לא תשחטו ביום אחד (ויקרא כב כח). **כי הטעם בשניהם לבלתי היות לנו לב אכזרי ולא נרחם, וכו':** וכן כתב הרב במורה הנבוכים (ג מח), וכן תירץ בספר החינוך מצוה רצד ועוד נוכל לומר בענין על צד הפשט כמו כן, שהוא לקבוע בנפשנו מדת החמלה ולהרחיק מדת האכזריות שהיא מדה רעה, ולכן, אף על פי שהתיר לנו האל מיני בעלי חיים למחייתנו צונו לבל נהרוג אותו ואת בנו ביחד, ולקבוע בנפשנו מדת החמלה. וכן הביא ברבינו בחיי דברים פרק כב. והוסיף וז"ל **ואם בבהמות ועופות חסה התורה כל שכן בבני אדם**, ואם כן זה וזה כדי שנתרחק ממדת האכזריות ושנתנהג במדת הרחמנות. וכ"כ העקידת יצחק בראשית שער ח (פרשת בראשית) וז"ל והנה התורה הזהירה על זה בחוץ ושור ושה אותו ואת בנו כו' (ויקרא כ"ב) וצער ב"ח דאורייתא (ב"מ ל"ב ב), ואין צריך לומר שחוייב ההשמר מזה בשיעור יתר מאד במין האדם ואף על פי שלא יהיה לו עמו שום ברית ודת כמו שנמצא בטבע האנשים הרחוקים והנכרים וכו' עכ"ל.

חובת האדם למנוע אפילו צער מדומה

עוד כתוב בדברים פרשת כי תצא פרק כב (י) לא תחַרֵּשׁ בְּשׁוֹר וּבַחֲמֹר יַחְדָּו: ומבואר במדרש אגדה (בובר) **דברים פרשת כי תצא פרק כב סימן [י]** לא תחרוש בשור ובחמור יחדיו, לפי שאין כוחם שוה. לפי שהשור מעלה גרה, ונראה לחמור כאלו אוכל ויהיה לחמור צער, צער בעלי חיים אסור ע"כ: **שוב התורה מלמדת את האדם על אצילות הנפש של היהודי ברוח התורה עד כמה חייב לתת את דעתו שלא יצער את החמור בזה שיראה את השור מעלה גרה וידמה בנפשו שנתנו אוכל רק לשור ולא נתנו. ומזה ילמד ויקיש האדם על אחת כמה וכמה שצריך להיות זהיר ונזהר שלא לצער את חברו ולתת את דעתו בכל פעולה מעשה או דיבור שלא ישתרבב מכך צער לזולת. והפרשה נקראת אמור שאמרו חז"ל כמ"ש רש"י ויקרא (פרשת אמור) פרק כא פסוק (א) אמר אל הכהנים - אמור ואמרת, להזהיר גדולים על הקטנים:**

מעשה שנענש רבי על צער בעלי חיים

ואכן מבואר במסכת בבא מציעא דף פה ע"א כיצד רבי נענש בגלל צער בעלי חיים. פעם היה רבי בדרכו ועבר בסמוך לבית השחיטה והנה עגל אשר היה בדרכו לשחיטה רץ לעברו של רבי והכניס ראשו תחת בגדו של רבי והיה בוכה על שנלקח לשחיטה, אך רבי אמר לעגל אין מה לעשות לכך נוצרת ולכן תלך לשחיטה, אמרו מהשמים כיון שלא מרחם על העגל יבואו עליו יסורים, וכך היה במשך שלוש עשרה שנה סבל יסורים קשים מאוד, ולא נסתלקו ממנו עד שפעם אחרת שפחתו ראתה בחצר תולדות של חולדות ושאלה את רבי מה לעשות איתם, והשיב ורחמיו על מעשיו שלא תסלק אותם, אמרו מהשמים כעת שנתעוררו רחמיו עליהם יסתלקו ממנו היסורים וכך היה. ואם כך נענש רבי בשביל צער העגל על אחת כמה וכמה שהאדם נענש על כל צער שעושה לחברו.

מעשה עם האריז"ל עונש המצער בע"ח

חובת הזהירות מגרימת צער לחברו

כמובא סיפור מהאר"י הק' שאשה אחת עמדה מלדת, והאר"י הק' גילה שעונש זה בא עליהם משום שבביתם עמד סולם עבור תרנגולים שיעלו לשתות ולהרוות את צמאונם. ביום מן הימים אמרה האשה להמשרתת שתסיר הסולם משם אף כי לא היתה כונתה לצער את התרנגולים, ופגם זה, צערם של התרנגולים, גרם לעונש שתפסיק מלדת. ואמנם לאחר שהשיבו את הסולם למקומו, נתברכה האשה שוב בפרי בטן (עיין בקב הישר פ"ז). נמצא שגם צערו של בעל חי גורם לקטרוג רח"ל, על אחת וכמה וכמה מה גדול הפגם בגרימת צער לאדם כי מי יוכל לשער עומק הדין המתעורר על ידי גרימת צער לאדם מישראל.

איסור התורה לצער אדם

ובאמת מלבד הנלמד מפרשתנו על חובת הזהירות לצער אפילו בעלי חיים וכל שכן האדם, עוד מבואר במסכת בבא מציעא דף נח ע"ב תנו רבנן לא תונו איש את עמיתו באונאת דברים הכתוב מדבר. וכו'. ומביאה הגמרא דוגמאות שמצער חברו באיזה דיבור זה אונאת דברים. אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחאי: גדול אונאת דברים מאונאת ממון, שזה נאמר בו ויראת מאלהיך וזה לא נאמר בו ויראת מאלהיך. ורבי אלעזר אומר זה בגופו וזה בממונו. רבי שמואל בר נחמני אמר זה ניתן להישבון, וזה לא ניתן להישבון. עוד הוסיפה הגמרא בדף נט ע"א אמר רב לעולם יהא אדם זהיר באונאת אשתו, שמתוך שדמעתה מצויה אונאתה קרובה. וכתב בספר החינוך פרשת בהר מצוה שלח שלא להונות אחד מישראל בדברים, כלומר שלא נאמר לישראל דברים שיכאיבוהו ויצערוהו ואין בו כח להעזר מהם. וכך כתב בספר שערי תשובה לרבינו יונה שער ג אות כד. וכך פסק הרמב"ם הלכות מכירה פרק יד הלכה יח גדולה הונית דברים מהונית ממון, שזה ניתן להשבון וזה לא ניתן להשבון, וזה בממונו וזה בגופו, והרי הוא אומר בהונית דברים ויראת מאלהיך לפי שהדבר מסור ללב, הא למדת כל דבר שהוא מסור ללב נאמר בו ויראת מאלהיך, וכל הצועק מהונית דברים נענה מיד שנאמר כי אני ה'. וכן נפסק בשו"ע חו"מ סימן רכח סעיף א כשם שאונאה במקח וממכר, כך אונאה בדברים. וגדולה אונאת דברים מאונאת ממון, שזה ניתן להשבון וזה לא ניתן להשבון, וזה בגופו וזה בממונו; והצועק על אונאת דברים נענה מיד. ובסעיף ג צריך ליזהר ביותר באונאת אשתו, לפי שדמעתה מצוייה. הרי מבואר בפירוש עד כמה חובת האדם להיות זהיר שלא לגרום צער לחברו ועוד יותר באשתו ובני ביתו, כמסופר על רב רחומי במסכת כתובות דף ס"ב ע"ב שהיה רגיל לשוב לביתו בערב יום הכיפורים, ופעם אחת נתאחר לבוא, וגרם צער לאשתו עד שיצאו דמעות מעיניה, ובאותו רגע נתעורר עליו קטרוג, ונח נפשיה.

טעם איסור הצער שזה מצער את השכינה

ואפשר לבאר טעם האיסור לצער אדם על פי המבואר במסכת חגיגה דף טו ע"ב אשכחיה רבה בר שילא לאליהו, אמר ליה מאי קא עביד הקדוש ברוך הוא? אמר ליה קאמר שמעתא מפומייהו דכולהו רבנן, ומפומיה דרבי מאיר לא קאמר. אמר ליה אמאי? משום דקא גמר שמעתא מפומיה דאחר. אמר ליה אמאי? רבי מאיר רמון מצא, תוכו אכל, קליפתו זרק,

חובת הזהירות מגרימת צער לחברו

אמר ליה השתא קאמר מאיר בני אומר בזמן שאדם מצטער שכינה מה לשון אומרת קלני מראשי, קלני מזרועי. אם כך הקדוש ברוך הוא מצטער על דמן של רשעים קל וחומר על דמן של צדיקים שנשפך ע"כ. הראת לדעת כי ההלכה הראשונה שאמר הקב"ה בשם ר"מ שיש צער לשכינה מכל צער שנעשה לאדם, וכיון שהמצער אדם מצער את השכינה לכן יש חומרא בדבר וזה הסבר נוסף שכתב בטעם האיסור ויראת מאלוקיך אני ה', שהמכוון בזה כי בכל צרתם לו צר, וכל צער שעושה מצער את השכינה וחמור עונשו. שנאמר בתהלים פרק צא פסוק טו יְקַרְאֵנִי וְאֶעֱנֶהוּ עִמּוֹ אֲנֹכִי בְצָרָה וְגו': וכן ישעיהו פרק סג פסוק ט בְּכָל צָרָתָם [לא] לו צר וגו':

ביאור הסגולה אלקא דמאיר ענני

ואגב ראיתי דבר יפה שכתב בספר דף על הדף מסכת סנהדרין דף מו ע"א והרה"ג ר' יצחק אריה ארליך שליט"א אמר מעין זה, שהכוונה למה שמבואר במשנתינו שר' מאיר אומר שבזמן שאדם מצטער אז השכינה אומרת קלני מראשי וקלני מזרועי, שהנה נאמר בשם הרבי ר' בער המגיד ממעזריטש זי"ע על הפסוק מן המצר קראתי י - ה ענני במרחב י - ה, שאם אנו קוראים מן המצר להקב"ה לא על צרותינו אלא על הצער שיש להשכינה, אז ענני במרחב י - ה, כי כשאנו מבקשים שהקב"ה יעשה למענו שלא יהיה לו צער, אם כן על זה אין שום מקטרג, והקדוש ברוך הוא מקבל בקשתנו ועונה לנו, וזה הסבר הסגולה מה שאנו מבקשים "אלקא דמאיר" שאמר שכשיש לאדם צער אז השכינה מקוננת ואומרת קלני מראשי קלני מזרועי, "ענני", כדי שלא תצטרך לומר קלני מראשי קלני מזרועי, ואז שפיר זוכים שהקב"ה יקבל בקשתינו. ודו"ק ודפח"ח.

אפילו צער של מצוה ואפילו של גויים הקב"ה מצטער

עד היכן מגיע צער השכינה בכל צער שנעשה אפילו צער של מצוה כגון ברית מילה שיש מצוה למול והיא מצוה גדולה לאין ערוך ובכל זאת אומרת הגמרא במסכת כתובות דף ח ע"א רב חביבא איקלע לבי מהולא, בריך שהשמחה במעונו. ולית הלכתא כוותיה, משום דטרידי, דאית ליה צערא לינוקא. ביאורו של דבר למרות שלא ניתן לעשות ולבצע את המצוה בצורה אחרת וכך ציונו השם יתברך, אך השם יתברך משתתף בצער התינוק ולא שייך לברך שהשמחה במעונו. ועוד יותר מכך מבואר שאפילו בצערן של גויים כמבואר במסכת סנהדרין דף לט ע"ב באותה שעה בקשו מלאכי השרת לומר שירה לפני הקדוש ברוך הוא, אמר להן הקדוש ברוך הוא: מעשה ידי טובעין בים ואתם אומרים שירה לפני. ללמדנו שהשם יתברך בכל צער מעשה ידיו מצטער.

לימוד מנזיר על הקפדת התורה על צער שגרם לעצמו

כמו כן ניתן ללמוד מנזיר שאמרו חז"ל על נזיר הואיל שציער עצמו מן היין נקרא חוטא וצריך כפרה על זה, והרי המדובר בנזיר שהתורה קראה לו קדוש ו"נזר ה' על ראשו והאיסור לשתות יין הוא בגלל מעלת קדושתו ואעפ"י כן תובעת התורה מאדם קדוש זה שיפשפש במעשיו ויביא כפרה על החטא שחטא שציער עצמו מן היין, יוצא מזה שצמצום והגבלה

חובת הזהירות מגרימת צער לחברו

במצרכים חיוניים ולו אף בפרט אחד כמו היין, ולו רק לזמן מסויים, ואפילו אם על ידי כך הוא מתעלה למעמד של קדושה, נחשב במרום כחטא של גרימת צער לאדם על ידי עינוי הגוף ומזיקים אותו להביא כפרה על מעשהו זה, וקרבתו איננו חולין בעזרה אלא הוא במקומו וכהלכתו, ונשים נא לב לנקודה נוספת צערו של הנזיר איננו בחיוב אלא בהעדר העונג של שתיית יין לזמן מסויים, ובכל זאת מביטים במרום גם על עינוי גוף קל כזה כעל חטא ממש, כל שכן שצער חיובי של האדם עושה רושם בשמים משתתפים בצערו ומשתדלים להמתיק את סבלו, וכמו שאמרו חז"ל בשעה שאדם מצטער שכינה מה אומרת עליו קלני מראשי קלני מזרועי כנ"ל.

חומר ענישת בועז בשביל שלא הזמין מנוח וציערו, וכן פנינה

הגמרא במסכת בבא בתרא דף צ"א ע"א מספרת אמר רבה בר רב הונא אמר רב מאה ועשרים משתאות עשה בועז לבניו שנאמר ויהי לו שלושים בנים ושלושים בנות שלח החוצה ושלושים בנות הביא לבניו מן החוץ שופטים י"ב ט' וכל אחת ואחת עשה שני משתאות אחד בבית אביו ואחד בבית חמיו ובכולן לא זימן את מנוח, אמר פרידה עקרה אין לו בנים, פרש"י במאי פרע לי. המהרש"א מבאר שהסיבה שלא הזמין בועז את מנוח לא נבעה מכוונה רעה חלילה מקובל היה שהאורח היה מביא מתנה לחתונה ואת שווי המתנה היה המקבל חייב להחזיר לנותן כשהוא יערוך חתונה, בועז ידע שלא יוכל להחזיר למנוח מאה ועשרים מתנות כיוון שלמנוח אין ילדים וממילא הוא לא יעשה שום חתונה לכן לא רצה לקבל מתנות חנם ולא הזמין את מנוח לשמחותיו. **מספרת הגמרא** וכולן מתו בחייו כל שישים ילדי בועז מתו בחייו ייסורים נוראים כאלה לאבא לקבור את כל בניו בגלל מה מפני שלא הזמין אדם אחד לחתונות ילדיו דברים נוראים, כוונתו הטהורה של בועז לשם שמים שלא לקבל מתנות חנם וגם המרחק בין מקומות מגוריהם כל אלה לא הועילו לבועז הוא נאלץ לשלם מחיר כבד של קבורת כל שישים ילדיו מפני שלא הזמין את מנוח לשמחותיו ובכך גרם לו צער כמה חמור הוא גרימת צער אפילו בלא דיבור ובלא מעשה. **וכך מבואר מבואר בדברי חז"ל בבבא בתרא דף טז ע"א** שפנינה לשם שמים נתכוונה, כדכתיב (שמואל א, א ו) 'וכעסתה צרתה גם כעס בעבור הרעימה כי סגר ה' בעד רחמה'. דהיינו, פנינה ציערה את חנה כדי שתרים קולה בתפילה לקב"ה על שהיא עקרה, ובכל זאת נענשה, כדכתיב (שם ב ה) 'עד עקרה ילדה שבעה ורבת בנים אומללה'. שכל בן שהיה נולד לחנה, פנינה היתה קוברת שניים מבניה. וביארנו בשם הגר"ח שמואלביץ זצ"ל שבאמת למה פנינה נענשה הלא נתכוונה לשם שמים, אלא שפגיעה בחבירו היא אש, וכמו שאדם יכניס את ידו לתוך אש אף שכוונתו לשם שמים ידו תשרף, כך הפוגע בחבירו, כוונה טובה אינה יכולה לשנות מאומה.

תשובת רשב"ג לרבי ישמעאל על מה נתבע

במסכת שמחות פרק ח' הלכה ח, מספרים חז"ל שכאשר הוציאו את רבי ישמעאל ורשב"ג מעשרה הרוגי מלכות להריגה, היה רבי ישמעאל בוכה, ואמר לו רבן שמעון ברבי, בשתי פסיעות אתה נתון בחיקן של צדיקים ואתה בוכה, אמר לו וכי בוכה אני על שאנו נהרגין,

חובת הזהירות מגרימת צער לחברו

בוכה אני על שאנו נהרגין כשופכי דמים וכמחללי שבתות, אמר לו שמא בסעודה היית יושב, או ישן היית, ובאתה אשה לשאול על נדתה ועל טומאתה ועל טהרתה, ואמר לה השמש שהיית ישן, והתורה אמרה אם ענה תענה אותו, ומה כתיב אחריו, וחרה אפי והרגתי אתכם בחרב; שמות כ"ב כ"ב. הדברים מוזרים האם רב אינו צריך לאכול ולישון האם האישה שזכתה להיכנס ולדבר אישית עם מנהיג הדור נעלבה כל כך משום שנאלצה להמתין מספר דקות למרות כל זאת לימדנו רשב"ג אפילו גדול הדור עם כל זכויותיו ולמרות הצדק שבדבר יכול לשלם בחייו אף על צער קטן של אדם.

מעשה עם הסטייפלר זצ"ל

מסופר על הסטייפלר שפעם פתאום הופיע באיזה שמחת בר מצוה, כולם היו המומים ומופתעים לראות את הסטייפלר נכנס לבר מצוה דבר מוזר כיון שאפילו לשמחות המשפחה כבר לא היה הולך, ובהיכנסו ביקש לשוחח עם חתן הבר מצוה לבדו וביקש ממנו מחילה ולאחר מכן הלך, התברר כי אביו של הבר מצוה דרכו להתפלל בלדרמן וגם בנו ובהיותו בגיל שבע פעם ראה אותו הסטייפלר שקורה מתוך ספר הנראה כגמרא וגער עליו איך הוא לומד בזמן התפילה, אלא שהתברר לסטייפלר שזה היה סידור גדול והוא היה מתפלל כך שגער בו בחינם, וכיון שמחילת קטן אינה מחילה לכן בירר את שמו וגילו ושמר הדבר כשש שנים התעניין מתי והיכן עושה בר מצוה והגיע לבקש ממנו מחילה כשכבר נעשה גדול. עד כמה הקפידו גדולי ישראל להיות נזהרים בכל צער שנגרם על ידם.

סיפור מצמרר שלא יותיר עין יבשה

אלמנה אחת היה לה פעוטון בבית והיית מזה מתפרנסת לשלם השכירות וכלכלת בני ביתה, והיית מאוד מסורה וחיביבה ומאוד אהבו אותה, עד שקרה מקרה רח"ל שיום אחד אחת התינוקות בת ארבעה חודשים ראתה שפתאום מתקשה לנשום ומכחילה הזמינה אמבולנס והזעיקה את ההורים ולצערנו נלקחה לבית חולים ונפטרה, כמובן הבינה שבזה נגדע מקור פרנסתה כיון שתיכף נלקחו כל ילדי הפעוטון ההורים חששו ללא נודע, המטפלת ביקשה מהצלה ומגן דוד שיספרו אשר ראו עיניהם שאין לה אשמה בדבר אך ללא הועיל, הורי התינוקת התלבטו האם לערב חקירת משטרה אלא שהיו קשורים לרבי מרדכי אליהו וקבעו מה שהרב יאמר נעשה, וכאשר שמע הרב את כל הסיפור ידע מראש שאין לה שום אשמה כי נקבע על ידי הרופאים שזה מוות עריסה והבין שהאלמנה הזו תיפגע קשה בפרנסתה, ולזאת הורה להם לא לערב שום גוף אלא מיד להביאה לקבורה ואף גם זאת הנחה אותם שהם חייבים לצלצל אליה לבוא לנחם ולהרגיעה שאין בליבם עליה כי זה מצוותם שלא לגרום צער לאלמנה על לא עוול בכפה וההיפך שישבחו את מעשיה ויפרסמו לכולם שהיא ממש מסורה ולא באשמתה ובכך השיבו את הביטחון להורים וחזרו אליה ובכך התפרנסה. זו הרגישות של הרב על צער הזולת.

מוסר השכל

חובת הזהירות מגרימת צער לחברו

עלה בידנו ללמוד מפרשתנו וממאמרי חז"ל עד כמה חייב האדם להיות נזהר מלצער את חברו ועוד יותר צריך משנה זהירות תוך ביתו בינו לבין אשתו ולבני משפחתו מפני שמרוב ששוהים בבית אחד כל הזמן יותר מצוי שבני אדם אינם נותנים דעת להיות זהירים בכך, ולזאת כל אחד צריך להרגיל עצמו ולתת דעתו מפני חומרת העונש על גרימת צער בין בכוונה ובין שלא בכוונה ואפילו לטובה או למצוה ולשם שמים ובאונס על הכל יבוא בחשבון שמלבד שמצער את הזולת מצער את השכינה, כמו שסיפרנו על אברהם אבינו או על בועז או על רבי ישמעאל כה"ג אשר נענשו בחומרא למרות כל הטעדיקי שיש למעשיהם וק"ו לכל אדם, ובפרט בימי הספירה שמתו כ"ד אלף תלמידי ר"ע על שלא נהגו כבוד נראה לבאר בגלל שאחד לא כיבד את חברו הדבר היסב לו צער ועגמת נפש לחברו וכשיש צער לחברו בגללו הרי מעורר קטרוג בשמים עליו ולכן נענשו, ולזאת פעם סיפרנו על הגאון הגדול מהר"י בכר בעל הדברי אמת היה מוכן לוותר אפילו על חצי עולם הבא בשביל למחול על פגיעה קטנה בחברו אפילו שנעשה בצדק, וק"ו לאדם שפוגע בחברו פגיעה קשה, ולזאת המזהיר והנזהר ירבה שלומו כנהר כי שומר פיו ולשונו שומר מצרות נפשו, וכאשר נזכה להתגבר על מידותנו ונתקן את מעשינו נרבה אהבה ואחוה ורעות ובכך נזכה לגאולה בקרוב ולבניין ביהמ"ק ב"ב אכ"ר.

החותם בברכת שבת שלום ומבורך

הצב"י מרדכי מלכא עיה"ק אלעד

משאת משה / הרב מנחם ישראל חזן, מודיעין עילית

בשם ה' אלוקנו נזכיר

דִּבֶּר אֵל אֶהְרֵן וְאֶל בְּנָיו וַיִּנְזְרוּ מִקְדָּשֵׁי בְנֵי יִשְׂרָאֵל וְלֹא יִחַלְלוּ אֶת שֵׁם קְדָשֵׁי אֲשֶׁר הֵם
מִקְדָּשִׁים לִי אֲנִי ה' (כב, ב)

אהרן ובניו מצווים - 'להתנזר'.

- מ'קדשי בני ישראל'.

בדרך כלל, הם אלו שהכי קרובים אל 'קדשי בני ישראל' הללו.

- הם מקבלים את הקרבן מידי הישראל. שוחטים. מקבלים. זורקים. מקטירים. יש עיסוק
מאוד נרחב של הכהנים - בקרבנות.

ויותר מכך. הקרבן, זה שבא לכפר על חטאי המקריב - הכהן, כחלק מהכפרה הזו, אוכל
אותו. ככה, בפה. עם השיניים ועם חוש הטעם. וזה באמת בשר טרי וטעים. וגם מתובל
היטב. 'לגדולה' (עי' סוטה טו.).

- והאכילה שלו - היא עצמה כפרה!

אז הכהן עלול לחשוב, שהקרבן והוא - הם 'על אותה משבצת'. הוא עלול, חלילה, לאבד
במעט את משמעותו הגבוהה של ה'קדש'. לאבד את הזהירות הנדרשת.

הוא עלול להסיק, שגם כשהוא טמא - מותר לו לאכול את הקרבן. לגעת בו (עי' ספורנו).
מה זה משנה. אז הוא נגע באיזה 'מת מצוה'. מה קרה.

- וזו בעיה רצינית. אלו קדשי בני ישראל.

ובקדשי בני ישראל, יש משהו מאוד מאוד גבוה:

- 'שם קדשי'.

*

חילול השם

ומה קורה, כשהקרבן - ה'מכיל' את ה'שם קדשי' הנשגב - נאכל בטומאה?

- קורה דבר נורא:

'חילול'!

משהו 'קדוש' - הופך להיות 'חול'. מתחלל.

ואיזה 'משהו' זה?

- 'שם קדשי'!

זהו - חילול ה'שם'.

והמשמעות הפשוטה של 'חילול השם', היא - שהשם, שם קדשו יתברך, מתחלל. נהיה חול.

ומי הוא זה ש'מרוקן' את ה'שם' - עושה שם 'חלל', במקום 'קודש'?
עם ישראל. הכהנים, במקרה דנן.

- האם זה אפשרי??

הלא זה ה'שם' - של ה' יתברך. של הבורא, היוצר. המנהל את הכל. ויש לו - 'שם'. אפשר 'לקרוא' לו. לקרוא - בשמו.

- זה לא השם שלי! וגם לא של הכהן! זה רחוק מהם - יותר מכל ה'מרחקי שנות אור' שיש!

והשם הזה, נקרא - 'שם קדשי'. שם קדוש.

וכאן אומרים לנו, שהשם הזה - יכול להיות גם לא קדוש. מי שאוכל קרבן בטומאה - 'מחלל' אותו.

- זה יתכן בכלל??

*

קדושה

נשאל קודם לכן:

מהי 'קדושה'?

מה זה שם - 'קדוש'? במה מתבטא שהוא 'קדוש', במה זה ההיפך מ'חול'?
ננסה להבין מעט. בדרך 'אפשר'.

יש 'חכמה', 'בינה', ו'דעת'. אלו שלשת המידות העליונות, עוד לפני ה'חסד' 'גבורה' וכו'. רבותינו מלמדים אותנו, ש'קדושה' - זה במידת ה'חכמה'.

- מהי 'חכמה'?

'מבשרי' - אחזה אלוק'. אפשר לקבל איזושהי הבנה ב'אלוק' - מתוך 'בשרי'.

אז ב'בשרי', אצל האדם, 'חכמה' - אלו הידיעות השורשיות. מה שמונח אצלי ב'קופסא'. עוד לפני שהוצאתי אותם 'לאור', עוד קודם ש'השתמשתי' בהם. קודם ש'בנית' מהם, ב'בינה', משהו חדש. 'בנין' חדש.

ולפי זה, אם ננסה להבין משהו 'למעלה', אז יתכן לומר, ש'שם' - זו המציאות עצמה, בטהרתה. רצון ה' השורשי יותר, ה'פשוט' יותר. בלי 'תוספות'.

[וכמובן, שהמשמעות האמיתית של ה'חכמה' העליונה רחוקה מאיתנו. זו רק 'נגיעה'.]

- זו הקדושה.

גילוי רצון ה' יתברך - באופן שזה רצונו הטהור, בלי שום 'תוספות'.

אז 'שם קדשי' - זה שם שיש בו 'קודש'. זהו גילוי ה'חכמה', רצון ה' יתברך - כפי שהוא.
וכאן הפלא הגדול.

אנחנו, קרוצי חומר, שבקושי יודעים לאיית את המילה 'חכמה' - מסוגלים 'לקדש' את
שמו!

- וגם - 'לחלל' אותו! חלילה!!

אכן. פלא גדול ועצום.

- אבל זה באמת ככה! לגמרי! זה מפורש בפסוקים!

*

רוח חיים

'החכמה - תחיה בעליה' (קהלת ז, יב).

חכמה - זה 'חיים'.

גם חלק הנשמה שלנו, ש'מקביל' ל'חכמה' - נקרא 'חיה'. שוב, חיים.

- כי זו המציאות האמיתית. הכי אמיתית שיש. זהו אורו - של ה' יתברך. אור הקדושה.

זו ה'רוח חיים' שלנו. מי שרוצה להיות 'חי' - שיפנה לשם. זה המקור.

ידוע בשם הגר"א. חורבן בית המקדש - היה 'מיתה'. ה'חיים' - פרחו מכאן. עם ישראל,
בגלות, הוא בגדר 'גופה'. בלי רוח חיים.

ולכאורה - הלא הכל נמצא כאן. אנחנו חיים, וקיימים, וגם פועלים - והרבה מאוד.

- כך גם 'מת'. אתה רואה אותו, בדיוק כפי שהוא היה נראה בחיי חיותו. כל האיברים
קיימים. שום דבר לא 'חסר' בו.

אז מה הבעיה?

- 'רוח חיים'.

הוא לא יכול לפעול. לעשות. לזוז קדימה. לחשוב, לדבר. הוא 'דומם'.

גם אנחנו, בגלות, אותו הדבר.

אנחנו לא 'פועלים' באמת. המצוות שלנו - לא יוצרות מציאות רוחנית אמיתית. הם רק
'ציונים'. אנחנו 'מתאמנים', שלא נשכח. שכשהמלך יבוא שוב - נדע איך לעבוד אותו. שזה
לא יהיה לנו משהו 'חדש' לגמרי (עי' ספרי עקב פי' מג אות יז, וע"ע רמב"ן ויקרא יח, כה).

וזה הרבה יותר ממה שזה נשמע.

כי כל התחושות שלנו, הרגשות, הרצונות, ה'תנועות' הנפשיות - ביחס למה שהיה אז,
הם 'מיתה'.

אנחנו לא באמת מרגישים. אפילו לא באמת 'טועמים' משהו (עי' סוטה מח. במשנה. וע"ע
סנהדרין עה.).

אנחנו אפילו לא כועסים באמת (עי' היטב ברכות נא: וזה היה הרבה לאחר החורבן. אף אחד מאיתנו, גם כשהוא כועס מאוד מאוד, לא יהיה מסוגל לעשות אפילו רבע ממה שעשתה שם אשת ר' נחמן כשכעסה).

אז ה'קדושה' - ה'חיים' - ניטלו מכאן. הלכו 'למעלה'. אין להם 'מקום' בארץ, בארציות. במציאות שלנו.

*

ארץ הקודש

ארץ ישראל, היא 'ארץ הקודש'.

ארץ - שיש במציאות שלה 'קודש'.

ואנחנו כאן. זכינו להיות כאן.

וכאן - זה לא נקרא 'גלות' (עי' זוה"ק ויחי, ריד עמוד ב).

אז נכון - שהקדושה אינה כאן, כפי שהיתה. מ'בית המקדש' - נותר לנו שריד קטן מאוד. קיר אחד, ישן, ומעלה עשבים (עי' שמו"ר ב, ב).

- אבל הוא קדוש! שכינה - לא זזה ממנו!

וכך גם - ירושלים. וגם כל ארץ הקודש. כמובן, בדרגות שונות.

וה'דרגות' הללו, תלויות גם - במיקום. עשר קדושות (עי' כלים פ"א מ"ו).

וגם - במעשים שלנו. שלא 'נטמא' את הארץ. חלילה.

ומהי 'טומאה'?

- טומאה - זה 'איטום'. משהו ש'אוטם' את הפתח. את החלון. את מקור האור.

אוטם - את האפשרות של ה'קדושה' להיכנס לכאן. לחדור. להאיר. לשנות את פני המציאות.

וכשיש 'איטום' כזה, אז ה'עולם הזה' - נהיה סוג של 'מעגל סגור'. הכל מתנהל ממנו ובו. יש עבודה - יש כסף - יש אוכל. יש ערבים - יש פיגועים - יש 'תגובות'. וחוזר חלילה. באמת חלילה.

הכל 'טבע'. סיבות ומסובבים. אם יש מקום - אז אפשר להיכנס. אם לא, אז לא. לא כמו בזמן שיש 'קדושה', אז בין שני הבדים - נכנסו כל עם ישראל; ועל ריצפת העזרה המצומצמת, השתחוו - מליונים.

ואם יש כסף - אז יש אוכל. ואם לא, אז צריך לפנות לקופה.

וכשיש 'קסאמים' - אז צריך 'להגיב'. או 'להבליג'. או שאר ירקות. אין דרך אחרת.

באמת אין!!

- כשיש כזה 'אוטם' נורא.

כשאין משהו 'עליון', סוג של 'ערוץ' שמביא לכאן מציאות שונה. אחרת. עליונה. על טבעית.

מציאות - שבה עם ישראל מוגן. בלי 'תגובות', ובלי 'הבלגות'. מציאות, בה 'מישהו' שמאוד אוהב אותנו, ויש לו 'יכולות מבצעיות' רחבות מאוד, מפר את עצתם. מקלקל את מחשבותם. מפוצץ את הקסאמים שלהם - עליהם.

- וכמו שהוא כבר עשה בעבר.

לדוגמא - מצרים. לפני קריעת ים סוף. נורו שם מאות - ואולי אלפי - חיצים קטלניים, בידי צבא מיומן היטב. הרבה יותר מאשר ה'עזתיים' הללו. ועמוד ענן אחד, 'עשה את העבודה'.

ואנחנו הלא רוצים - כל כך רוצים - שגם היום, תהיה התערבות של מישהו 'מלמעלה'. שהמעגל הנורא הזה, ה'אטום' כל כך הזה, ייפרץ. יפתח. יקבל אור חדש. אור של קדושה.

- חיים חדשים.

*

האיטום

זזה תלוי בנו!

- רק בנו!!

אנחנו מכריזים:

'נקדש את שמך בעולם'.

אנחנו - מקדשים את שמו, ב'עולם'.

- וכל כך למה?

- כי אנחנו - ה'עם בחר לנחלה לו'. אנחנו ה'מקום' של שמו הגדול יתברך.

וכשאנחנו מבינים את מה אנחנו 'נושאים', כשיש לנו 'דעת' נכונה בזה - אז זה באמת 'שם קדשו'.

ומי שאינו רוצה להיות מודע למציאות הנעלה הזו שבקרבו, ומתנהג בצורה של 'חול' - אז שמו הגדול, שנמצא בקרבו של אותו אחד - אינו 'קדוש'!

ושוב. בחוץ לארץ - אין אפשרות לקדש את שמו באמת. 'הדר בחוצה לארץ' - דומה כמי שאין לו אלוהים (כתובות קי:). אפשר רק 'להתאמן' כיצד מקדשים את שמו.

אמנם, בארץ הקודש - זה אפשרי גם היום. ארץ ישראל, היא מציאות כזו - שאפשר להכניס אליה קדושה.

כיום, יש כאן הרבה מאוד טומאה. הרבה מאוד 'איטום'. ולדאבוננו, זהו איטום חזק. והוא באמת סותם את האור האלוהי.

'ולא תטמא את הארץ אשר אתם יושבים בה, אשר אני שוכן בתוכה. כי אני ה' שוכן בתוך בני ישראל' (במדבר לה, לד).

טוענים, 'שם' - ב'חוץ', שאנחנו לא 'פרודוקטיביים'. שאנחנו לא עוזרים לקיים את ה'מדינה'. שאנחנו אוכלים את כספם של 'משלמי המיסים'.

והם מנסים לעזור לנו. לסייע. לא בכפיה, חלילה. 'לשלב' אותנו. קוראים לזה 'שילוב חרדים'. וזה לאט לאט. שלא נשים לב לזה יותר מידי. הם משתדלים 'לקבל' את ה'אחר והשונה'. והפרימיטיבי. והנחשל. ה'אוכלוסיות המוחלשות'. הלא גם ה'חרדים' הם 'חלק מהעם'. שוויון מלא.

כל הכבוד. באמת. תודה על ההתחשבות.

- אבל אנחנו - לעולם! לא 'משתלבים' איתם!!

קודם כל, כי אנחנו בני אדם. 'צורת אדם'. ובמקומות ה'משלבים', קשה למצוא צורה כזו. גם שוויון - לעולם לא יהיה. בתקוה שנחזיק מעמד.

והסיבה השניה, ואולי הראשונה, היא - שאין לנו צורך כזה.

כי מי שיצר את ה'מעגל הסגור' הזה, זה הם.

הם אלו, ש'אטמו' את ה'מעבר' של ה'קודש' - לכאן.

ובעקבות המעשים שלהם - יש כאן 'מעגל' כזה. צריך עבודה, צריך גם צבא. צריך את כל העולם הטבעי.

ומי שאינו 'שם' - הוא משתמט. ובורח מאחריות.

הלא כך היא דרך הטבע!

- דרך הטבע. העיגול הסגור, הנורא, ההוא.

העיגול - שהוא באמת פרימיטיבי! ונחשל! ו'מוחלש'!

- כי אין לו 'חיים'! אין לו 'קודש'! אין לו את העוצמה האדירה הזו, של 'מלפני ארון חולי ארץ'!

אנחנו, מנסים - לפרוץ את החומות האדירות הללו. לקרוע את המסך המבדיל.

אנחנו מנסים לעבוד באמת. לקיים את העולם - באמת. באופן הנכון. להביא לכאן את האור האלוקי, זה שמסוגל לפרנס, ולקיים, וללחום כנגד כל אויבינו. להפר את עצתם ולקלקל את מחשבתם.

- לקדש את שמו יתברך, השוכן בנו.

ומי שלא 'פרודוקטיבי', זה 'הם'. אלו ש'בחוץ'. רק הם.

הם 'אוטמים', ואחר כך - הם עוד מתלוננים עלינו, שאנחנו לא 'משתלבים' באיטום שלהם.

*

אור חדש

אלה ברכב, ואלה בסוסים. ואנחנו - בשם ה' אלוקנו נזכיר.
הם, ברכב. בסוסים.
ולכאורה, למה לא בטנקים - תותחים - מטוסים - וטילים??
הלא הרכב והסוסים, הם רק 'עזרים'. הם לא נשק. החרב, החנית, האקדח והרובה - הם
נשק. הם כלי מלחמה.
- אז למה מזכירים אותם בדוקא??
יתכן.
אדם 'רוכב' על ה'רכב'. על ה'סוס'. ונלחם באויב.
והתחושה שלו היא, שהוא - למעלה. הוא המנהיג.
- וזה מה שכל העולם, כפי שהוא נראה במבט שטחי, זועק לנו. האדם - הוא המנהיג. הוא
המלך.
וכך צריך באמת רכב. וסוסים. ורובים. ופגזים. ופצצות אטום. אלו כליו של האדם הלוחם.
אנחנו, יש לנו מבט אחר. שונה:
- בשם ה' אלוקנו נזכיר!
הוא המנהיג שלנו!!
הוא הוי"ה - אלוקנו. הפטרונו שלנו. המנהיג שלנו. המלך שלנו.
אנחנו מודעים היטב לעובדה, שיש 'כאן', בנו - עם ישראל, 'שם' - שהוא קדוש!
שה'חכמה' העליונה - מתגלה בו!
והוא ה'חיים' שלנו!
כי כשאנחנו 'מזכירים' את שמו, ב'דעת' הנכונה - אז אנחנו 'מקדשים' את שמו. ה'קודש'
- שם.
וכפי שאנו אומרים בתפילות: 'ובכן יתקדש שמך בנו'. 'בנו נקרא שמך'.
אז אם אני רוצה 'חיים', כדאי לי 'לקדש' את שמו יתברך - בי. במחשבה שלי. ב'דעת'
שלי.
להפנים את המציאות הזו. 'לדעת' אותה. רק ככה זה עובד.
- כי 'דעת' - זה חיבור!
ואם אין לי 'דעת' בדבר מסויים - אז 'מה קני'!
- זה לא קיים!
וכשאני בר 'דעת' בזה - אז זה קיים!

עלינו 'להזכיר' את שמו יתברך, מתוך 'דעת' ברורה - מה אנחנו מזכירים כאן. מה אנחנו יוצרים - 'מושכים' מלמעלה - כשיש לנו דעת נכונה.
ה'חוט המקשר' - זו הדעת שלנו.
ואז - המה כרעו ונפלו.
המעגל הסגור - יפרץ. ה'שם' - יהיה קדוש. 'רוח החיים' - תגיע, תופיע, ותחיה. ותשפיע. ותכניע את אויבינו.
אלו יהיו - 'חיים' אחרים. לגמרי. עולם חדש.
חיים - שיש בהם 'קודש'. חיים מלאי אור. חיים - שהם באמת 'חיים'. מלאי רגשות ותחושות. יהיה אפשר לחוש - שמהו 'אטום', נפתח. נפרץ. ואור חדש הופיע.
- וכמובן, ש'דרך הטבע' - תהיה זו שמשרתת את ה'חיים' הנעלים הללו. היא לא תהיה סותרת להם, כפי שזה נראה היום.
וזו לא רק בבנין בית המקדש.
- זה יכול להיות כבר עכשיו. בכל פעם שאני 'מזכיר' - הוא מופיע.
וכמובן, שזו ההתחלה - של הגאולה השלמה, של בנין בית המקדש.
- במהרה בימינו, אמן.

לתגובות: 0533127133m@gmail.com

*

בקשה מציבור קוראי משאת משה

בענין ה'בקשה' מהשבוע הקודם.

נזכיר בקצרה. התקבלה בקשה מכמה קוראים להקדיש פינה לענייני 'שלום בית'. הנסיון מוכיח, שהרבה מאוד בעיות, מקורן - בחוסר ידע. ועל כן חשבנו להקדיש פינה כזו, כדי ללמוד ביחד כיצד בונים שלום בית קרוב ואמיתי.

ומשכך, ביקשתי מציבור הקוראים את חוות דעתם - כיצד כדאי לבנות את הפינה הזו.

- יישר כח גדול לכל אלו שהביעו את דעתם!

אז ככה.

קיבלתי תגובות רבות. אלה בכה ואלה בכה, אמנם כולם פה אחד - הצורך, והרצון, ב'פינה' מעין זו - גדול הוא. וכדאי לעשות זאת. ויפה שעה אחת קודם.

ואגב, תודה רבה על האמון!...

מצד שני, הדעת נותנת, ש'בית המדרש' - וקובץ 'אספקלריא' - אינם המקום הנכון להפצת עניינים אלו.

ואם כן.

לעת עתה, מסגרת 'משאת משה' - תישאר כפי שהיא. וה'פינה', תישלח לקבוצת מקבלי
המיילים, בקובץ נפרד.

ולכל מי שרוצה להצטרף לקבוצה, אפשר לשלוח מייל לכתובת: 0533127133@gmail.com.
מתכונת הקובץ, תהיה - שאלות ותשובות, בכל ענין הקשור לשלום בית. הציבור מוזמן
לשלוח את שאלותיו למייל זה.

ובאם יש לאחד הקוראים רעיון נוסף כיצד להפיץ את הדברים - נשמח מאוד לשמוע, וגם
לבצע.

ובתפילה - שנזכה לעשות נחת רוח לפניו יתברך, ולהשכין את שמו בבתי ישראל.
ואגב, השאלה הראשונה - תהיה שם כבר השבוע. בעזרת ה' יתברך.

מתורתו של הצפנת פענח / הרב אברהם ישעיהו הכהן בירנהק, מו"ל 'צפנת פענח החדשות', מודיעין עילית

ביאור מקרא

וְהִשְׂיָאוּ אוֹתָם עֹון אֲשֶׁמָה בְּאֶכְלָם אֶת קִדְשֵׁיהֶם גּוֹ' (כב, טז)

וברש"י: והשיאו אותם. את עצמם יטענו עון באכלם את קדשיהם, שהובדלו לשם תרומה וקדשו, ונאסרו עליהם. ואונקלוס שתרגם במיכלהון בסואבא, שלא לצורך תרגמו כן.

רבינו הרוגוצ'ובער זצ"ל מעיר כי בסנהדרין דף צ' ע"ב דרש הפסוק כפירוש התרגום כאן. ז"ל הגמ': אמר רב אחא בר אדא אמר רב יהודה כל הנותן תרומה לכהן עם הארץ כאילו נותנה לפני ארי מה ארי ספק דורס ואוכל ספק אינו דורס ואוכל אף כהן עם הארץ ספק אוכלה בטהרה ספק אוכלה בטומאה כו' דבי ר"א בן יעקב תנא אף משיאו עון אשמה שנאמר {ויקרא כב-טז} והשיאו אותם עון אשמה באכלם את קדשיהם. ומפרש רבינו דמצינו ש'והשיאו' הוא לשון פיתוי כהך דאמרה האשה אל הקב"ה (בראשית ג יג) הנחש השיאני ואוכל. וכן דברי רבשקה (מלכים ב יח כט) כה אמר המלך אל ישיא לכם חזקיהו וגו'. והכונה פיתוים לא אמיתיים. והנה איתא בגיטין דף ס"ב ע"א העיד ר' יוסי בן המשולם משום ר' יוחנן אחיו שאמר משום ר"א בן חסמא אין עושין חלת עם הארץ בטהרה אבל עושין עיסת חוליו בטהרה ונוטל הימנה כדי חלה ומניחה בכפישא או באנחותא וכשבא ע"ה ליטול נוטל את שתיהן ואינו חושש ואין עושין תרומת זיתיו בטהרה אבל עושין זיתים חוליו בטהרה ונוטל הימנה כדי תרומה ומניחה בכליו של חבר וכשבא עם הארץ ליטול נוטל את שתיהן ואינו חושש. ומקשינן דילמא נגע בה, ומשנינן דאמרי' ליה חזי אי נגעת בה הדרא לטיבלא. כמו כן כאן הפירוש דאומרים לו דברים שיבא לידי אשמה אם יטמא את התרומה. כי טבל לכו"ע במיתה והע"ה חושש מזה. [מקורות צ"פ עה"ת ע"ש והעתקה מכת"י וצ"פ סנהדרין דף צ' ע"ב ומהדר"ת דף ל"ט טור א']

*

לתגובות ומסירה או הודעה על חומרים כתבים אגרות תולדות מסמכים/תמונות
הקשורים לרבינו יוסף ראזין - הרוגוצ'ובער זצ"ל:

tp089744873@gmail.com

נגוהות בפרשה / הרב ישראל מאיר אסטריק, כולל מגדל עוז (רחובות)

מצוות מסירות נפש

וְלֹא תַחְלְלוּ אֶת שֵׁם קִדְשִׁי וְנִקְדַּשְׁתִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲנִי ה' מְקַדְּשְׁכֶם (כב, לב)

שאלה - היאך מברכים על מצוות מסירות נפש

"וְלֹא תַחְלְלוּ אֶת שֵׁם קִדְשִׁי וְנִקְדַּשְׁתִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲנִי ה' מְקַדְּשְׁכֶם" (פרק כב פסוק לב). וכתב רש"י (עפ"י התו"כ) שמייתור תיבת 'ונקדשתי' למדים, שאף אם נצטרך למסור את הנפש כדי לקיים את המצוות נעשה זאת, ונקדש את ה' בקיום מצותיו. וכתב הריקאנטי (סימן ע) "המקדשים את השם חייבים לברך על קידוש השם הנכבד והנורא, כיון דהוא מצות עשה דאורייתא דכתיב ונקדשתי בתוך בני ישראל". וכן כתב השל"ה (שער האותיות אות א ס"ק נו והובא בפתחי תשובה יו"ד קנו ו) "ונראה בעיני מי שבא לידו קידוש השם וגו' אז קודם שיהרגוהו יברך בשמחה ברוך אתה ה' אלוקינו מלך העולם אשר קדשנו במצותיו וציונו לקדש שמו ברבים" [נאמנם יעויין בהמהר"ם שי"ק (תרי"ג מצות מצוה רצז) מש"כ בזה].

והנה, בדיני ברכת המצוות ישנו יסוד גדול של הרשב"א (שו"ת הרשב"א ח"א סי' יח וסי' רנד. וח"ג סי' רפג), שכל מצווה התלויה בדעת אחרים אין לברך עליה. ומטעם זה ביאר שאין מברכים קודם נתינת צדקה לעני, הלוואה והענקה לעבד, כי ייתכן שהעני או מבקש ההלוואה או העבד ישנו את דעתם ברגע האחרון ולא יסכימו לקבל את הצדקה או את ההלוואה או את הענקה, וממילא יצא שהברכה היא ברכה לבטלה. על כן לא תיקנו ברכה על מצווה מעין זו. ומעתה קשה, שלכאורה גם במצוות קידוש השם אין לברך, כי הלא ייתכן מצב, שבסופו של דבר המאיים לא יהרוג את היהודי והברכה תהיה לבטלה.

מהו 'אפרו של יצחק צבור לפני'

ובפרשת בחוקותי, על הפסוק (כו מב) "וזכרתי את בריתי יעקב ואף את בריתי יצחק ואף את בריתי אברהם אזכור והארץ אזכור" הקשה רש"י, מדוע נאמר לשון זכירה רק אצל אברהם ויעקב ולא אצל יצחק, וביאר שאצל יצחק אין צריך זיכרון לפני ה' מפני ש"אפרו נראה לפני צבור ומונח על המזבח", וכיון שמונח הוא בפועל לפני ה' אין צריך לזכור זאת. ותמוה שהלא יצחק רק נעקד על המזבח, אך לא הוקרב בפועל, ואם כן היאך אפרו ממעשה העקידה צבור לפני ה'.

יסוד - במסירות נפש העיקר הכוונה ולא המעשה

והביאר בזה, ששונה מצוות מסירות נפש משאר מצוות. שבכל המצוות עיקר קיום המצווה הוא על ידי עשייתה בפועל, ואע"פ ש"רחמנא ליבא בעי" וישנה חשיבות גדולה לעצם רצונו של האדם וכדברי הפסוק (משלי כג כו) "תנה בני ליבך לי", אולם בוודאי מלבד כוונת הלב חייבים גם את העשייה בפועל, ובמקום שחסר את החלק המעשי של המצווה

-לא נתקיימה המצווה. ולכן במקום שרצה האדם לקיים את המצווה ונאנס ולא עשאה, אף שהקב"ה מצרף מחשבה למעשה ואין מקפח את שכרו, מכל מקום המצווה לא נעשתה בשלמות. אולם שונה במהותה מצוות מסירות נפש על קידוש השם, שבמצווה זו אין הקב"ה חפץ בתוצאה - שהאדם ימות בפועל על קידוש שמו. אלא יסוד המצווה היא שהאדם יסכים למסור את נפשו בעבור הקב"ה, ובמקום שישנו רצון גמור מצד האדם למסור את נפשו אף שלא נהרג בפועל הרי נתקיימה במלואה מצוות 'ונקדשתי' שמחויב האדם למסור את נפשו עבור הקב"ה.

ישוּב ההערות לפי היסוד הנ"ל

ובכך יש לבאר את עניין "אפרו של יצחק" המונח לפני הקב"ה. שאף שאכן יצחק לא נשרף בפועל, אולם באותם רגעים שהוא היה עקוד על גבי המזבח, כאשר אביו תופס במאכלת לשוחטו, מסר יצחק את כל נפשו לה'. ומסירות נפש ולב כזאת, הרי היא מסירות נפש שלימה וגמורה ומבחינת הקב"ה - יצחק כבר נשרף והיה לקרבן אפר. והמחישו לנו חז"ל שאין הבדל אם היה יצחק נשרף בפועל או לא, אלא עצם הרצון הגמור בלבד, נחשב לפני הקב"ה כקיום מלא של המצווה עד שכביכול 'אפרו מונח לפניו'.

ובכך מתבארים דברי הראשונים שכתבו שיש לברך על מצוות מסירות נפש, אף שאפשר שהגוי ישנה לבסוף את דעתו ולא יהרוג את היהודי. לפי שהברכה על קידוש השם היא על עצם ההסכמה למסור את הנפש גם במקום שלא תהיה מיתה בפועל. ובהסכמה מוחלטת זו למסור את הנפש נתקיימה בשלמותה מצוות "קידוש השם", וכיוון שנתקיימה המצווה כדבעי אפשר לברך עליה. וכך כתב השל"ה (שם אות נח) "ואין לומר, כי אין לברך ברכת קידוש השם, כי אולי יחזור המעליל ויפטרנו וגו' וכי אם יעשה לו הקדוש ברוך הוא נס וינצל, כמו שניצולו דניאל וחבריו, וכי לא קיים מצות 'ונקדשתי', כי תיכף כשמסר גופו להריגה קידש השם בתוך בני ישראל".

ובספרים (יעויין אגרא דכלה פרשת תולדות ד"ה ויצו ועוד) האריכו בגודל המעלה של המכוון בקריאת שמע שאם יזדמן לפניו למסור את נפשו בעבור הקב"ה הוא יעשה זאת בשמחה, וכתוב בזה"ק (פרשת במדבר דף קכא א) שמי שמתכוון בשעת קריאת שמע למסור את נפשו לקב"ה, כל עוונותיו מתכפרין לו. והוא כפי מה שנתבאר שבעצם הכוונה למסור את הנפש מתקיימת מצוות מסירות נפש בשלימותה שזה עיקר ותכלית המצווה - הרצון וההסכמה למסור את הנפש בעבור כבוד ה'.

נחשבה / הרב יחיאל הלוי נוביק, ראש כולל דעת יוסף - אשדוד, עורך ספרי מרן הגר"ש רוזובסקי זצ"ל

ימי הספירה - ימי התעלות והתרוממות - עד שיהפכו לדבר שבמנין

דברים נפלאים על מהות **ימי הספירה** ועל החיובים המיוחדים בימים האלה - שמקיפים את כל שעות היממה - ולא רק את אותה הרגע שבו אנו סופרים: **היום כך וכך בעומר**, אלא שכל הימים הללו צריכים להיות מאופיינים כימים של **התבוננות, חשבון הנפש, והתרוממות הרוח**, - יש ללמוד ממה שכתב בספר **הכתב והקבלה** על הפסוק **וספרתם לכם ממחרת השבת וגו'** (ויקרא פרק כ"ג פסוק ט"ו).

וכך היה אומר בעל הכתב והקבלה: וספרתם לכם. מלת **לכם** אינו לתוספת שאין בו צורך כמו שיראה בתחלת המחשבה, שאינו אלא תקון הלשון בלבד, אבל הוא באמת עיקר המכוון במאמר זה, (כלומר המלה **לכם** היא עיקר המטרה במאמר ובציווי של **וספרתם לכם**), ובא להורות שלא תהיה ספירת שבעת השבועות האלה לבחינת כמות מספרם בעצמותן בלבד כאשר יחשבו ההמוניים.

כי אם אמנם עיקר הספירה תהיה לבחינת איכות הנהגת האדם בכל פרטי עניניו ומעשיו... וכן כאן וספרתם **לכם**, ירמוז במלת הכנוי לתועלת **נפש האדם ולטובתו** - להתקדש ולהתטהר ביותר - בהמשך זמן שבעת השבועות האלה - מכל תאוות הטבעיות ומחשבות הפחותות, כי גם במלת **תספרו** אין המכוון בו לבד לדעת כמות הימים והשבועות, אבל ענינו כאן גם העיון וההשגחה כענין (איוב י"ד) צעדי תספור, וכן שם (ל"א) וכל צעדי יספור, שאין ענינם שם לדעת כמות מצעדי רגליו, אבל עיקר המכוון בו ענין ההשגחה והעיון על איכות צעדיו והנהגותיו... וכן כאן טעם **וספרתם לכם** - **תפקחו על עצמכם**, ותתבונן על נפשך מה הוא הטוב האמתי שתבחר בו, והרע האמתי שתברח ממנו, ולא תעשה שום מעשה בלי לשקול תחלה במאזני משקל הדעת לראות הטובה היא או רעה.

וממשיך בעל הכתב והקבלה להמשיל על זה משל נמרץ לאמר:

כמו שיתנהג האדם - בקבלו מחברו סך מה מן הדמים - שהוא מקפיד על **כמות המספר** ועל **איכות כל פרטי הנספרים** בל תבא לידו גם מטבע אחת החסרה הגרועה והפסולה, ככה תתנהג **בספירת שבעת השבועות האלה**, שלא **תקפידו על כמות מספרם בלבד** אבל **תדקדקו ביותר על איכות כל פרט ופרט מהמשך זמן זה**, שלא יאבד אחד מהם בחסרון שלמות הנפשי המגרע והפוסל מעלת נפש האדם ויתרונה, ובכולם ישמור אל נפשו מאד להיותם בם תמים עם ה'. **עד כאן לשונו בקוצר.**

ולמדנו מדבריו שלא די **בספירת הימים**, אלא שעלינו להפוך אותם **לימים הנספרים**, ולדבר **שבמנין שאינו בטל**, וזהו על ידי שנדקדק באיכותם, ונתבונן מהו הוא הטוב האמתי שיבחר בו האדם, והרע האמתי שיברח ממנו, (שזהו אגב, לשונו של בעל המסילת ישרים בפרקי הזהירות), וכמו כן שלא יעשה שום מעשה בלי לשקול תחלה במאזני משקל הדעת לראות הטובה היא או רעה. שזהו כלל מידת הזהירות כפי שביאר בספר **מסילת ישרים**, כידוע.

והנה מצינו בספירת זב וזבה, שבעה נקיים, והיינו שהספירה אינה על כמות הימים, אלא בחינה על איכות הימים, שצריכים להיות שבעה נקיים. וכמו כן בספירת העומר, אין המטרה לספור את הימים מבחינת **כמותם**, אלא לבחון את **איכותם**.

והנה **מצוה למימני יומי ומצוה למימני שבועי**. ויתכן על פי הדברים האלה, כי על האדם לזכור ולבחון את עצמו, ולבדוק את קצב ההתקדמות, בכמה הוא מתקדם בהשואה לכך וכך ימים שהם כך וכך שבועות, וצריך להתבונן ולחשוב עם עצמו, שהרי חלפו ועברו כבר כך וכך ימים, האם ניכרת ההתקדמות לפי מספר הימים, והרי הם גם כן מחולקים לכך וכך שבועות, האם מצבו הרוחני הוא כשל אחד שעברו עליו כך שבועות וכך ימים של התעלות. אין ספק שעבודה זו והתבוננות זו, **תשפיע רבות, לטהרני ולקדשינו בקדושה של מעלה, ועל ידי זה יושפע שפע רב בכל העולמות, ובזה נזכה לקבלת התורה באהבה, אמן סלה.**

עיון המשפט / הרב אליעזר דוידזון, ראש כולל ובית הוראה לממונות 'עיון המשפט', אלעד

בגדרי הפטור מתשלומי 'ריפוי' בבהמה

וימפה בהמה ישלמנה (כד, כא)

מעשה באדם שהזיק בהמה, באופן שנגרמו הוצאות רפואה לבהמה זו. ובאים לדון אם חייב לשלם דמי רפואתה של הבהמה.

והנה, מעיקר הדין, קיי"ל שאדם חייב בנזקי בהמה. ופטור מריפוי ושבת. אמנם, יש לדון בטעם הפטור מריפוי. ויש לדון עוד אם פטור גם על ריפוי באופן שאם לא יטפלו ברפואתה, הבהמה תמות. ונמצא שאם לא ישלמו עבור הריפוי, הרי הבהמה ניזוקה לגמרי.

איתא בגמ' בבא קמא צח ע"א אמר רבה השף מטבע של חבירו פטור, מאי טעמא דהא לא עבד ולא מידי. וה"מ דמחייה בקורנסא וטרשיה, אבל שייפא בשופינא חסורי חסריה. (ר"ל דבזמניהם היו המטבעות עשויין מכסף וזהב, שהיו עושין מהם צורת מטבע במשקל המסוים, ואח"כ היו מטביעין עליהן חותם שהנהיגה המלכות, ומחיר המטבע היה גבוה מעט ממחיר משקל הכסף שבו, מחמת הממון שהיו נותנים לעושים במלאכת ההטבעה), וקאמר הכא שמי שקלקל הצורה ולא החסיר מהמשקל פטור, דמיחשיב כלא הזיקו, אע"ג שהאי מטבע שאבדה צורתו, ודאי ירד ערכו כפי עלות ההטבעה החוזרת (וכ"כ מהרש"ל יש"ש ב"ק פרק ט סימן יז 'הוזל מעט מחמת פחת צורתו'). ואף שהמזיק הוריד את ערכו, הוי גרמא ופטור. והאי גרמא אינו כמעשה שנגרם במקרה, שהרי עשאו בידיים, אלא שהנוק שנעשה נחשב כנזק צדדי, שאינו שייך למהות החפץ הניזוק, והשתא יש לדון איזהו נזק נקרא צדדי והוי גרמא, ומהו נזק במהות החפץ.

וכתב המרדכי ב"ק הגוזל קמא רמוז ריג וז"ל אבל אם הדבר בעין אף על פי שצריך להוציא משלו כדי להעמידה כבראשונה ושאינו שוה עתה למכור כמו שהיתה כמו זורק למים צלולין אף על פי שצריך לתת שכר לתרמודאי לבר אמוראי ליטלו גרמא בנזקים הן ופטור וכן השף מטבע של חבירו בקורנס אף על פי שצריך לתת שכר לצורף וכן החובל בבהמת חבירו שפטור אף על פי שאינו שוה עתה כבראשונה (היינו לגבי דמי ריפוי שפטור מדינא, שהמזיק בהמה אינו חייב אלא נזק בלבד) וכן כל דבר שאינו מחוסר גוף הדבר אלא שצריך להוציא כדי להשיבו לקדמותו הוא נקרא גרמא עכ"ל. נמצא שהמרדכי השווה ג' מקרים שונים שבכולם פטור, וס"ל דכולהו מחד טעמא, שלא חיסר גוף הדבר, אלא שצריך להוצאת ממון כדי להשיבו לקדמותו.

והיש"ש שם כתב וז"ל עוד מצאתי במרדכי ריינ"ס בשם ר' אליהו וז"ל, כל דבר שהוא בעין, רק שאינו שוה למכור כמו שהיתה מתחילה. הוי גרמא בניזקין, כמו זורק מטבע למים צלולים, אע"פ שצריך ליתן שכר לבר אמוראה ליטלו. והשף מטבע, שצריך לתת שכר לצורף עכ"ל. משמע להדיא בדבריו, דדין השף מטבע כמו זורק מטבע לים, וברוך המקום שכוונתי

הלכה, ולא נשארתי יחידי בלי עזר. אחר כך עיינתי בספר צפנת פענח, כתב להדיא כדברי ועוד כתב שם, אפילו אם אחד הכה על בתי נפש, (היינו תכשיט של זהב שתולין כנגד הלב), או שאר כלי כסף וזהב, או על טבעת, ופחתם. דינא כמטבע ממש, עכ"ל. וכ"כ ראב"ן, הביאו הש"ך סי' שפו ס"ק ז. ועוד כתב הש"ך וז"ל ואפשר לחלק דדוקא במטבע דליכא אלא צורתא אבל בכלי מעיקרא כלי הוי והשתא לאו כלי הוא והיינו שלא הוזכר דין זה בש"ס ופוסקים רק גבי מטבע וצ"ע, עכ"ל.

היוצא מדבריהם שכל נזק שניתן להשלימו ע"י שנותנים שכר לפועלים, הוי גרמא ופטור, ואם השתא אינו כלי ומעיקרא הוי כלי, במרדכי לא נתבאר דינו, והיש"ש הביא מראב"ן ומצפנת פענח שפטור, והש"ך הביאו וכתב דצ"ע. אך אם הוא עדיין כלי, אלא שצריך תיקון, גם להש"ך פטור.

ויש לדון, אם צריך להוצאה נוספת על שכר הפועלים וכגון קנית צבע וכדו', אי נמי נדונו כגרמא, או שהוי נזק ממש כדין פחתו, והנראה דכל שהוא הוצאה חיצונית כשכר פועל דמי, דאין סברא לחלק, ויש להוכיח כן מריפוי דבהמה דפטור, אע"ג דצריכה לסמי רפואה, מ"מ הרי זה כהוצאה חיצונית ופטור.

וכעין זה כתב הקצה"ח סי' שסג ס"ק ד וז"ל, ונראה דשחרוריתא דאשייתא לא מיחייב מדין מזיק כיון דאם ישכור פועל ללבנו הדרא ללבנוניתא, והו"ל כמו זורק מטבע לים היכא דאפשר לאהדורי ע"י בר אמוראי דאע"ג דצריך הוצאה אינו אלא גרמא ופטור, אלא היכא דנהנה מתחייב על הנאתו כיון דגרם לזה חסרון, וכמו באומר את גרמת לי הקיפא יתירא דודאי אין בזה משום דין מזיק אלא אם נהנה חייב לשלם מה שנהנה כיון שזה מיהא חסר על ידו, אבל היכא דלא נהנה אינו חייב בעד שחרוריתא דאין בזה משום מזיק וכמ"ש, עכ"ל. והכא נמי הוי גרמא להוצאת הפועלים כדי ללבנו.

אמנם הנתה"מ סי' שמ ס"ק ג כתב וז"ל והנה אם עלה בה מכה שצריך ריפוי, שע"י ריפוי יחזור לקדמותו ובלא ריפוי אי אפשר לחזור לקדמותו כלל, נראה דכו"ע מודים שצריך השומר או המזיק לשלם ריפוי, כיון דכל זמן שלא יתרפא לא יחזור לקדמותו כחשא דלא הדר הוא. אמנם במרדכי פרק הגזול קמא [ב"ק סי' קט"ז] כתב בהדיא דאינו חייב בריפוי, דכל שמחמת נזק מזיקו בממון אחר פטור, ומביא ראיה מזורק מטבע של חבירו לים דפטור מלשלם וזוא דבר אמוראי [שם צ"ח ע"א], ע"ש. ונראה לפענ"ד דהמרדכי לא כתב זה רק במקום שאף בלא ריפוי יכול לחזור לקדמותו רק שיתעכב וע"י ריפוי ימהר לחזור, דבאדם כה"ג חייב בריפוי ובבהמה פטור, אבל כשלא הדרא מעצמה רק ע"י רופא יכולה היא שתחזור, המזיק חייב בשכר הרופא. וראיה ברורה לזה מנדה דף נ"ח [ע"א] דאמר לענין דינא תנן שהיא חייבת לכבס הכתם, (באשה ששאלה חלוק ונמצא כתם) ושם ג"כ הנזק הוא בממון אחר. ועוד, אטו אם אחד יסתור כלי או בנין של חבירו שאומן יכול להחזירו יפטר מלשלם שכר האומן. אלא ודאי דכל מזיק מחוייב להחזיר הנזק שיהיה כמות שהוא בראשונה כל שניכר היזקו אף שלא נשתנה לגמרי, ודוקא גולן כשנעשה נזק בהגזילה שלא ע"י מעשה הגולן אינו חייב כשלא נשתנה ויכול לומר לו הרי שלך לפניך, אבל מזיק בידיים חייב להחזיר דמי הנזק אפילו כשלא נשתנה, וממילא חייב בריפוי ובכיבוס הכתם כיון

שאינו יכול להחזיר הדבר לכמות שהיה ודמי להזיק בממון זה, ודוקא כשיכול להחזיר לכמות שהיה בלא ריפוי רק שהבעלים מרפאים כדי למהר הדבר אז חשיב ליה המרדכי כניזק בממון אחר דפטור, עכ"ל.

והנה בדברי הנה"מ בביאור המרדכי צ"ע, דהא המרדכי כתב שצריך להוציא משלו כדי להעמידה כבראשונה ושאינו שוה עתה למכור כמו שהיתה, ומשמע שלא תחזור מעצמה לכמו שהיתה, ועוד צ"ע דהא המרדכי השוה סברת ריפוי לזורק מטבע לים ולפיחת מטבע, דבתרוויהו אינם יכולים לחזור מעצמם בלא הוצאה. מ"מ דעת הנה"מ חזינן דכל שלא יחזור מעצמו ויש נזק בגוף הדבר, אינו גרמא. והאור זרוע (פסקי ב"ב סי' רסב) כתב בדין ריפוי בהמה, שכל שאינה חוזרת בלא רפואה, המזיק חייב לשלם. ולא פטרו אלא ריפוי החוזרת מאליה, שיכולה להתרפא ללא הוצאה. אך אינה חוזרת בלא רפואה, הרי יש כאן נזק. שהבהמה שווה פחות. ומשלם דמי נזקו.

וכעין זה איתא בחזו"א ב"ק י"ג ב וז"ל מיהו דוקא בבעל חי שייך לומר דכל שאפשר לחזור ברפואה לקדמותו לא קרינן לי' נזק אלא קרינן לי' גרם טורח אבל כלי שפגמו לעולם מקרי נזק שזה שאומן מתקנו הוא כלי חדש ואין כלי חוזר לקדמותו לעולם ודוקא בחי שיש לו כח להרפא מעצמו במקרים רבים ואף במקום שמרפאים בסמא הוא רק עוזר לרפואה של כח החי שאין הסמים מרפאים בשר המת והלכך קרי לי' לעולם חזרה לקדמותו אבל לא בכלים ואמנם מצינו בשני מקרים שאמרו בגמ' דגם בשאר חפצים אפשר להחזיר לקדמותו והוא בזרק מטבע לים באפשר לבר אמוראי להעלותו ובמחיי' בקורנסא וטרשי' והנה בזרק לים אין כאן רק גרם טורח שאין כאן שום שינוי במטבע ולא קרינן לי' נזק אבל מחיי' למטבע צריך טעם ולכאורה אי מחיי' לכלי קבול וטרשי' מקרי נזק ואפשר דבמטבע קל להחזיר צורתה וגם אין צורתה רק סימנא לא חשבינן לי' רק לגרם טורח ומ"מ נראה דאין למידין מכאן למקום אחר וכל פגם בכלי שפוחת כספה מקרי נזק אף שאפשר לאומן לתקנה וכש"כ בחיסרו שזה חשיב גם במטבע נזק וכדאמר בשייפא בשופינא וכן טינפו כליו חשבינן נזק כדאמר ב"ק כ"ח ב' ומשמע אפי' אפשר להעביר הטינוף וכן מבואר בהדיא נדה נ"ח א' דאם נכתם הבגד ביד השואל חייב לכבסו ונראה דמראה מקרי מציאות וכשמכבסו יוצר בגד מלובן וחשיב הכתם נזק והליבון תיקון מחודש עכ"ל. והיינו דאפי' אם לא תחזור מעצמה, מ"מ עיקר הרפואה נעשית מאליה, והסיוע שצריכה לרפואתה נחשב כהוצאה על דבר צדדי, ולא כעל מהות ועיקר החפץ, וזהו גרמא.

ומה שהקשו הנתה"מ והחזו"א מבעלת הכתם, דאמרי' דהאשה ששאלה החלוק חייבת בכיבוסו, נראה ליישב דאינו מדין מזיק, אלא מדין שואל שחייב באונסים, ואף אם האונסים נעשו ממילא השואל חייב בנזקו. ואין לומר שכל שמזיק פטור אם עשהו מטעם גרמא, אף שואל לא יתחייב, וכלא הוזק ייחשב. דהא שנינו שאם שומר הטה את החבית ונטל רביעית והחמיצה חייב, דמחמת שנטל הרביעית ונכנס אויר החבית החמיצה. והרי אם סתם אדם נטל רביעית מחבית והחמיצה, הוי גרמא ופטור, ואילו שומר חייב. נמצא ששומר שארע נזק בגרמא, חייב כאילו נעשה מעשה בגוף החפץ. ולהכי נמי האשה חייבת בליבון הכתם. וכ"כ הגר"מ אריק בספר מנחת פיתים וז"ל הבאתי דברי השער משפט דשומר חייב בגרמא

לכ"ע דכל חיוב שומרים גרמא היא וכו' עיי"ש שהביא עוד פוסקים שכתבו ששומר חייב בגרמא. וכן הוא בערך שי יו"ד סי' ד. ומה שהקשו מחיוב מי שטנפו כליו, י"ל דמיירי בכתם הניכר אף לאחר הכיבוס, ולהכי אינו גרמא כלל.

נמצא דמי שצבע בית והשחירו להש"ך ע"פ היש"ש והראב"ן פטור, וכ"פ הקצה"ח, ולהנתה"מ והחזו"א חייב. ואע"ג שהוא שוכר מ"ממעיקר הדין אין לחייבו מטעם שומר שחייב בגרמא דהא אין דין שמירה בקרקע. ולדינא חייב לשלם, מטעם מנהג המדינה, שנהגו שכל שוכר בית, חייב להשיבו כפי שקיבלו. ואם הכתלים השחירו, חייב לצבוע אותם. אמנם סתם מזיק בגרמא חייב לצאת ידי שמים, אך אם הוא שוגג כתב המאירי ב"ק נו א דאף לצאת ידי שמים אינו חייב, והיינו בלא הו"ל לאסוקי אדעת' שיבוא הנזק. וכ"כ החזו"א ב"ק סי' ה סק"ד ד"ה מהו דתימא. ולפ"ז אם הו"ל לאסוקי אדעת' חייב לצאת ידי שמים, ואם לא הו"ל לאסוקי אדעת' פטור.

והשתא יש לדון במי ששבר חלון בבית חבירו, דהתם אמרינן דאע"ג דהבית לא פחת מערכו מ"מ כיון שעומד לתיקון משלם דמי הוצאה זו, וכ"כ הש"ך על שו"ע סי' שפ"ז שהשו"ע כתב דשמין למזיק, היינו ששמין כמה היתה הבהמה שוה וכמה הנבילה שוה, ומשלם ההפרש, וע"ז כתב הש"ך וז"ל וע"ל ס"ס צ"ה כתבתי דנראה דהיינו כשאין אפשר לתקן הכלי אבל אם אפשר לתקנו מחויב המזיק לתקנו ע"ש: וז"ל הש"ך בס"ס צ"ה אף על גב דקי"ל לקמן סימן שפ"ז דשמין למזיק, היינו היכא דאי אפשר לתקן הנזק, אבל היכא שאפשר לתקן מסתברא שחייב המזיק לתקן הנזק. ומיירי התם במי שחפר בחצר חבירו ויש למלאות החפירות. ולא פטרוהו מטעם גרמא, אע"ג דרק גרם לו הוצאה של פועלים שיסתמו את החפירות. ויש לברר אמאי אינו בגדר גרמא.

ונראה לחלק דכל זמן שהחסרון קובע שם לעצמו, וכגון שנעשו חפירות בקרקע, והחיסרון הוא החפירות עצמן, ואין אומרים בואו ונתקן הקרקע אלא אומרים שיש למלאות החפירות. וכן הוא בשבר חלון, דהרי החיסרון הוא בהעדר החלון, ואע"ג דהוא נמי הוצאת פועלים וכדו', מ"מ אינו כהוצאה צדדית, אלא דעיקר הדבר חסר, ולא דמי לבתי נפש שנפחתו דהחיסרון בהם עצמם, ולהכי אי שבר חלון או חפר בקרקע וכדו' אינו כגרמא וחייב.

ולעניין ריפוי בהמה, אם יכולה לחזור כמו שהיתה ללא הוצאה. לכו"ע פטור. ואם אינה יכולה לחזור ללא הוצאה, נחלקו בו המרדכי והאו"ז, והפוסקים כנ"ל. ואם הוא שומר והבהמה ניזוקה, לכו"ע חייב לשלם רפואתה. שהשומר חייב גם בגרמא. ומכל מקום, המזיק בהמה באופן שיש להוציא ממון עבור רפואתה, הרי הוא לכל הפחות בגדר גרמא. שאם הוא במזיד, חייב בדיני שמים.

עקבי חז"ל / הרב אברהם יעקב גולדמינץ, מח"ס בדמיך חיי, שבילי דירחא, ושא"ס מדוע צריך לומר פעמיים - אָמַר וְאָמַרְתָּ

אָמַר וְאָמַרְתָּ

אָמַר אֶל הַפְּהָנִים בְּנֵי אֶהְרֹן, וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם (כא, א). מה פשר הכפילות אָמַר-וְאָמַרְתָּ, האם לא מספיק להגיד פעם אחת, מדוע התורה לא מסתפקת באמירה אחת, ואנחנו נבין שכך צריך לנהוג. אין לחשוש משיכחה, מפני שאם יש צורך לחזור ולשנן, כבר הצטיינו על כך במצות תלמוד תורה.

כוחו של קמיע

רבי ברכיה בשם רבי לוי אמר, משל לישראל וכהן שנכפו. נמסר להן רופא מומחה, והיה מצוה את ישראל ומניח את הכהן. אמר לו הכהן, מפני מה אתה מצוה את ישראל ואתה מניחני. אמר לו, זה ישראל הוא, ודרכו להלך בין הקברות [נהקמיע מאבד את כוחו בטומאת מת. עץ יוסף]. אבל אתה כהן, ואין דרכך להלך בין הקברות. לפיכך אני מצוה את ישראל ומניחך.

כך, העליונים שאין יצר הרע מצוי בהם, אמירה אחת דייה להם, שנאמר בְּגִזְרַת עִירִין פְּתַגְמָא וּמְאִמַר קְדִישִׁין שְׁאַלְתָּא (דניאל ד, יד). אבל התחתונים, שיש בהם יצר הרע, הלואי לשתי אמירות יעמדו. הדא הוא דכתיב וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה אָמַר אֶל הַפְּהָנִים בְּנֵי אֶהְרֹן וְגו' (ויקרא רבה כו, ה).

להזכירך - 90

ישנו כביש מסוכן, שצריך לנהוג בו במשנה זהירות, בכפל כפלים של תשומת לב. כל כמה דקות הנהג נתקל בשלט נוסף המזכיר לו את המהירות המותרת, ואת הסכנות האורבות לו בפיתולי הדרך. מדוע לא מספיק שלט אחד בתחילת הדרך, מדוע לא נסתפק בכך שהנהג למד ואמור לדעת את חוקי התנועה. מפני שהכביש מפתה, בתחילת הנסיעה הכביש נראה נוח ובטוח, ורק מידי פעם ישנם סיבובים ופיתולים מסוכנים. הנהג עלול להיסחף ולנהוג במהירות ובפזיזות, ואז להגיע בפתאומיות לסיבוב חד, ולהסתכן ל"ע.

יצר הרע

העליונים, די להם אמירה אחת, היינו מה שהטביע בהם בעת הבריאה. אבל בני אדם, לא די להם מה שניתן בהם השכל להדריכם בדרך הטוב, אבל צריכים תמיד מי שיזכירם ויאמר להם (מהרז"ו). לבני אדם יש יצר הרע, הם יודעים שצריך לשמוע למצוות התורה,

אבל יש מי שמפריע להם, יש מי שמפתה אותם. לכן הם צריכים תזכורות נוספות. התזכורות הנוספות לא נועדו למנוע שיכחה, לא נועדו לחזרה ושינון, הן צורך כנגד יצר הרע. ואכן מהותו הספר מסילת ישרים הינה תזכורות, כי יזכרו לו הדברים האלה הנשכחים מבני האדם בטבע, וישים אל ליבו חובתו אשר הוא מתעלם ממנה (הקדמה למסילת ישרים).

הכפילות אָמַר וְאָמַרְתָּ מדברת על מהות של בני אדם, על התמודדות. התורה חזרה על עצמה בשביל ללמד אותנו שמלחמת היצר איננה כה פשוטה כפי שנראה, לא מספיק ידיעה ושכל, צריך להתאמן ולהתאמץ בשביל להתגבר על היצר, והלואי יועיל (מהרז"ו).

או במילים אחרות האדם אינו לומד לשנות את דרכיו כתוצאה מאמירה אחת. הוא טעון הרגלים שהוא משועבד להם, ואשר נעשו לו כטבע שני. בנוסף לכך, יש לו חישובים שונים ומשונים השולטים על התנהגותו. האדם הוא בריאה מורכבת ומסובבת, וקשה באמירה פשוטה אחת לשנותו. למלאכי עליון המצויים בשמים מספיקה אמירה אחת, אבל לא כאן על הארץ (דברי אי"ש, חלק ב פרשת ויקרא, עמ' 102).

למלאכים אין יצר הרע

ידוע הסיפור שכאשר משה רבינו עלה למרום המלאכים ביקשו שהתורה תישאר ברשותם, והיה משא ומתן שלם על זה. אמרו לפניו [מלאכי השרת] חמודה גנוזה שגנוזה לך תשע מאות ושבעים וארבעה דורות קודם שנברא העולם אתה מבקש ליתנה לבשר ודם... אמר לפניו ריבונו של עולם תורה שאתה נותן לי מה כתיב בה... קינאה יש ביניכם יצר הרע יש ביניכם (שבת פח, ב - פט, א).

כתב רבי איסר ידידיה פרנקל זצ"ל בהתמודדות בין בני אדם לבין מלאכים על קיומה המדוקדק של תורת משה, ודאי שיד המלאכים תהא על העליונה, הם יוכיחו לנו כי קיים קיימו את כל התורה כולה על כל פרטיה ודקדוקיה. אולם מה תימה הוא כי עשו זאת, בהיותם משוללי יצרים ונעדרי תאוות. האם בשבילם לא תגנוב הוא צו עם גירוי. לפיכך ניתנה תורה לבני אדם, ולא בשמים היא. והיא ניתנה לבני אדם מתוך התחשבות ביצרים הרגילים שלהם, היינו הצורך והרצון לאכול ולשתות ולישון, ויחסי חברה, והצורך להתפרנס וללחום את מלחמת החיים (לשעה ולדורות, פרשת ויקרא, עמ' 88).

קושי והתמודדות

המלאכים לא מסוגלים להבין שיש קושי בקיום התורה, אין להם התמודדות עם יצר הרע. אבל התורה ניתנה לישראל, עם ההתמודדות ובשביל ההתמודדות. לכן צריך תזכורות שוב ושוב, בשביל מלחמת היצר - כי לכך נוצרת (אבות ב, ח).

זהו אָמַר וְאָמַרְתָּ. את התחתונים צריך להזהיר שוב ושוב. אלו תכונותיהם של בני תמותה, בשר ודם. קשה להם לקבל דברים כהוייתם, צריך להחדיר בהם את הדברים בתמידות פעם אחר פעם (מפיק מרגליות, הרב אברהם צבי מרגלית, פרשת אמור עמ' נו).

מה יצר הרע עושה

כתוב בגמרא שמנשה המלך אמר לרב אשי אי הוה הוה נקיטנא בשיפולי גלימא ורהטת אבתראי (סנהדרין קב, ב), אילו רב אשי היה מתמודד עם היצר הרע הנוראי של עבודה זרה, הוא היה רץ בבזיונות לעבירה זו, מפני שהיה יצר הרע שולט עליו (רש"י שם ד"ה הויה).

ואמר רבי אריה זאב גורביץ זצ"ל ראש ישיבת גייצד באנגליה, הרי חזינן מה שיצר הרע עושה. כשנתבטל היצה"ר מעבודה זרה הכל מביטים על ע"ז כעל שטות שאין כמוה, ואינם צריכים לכאורה אפילו אזהרה על זה. אבל אם יש רק יצה"ר, צריכים כבר להזהיר ולהזהיר (מאורי שערים, שער התורה מאמר י, עמ' כד).

ראיתי נהג אוטובוס שהסתכל הצידה בגלל תאווה, ועשה תאונה. היצר הרע סימא את ליבו וגרם לו לאבד את הריכוז בנהיגה. כי מתוך פיתויי היצר עלול הוא לטעות ולוותר על שלימותו וטובתו (פאר נחום, רבי נחום פרלוב מנובומינסק, פרשת אמור עמ' קנד). גם יצר הרע שלנו הוא שטות, מסמא את עינינו, אבל אנחנו נמצאים בתוכו ולא מודעים לזה.

בקרת שיוט

כאשר נעבור ליד השלט עם התזכורת להגבלת המהירות, להזכירך 90, נוכל להפעיל בקרת שיוט (במכונית חדישה), שתמנע מהאוטו לעבור את המהירות המותרת. אבל כאשר נפעיל את זה, המערכת האוטומטית לא יודעת להתמודד עם שינויים, עם עיקולים ועקיפות, לא יעמוד בתהפוכות הדרך. בצורה כזו אמנם לא נעבור את המהירות המותרת, אבל גם לא נגיע ליעד.

להתקדם

למלאכים אין יצר הרע, אבל הם גם לא יכולים להתקדם, אין להם יעד להגיע אליו. וְנִתְּתִי לְךָ מִהֶלְכִים בֵּין הָעַמִּידִים הָאֵלֶּה (זכריה ג, ז). האדם נקרא הולך, והמלאך עומד. האדם הולך מדרגה לדרגה, מוזכר את נפשו ומתקדם (משך חכמה דברים לד, ה). אדם צריך להלך ממדרגה למדרגה כל ימי חייו (צל"ח ברכות יז, א). האדם נקרא הולך, והוא צריך את התורה - הליכות חיים. התורה נועדה לחנך ולכוון, לרומם את האדם.

כי גדול כח גבורתו

ואמר רבי לייב חסמן זצ"ל התחתונים שיש בהם יצר הרע נצרכים לשתי אמירות, והלואי יעמדו. כי שפלות האדם רבה מאוד, ועליו להביא את עצמו בשלשלאות של סייגים וגדרים בגדרי המלכות, וישמור את חומרו - יצה"ר אשר בקרבו לבל יבעט, אלא יתדבק בקדושה, ויקדש עצמו בלא הפסק תמיד, וְהִתְקַדְּשָׁתָם וְהִיָּיְתָם קְדוּשִׁים (ויקרא כ, ז), כי בני אדם תחתונים הללו שיכורים הם, ודרכן לשתות יין (ויקרא רבה כד, ח. הובא לעיל פרשת קדושים קדושה גדולה ויתירה). אם כן הלוואי בשתי קדושות יעמדו.

אכן לכשישכיל אדם ויבין אשר לפניו, הרי גדול כח גבורתו הרבה יותר מהעליונים, שהם אין בהם יצה"ר ואין דרכם בכך. ומכיון שדי להם באמירה אחת וקדושה אחת, לכן לעת ערב כשבא המלך ליתן שכרם, לא נתן לנזירים אלא חלק אחד. ועל תמיהתם למה כן הוא, משיב להם המלך כי אתם אין דרככם לשתות יין... אדרבה משום כך נחשב הוא... לכן נוטלים ב' חלקים, הלא המה חיבה יתירה שניתן להם כלי חמדה (אבות ג, יג) - שנצטוו בשתי אמירות ובשתי קדושות אָמַר וְאָמַרְתָּ וְהִתְקַדְּשָׁתָם וְהִיָּיְתָם קְדוּשִׁים (אור יהל חלק ב פרשת אמור החטא והטומאה עמ' קעג).

איזהו גיבור

נזכור כי הגבורה האמיתית היא איזהו גיבור הכובש את יצרו (אבות ד, א). בשביל גבורה צריך תעצומות נפש, ולכן הזהירה התורה פעמיים - אָמַר וְאָמַרְתָּ, במלחמת היצר יש מעלות ומורדות, זו דרכה של מלחמה. שְׁבַע יְפוֹל צְדִיק וְקָם (משלי כד, טז. סנהדרין ז, א) - היא דרכה של עבודת ה'. ואנחנו צריכים תזכורות נוספות, אמרי מעידה תבוא עליה ואחרי כשלוך נקום שוב.

ונסיים בדברי רבי מאיר יוסף כ"ץ, מפליטי רבני רוסיא: הנה אף שבאו חז"ל להבדיל בזה בין תחתונים לעליונים, הנה מכל מקום הוכיחו בזה גם גדולת התחתונים, שאף שיש בהם יצר הרע ואינם מלאכים, מכל מקום זהירים הם כמלאכים (עצמות יוסף פרשת אמור עמ' נב).

נכון שהמלאכים נבראו במדרגה יותר גבוהה, נכון שהם לא חוטאים מפני שאין להם יצר הרע. אבל כאשר אנחנו מתגברים על היצר, נעלה מעלה מעלה ונקנה את שלימותינו הנפשית (עפ"י עקידת יצחק לפרשת אמור).

פניני פז / הרב אברהם נח זלצמן, מח"ס 'אדני פז' על סוגיות הש"ס

שמן זית - כתוש...

וַיִּדְבַר ה' אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר. צוֹ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּקְחוּ אֵלֵיךָ שֶׁמֶן זֵית זָךְ פְּתִית לַמָּאֹר לְהַעֲלֹת
נֵר תְּמִיד (כד, א-ב)

ובגמרא במנחות מבואר שהיו שלושה סוגי שמנים. הראשון מה שהיו לוחצים על הזית,
הטיפה הראשונה היתה נקראת שמן זית זך. אח"כ היו כותשין, ואח"כ היו טוחנין, ושני
אופנים אלו היו מיועדין לקורבן מנחות.

והנה בביאור הסיבה שצריך שמן זית זך למאור, ושמן זית כתוש או טחון למנחות, אפשר
לרמוז בזה, שהנה יש לעיין האם בזמנים הפחות מובחרים, תקופות שבהם יש לאדם נפילות
וניסיונות קשים, האם זמנים אלו נחשבים כחלק מעבודת ה', או שעבודת ה' כשלעצמה זה
הזמנים המאירים וזמני החשכות ההסתר והנסיון אלו הם תקופת של ברירת מחדל שאין
ברירה נמצאים בהם והם קיימים, אך הם לא חלק עצמי מעבודת ה'.

משמעות שמן זית זך, הזמנים המוארים, מאירים את הדרך ליהודי, אף לזמני החשכות

ואפשר אולי לרמוז, שאומנם התקופת המאירות הם בבחינת שמן זית זך, שבהם האדם
טהור ועובד את ה' במלוא כוחו ואהבתו, אכן הם באים בקלות יחסית בזמנים שלב האדם
פתוח ומעלתם עצומה שבהם האדם מבחין בין אור לחושך, והזמנים המאירים מסייעים
לאדם לדעת מה האמת בזמנים החשוכים שבהם האדם מבולבל.

משמעות שמן זית כתית - תקופת הנסיון והחושך יש בהם מעלות עצומות

אכן זמני הנסיון והחושך יש בהם מעלה בפני עצמה, אכן יש בתקופות אלו תקופה נבחרת
לעבודת ה', 'הבית אברהם' (פרשת זכור) אמר ששואה לקב"ה שיהודי יפול אלף פעמים,
בשביל שפעם אחת יקום באמת. הקב"ה לוקח בחשבון שיהודי יפול במהלך חייו, הכל צפוי
והרשות נתונה, אכן המטרה היא איך הוא יעבור את התקופות האלו כמה שברון לב יהיה
לו, כמה הוא ינסה לחזק את עצמו, וכמה הוא יחזיק מעמד בכל תקופת עליה, עד כמה
האדם ינבור בתוככי נשמתו להגיע לקירבת אלוקים, כשור לעול וכחמור למשא.

תקופות החשכות, והניסיונות תפקידם לגלות את המהות של יהודי, עד כמה הוא מסכים
להקריב את ההנאות שלו, עד כמה הוא מאמין באמת לגבור על ההסתרים.

זה המשמעות של שמן 'כתית' למנחות, אומנם בזמנים אלו הטהרה וזכות הנשמה לא
במלוא הזכות כמו שמן זית זך, ששמן כתוש או טחון יש בו לכלוכים של זית, אכן בלעדי
שמן זה א"א להביא את המנחות ולא להקריב את הקורבנות, חלק מהקרבת הקורבן הרי
זה: הקרבת הרצון, הקרבת התאוות וכו'. וחלק בלתי נפרד מתהליך ההחלטה להתעלות
כרוך בעליות ומורדות, עדי תבוא התקופה שאחרי החושך ואחרי ההסתר.

כל הזמנים שעוברים על יהודי הם חלק ממה שמקרב אותו לקב"ה

ואם נכונים הדברים, נמצנו למדים מכך שאין תקופה וזמן בחיים של יהודי שאינו חלק מתהליך של התקרבות לה', וחלק מעבודת ה', לזמנים הנעלים יש תפקיד להאיר את הדרך של יהודי, בזמנים אלו האדם מתבונן על מטרת החיים, ועל תפקידם, וזה מסייע בידו לדעת מה האמת גם בזמנים החשוכים.

זמני החושך תפקידם להגיע לקירבת אלוקים מתוך התגברות

ובזמני ההסתר והנסיונות התפקיד הוא להגיע אל האמונה והקדושה מכוח הקרבה וכתישת התאוות, מתוך התגברות ותעצמות נפש, וכבר אמר האריז"ל שאין יום דומה למשנהו ואין דקה אחת דומה לחברתה, שבכל זמן ומועד ושעה יש תפקיד אחר בחיים של יהודי, ואשרי יודעי בינה לעיתים.

פרחים לתורה - כיצד מוכיחין / הרב ישראל חיים בלומנטל, מג"ש בכולל תורת מרדכי

דוגמא אישית!...

אָמַר אֵל הַפְּהָנִים בְּנֵי אֶהֱרֹן וְאֶמְרָתָ אֲלֵהֶם (כא, א)
כותב על כך רש"י: להזהיר גדולים על הקטנים.

בספר ממעינות הנצח מביא בשם האדמו"ר רבי צבי מלאמוז, לבאר בדרך החסידות:
הגדולים צריכים שמעשיהם יאירו ויזהירו על הקטנים וכך הם ילמדו מהם ארחות חיים.

*

סיפר יהודי:

לפני כמה שנים היינו כשבוע ימים באיזה כפר של יהודים ישרי דרך. בבית הכנסת שם
ראיתי ילד כבן שמונה שנים עומד ומתפלל 'שמונה עשרה' באופן מיוחד ביותר, בכוונה
גדולה, בצורה של דביקות, ידיו על ליבו - כפי שנפסק להלכה, והשתוממתי לראות ילד
צעיר כזה מתפלל כך.

כאשר הגיע יום השבת, בא הילד לבית הכנסת יחד עם אביו, ואז נפשטה תמיהתי מהיכן
בא הדבר לילד צעיר כזה - ראיתי שהאב עומד ומתפלל באותו אופן ובאותו סגנון, בכוונה
ובדביקות גדולה. התברר לי כי הילד מחקה את תפילת אביו בדיוק ממש, לכל פרטיה
ודקדוקיה.

באותה שעה ראיתי למול עיניי המחשה חיה למה שכתוב בכל הספרים כי עיקר החינוך
הוא ע"י דוגמא אישית, כמגנט המושך אחריו את הנמצא סביבו. כאשר האב מתפלל
כדבעי, ממילא הבן מתנהג כך אחריו.

וממילא צריך שתהיה לכל אחד אחריות להתפלל כדבעי, וגם אם הוא עצמו אינו במדרגה
זו אבל לכה"פ למען חינוך הילדים יעשה כן.

עוד בענין זה:

פעם נכנס יהודי אל הרה"ק רבי שלמה מזוועהיל זי"ע וסיפר שכאשר היה אברך צעיר,
בשובו הביתה בסוף היום היה קורא עיתון ומעביר את זמנו.

אמנם לאחרונה כשהילדים החלו לגדול החליט שאין זה ראוי שהם יראו את אביהם
מבטל את זמנו, החליט אפוא להוציא גמרא מהארון ולשבת ללמוד בבית, אלא שבתוך
תוכו הוא חש כי הוא מרמה את עצמו ואת בני ביתו, הרי באמת אינו בדרגה זו, וכי ראוי
הדבר שילמד רק כדי לתת דוגמא לילדיו?

כששמע הרה"ק את שאלתו השיב לו בתוקף, האם אתה מרמה מישהו, 'דו נארסט' אין
כאן שום שקר, להיפך, זוהי האמת. אם כך היא דרך העולם, שכדי לחנך הילדים יש ליתן
להם דוגמא אישית, אם כן השקר הזה הוא אמת לאמיתה!!!

(גיליון 'אהל מועד' לעלוב, מתוך דברי הספד על האברך היקר שבערכין ר' שמעון נתן
נטע בהרה"ח ר' חיים אדלר יבלחט"א, שנלב"ע בחג הפסח תשע"ט)

שבת שלום ומבורך!

לתגובות: Blu.israel@gmail.com

שבט מישראל / הרב ישראל פרידמן, רב קהילת טשארטקוב, מח"ס 'שבט מישראל', מאנשעסטער

עניני ומנהגי פסח שני

בגמרא פסחים (ה:): איתא "שואלין ודורשין בהלכות הפסח קודם הפסח שלשים יום, מאי טעמא שהרי משה עומד בפסח ראשון ומזהיר על הפסח שני שנאמר ויעשו בני ישראל את הפסח במועדו וכתיב ויהי אנשים אשר היו טמאים לנפש אדם". הרי שהמקור להלכה זו שצריכים לשאול ולדרוש שלשים יום קודם החג, ילפינן מפסח שני, ואם כן בודאי מן הנכון לשאול ולדרוש בהלכות ועניני פסח שני גופא, ובשל"ה הק' (הובא בכף החיים ס' תכ"ט סק"ו) כתב דנכון ללמוד בפסח שני דיני קרבן פסח שני לקיים ונשלמה פרים שפתינו. ולכן הזמן גורם לעיין בכמה הלכות הנוגעים לפסח שני.

האם פסח שני נחשב כיום טוב

במדרש ילקוט שמעוני (פר' פנחס רמז תשפ"ב) איתא: "אמר רבי לוי בכל חודש וחודש שבקיץ בקש הקב"ה ליתן לישראל מועד, בניסן נתן להם פסח, באייר נתן להם פסח קטן" עכ"ל. מבואר מלשון המדרש, דפסח שני נחשב כיום טוב, אולם ברש"י (במדבר ט"ו) כתב דפסח שני "אין שם יו"ט" ובספר דברי שאול (מהגרי"ש נאטנוון) ס' ת"א ציין דברי המשנה (פסחים צה.). דתנן דפסח שני אינו טעון הלל באכילתו, ואיתא בגמ' שם משום "שאינו מקודש לחג", וכתב שם רש"י שאינו יו"ט. כלומר שאפילו מי שהביא קרבן פסח שני לא היה אסור במלאכה כמו ביום טוב.

אמנם אפילו אם פסח שני אינו נחשב כיום טוב, עדיין הוא נחשבת כיום "מועד" וכדברי הילקוט שמעוני הנ"ל וכן מבואר באסתר רבה (פר' ז אות יא) דהמן פיל פור לכל חודש וכשנפל בחודש אייר אמר שאינו יכול להרוג אז היהודים משום פסח שני וז"ל המדרש "התחיל בחדש ניסן ועלה בו זכות פסח, באייר זכות פסח קטן", ומבואר שפסח שני הוי עת רצון ורב זכותיה של יום זה להגן על כלל ישראל, וזה היה אפילו בזמן שאין קרבן פסח, עכ"ז הזכות של פסח שני הגין על בני ישראל, וזה מקור למה שהובא בהרבה ספרים שגם בזמן הגלות פסח שני הוי זמן של עת רצון.

ומאחר שפסח שני נחשבת כיוםא דפגרא, הגר"י עמדין בסידורו (אייר שער היסוד אות כא) מגדירו "הוא יו"ט של דבריהם", והחיד"א מצווה (מורה באצבע ס' ח) "ירבה קצת בשמחה כי קדוש היום", ובספר דברי שאול ס' ת"א (מהגאון רבי יוסף שאול נאטנוון) כתב דאסור להתענות בפסח שני וז"ל: "ואף שאין לנו בעווננו קרבן פסח אנחנו עושים זכר למה שהיה בזמן שבית המקדש היה קיים, ואין להספיד ולהתענות בו" (ועיין בשו"ת מהרש"ם

ח"ו ס' לב שחולק עליו). ואכן נוהגים לא לומר תחנון בי"ד אייר, ובאשל אברהם (סוף ס' קל"א) שואל מה ענין שלא לומר תחנון ביום זה דהרי כולנו טמאי מתים? ותירץ "דמ"מ נכון לנו לעורר זכות פסח שני שהיה נעשה בזמן שבית המקדש היה קיים ודבר אלוקינו יקום לעולם חיים וקיימים לעד".

אם יש איסור חמץ בפסח שני

רש"י בפירושו לתורה (במדבר ט, י) כתב: "פסח שני מצה וחמץ עמו בבית וכו', ואין איסור חמץ אלא עמו באכילתו". ובמנחת חינוך (ס' שפ"א אות ג) הבין דברי רש"י כפשוטו שאסור לאכול את הפסח שני ביחד עם חמץ, וכן הבין הפני יהושע (קדושין לח.) עיי"ש. ותמה המנחת חינוך עליו "והוא אצלי דבר חדש מאד ולא ידעתי מהיכן יצא לרבינו זה, דנראה דאין איסור כלל, ולא ראיתי דבר זה בשום מקום, דנראה פשוט דאם יצא בודאי מותר כל הפסח עם החמץ" עיי"ש.

בשו"ת משנה שכיר (או"ח ס' קל"ב) מהגרי"ש טייכטל הי"ד תמה הרבה על תמיהת המנחת חינוך, וכתב שמקור רש"י מדברי המשנה (פסחים צה.) "מה בין פסח ראשון לשני, הראשון אסור בבל יראה ובל ימצא והשני חמץ ומצה עמו בבית" ולמה לא נקט המשנה "הראשון אסור בבל יראה ובל ימצא והשני חמץ ומצה עמו באכילתו" אלא ודאי דגם בפסח שני אינו מותר עמו באכילתו ורק מותר עמו בבית.

אולם האמבואה דספרי על הספרי זוטא (במדבר ט, יא, אות ל"ז) וכן בעוד ספרים כתבו היפך דבריהם, דמה שכתב רש"י "ואין איסור חמץ אלא עמו באכילתו" ר"ל שאין איסור חמץ כלל ואף עמו באכילתו מותר לאכול חמץ.

אולם דברי האמבואה דספרי צ"ע דרש"י גופיה בסוכה (מז: ד.ה. ופנית) כתב, "פסח שני אינו אסור בחמץ, אלא שטעון מצה למצוה ואוכל חמץ מיד" ומלשונו שכתב "ואוכל חמץ מיד" מבואר שיכול לאכול חמץ מיד אחר אכילת הפסח, אבל עם הפסח אסור, וכהבנת המנ"ח.

דיני המצה לפסח שני

הצל"ח (ברכות לז:) העלה חידוש לענין המצה שאוכלים בפסח שני שאינה צריכה כל דיני ופרטי המצה של פסח ראשון ומספיק רק שתהיה משומרת מחמץ אבל בפסח שני מותר במצה עשירה, ולמד כן "דבפסח שני עצמו אי לאו דכתיב ככל חוקת הפסח לא הוי מצרכינן ביה כל פרטי הפסח, ובמצה של פסח שני לא כתיב 'ככל חוקת המצה', ואטו במצה שעם פסח שני בט"ו באייר עונין עליו דברים, וכי יש סיפור הגדה באייר, והגדת לבנך ביום

ההוא כתיב, ואם כן כי היכי דהקרי שקורין עוני לא קאי על שני ה"נ הכתוב דכתיב עני למעוטי מצה עשירה גם כן לא קאי על שני, וכמו כן כל התנאים לכל מר כדאית ליה".

אמנם למעשה הצ"ח ממשיך וכותב שלבו נוקפו לומר כן, אבל בשו"ת זכר יצחק (ס' פ) להגאון ר' איצלה פוניוושער נקט כן אליבא דאמת וז"ל "ונראה דכל מה שאמרו בדיני מצה פסולה כגון לחם עוני ונאכלת בכל מושבות וכדומה זהו רק במצה הנאכלת משום חובת היום דבערב תאכלו מצות, אבל מה שצריך לאכול מצה עם הפסח משום על מצות ומרורים, לזה כל מצה כשרה". וכן הסכים עמו בקהילת יעקב (קידושין ס' לד ס' ג).

למה נקבע פסח שני לי"ד אייר

רבי יעקב עמדין כותב בסידורו (שער היסוד לחודש אייר) "שגילו לי מן השמים" שהטעם שנקבע פסח שני דוקא ליום י"ד אייר הוא על פי המדרש (שמות רבה פר' ג), שהמצה שהוציאו בידם ממצרים הספיק להם עד שלושים יום, וי"ד בערב סעדו מהמצה הסעודה האחרונה, ולכן רק אח"כ קבעו פסח שני, דעד אז עדיין נמשך הכח מפסח ראשון.

טעם אחר שמעתי פעם ע"פ הגמרא פסחים (ה:): "שואלין ודורשין בהלכות הפסח קודם הפסח שלשים יום, מאי טעמא שהרי משה עומד בפסח ראשון ומזהיר על הפסח שני שנאמר ויעשו בני ישראל את הפסח במועדו וכתיב ויהי אנשים אשר היו טמאים לנפש אדם".

והנה צריכים להבין דמאחר שאותם אנשים לא היו יכולים להקריב הפסח אז בפסח ראשון משום שהיו טמאים, אמנם היו יכולים לטהר את עצמם בז' ימים, ולמה הוצרכו לחכות שלשים יום על פסח שני עד י"ד אייר, ולמה לא היו יכולים להביא הפסח שני מיד אחר ז' ימים בכ"א ניסן. אלא מאי, דמאחר שכל יום טוב צריכה הכנה של שלושים יום לפניה, לכן א"א היה שיביאו פסח שני אחר שבעה ימים, וזהו כוונת הגמרא, "שואלין ודורשין בהלכות הפסח קודם הפסח שלשים יום שהרי משה עומד בפסח ראשון ומזהיר על הפסח שני" כלומר שמשה רבינו דורש ואומר לעשות פסח שני בעוד שלשים יום, ולא לפני כן.

מנהג אכילת מצה בפסח שני

רבים נוהגים לאכול מצה בפסח שני, ועיין בליקוטי מהרי"ח וכלי חמדה (פר' ואתחנן) די ש מנהגים שונים מתי לאכול המצה, אם ביום י"ד או באור לליל ט"ו, ותלוי אם הזכרון הוא להקרבת פסח שני שהיה ביום י"ד, או הזכרון הוא לאכילת פסח שני עם מצה שהיה בליל ט"ו, והרה"ק ממונקטש כותב בספרו שער יששכר שהיה מהדר לאכול מצה בין ביום י"ד וגם בליל ט"ו, ובשעת הסעודה היה נוהג לומר "אדיר הוא יבנה ביתו בקרוב".

הכלי חמדה (פר' ואתחנן) כותב בשם האבני נזר שתמה על אלו האוכלין מצה ביום י"ד, דהרי יום י"ד אינו זמן לאכילת הפסח רק בליל ט"ו, וכתב הכלי חמדה, דכדי שלא יהא חשש "בל תוסיף" לכן אוכלים המצה ביום י"ד שאז בוודאי לא היה זמן אכילתו, ובוה עושים זכר לפסח שני בלי חשש של "בל תוסיף", משא"כ בליל ט"ו דאז היא זמן אכילת הפסח עם המצה, מי שחושב שצריך לאכול מצה יש בזה חשש "בל תוסיף" וכמבואר בשו"ע או"ח ס' תרס"ו לגבי ישיבה בסוכה.

ויש להציע עוד טעם לאכילת מצה ביום י"ד, די"ל דמצינו בגמ' (פסחים צה.) שפסח שני אינו טעון הלל באכילתו משום שנאמר "השיר יהיה לכם כליל התקדש חג, לילה המקודש לחג טעון הלל לילה שאין מקודש לחג אין טעון הלל", ועכ"ז טעון פסח שני הלל בעשייתו, וביאר בגמרא (שם צה:) "איבעית אימא לילה קא ממעט יום לא קא ממעט, ואיבעית אימא אפשר ישראל שוחטין את פסחיהן ואין אומרים הלל". הרי שמי שהקריב פסח שני אמר הלל רק ביום י"ד בעת ההקרבה ולא בליל ט"ו בעת האכילה, ובספר שפתי צדיק כתב שמזה נראה דבאיזהו ענין גדול יותר ההקרבה מהאכילה, שהקרבה טעון הלל ולא האכילה שהיא עצם המצוה. ומשום זה עושים הזכר בזמן ההקרבה שהיא העיקר.

החילוק בין פרשת בנות צלפחד לפסח שני

בספר אוהב שלום (עמ' צד תולדות הרה"ק ר' שמואל מקמינקא זי"ע) מובא הערת הרה"ק מקמינקא דבפר' בהעלותך כשבאו הטמאים לשאול למה נגרע השיב להם משה רבינו "עמדו ואשמעה מה יצוה ה' לכם" ולמה בפר' פנחס כשבאו בנות צלפחד לשאול את משה רבינו כתיב "ויקרב משה משפטן לפני ה'" ולא ענה להם "עמדו ואשמעה מה יצוה ה' לכם".

ובמשך חכמה פירש פשוטו של מקרא דבכל הדברות שנדבר השכינה הק' עמו היה באהל מועד כדכתיב "ובבוא משה אל אהל מועד לדבר אתו" (במדבר ג לח) וכל היום היה משה רבינו יושב במחנה לוייה סמוך למשכן, לכן בכל מקום לא היה חושש אם השואלים מאתו ילכו לפניו מן הקלעים מקום עזרת ישראל, אבל כאן שהיו טמאים או טבולי יום והיה חושש שמא ילכו אחריהם לפניו מן הקלעים ויתחייבו כרת לכן אמר "עמדו" אצל הקלעים ואני אכנס לפניו למשכן לשאול דבר ה', ולזה כיוון האבן עזרא שכתב עמדו פתח אוהל מועד ע"כ דברי המשך חכמה.

ונראה להציע עוד תירוץ והוא מבואר לפי דברי החידושי הרי"ם וכדהובא לשונו בספר בית ישראל (אמור תשכ"ט מנכדו הרה"ק מגור זצ"ל) וז"ל: "איתא בשם החידושי הרי"ם מה היה הטענה למה נגרע, הם אמרו אנחנו טמאים? אבל מזה יש ללמוד שלא יתייאש

ואף שהיו טמאים צעקו למה נגרע ועוררו בשמים ענין פסח שני. ויש חילוק כאן מבנות צלפחד שאיתא שם כן בנות צלפחד דוברות וכו' כך כתובה פרשה זו לפני, והם זכו לגלות זאת, אבל כאן לא היה פרשה כתובה רק הם עוררו עתה שנולד פרשה חדשה שלא יגרע מהם להקריב קרבן ה'". עכ"ל.

ובזה מובן שפיר שבבנות צלפחד ידע משה רבינו שהיה פרשה כתובה במרום בנוגע לנחלתם, משא"כ בנוגע להטמאים שלא היה כלל פרשה של פסח שני, לכן השיב עמדו ואשמעה. ובזה גם מיושב מה שתמה בפנים יפות (ד.ה. עוד) למה נשתנה תשובת ה' בפסח שני לתשובת השי"ת בבנות צלפחד, שלגבי האנשים שהיו טמאים לנפש, אע"פ שאמר להם משה שיברר "מה יצוה לכם" כלומר אולם למעשה לא היתה התשובה להם בפרטות אלא כפרשה כללית בפני עצמה "דבר אל בני ישראל איש איש כי יהיה טמא וכו', משא"כ בבנות צלפחד התשובה היתה להם בפרטות (במדבר כז ז) "כן בנות צלפחד דוברות נתן תהן להם אחזת נחלה בתוך אחי אביהם והעברת את נחלת אביהן להם" כל התשובה היתה במישרים להם לבנות צלפחד.

ולפי דברינו מיושב תמיהת הפנים יפות, דבנות צלפחד שהיה כבר כתובה פרשת נחלות, לכן לא היה צריך אלא להשיב בנוגע למציאות של בנות צלפחד, משא"כ דבפסח שני שהם עוררו עתה שנולד פרשה חדשה לכן היתה התשובה לכל בני ישראל.

מי היו האנשים שהיו טמאים

כתיב בפרשת בהעלותך (במדבר ט, ו-ז) "ויהי אנשים אשר היו טמאים לנפש אדם ולא יכלו לעשות הפסח ביום ההוא וגו' ויאמרו האנשים האלה אליו אנחנו טמאים לנפש אדם למה נגרע לבלתי הקריב את קרבן ה' במועדו בתוך בני ישראל".

ובגמרא סוכה (כה.) איתא "תניא ויהי אנשים אשר היו טמאים לנפש אדם וגו' אותם אנשים מי היו, נושאי ארונו של יוסף היו דברי רבי יוסי הגלילי, רבי עקיבא אומר מישאל ואלצפן היו שהיו עוסקין בנדב ואביהוא, רבי יצחק אומר עוסקין במת מצוה היו".

ושמעתי ממרן אדמו"ר שליט"א מבאיאן דצריך להבין שאלת הגמרא "אותם טמאים לנפש מי היו" שלכאורה למאי נ"מ מי היו, אלא ששואל הגמרא בהתפעלות מי היו אותם אנשים שהיו במדריגה נשגבה זאת שזכו לכווין מדעת עצמם שא"א שאין להם להקריב פסח, והיה להם השגה כזה לטעון "למה נגרע", והלא מי שהיה אנוס ולא שמע תק"ש בראש השנה או שלא אכל בסוכה בסוכות ולא נטל ד' מינים וכדומה, לא יבוא לרב בשאלה אחר ר"ה ואחר סוכות אם עדיין יכול לקיים המצוה, ואם יבוא יסתכל עליו הרב בתמהון וגם איסור

לא תוסיף יש בה, ומי היו אנשים אלו שהיה להם השגה כזה שהבינו שא"א שאינם יכולים להקריב הפסח.

וע"ז תירץ ר' יוסי הגלילי שהיו נושאי ארונו של יוסף, ר"ל שלמדו ממשה רבינו דחכם לב יקח מצות, ור' עקיבא אומר מישאל ואלצפן היו שהיו עוסקין בנדב ואביהוא, ר"ל דלמדו מנדב ואביהו הענין של בקרבתם לפני ה' להשתוקק להתקרב לפני ה' ככל האפשר. ורבי יצחק אומר עסוקין במת מצוה היו, יהודים שהיה להם השגה לחטוף כל מצוה שבא לידם ואפילו מצוות שהם בבחינת מת מצוה ואחרים אינם מטפלים בהם.

ובספר החינוך (מצוה ש"פ) כתב "משרשי המצוה (פסח שני), לפי שמצות הפסח הוא אות חזק וברור לכל רואי השמש בחידוש העולם, כי אז בעת ההיא עשה עמנו הא-ל ברוך הוא נסים ונפלאות גדולות ושינה טבע העולם לעיני עמים רבים, וראו כל עמי הארץ כי השגחתו ויכלתו בתחתונים וכו', על כן היה מרצונו ברוך הוא לזכות במצוה זו הנכבדת כל איש מישראל ואל יעכבוהו אונס וריחוק מקום מעשותה, כי אם יקרהו עון שנאנס בחדש הראשון ולא זכה בה עם הקודמין יעשה אותה בחדש השני".

הרי הגם שבשאר מצוות אומרים "אונס רחמנא פטריה", אבל מצות הפסח היא כל כך חשובה שהיה מרצונו ית' שגם מי שהיה אנוס לא יפסיד מצוה זו, וזהו מה שהשיגו אותם האנשים שא"א שהם יהיו פטורים ממצוה זו הגם שהיו אונסים.

אנחנו טמאים לנפש אדם למה נגרע

והם טענו "אנחנו טמאים לנפש אדם למה נגרע", ונראה לפרש שאלתם, דבשלמה אם היו טמאים בפשיעה או שלא לצורך אין כאן מקום לקושייתם, אבל הם שאלו שאלה גדולה, דמאחר שהם טמאים "לנפש אדם" ר"ל דטומאתם באה מחמת שהיו עוסקים במצוה, אם כן "למה נגרע", איך שייך ואיך יתכן שמי שעוסק במצוה יפסיד?

ואכן זכו לעורר פרשה חדשה. וזה לימוד לדורות שאל יחשוב האדם שעל ידי שקיים איזה מצוה הוא יפסיד במקום אחר ח"ו, וכן ביאר השפת אמת (תולדות תרל"ד) הפסוק "יראו ה' את קדושו כי אין מחסור ליראיו" "נאמר אין מחסור ליראיו כי מה שאדם מניח על ידי יראת שמים לא יפסיד עי"ז". ויסוד הדבר מבואר במדרש רבה (דברים ד, ה) "אמר הקב"ה שמעו לי, שאין אדם שומע לי ומפסיד".

פסח שני של שבעת ימים

בהגדה אנו אומרים "זכר למקדש כן עשה הלל בזמן שבית המקדש היה קיים היה כורך פסח מצה ומרור ואוכלם ביחד לקיים מה שנאמר "על מצות ומרורים יאכלהו" והקשו המפרשים למה לא הביא בעל ההגדה הפסוק (שמות יב ח) ומצות על מרורים יאכלהו" שנאמר בפסח ראשון?

ותירץ הרה"ק ר' יהושע מבעלזא דאנו מבקשים כעת בעת אכילת הכורך בליל הסדר שנוכה שעוד השנה יבנה בהמ"ק בין פסח ראשון לשני ונוכה עוד השנה להקריב פסח שני. וידוע הסיפור דכאשר אמרו להגאון בעל שואל ומשיב דבר זה, הרבה לתמוה דהלא אין ציבור עושין פסח שני, והשיב ע"ז האדמו"ר דמפורש בירושלמי (פסחים ט א) דאם ניתן לישראל לבנות בהמ"ק בין פסח ראשון לשני ר' יהודה סובר דהציבור יעשו פסח שני, וכן איתא כזה במנחת חינוך (מצוה ר"פ אות יג).

ועל דרך זה יישב הרב מגאלאנטא (אור פני יהושע עמ' קיח) את דברי החתם סופר שכתב בתשובה אחת (יו"ד ס' רלג ד.ה. אמנם) "ויום כ"ה למב"י י' אייר יום ביקור פסח שני" והלא איתא בגמ' פסחים (צו.) דפסח שני אין צריך ביקור ד' ימים דכתיב בעשור לחודש הזה", ותירץ באור פני יהושע דאם יבנה המקדש בין פסח ראשון לשני ואז כל קהל ישראל יקריב אותו כדברי הירושלמי אז יצטרך ביקור ד' ימים.

בזוהר הק' איתא שבפסח שני יוצא הכרזה בשמים "כרוזא כריז כל מאן דלא יכיל למחמי מטרוניתא ייתי ויחמי עד לא ינעלון תרעיה אימתי כרוזא כרוזא בארבעה עשר לירחא תניינא דהא מתמן עד שבעה יומין תרעין פתיחין ועל דא פסח שני". (מכריז מכריז כל מי שלא היה יכול עד עתה לראות המלכה יבוא ויראה עד לשא ינעלו שעריה. מתי מכריזין הכרוז הזה ביום י"ד אייר כי משם עד שבעה ימים עדיין השערים פתוחים וזהו פסח שני).

בעבודת ישראל מאת הרה"ק מקאזניץ (פסח שני) ביאר את דברי הזוהר הק' בזה"ל: "מי שטימא את עצמו בעבירות ולא היה יכול להמשיך עליו הקדושה מפסח ראשון שהיה רחוק מהשי"ת ועשה פסח לה' בחודש השני בארבעה עשר יום לחודש, ר"ל שימשוך עתה הקדושה עליו על ידי תשובה כמו שמבואר בזוהר הק' האי יומא כרוזא כרוזא מאן דבעי למחמא למטרוניתא יחמי ומהאי יומא עוד שבעה יומין תרעין פתיחין".

כלומר דמי שלא התנצל ימי הפסח כדבעי ולא עלה ולמד מסגולת הימים מה שהיה עליו ללמוד, יכול להשלים עתה מה שחסר לו, ואם לא טיהר עצמו ברגל יכול עתה להסיר טומאתו מעליו באלו הימים מפסח שני שיכול לטהר את עצמו על ידי תשובה.

ועל דרך זה איתא בברכת פסח (בהג' פתחא זוטא ס' י"ז סק"ו) מהגר"פ הוורוויץ זצ"ל שסגולת ימים אלו דיוצא כרוז גם 'למאן דלא יכיל למיחמי' ר"ל גם למי לאותם שמקודם היו בבחינת לא זכו ובימים אלו נעשה אינו זוכה כזוכה.

מנהג אי אמירת תחנון כל ז' ימים

בכמה קהילות חסידיים נוהגים שלא לומר תחנון בימים אלו, ובספר אמרי שפר מהגר"ש קלוגער מבראד (פר' בהעלותך) הביא מקור פלא להנהגה זו, שביאר בזה דברי הפסוקים (בהעלותך י יא) "ויהי בשנה השנית בחודש השני בעשרים בחודש נעלה הענן מעל משכן העדות ויסעו בני ישראל ממסעיהם ממדבר סיני וישכון הענן במדבר פארן".

הרי שיהודים חנו אצל הר סיני כמעט שנה שלימה, הם באו להר סיני בר"ח סיון וכדכתיב (שמות יט, א) "בחדש השלישי וכו' ביום הזה באו מדבר סיני" ונשארו שם עד יום עשרים בחודש אייר בשנה הבאה, שנה שלימה פחות עשרה ימים.

ודקדק רבי שלמה קלוגר למה שהו שם כל כך, והוא עושה חשבון על כל הטעמים שעיכב אותם שם ואחרון שבהם היא פסח שני וז"ל: "מזה יש ראייה לדעת המקובלים שאין לומר תחנון ז' ימים מפסח שני דעדיין שערי רחמים פתוחים, והוא ממה שלא נסעו עד עשרים לחודש אייר. ובשלמא עד ניסן דהמתינו עד הקמת המשכן, ושוב המתינו עד פסח ראשון, ואחר כך המתינו על פסח שני, אך אחרי פסח שני היה להם לנסוע. אך מיום י"ד באייר פסח שני עד עשרים הוי שבעה ימים, לכך כל יומא הוי יומא דפגרא לא נסעו רק ביום עשרים שהוי קצת מקצת היום ככולו אז התחילו לנסוע ואתי שפיר" עכ"ל. (וע"ע בשו"ת משנה שכיר ס' קל"ב).

אולם עדיין צריך להבין ענין זה 'דתרעין פתיחין דא פסח שני', דהלא פסח שני היא רק יום אחד ותרעין פתיחין נמשך לז' ימים? אמנם מצינו חידוש גדול במשך חכמה (פנחס כח טז) שכתב "אם כל ישראל לא היה להם בית בחירה בניסן ואז עושים כל ישראל הפסח בחודש השני ובזה הזמן שכל ישראל עושים פסח בחודש השני אז עושים חג המצות בשני שבעת ימים אע"ג דפסח שני של יחידים נאכל על מצות רק בליל ט"ו אבל כשכל ישראל עושים אותו אז עושים חג מצות שבעת ימים" עכ"ל.

שיח שפתותינו - שמירת הלשון בפרשת השבוע / הרב איתמר חבשוש, מח"ס 'ומשחרי ימצאונני' במעלת עשרה הראשונים

**המדבר לשון הרע מחלל שם שמים^{לו} ובפרט תלמיד חכם או
איש חשוב, וזו היתה סיבת פטירת תלמידי רבי עקיבא**

ולא תחללו את שם קדשי (כב, לב)

[א] כתב ה'חפץ חיים' בפתיחה (לאוין אות ו'), וז"ל: ועובר נמי המספר והמקבל בלאו ד"לא תחללו את שם קדשי", אחרי שאין בזה תאווה ולא הנאה גשמית שעל ידי זה יתגבר יצרו עליו, על כן נחשב העוון הזה כמרד ופריקת עול מלכות שמים בעלמא ומחלל שם שמים בזה. וזה דיברנו אפילו בסתם איש ישראל, ובפרט אם הוא איש חשוב שהכל מסתכלין על מעשיו בוודאי מתחלל השם על ידי זה. ועל אחת כמה וכמה אם היה העבירה הזאת ברבים בוודאי שהחטא גדול עד מאוד שנקרא מחלל שם שמים ברבים, עכ"ל.

[ב] וביבאר מים חיים' (שם), האריך להביא המקורות לזה. והביא דברי ה'ספר יראים' לרבינו אליעזר ממיץ, שמדבריו נראה שהמדבר או המקבל לשון הרע הוא בכלל חילול השם, שזה לשונו במצוה ו': את ה' אלהיך תירא ותן כבוד לשמו ושמור מחללו, דכתיב בפרשת אמור "ולא תחללו את שם קדשי". ומקרא זה נוקב ויורד עד התהום, ועל לאו זה ידון כל הדוונים! כי חילול השם ישנו בכמה דברים ואין להם שיעור, שכל המבזה אפילו מצוה אחת ומיקל כלל בכבוד שמים נקרא מחלל השם, עכ"ל^{לז}.

ובפרט בלא תעשה זו של לשון הרע ורכילות, אנו רואין בעוונותינו הרבים, שכל הרגיל בה הרי היא כהפקר בעיניו ואינה נחשבת ברעיוניו ללא תעשה כלל. שאפילו אם ידבר רע על חברו ויגנהו בתכלית הגנות, אם תשאלהו למה דיברת לשון הרע או רכילות יאמר לך על זה אלף התיירים שדבר זה איננו בכלל לשון הרע... אין זה כי אם מפני רוב ההרגל נעשה הדבר הזה בעוונותינו הרבים כהפקר, אם כן בוודאי נכנס דבר זה בכלל מיקל בכבוד שמים ומחלל השם על ידי זה.

ומה שכתבנו ובפרט אם הוא איש חשוב וכו'. שזה לשון הרמב"ם בספר המצוות שם: והחלק המיוחד הוא, שיעשה אדם ידוע במעלה ובטוב פעולה אשר נראה בעיני ההמון שהיא עבירה, ואין ראוי לנכבד לעשות דמיון הפועל ההוא, אף על פי שהפועל מותר הנה הוא

^{לו} ועובר בלאו ד"לא תחללו את שם קדשי". וכן המקבל לשון הרע, ובין בפניו ובין שלא בפניו וכו'. וכפי שסיים ב'באר מים חיים' דלהלן, שעובר בכל השמונה אופנים.

^{לז} בספר 'חפץ חיים על התורה', אחר שציטט את דברי היראים (בשם ה'חפץ חיים') כתב: ופעמים רבות היה רבינו מוריד דמעות כשחזר על דברים אלו.

שיח שפתותינו - שמירת הלשון בפרשת השבוע / הרב איתמר חבשוש, מח"ס 'משחרי ימצאוני' במעלת עשרה הראשונים
המדבר בגנות חבירו 'כאשר עשה כן יעשה לו' ומחליפים ביניהם את מעשיהם. וטוב עין
המברך חבירו, יבורך!

חילל השם... ואחר שהאריך להביא עוד מקורות בזה, סיים וז"ל: ובפרט בעוון זה שבאמת
הוא עוון גדול בלאו הכי, כמה צריך הבן תורה להתחזק בזה תמיד שלא ישמע מפיו שום
גנאי על חבירו, וגם שלא לקבל על חבירו שום גנאי כדי שלא יהיה מצות ה' כהפקר חס
ושלום, עכ"ל. (ועיי"ש שסיים שעוון חילול ה' אין שיעור לעונשו, ושלאו זה ד"לא תחללו
את שם קדשי" הוא בכל שמונה האופנים).

ג] ובספר 'חובת השמירה' (הקדמה ופתיחה), הוסיף בזה ה'חפץ חיים', וז"ל: בדיבוריו של
אדם יכול לברוא עולמות ולהחריבן. ונוכל להמליץ על זה מאמר הגמרא בברכות (ו, ב) מאי
דכתיב (תהילים יב, ט) "כרום זולת לבני אדם", אלו דברים העומדים ברומו של עולם ובני
אדם מזלזלין בהם. - וזהו אפילו בסתם איש ישראל, וכל שכן אם הוא תלמיד חכם, כמה
מוטל החיוב עליו לשמור את דיבורו. ואם הוא עובר על לשון הרע ורכילות ואונאת דברים
וכדומה, ובעיני ההמון נתפרסם הדבר, ממילא נתבזה כבוד שמים על ידי זה, ונעשו כל אלו
הלאוין שתלויין בכוח הדיבור כהפקר בעיניהם, ועובר על ידי זה על "ולא תחללו את שם
קדשי", שנעשו מצות ה' כהפקר בעיניהם על ידי זה.

וכמה גדול עוון זה בעיני ה' יתברך, דאיתא בגמרא (יבמות סב, ב) כ"ד אלף תלמידים היו
לו לרבי עקיבא וכולם מתו מפסח עד עצרת על שלא נהגו כבוד זה בזה. והנה על עוון
אונאת דברים אין לנו חיוב מיתה, ועל כרחק מטעם שהיה חילול השם על ידי זה לפני
ההמון, שתלמידי חכמים רבים זה עם זה. וכל מה שהאדם גדול יותר, חילול השם הוא יותר
גדול. וכמו דכתיב בקורח (במדבר טז, ב) שהמאיתם וחמישים איש היו "נשיאי עדה קרואי
מועד אנשי שם", ורוצה לומר שהעוון היה ממילא יותר גדול על ידי זה. ועל כן אחי ורעי
כל החרדים לדבר ה' ולמצותיו, נראה להתחזק ולשמור את דיבורינו כדין בעבור כבוד שמו
יתברך, ויתקדש שם שמים על ידינו, עכ"ל.

*

המדבר בגנות חבירו 'כאשר עשה כן יעשה לו' ומחליפים ביניהם את מעשיהם. וטוב עין המברך חבירו, יבורך!

וְאִישׁ כִּי יִתֵּן מוֹם בְּעַמִּיתוֹ כַּאֲשֶׁר עָשָׂה בְּן יַעֲשֶׂה לוֹ (כד, יט)

א] בספר 'פלא יועץ' להגה"ק רבי אליעזר פאפו זצ"ל, עורר בב' מקומות בספרו, בעקבות
הפסוק שלפנינו, אודות המדבר רע ונותן מום בחבירו - שכאשר עשה כן יעשה לו. ואם
ידבר עליו טוב - המברך יבורך. - וזה לשונו בערך 'חשדא': בכל דבר, לא למראה עיניו
ישפוט ויתן מום באדם, כי "כאשר עשה כן יעשה לו". והדן לכף זכות דנין אותו לכף זכות
מן השמים (עי' שבת קכו, ב), שאף שהמקום יודע קושט דברי אמת, מכל מקום על פי
מדותיו אם הוא דן לכף חובה דנין אותו על שעשה דבר שנוטה לצד חובה, ועל צד החובה
שיש באותו דבר. ואם הוא דן לכף זכות, כל שיש צד זכות באותו דבר שעשה 'לא הביט
און ולא ראה עמל' (עי' במדבר כג, כא), עכ"ל.

שיח שפתותינו - שמירת הלשון בפרשת השבוע / הרב איתמר חבשוש, מח"ס 'משחרי ימצאוני' במעלת עשרה הראשונים
הפוסל חבירו ונותן בו מום - כן ינתן בו, וכל הנותן מום בחבירו כאילו נתן הפגם בו
יתברך ח"ו!

ובערך 'דיבור' כתב: המספר טובות ושבח חבירו ואינו מברכו שלא ישלוט בו עין הרע
ושכן ירבה וכן יפרוץ, הרי זה גורם רעה לחבירו, וגם עליו יעבור כוס - "כאשר עשה כן
יעשה לו". וטוב עין הוא יברך, והמברך יבורך מפי עליון ברוב ברכות ושובע שמחות, עכ"ל.
בן ובספר 'דמשק אליעזר' (תנינא, עמ' לז), כתב עוד האדמו"ר מויזניץ זצ"ל ברמז פסוק
זה, וז"ל: מובא בספרים הקדושים^ל, כי המדבר לשון הרע על חבירו, מעבירים ממנו כל
מצוותיו לזכות החבר שעליו דיבר, ואילו את עבירות חבירו מעבירים עליו. על זה מרמז
הפסוק: "ואיש כי יתן מום בעמיתו" - שידבר עליו לשון הרע, "כאשר עשה, כן יעשה לו" -
היינו שמחליפים ביניהם את מעשיהם, עכ"ל.

*

הפוסל חבירו ונותן בו מום - כן ינתן בו, וכל הנותן מום בחבירו כאילו נתן הפגם בו יתברך ח"ו!

פֶּאֶשֶׁר יִתֵּן מוֹם בְּאָדָם בֵּן יִנְתֵּן בּוֹ (כד, כ)

א] בספר 'עיר גבורים' לבעל ה'כלי יקר' (שער המידות סימן ג', דף מב), כתב וז"ל: אמרו
רבותינו ז"ל, שהמספר לשון הרע נגעים באין עליו. כלומר, שאותו הנגע שרצה ליתן בחבירו
ולפסול אותו בו, יבוא עליו! שיחשדו אותו הבריות בזה, ויאמרו שהמום שבו הוא אומר
לחבירו, על דרך 'כל הפוסל במומו פוסל' (עיין קידושין ע, ב). וכן הוא אומר "ואיש כי יתן
מום בעמיתו כאשר עשה כן ינתן בו" - הוא בזמן שפוסלו באיזה מום, כלומר באיזו שם רע,
אז כאשר עשה כן ינתן בו, שבוודאי אותו המום בו בעצמו הוא - על דרך 'כל הפוסל פסול',
עכ"ל.

וכן כתב ה'חפץ חיים' בספרו 'שמירת הלשון' (חלק א' שער הזכירה פרק יא), וז"ל: מי
שמדבר רע על חבירו ומגנה אותו, יסובבו הדברים לבסוף שיגנו אותו גם כן, לבד עונשו
שבעולם הבא, וכן ראיתי כתוב בשם הקדמונים^{לט}, ונתנו רמז על זה "כאשר יתן מום באדם
כן ינתן בו", עכ"ל. - ועוד הוסיף בזה וז"ל: ויותר מזה, שאפילו בעיני האדם עצמו שהוא
מספר לפניו הלשון הרע והרכילות - נתעב ונאלח, כמאמרם ז"ל (סנהדרין כט, א) סהדי
שקרי אאוגרייהו זילי. [עידי שקר, זולים וקלים אפילו בעיני השוכרים אותם]. גם כל אחד
מהשומעים חושדים אותו לאמר, עתה ספר על חבירי לפני, ועתה ילך ויספר לפני חבירי
עלי, עכ"ל ה'חפץ חיים'.

^ל כן ידוע מספר 'חובת הלבבות' שער הכניעה פ"ז, הובא בספר 'שמירת הלשון' שער הזכירה פ"ג, ועיי"ש מה שהוסיף
בזה. ועיין עוד ספר 'ארחות צדיקים' שער העונה ובספר 'מגיד מישרים' לבית יוסף פרשת ויקהל.
^ט המקור הכי קדמון שמצאתי לע"ע לדברי ה'חפץ חיים' הוא ב'כלי יקר' הנ"ל.

שיח שפתותינו - שמירת הלשון בפרשת השבוע / הרב איתמר חבשוש, מח"ס 'ומשחרי ימצאוני' במעלת עשרה הראשונים
הפוסל חבירו ונותן בו מום - כן ינתן בו, וכל הנותן מום בחבירו כאילו נתן הפגם בו
יתברך ח"ו!

בן ובספר 'רביד הזהב' (פרשת אמור, דף מד)מ, הוסיף בזה וז"ל: כל אחד מישראל הוא חלק אלוקי ממעל, ואם חס ושלוש נותן פגם ומום באחד מישראל - אזי נותן חס ושלוש הפגם כביכול בו, שהם אברין דשכינתא, וחטא נקרא חסרון, על דרך "קולע אל השערה ולא יחטא" (שופטים כ, טז). וזהו "ולא תשא עליו חטא" - כלומר, לא תשא כביכול החסרון עליו. כי אם חס ושלוש מוצא איזה חטא בישראל, אזי חס ושלוש תולה החטא כביכול בו יתברך. ועל דרך זה יש לפרש כאן "כאשר ינתן מום באדם, כן ינתן בו" - כביכול חס ושלוש בהשם יתברך, עכ"ל.

לתגובות: Ci9335108@gmail.com

מ להגה"ק רבי ישראל דוב גרלנטר, קיבל את הסכמת הרבה מגדולי החסידות ובראשם הגה"ק רבי יצחק אייזיק מזידיטשוב.

שימו לב אל הנשמה / הרב נפתלי שמואל רייך, משפיע דישיבת 'תורת דוד', מונסי ניו יורק

סגולת ימי ספירת העומר - להכיר את מעלת מהותנו הפנימית

בפרשת השבוע אנו לומדים על מצות ספירת העומר - וּסְפַרְתֶּם לָכֶם מִמִּחֶרֶת הַשָּׁבֹת מִיּוֹם הַבֵּיאֲכֶם אֶת עֹמֶר הַתְּנוּפָה שֶׁבַע שָׁבֹתוֹת תְּמַיַּמַת תִּהְיֶינָה. עַד מִמִּחֶרֶת הַשָּׁבֹת הַשְּׁבִיעִת תִּסְפְּרוּ חֲמִשִּׁים יוֹם (כג, טו-טז). ודבר בעתו מה טוב, להתבונן קצת בתכלית ובעבודת הימים האלו.

כידוע, אצל בני ישראל, ענין המועדים והזמנים אינו רק 'זכר' לנס או מאורע שאירע לאבותינו בימים ההם, אלא כמו שלימדונו האריז"ל וצדיקי הדורות, אותו מאורע שקרה בעבר שוב מתחדש וקורה עתה בעולמות העליונים. "שעשה ניסים לאבותינו בימים ההם - בזמן הזה!". והתפקיד שלנו בכל חג ומועד הוא להתחבר לאותו אור גדול שמאיר בקדושת היום - זה עתה.

בברכת 'שהחיינו' אנו אומרים 'שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה', ש'הגיענו' אפשר לפרש מלשון 'נגיעה'. זוהי הבקשה שלנו, שנוכה לגעת ולהתחבר לקדושת היום.

ועל פי זה, גם לגבי תקופת ספירת העומר, שאנו חוזרים וסופרים את הימים לקראת קבלת התורה כמו שעשו אבותינו בצאתם ממצרים, עלינו להתבונן מה היתה משמעותה של תקופה זו לאבותינו וממנו ניקח לעבוד את ה' גם בימינו אנו.

*

והנה, פרשיות השבוע של תקופה זו, בין פסח לעצרת, עוסקות כולן בהלכות טומאה וטהרה, ועניני קדושה. ואכן, כמה מתאים הוא שנלמד פרשיות אלו דוקא בתקופת זו שנועדה להיות ימי טהרה, כמו שכתוב בתפילת 'ריבונו של עולם' הנהוג לומר לאחר אמירת ספירת העומר: "עד ממחרת השבת השביעית תספרו חמישים יום - כדי שיטהרו נפשות עמך ישראל מזוהמתם...". אך עלינו להבין איך כל זה קשור אלינו? מהו הלקח שאנו יכולים לקחת מפרשיות אלו של טומאה וטהרה - שרוב רובן כלל אינן שייכות הלכה למעשה בזמנינו - לדרך העבודה של תקופה זו?

*

הנה, בתקופה האחרונה, עסקתי קצת במסכתות של סדר טהרות, וככל שהעמקתי בדינים של טומאה וטהרה, חשבתי לעצמי על האנשים שחיו בזמן שבית המקדש היה קיים, ולא יכולתי שלא לתמוה, איך הם חיו בתוך כזאת מסגרת של דינים והלכות שהיו נוגעות להם הלכה למעשה בכל רגע ורגע? כל יהודי שהחזיק את עצמו 'חבר' והקפיד לאכול חולין בטהרה, לא היה אוכל שום דבר שהיה בזה ספק שמא נטמא. והרי טומאה, היא דבר שיכול

לקרות בכל רגע נתון ללא הודעה מראש. אלו חיים תובעניים כל כך שמחייבים זהירות וערנות על כל צעד ושעל. כאשר חושבים על זה, קשה לנו להבין, איך חיו ככה? איך אפשר לחיות בכזה לחץ ומתח תמידי?

האמת, ששאלה זו מתעוררת בעיקר אצלנו, בני דור תפנוקים, שלא מסוגלים לסבול את אי-הנוחות הקטן ביותר. אנשים זורקים דברים שהורינו לא היו חולמים לזרוק, רק משום שאין לנו את הסבלנות והעצבים לשמר ולנקות...

אני נזכר מאבי מורי ז"ל, יהודי אירופאי שורשי, איך התייחס לתופעת החד-פעמי כאשר הוא ראה אותה לראשונה כאשר הגיע לביקור אצלנו בארצות הברית. זה היה בשבת, ובסוף הסעודה הוא ראה איך אוספים את כל המפה, עם כל התכולה שבה, ופשוט זורקים אותה הישר לפח! הוא היה כמו מוכה הלם! זה היה כל כך זר בעיניו, הוא לא היה מסוגל לראות זאת... ואילו אנחנו אפילו לא ממצמצים. לא מרגישים שיש כאן איזשהו בזבוז. היכולת שלנו לשאת כל סוג של עול או קושי כה דלה לעומת הדורות הקודמים, שמה שהיה נחשב אצלם לבזבוז נורא, אצלנו זה חיסכון... ממילא כאשר אנחנו מדמיינים את התקופה בזמן הבית, זה פשוט לא נתפס, איך חיו תחת כאלו מגבלות של חוקי טומאה וטהרה?! אבל על כל פנים, נדמה לי כי גם מי שלא מפונק עד כדי כך, עדיין יתקשה להבין איך הזהירות והמתח התמידי לא הפריע לשלוות הנפש ולשמחת החיים של האנשים בימים ההם?!

אך התשובה היא מאוד פשוטה: הכל תלוי במחשבה!

אני נזכר באירוע מלפני כמה שנים. זה היה בשבת בבוקר והייתי בדרך הביתה מתפילת שחרית בישיבת אור שמח. דרך לא כל כך קצרה, משהו כמו מייל בערך. זה היה יום חם מאוד בשיא הקיץ ואני כמובן לבוש בשיראין של שבת קודש, השטריימיל והבעקיטשע. והנה, רכב נוסע על הכביש של Route 306, וכאשר נהג הרכב מבחין בי, הוא פשוט נדהם, הוא האט את הרכב והסתכל עלי כלא-מאמין, הוא פותח את החלון וצועק לעברי: "ראביי, לא חם לך?!"

אני זוכר איך חשבתי לעצמי אז, 'איזה מעניין, כי באמת אני לא מרגיש שהלבוש הזה מכביד עלי כלל וכלל. טוב לי ונוח לי עם זה. הלב שלי רוקד - שבת היום! היתה תפילה טובה, ברוך ה'; וכעת אני בדרך הביתה לסעודת שבת עם המשפחה היקרה, מה יכול להיות יותר טוב מזה?!"

אמנם כשהגעתי לבית הממוזג שמת לי לב שבאמת היה חם בחוץ... הורדתי את השטריימיל וישבתי כמה דקות מול המזגן להתאושש... אבל בשעת מעשה, זה לא הפריע לי כלל.

אז ראיתי בחוש כמה הכל מונח בראש! אם במחשבתי אני נמצא במצב של שמחה ואושר - שום דבר לא מטריד אותי!

תארו לעצמכם אדם שסובל מאיזשהי צרה, לדוגמא, הוא סובל מכאבי גב נוראיים. יום אחד נודע לו לפתע כי הוא זכה בלוטו של המגה-מיליון, מדובר בסכום של מעל מאה מיליון דולר! האם באותו רגע ירגיש האיש בכאב גבו? האם יתלונן ברגעים ההם כי הוא

לא מסוגל יותר והוא חייב ללכת דחוף לכירופרקט לטיפול? הרי חייו השתנו כעת מן הקצה אל הקצה, הוא נהפך לעשיר! הוא בעננים, בעולם אחר, ובעולם המאושר שהוא היכן שהוא נמצא - שום כאבי-גב לא מפריעים לו!

*

כלל ישראל בזמן הבית חיו בעולם אחר! בעלמא עילאי! חז"ל (אבות ה, ה) אומרים שלעולם לא היה אדם שאמר "צר לי המקום שאלין בירושלים". מיליוני אנשים בעיר קטנה, היכן לנו באמת? כנראה שישנו על ההרים והגבעות מסביב לירושלים... לא הכי נעים... אבל הם שמחו! ו"לא אמר אדם צר לי המקום!", למה? כי הם היו באופוריה! בעולם של אושר רוחני שמקיף את האדם מכף רגלו ועד ראשו!

בחג הפסח התגודדו בירושלים מעל לשתיים-עשרה מיליון אנשים! כמובא בגמרא ששנה אחת ספרו את זנבות קרבן הפסח והיה שם כפליים כיוצאי מצרים. וידוע כי הפסח נאכל בחבורה ואין קרבן פסח פחות מעשרה, נמצא כי היו שם מעל לשתיים-עשרה מיליון איש! וחוף מקרבן הפסח שהביאה כל חבורה, הרי כל אחד הביא איתו עוד כל מיני קרבנות! האם ניתן לתאר את הריח והאנדרלמוסיה ששררו בעיר? ועוד, נחשוב על כך שכולם היו צריכים להיות טהורים - איך היו נראות המקוואות בירושלים?... ולמרות זאת, בני ישראל היו שרויים במצב של שמחה עילאית עד שאמרו חז"ל כי "כזיתא פסחא והלילא פקע איגרא!".

שתיים עשרה מיליון איש, במקום כה קטן, והם שרויים במתח דקדושה לבל יכשלו חלילה, ושלא יקרה איזה מכשול, איזו טומאה שתפסול את כל האוכל, או גרוע מכך, את קרבן הפסח... איך היו שמחים כל כך?!

אין זה אלא משום שהם היו אז בעולם אחר! בעולם גבוה יותר! ובעולם הגבוה ההוא, המגבלות והזהירויות, לא רק שלא מפריעים לשמחה אלא הם חלק ממנה!

*

כלל ישראל יצאו ממצרים, מבית עבדים, לאחר עשרות שנים של עבדות, בהן עונו והושפלו בדרגה החמורה ביותר, ופתאום הם עולים לדרגה הגבוהה ביותר שרק שייך, הם נהיים ממלכת כהנים וגוי קדוש! עוברים עליהם רק ארבעים ותשע ימים, וכבר הם ראויים לקבל את התורה ושיאמר עליהם "אני אמרתי אלוקים אתם ובני עליון כולכם!". שינוי צורה באופן מופלא ביותר! איך קרה השינוי הזה בתוך פרק זמן כה קצר, זה הרי דבר על טבעי?

להבדיל, רואים היום באמריקה אצל האפריקאים, צאצאי העבדים מלפני יותר ממאה וחמישים שנה, איך הם עדיין לא השתחררו מהטראומה של תקופת העבדות. עד היום הזה, הם עדיין חשים מקופחים ומלאים כעס ומרמור על זכויותיהם שנרמסו. המישקעים והצלקות מושרשים כל כך עמוק בשורשי הנפש שלהם, שזה עובר להם מדור לדור. הם לא יכולים להשתחרר מזה. ואילו בני ישראל, הרי הם נוצלו באופן הרבה יותר חמור! מלבד עבודת הפרך שהם עבדו, מתארים לנו חז"ל את העינויים הקשים שהם סבלו תחת יד

פרעה. כל יום, פרעה היה שוחט מאתיים תינוקות ביום ומאתיים בלילה כדי להתרחץ בדם שלהם! וזו רק דוגמא אחת. ולמרות זאת, בני ישראל יוצאים ממצרים - ועוזבים את הכל מאחור! הם מסוגלים באופן מיידי להתרומם מהאשפתות על לרום המדריגה! להיות העם הנבחר, בניהם של הקב"ה! כל יום הם עולים בדרגה אחר דרגה, עד שלבסוף ארבעים ותשע ימים הם כבר ראויים לקבל את התורה!

זוהי הרי תופעה על-טבעית. אדם שנוצל באופן כה חמור, כנפי הרוח שלו קצוצים, יש לו כל כך הרבה כעס וזעם שאצור בפנים, כל כך הרבה איבה... אי-אפשר ברגע לעזוב את הכל מאחור ולהתחיל מיד לחיות חיים חדשים. לכאורה, איך אפשר להבין את התופעה הזאת?

אין זה אלא כדברי הגה"צ רבי מאיר שפירא מלובלין זצ"ל, בביאור דבר ה' למשה כאשר שלח אותו לדבר לפרעה וכה אמר לו: "כִּי יִדְבַר אֲלֵיכֶם פְּרַעֲה לְאמֹר תִּנּוּ לָכֶם מוֹפֵת". שאל המהר"ם שפירא, שלכאורה היה צריך לומר, שפרעה יאמר: "תנו לי מופת", לא "לכם"? וביאר, שהרי משה רבינו נצטווה לומר לפרעה, "כֹּה אָמַר ה' בְּנֵי בְּכָרֵי יִשְׂרָאֵל ... שְׁלַח אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְיַעֲבֹדֵנִי וְגו'" (ד, כב-כג). אמר לו הקב"ה שעל כך בודאי יאמר לו פרעה: אתה אומר שעם ישראל הוא הבכור של ה'?! אני איני רואה שום הבדל בין העבריים לבין המצריים, "הללו עובדי עבודה זרה והללו עובדי עבודה זרה!" תנו לכם מופת! תנו מופת שיוכיח שהנכם באמת עם מיוחד, שהנכם באמת בנו בכורו של הקדוש ברוך הוא!

מה היתה תשובתו של משה רבינו? "וַיִּשְׁלַח אֶהֱרֹן אֶת מִטְהוֹ לְפָנָי פְּרַעֲה וּלְפָנָי עֶבְדֵי וַיְהִי לְתַנְיִן!" (ז, י). המטה רומז לעם ישראל. משה רבינו אומר לפרעה: אתה יודע למה עם ישראל נראה כנחש? כי הם נמצאים אצלך! כי הם עבדים במצרים! אבל כמו המטה שלי שנהפך עתה לנחש, שאם רק אוּחַז בזנבו ישוב להיות מטה, כך בני ישראל, אם רק אקחם אליי, אחבר אותם בחזרה לשורשם, תראה מיד איך הם פושטים צורה ולובשים צורה, וחוזרים למעלתם המקורית!

*

מטהו של משה לא היה סתם מטה, אלא כפי שמכנה אותו התורה: **מטה האלקים** (ד, כ), והוא מרמז על היהודי שגם הוא מטה אלוקים. הוא מחבר שמים וארץ. שורשו נמצא למעלה, יש לו נשמה קדושה שקושרת אותו לכסא הכבוד והוא מחובר לעליונים. רק כאשר הוא נמצא בסביבה הטמאה של פרעה, כשהוא נמצא בתחום החומרי והארצי של העולם הזה, שהוא מקבל את זהותו של הנחש, של הסטרא אחרא. או אז אי אפשר להבדיל בינו לבין כל שאר הנחשים. אבל זה רק למראית העין. הא ראייה, כאשר הוא רק חוזר לידיו של משה רבינו, הוא חוזר לתחום הקדושה, מיד הוא נהפך בחזרה למטה האלוקים!

*

בני ישראל, כאשר יצאו ממצרים, לא היו צריכים לעבור יצירה חדשה כדי לקבל שינוי צורה ולהיות גוי קדוש, כל מה שהם היו צריכים זה פשוט לחזור לשורשם הטבעי!

בדברי ה' לאברהם אבינו לפני בשורת הגלות בברית בין הבתרים נאמר: וַיֹּצֵא אֶת־וְיִצְחָק וַיֹּאמֶר הִבֵּט נָא הַשְּׁמַיְמָה וְסַפֵּר הַכּוֹכָבִים אִם תּוּכַל לְסַפֵּר אֹתָם וַיֹּאמֶר לוֹ פֶּה יִהְיֶה זֶרְעֶךָ (בראשית טו, ה). הקב"ה הראה כאן לאברהם אבינו את רום מעלת בני ישראל מצד עצם עצמותם איך שהם גבוהים מעל גבוה ומאירים ככוכבים. אבל מה שהגלות עושה זה שהיא משפילה ומנמיכה ומצמצמת אותנו עד שאנו שוכחים את זהותנו האמתית, ובמקום שנרגיש ככוכבים אנחנו מרגישים כמו נמלים...

במצרים נאמר "ויריעו אותנו המצרים", יריעו הוא מלשון ריעות, המצרים גרמו לנו להרגיש רעים, כאילו אנחנו כמותם ושייכים בשווה לתרבותם הטמאה. ועד כדי הצליחו בזה, שמבחינה חיצונית היה נראה כי אכן "הללו עובדי עבודה זרה והללו עובדי עבודה זרה", אין הבדל ביניהם.

אכן, כאשר אך יצאו ממצרים, ברגע שנדלק האור, אזי כמו קפיץ שמשחרר אחרי שהוחזק כלפי מטה, הם עפו בחזרה כלפי מעלה והתברר כי כל זה היה רק במראה החיצוני! זהו פירוש הפסוק: "וַאֲשָׂא אֶתְכֶם עַל כַּנְּפֵי נְשָׁרִים וְאָבָא אֶתְכֶם אֵלַי" (שמו יט, ד), שנאמר על יציאת מצרים. הנשר, מלך הציפורים, דואה כלפי למעלה, ללא מאמץ, אל מחוץ לגבולות המשיכה של האטמוספירה, וזה מרמז את מה שבני ישראל חוו ביציאת מצרים. הקב"ה גאלם מקליפת מצרים, ובאותו רגע הם הורמו אל-על לשורש מחצבתם!

או אז הפנימו כלל ישראל את מהותם האמתית, שהם בנים למקום ו'ממלכת כהנים וגוי קדוש'! וכאשר הגיעו להכרה הזאת - כל העולם השתנה עבורם! הם לא היו צריכים להתאושש מהטראומה של ימי העבדות או לעבור טיפולים להשכיח מהם את ימי סבלם ומרודם. העבר בכלל לא הציק להם יותר והם לא חשבו על זה בכלל! הם הרי עברו לחיות בעולם אחר! צרות מהעבר, חשבונות של מה ולמה, כל זה בכלל לא מעסיק אותם כעת! ברגע זה הם המאושרים שבבני אנוש! הם זכו בלוטו! הם נמצאים בעולם אחר לגמרי!

*

זה מה שהיה בימי ספירת העומר 'בימים ההם', וזו צריכה להיות העבודה שלנו אף בזמן הזה! לעבור שינוי צורה על ידי שנחזור ונגלה את השורש הפנימי שלנו! את העצם האמתי שלנו!

פסח זהו חג הגאולה, אבל זה לא נעצר שם, חייבים המשך. כי כדי שהגאולה תהיה שלימה וכדי שנוכל לקבל את התורה, אנחנו חייבים להשיג ידיעה והכרה במהות הפנימית שלנו, בכך שאנחנו בנים למקום! ממלכת כהנים וגוי קדוש!

על הגאולה נאמר: "בונה ירושלים ה' נדחי ישראל יכנס!". כאשר המשיח יבוא, הקב"ה יחזיר את כולנו ויקבץ נידחנו מארבע כנפות הארץ, ואז יתקיים: "הרופא לשבורי לב ומחבש לעצבותם".

כל העצבות שאנו חשים נובע מהדימוי העצמי הנמוך שלנו. זהו שורש כל תחושות החידלון והייאוש שאנו חווים. התחושות הקשות שגורמות לאנשים לפנות לכל מיני שטויות בחיפוש אחר תחליף כל שהוא שיתן להם איזשהו רגש של ערך עצמי.

איך הקב"ה יסיר את העצבות הזאת? ממשיך הפסוק ואומר: "מונה מספר לכוכבים!" - הוא יתן לכל אחד את הכרה שהוא כוכב בפני עצמו! כל יהודי הוא כוכב עם הגלקסיה הייחודית שלו! "לכולם שמות יקרא" - לכל אחד יש את הנשמה הייחודית שלו! התפקיד והתכלית למענה נברא! כל אחד מאתנו הוא אקורד ייחודי בסימפוניה של הקב"ה!

ההכרה הזאת במהות שלנו, מי אנחנו ומאין באנו, זהו שורש הגאולה, וזוהי העבודה שלנו בספירת העומר - לצאת מכבלי הגלות שמשפילה אותנו ומאבדת את כל הערך העצמי שלנו על ידי שנגיע בכל יום, בהדרגה, להכרה עמוקה יותר במהותנו האמתית! שנכיר מחדש את הערך העצמי שלנו בכך שאנו בנים למקום, ושמציאות זו היא שקובעת באמת את זהותנו!

*

האמת היא שכמה שהגלות מטשטשת את זהותנו האמתית והיותנו בנים למקום, בכל אופן אנחנו עדיין יכולים לראות את תפארת ישראל מציצה מבין החרכים בכל אורך שנות הגלות. גם במצרים אומרים לנו חז"ל כי בני ישראל לא שינו את לשונם ואת לבושם. הלבוש ושפת הדיבור הם האלמנטים החיצוניים דרכם משודרים אצילותו הפנימית של האדם. לבני ישראל במצרים היתה שפה עדינה יותר והם הלכו בלבושם המיוחד, כי גם במצרים, בעומק הטומאה, הם לא איבדו לגמרי את אצילותם.

אני זוכר שראיתי פעם צילום של קטע עיתון מהנוי יורק טיימס משנת תרצ"ח. זה היה אחרי הפרעות של קריסטלנכט (ליל הבודלח) ובעיתון הביאו תמונה של יהודי שהגרמנים התעללו בו והכניסו אותו לתוך עגלה וכך הובילו אותו ברחובות העיר כדי לבזותו בפני כל עם ועדה. כנראה שאף הגוים, עורכי העיתון, לא יכלו להתעלם מאצילותו הנשגבה של היהודי היושב מושפל בעגלה וכתבו שם בערך בזה הלשון: "אם תסתכלו בעיניו של היהודי, נראה שהוא מרחם על ההמון יותר ממה שהם מרחמים עליו...". עם ישראל הוא עם מרומם מצד עצמותו, ולא משנה מה יעשו לו, את העצם אי-אפשר לשנות!

מסופר על אחד מגדולי ישראל, שבימי השואה שהה באחד ממחנות העבודה, ובליל שמחת תורה רקד במסירות נפש לכבודה של תורה עם עוד כמה יהודים. באמצע הריקוד נכנס לפתע ה'לאגערפירר' לתוך הצריף והיה בהלם לראות את היהודים רוקדים. "מה קורה פה?" הוא שאל אותם. "איך אתם יכולים לשמוח בכלל? האם אינכם רואים את מצבכם? כמה אתם נרדפים ומושפלים?!" כולם שתקו, פחדו לענות, אולי לא ידעו מה לענות, עד שאותו צדיק קם ואמר: "הר- מסטר, כל עוד שאתם המענים ואנחנו המעונים - יש לנו את כל הסיבות בעולם לשמוח. כי אנחנו בחיים לא היינו יכולים להתנהג בצורה כמו שאתם נוהגים!"

כאשר הלאגערפירר שמע את דבריו, הוא נדהם מהתשובה, ונתקיים בו 'מלאך רע בעל כרחו יענה אמנ' והוא אמר: "דאס איז א גאטליכע פאלק!" ("זהו עם אלוקי!"), ויצא מהצריף בלי לפגוע באף אחד!

אפילו בעומק הגלות, שום דבר לא יכול להשחית את האצילות המולדת שטבועה בנפש האיש הישראלי. כל הירידות והנפילות שלו, זה רק בחיצוניותו, אבל בפנימיות נפשו תמיד חיה וקיימת זהותו האמתית, ואם רק ירצה באמת, יכול הוא לגעת בנקודה הפנימית שלו ולגלות את האמת שלו שהוא בן המלך ושייך לממלכת כוהנים וגוי קדוש!

*

זוהי המטרה המרכזית שלנו בימים אלו של ספירת העומר, להשיג הכרה במהותנו הפנימית, במי שאנחנו באמת. לכן, הפרשיות שאנו קוראים בשבועות אלו הן כולן פרשיות שעוסקות בנושאי קדושה והלכות טומאה וטהרה. נושאים שרק מי שיש לו את הרגישות ששייך לעם הנבחר יכול להבין אותם. אומות העולם, בשום אופן אינם יכולים להבין איך אפשר לחיות תחת מגבלות כאלו. אדם נוגע במשהו שנגע במת ועכשיו הוא חייב להיזהר לא לגעת בשום אוכל... זה כל כך זר להם. וכן כל ענייני קדושה, נראים להם מעמסה וטרדה לא אפשריים. אבל לנו - זו זכות! אנחנו חוגגים ושמחים בכל דבר שקשור לאצילות, למידת המלכות, כי זה מלמד על היותנו קשורים למעגל הכי פנימי של הקב"ה, ל'בנים אתם לה"א". ואם נזכה באמת לתפוס חזק את הרעיון הזה - אנחנו על המסלול הנכון לקראת קבלת התורה!

*

לתגובות: a0527151544@gmail.com

ניתן להאזין לשיעורים (באנגלית) בקו "חזק" של "חפץ חיים הריטג' פאונדיישן" שלוחה

1 - 5

בארץ הקודש: 03-929-0707 | בארה"ב: 845-356-6665 או 718-258-2008 | באנגליה: 44-

203-375-1580

שמחת אלעזר / בעקבות הגאון רבי שמחה (בן הגה"ק רבי אלחנן הי"ד) וסרמן זצ"ל, ראש ישיבת אור אלחנן, מגדולי דורו וממעוררי תנועת התשובה.

בעריכת ה' מ"צ גולדבאום, עורך ספרי קובץ פרשיות, קובץ מאמרים ושמחת אלעזר

הקדמת התורה לפרשת המועדים

שׁוֹר אֹו כָּשָׁב אֹו עַז פִּי יוֹלֵד וְהִיא שְׁבַעַת יָמִים תַּחַת אָמוּ וּמִיּוֹם הַשְּׁמִינִי וְהִלָּאָה יִרְצָה לְקַרְבָּן אֲשֶׁה לָּהּ (כב, כז)

טעם מדוע הקריאה במועדים מתחילה מ"שור או כשב"

קריאת התורה במועדים מתחילה מפרשה זו. ולכאורה תמוה, מדוע לא מתחילים מפרשת המועדות (פרק כג): "דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם מוֹעֲדֵי ה' אֲשֶׁר תִּקְרְאוּ אֹתָם מִקְרָאֵי קֹדֶשׁ אֲלֵהֶם מוֹעֲדֵי" וגו'?

מבאר הנצי"ב ב"העמק דבר": "פרשה זו סמוכה לפרשת מועדות, וקורין אותה במועדים, ובלי ספק היו מקובלים איש מפי איש עד משה רבינו שקורין במועדים מ'שור או כשב'... והיה שבעת ימים תחת אמו ומיום השמיני והלאה' וגו'... 'ושור או שה' וגו', אזהרה זו מיוחדת ביותר בימי המועדים דאז צריך לחקור אחר זה ולהזהר, אולי הוא אותו ואת בנו, מה שאין כן בכל השנה" וכו'.

*

קידוש ה' וחילול ה' ביהרג ואל יעבור

ובהמשך - גם כן לפני פרשת המועדים - באה המצוה של קידוש ה' והאיסור שלא לחלל את ה' (כב, לב): "וְלֹא תִחַלְלוּ אֶת שֵׁם קֹדְשִׁי וְנִקְדַּשְׁתִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲנִי ה' מְקַדְּשְׁכֶם". והיינו שעל שלש העבירות החמורות האדם חייב למסור את נפשו, ובשעת השמד גם על עבירות נוספות.

וברמב"ם בהלכות יסודי התורה (פ"ה) ז"ל: "כל בית ישראל מצווין על קדוש השם הגדול הזה שנאמר 'ונקדשתי בתוך בני ישראל', ומוזהרין שלא לחללו שנאמר 'ולא תחללו את שם קדשי'. כיצד?"

כשיעמוד עובד כוכבים ויאנוס את ישראל לעבור על אחת מכל מצות האמורות בתורה או יהרגנו, יעבור ואל יהרג... במה דברים אמורים? בשאר מצות חוץ מעבודת כוכבים וגלוי עריות ושפיכת דמים, אבל שלש עבירות אלו אם יאמר לו עבור על אחת מהן או תהרג, יהרג ואל יעבור...

וכל הדברים האלו שלא בשעת (הגזרה) [השמד] אבל בשעת (הגזרה) [השמד]... יהרג ואל יעבור אפילו על אחת משאר מצות"...

*

קידוש ה' וחילול ה' בהתנהגות

מוסיף הרמב"ם: "ויש דברים אחרים שהן בכלל חילול השם, והוא שיעשה אותם אדם גדול בתורה ומפורסם בחסידות דברים שהבריות מרננים אחריו בשבילם, ואף על פי שאינן עבירות הרי זה חילול את השם, כגון... שדבורו עם הבריות אינו בנחת ואינו מקבלן בסבר פנים יפות אלא בעל קטטה וכעס, וכיוצא בדברים האלו הכל לפי גדלו של חכם צריך שידקדק על עצמו ויעשה לפנים משורת הדין.

וכן אם דקדק החכם על עצמו והיה דבורו בנחת עם הבריות ודעתו מעורבת עמהם ומקבלם בסבר פנים יפות ונעלב מהם ואינו עולבם, מכבד להן ואפילו למקילין לו, ונושא ונותן באמונה... ולא יראה תמיד אלא עוסק בתורה עטוף בציצית מוכתר בתפילין ועושה בכל מעשיו לפנים משורת הדין, והוא שלא יתרחק הרבה ולא ישתומם, עד שימצאו הכל מקלסין אותו ואוהבים אותו ומתאווים למעשיו, הרי זה קידש את השם" וכו'.

גם זה הקדמה למועדים - לימים הטובים.

*

הבדל בין "יום טוב" לבין "חגא"

המועדים נקראים "חגים". לחגים של הגויים קוראים "חגא". ופירושו של "חגא" בתנ"ך הוא שבר, אימה ופחד [א"ה: עיין רש"י (ישעיהו יט, יז), "חגא - לשון שבר ואימה ופחד. לשון 'יחוגו וינועו כשכור' (תהלים קז) וכן 'חגוי הסלע' (שיר השירים ב)].

ליהודים יש "מועדים" ו"ימים-טובים".

לגוים יש "חגאות", שבר אימה ופחד.

על מה ולמה?

*

"לחיים" ולא למוות

פשוט מאוד. כאשר באים לאירוע של שמחה ושותים יין או משקה חריף מאחלים "לחיים". מדוע? כי כאשר גוי משתכר הוא מאבד את החיים שלו עצמו ומאבד גם את חיי אחרים. כבר לפני החגים של הגויים ישנן תחזיות בעיתונות כמה הרוגים צפויים. ולאחר החגאות שלהם העיתונות מדווחת כמה אכן נהרגו.

לכן כאשר אנחנו שותים אנחנו אומרים "לחיים" - ולא למוות.

*

ישראל אוכלים ושותים בתורה ובתשבחות ואילו הגוים בדברי תיפלות

ואמרו חז"ל (מגילה דף יב ע"ב): "ישראל אוכלין ושותין, מתחילין בדברי תורה ובדברי תשבחות. אבל אומות העולם שאוכלין ושותין - אין מתחילין אלא בדברי תיפלות" עיי"ש.

הקדמת התורה לפרשת המועדים

פעם היו שרים: "גִּטְּ אַ גּוֹי אֵין שְׁעַנְקֵל אַרְוֵן / טְרִינְקֵט עַר אוֹיס אַ גִּלְעֶזְעֶלֶע וּוֵוֵן / אוֹי, אוֹי, אוֹי! / שִׁיכּוֹר אִיז אַ גּוֹי! / שִׁיכּוֹר אִיז עַר / טְרִינְקֵטֵן מוּז עַר / וּוֵוֵל עַר אִיז אַ גּוֹי.

גִּטְּ אַ יִיד אֵין בֵּית הַמְדַרְשׁ אַרְוֵן / כֶּאֱפֵט עַר אַ קְדוּשָׁה, אַ בְּרִכּוֹ אַרְוֵן / אַ מְנַחָה אַרְוֵן, אַ מְעַרִיב אַרְוֵן. / אוֹי, אוֹי, אוֹי / נִיכְטֵער אִיז אַ יִיד / נִיכְטֵער אִיז עַר / דַּאוּנְעֵן מוּז עַר / וּוֵוֵל עַר אִיז אַ יִיד."

[גוי משכים לבית המרוזח / הוא שותה כוס יין / אוֹי, אוֹי, אוֹי / שיכור הוא הגוי / לשתות הוא צריך / כי על כן הוא גוי.

יהודי נכנס לבית המדרש / הוא חוטף "קדושה", הוא נכנס ל"ברכו" / הוא נכנס למנחה ונכנס למעריב / צלול ומפוכח הוא היהודי / להתפלל הוא צריך / כי על כן הוא יהודי".]

*

התורה מזהירה על קידוש ה' בהקדמה לפרשת המועדים

אשר על כן, לפני פרשת המועדים התורה מזהירה כיצד יש להתנהג בזמנים אלו. "וְלֹא תַחֲלָלוּ אֶת שֵׁם קִדְשִׁי וְנִקְדַּשְׁתִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל". להיות קדושים!

התורה מזהירה שבימים טובים, כאשר שמחים, חייבים להיזהר שלא לגרום חילול השם ח"ו. לא להתנהג באופן שאנשים יאמרו "אוי לו לפלוני שלמד תורה, אוי לו לאביו שלמדו תורה, אוי לו לרבו שלמדו תורה, פלוני שלמד תורה - ראו כמה מקולקלין מעשיו וכמה מכוערין דרכיו", אלא להפך, להתנהג באופן שיהא שם שמים מתאהב על ידו כדי שהבריות יאמרו עליו, "אשרי אביו שלמדו תורה, אשרי רבו שלמדו תורה. ראו כמה נאים דרכיו, כמה מתוקנים מעשיו, עליו הכתוב אומר 'ויאמר לי עבדי אתה ישראל אשר בך אתפאר'" (על פי יומא דף פו ע"א).

רק לאחר הקדמות אלו מגיעה פרשת המועדים. אלו הן הקדמות נצרכות בכדי שהמועדים יהיו "ימים טובים" ולא חלילה "חגאות".

שמחת מיכאל / הרב דוד דרעי, מראשי ישיבת 'משכן אהרון' ומח"ס שמחת מיכאל על הש"ס, אלעד

הטעם שאין מתחילים ספירת העומר מליל הסדר, והנפק"מ

וּסְפַרְתֶּם לָכֶם מִמַּחֲרַת הַשַּׁבָּת מִיּוֹם הַבֵּיאָכָם אֶת עֹמֶר הַתְּנוּפָה (כג, טו)

המקור בתורה לחיוב ספרה"ע שנא' "וספרתם לכם ממחרת השבת מיום הביאכם את עומר התנופה" [ויקרא כ"ג, ט"ו], ויש להקשות מדוע התורה היתה צריכה לציין שתחילת הספירה מב' תאריכים א. ממחרת השבת ב. מיום הביאכם את עומר התנופה, ולכאורה סגי בתאריך אחד של "מיום הביאכם" שהוא לאחר יו"ט וכך הוקשה לאור"ח (שם), ויש להוסיף שאם התורה היתה מציינת תאריך זה בלבד היה נמנע מהצדוקים לטעות דמפורש להדיא שהוא לאחר יו"ט, וצ"ב.

ועוד יש לברר את דברי השיבולי לקט [סי' רל"ד] שכתב ליישב את קושיית הראשונים מה הטעם שאין אנו מברכים שהחיינו על ספרה"ע, והביא בשם אחיו ר' בנימין הרופא, וז"ל "ועוד כתב מה שלא נהגו לברך שהחיינו לפי שזמן הספירה תלוי בקביעת פסח כמה דתימר וספרתם לכם ממחרת השבת, לכן נראה שאין מברכין עליו זמן "ודי לו בברכת זמן של יו"ט עצמו" וכו', עכת"ד. וצ"ב במש"כ שברכת שהחיינו של ספרה"ע יוצאים ע"י ברכת שהחיינו של פסח, דסו"ס ליל של ספרה"ע הוי יום נפרד מליל הסדר ואין קשר בין המצות של ליל הסדר ללילה שלמחרת שבו סופרים שהוא יום אחר לגמרי, וצ"ב.

ועוד צ"ב על תירוצו של האבני נזר [אור"ח ח"ב סי' שפ"ד] שכתב ליישב את דברי הרמב"ן בקידושין (לד.) שמצות ספרה"ע הוי מ"ע שאין הזמן גרמא, ודבריו הרעישו את העולם שהרי התורה במפורש הגבילה את המצוה בזמן [וע"ע במש"כ בשמחת מיכאל על השו"ע ח"א סי' ע"ג], וביאר (שם) את דעת הרמב"ן, דכיון שאנו רואים בתורה שלא תלו את הספירה בזמן של ט"ז בניסן, אלא נא' "ממחרת השבת", וביאר אונקלוס (שם) "מבית יומא טבא" דהיינו ממחרת יו"ט ראשון של פסח, וכשם שבליל הסדר נשים חייבות בכל מצוות הסדר אע"פ שהם מ"ע שהז"ג א"כ ג"כ בספרה"ע יהיו נשים חייבות, עכת"ד.

וצ"ב במש"כ לבאר דספרה"ע לא הוי מ"ע שהז"ג כיון שתלויה בליל הסדר שנשים חייבות במ"ע שהז"ג, דאמנם ספרה"ע תלויה "ממחרת השבת" אולם אכתי הוי מצוה שאינה קשורה כלל לליל הסדר שהוא יום לפני, ושאני כל מצוות הלילה שיש בהם דרשות וטעמים מיוחדים לחייב נשים אפי' דהוי מ"ע שהז"ג, וצ"ב.

ועוד תיקשי מקושית האור"ח עה"ת ויקרא [פכ"ד, פסוק ב'] שהקשה מדוע התורה כללה את מצות ספרה"ע בפרשת המועדות, שלכאורה עיקר מצות ספרה"ע אינה קשורה לפרשת המועדות, וכן הקשה (שם) על צווי של "ויקחו אליך שמן זית" והדלקת המנורה שנא' שם אינם קשורים למועדים וכו', [ועיי"ש שתירץ שיש מכנה משותף בין כל הציוויים (שם) מצד

שכולם קשורים למספר שבע שבמצות חג הפסח ז' ימים, סוכות ז' ימים, ר"ה ויוה"כ בחודש השביעי שהוא תשרי, וכן הדלקת הנרות של שבעה קנים וכו', וכן ספרה"ע הוי שבע שבתות].

והנראה לבאר עפ"מ ש"כ החינוך במצוה ש"ו בשורש וטעם מצות ספרה"ע "להראות בנפשנו החפץ הגדול או היום הנכסף לליבנו כעבד ישאף צל" וכו', כי המנין מראה לאדם כי כל ישעו וכל חפצו להגיע אל הזמן ההוא וכו'. ועיי"ש שכתב וז"ל "ואל תשאל א"כ למה אנו מתחילים אותנו ממחרת השבת ולא מיום ראשון, התשובה כי היום נתחייב כולו להזכרת הנס הגדול והוא יציאת מצרים, שהוא אות ומופת בחידוש העולם ובהשגחת השם על בני האדם, ואין לנו לערב בשמחתו ולהזכיר עמו שום ענין אחר, ועל כן נתקן החשבון מיום שני מיד", עכ"ל. ומבואר לן בדברי החינוך שעיקר חיוב הספירה וזמנו הוא מליל הסדר, ומשום סיבה צדדית שלא מערבים בשמחת הזכרת הנס של יצי"מ והגאולה את מצות ספרה"ע.

ולפי"ז מתורצת קושיית האור"ח מדוע התורה היתה צריכה לציין שספרה"ע גם ממחרת השבת וגם מיום הביאכם שהוא ממחרת השבת, ועיי"ש שתירץ שממחרת השבת הוא על זמן שלפני כניסתם לארץ, ומיום הביאכם את עומר התנופה הוא על הזמן שלאחר כניסתם לארץ, שלפני כן לא נתחייבו בעומר, עכת"ד. ולפ"מ ש"נ בדברי החינוך יש ליישב באופן אחר "ממחרת השבת" היינו שמעיקר הדין היה צריך להתחיל לספור מליל הסדר ממש, וזה התורה מציינת "ממחרת השבת" שהדחייה היתה מכח סיבה צדדית לייחד את ליל הסדר בניסים ונפלאות ולא במצוה של ספרה"ע.

ובזה מבוארים דברי השיבולי הלקט שביאר דכיון שספרה"ע תלויה ממחרת השבת "די לו בברכת זמן של יו"ט עצמו", ולפ"מ ש"נ בדברי החינוך עיקר חיוב הספירה ומקומו הוא ליל הסדר, אלא שאין מערבין שמחת יצ"מ עם מצות הספירה ולכן נקט שברכת השהחיינו של היו"ט תעלה גם על מצות ספרה"ע, ואפי' שהוא רק ליום המחרת.

ולדברי החינוך א"ש ג"כ דברי האבנ"ז שביאר את דברי הרמב"ן שספרה"ע לא חשיבא מ"ע שהז"ג כשאר מצוות הסדר ואע"פ שלמצוות הסדר יש דרשות בפנ"ע וספרה"ע הוא ליום המחרת, ולפ"מ ש"נ י"ל דכיון שג"כ ספרה"ע הרי מקומה הוא ליל הסדר, אלא שנדחת מסיבה צדדית כדי לייחד את שמחת הזכרת הנס של יצ"מ. וזש"כ כשם שבשאר המצוות נשים חייבות כך גם בספרה"ע.

וכן א"ש שהתורה כללה בפרשת המועדים את ספרה"ע, והאור"ח ביאר שיש קשר ומכנה משותף מצד המספר שבע וכמשנ"ל, ולפ"מ ש"נ בדברי החינוך יש לפרש באופ"א שמעיקר הדין מצות ספרה"ע הרי היא מצוה שעיקרה וזמנה בליל הסדר, ולכן התורה כללה את מצות ספרה"ע עם המועדים אלא שנדחה מסיבה צדדית שנתייחד לילה זה בפנ"ע לניסי מצרים, וכמש"נ.

תבונות שורש - הארות בפרשה על פי שורשי התיבות / הרב אשר זאב שרייבר, מח"ס תבונות

כפיו, תבונות מועד

שמן משחת קודש

כח משיכה גשמי וכח משיכה רוחני \ חול חילול ומחול \ המילוי של הקדושה לעומת החול \ הגירוש וחסרון המנוחה \ הרשעים כים נגרש \ האילמות של אלמנה \ קדושת כהן גדול \ ד' כללים לקדושה והתעלות \ 'הוד שבקדושה' \ הייליג'ער ר' שמעון... \ מה העיקר לר"ש המחשבה או המעשה \ ענין ה'קשת' - מתחיה והרפיה

*

אִשָּׁה זֹנָה וַחֲלָלָה לֹא יִקְחוּ וְאִשָּׁה גְרוּשָׁה מֵאִשָּׁה לֹא יִקְחוּ כִּי קֹדֶשׁ הוּא לְאֱלֹהֵינוּ: אֲלֻמָּנָה וְגְרוּשָׁה וַחֲלָלָה זֹנָה אֵת אִלָּה לֹא יִקַּח כִּי אִם בְּתוּלָה מֵעַמּוּי וְקַח אִשָּׁה (כא, ז יד)

יש לעיין מה החסרון הפוסל נשים אלו דוקא לכהונה, ולמה כהן גדול נאסר גם באלמנה, בס"ד יבואר הענין על פי השורשים, ואחר כך נראה מה הקשר לספירת ה'הוד' ול"ג בעומר.

הכח המגנטי

נתחיל משורש 'זנה', את הענין הזה מצינו גם בענין 'זונה אחרי אלהי נכר הארץ', וגם אחר כל מיני חפצי הלב והעיניים שנאמר עליהם 'אשר אתם זונים אחריהם', ומצינו גם בפרשה הקודמת (יט, כט) 'ולא תזנה הארץ' ועיין שם ברש"י שהכונה שהפירות של ארצם יצאו במקום אחר [אך עיין ברמב"ן מה שביאר על פי הפשט.

ולבאר שורש הענין [לא מצד גדרי ההלכה] נראה שהנה ידוע שהארץ מוטבעת בכח משיכה וכח נמשך, למשל, האדמה מושכת אליה את כל החפצים הם כאילו נשאבים אליה, אבל בעצם יש להם גם כח נמשך, ולולא זה הם לא היו נמשכים. ואפשר לראות את זה במגנט שיש בו חלק שואב ויש חלק נשאב, ואם החלק הנשאב אינו לצד החלק השואב הוא אינו נשאב. והכלל הזה מצוי גם בזרם חשמל, וגם כל חלקיק אטום מורכב מב' כוחות אלו, והם מכונים כח שלילי וכח חיובי [השלילי הוא המושך והחיובי הוא הנמשך, והיות והנמשך בו נראית הפעולה, לכן נראה כאילו הוא העיקר, אבל באמת כח השואב הוא העיקר כי הוא הראשון השולח את כוחו לעבר הנשאב, ובכח השדה שיצר הוא תופס אותו ומושך אותו אליו].

וכמו שכן הוא טבע החומרים שבבריאה [יסוד העפר], כן הוא גם בכוחות החיים שבבריאה, ולמשל לאשה יש כח המושך את האיש אליה, והיא יכולה להגביר את הכח הזה על ידי פעולות מסוימות וגם ביכולתה לכווין אותם כלפי אדם מסוים, וכאשר היא עושה פעולה מכוונת כזו הרי היא 'זונה', אלא שלגבי הלכות מסוימות יש בזה דרגות ויתכן שעדיין אינה בגדר זה עד שתפעיל כח חזק שיגרום לחטא של עריות. והנה כאמור כח מושך

שמן משחת קודש

אינו יכול למשוך את מי שאין לו כח נמשך, ואדם בכוחו לעורר בעצמו כח נמשך, וזה נוצר על ידי סקרנות והתענינות בענינים מושכים נכמו שמגנט יש לו אפשרות של מיגנט על ידי שפשוף, וצריך בירור אם מגנט שואב יכול למגנט מגנט נשאב, והעושה מעשים כאלו הוא מכונה 'זונה'.

וזהו מה שאמרה תורה 'ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם אשר אתם זונים אחריהם', כי ה'לב' של האדם יש לו כח משיכה והוא מעלה הצעות מושכות אל האדם, וציותה התורה לפעול בעצמינו שלא יהא לנו כח נמשך, וכך לעיניים יש כח נמשך וכאשר הם רואים משהו מושך הם נמשכים אחריו, וציותה לנו התורה לשמור עליהם שלא יתקלו במשהו מושך. וכיצד מתגברים על הלב ושומרים את העינים - על ידי התכלת של הציצית המזכירים את השמים, כי כמו שיש לארץ ותאוותיה כח מושך כן יש לשמים כח מושך ובלב האדם ישנה המיה הנמשכת אל השמים, וכאשר אדם מחזק את כח הנמשך שבו אל השמים, על ידי זכירת ה', זה גורם שהשמים ימשכו אותו יותר וינתקו אותו מכח המשיכה הארצי. וצריך לזכור כלל זה - 'אי אפשר לילחם עם מגנט רק על ידי יצירת מגנט חזק יותר מהצד השני'.

ולפי זה 'ולא תזנה הארץ' הכוונה שהארץ תנסה להמשיך לעצמה כל מיני יכולות של כוחי ועוצם ידי כדי להוציא פירות, אבל הם לא יצאו כי האמת היא שהיא זקוקה לכח האלקי של הגשם המרוה את הארץ, ודוקא את זה לא תמשוך, ימנעו רביבים וממילא האדמה לא תתן את יכולה.

ולא תחללו את שם קדשי

חללה היא משורש 'חלל', וזהו שורש רחב מאד, יש בו: 'נטע כרם ולא חללו, 'חלל חרב', 'בין קודש לחול', לא יחל דברו, חלון, מחילות, חלילה, חליל, מחול, היום הזה אָחַל.

והצד השוה ביניהם הוא: תחושת ריקנות לעומת אחרים, וכגון:

'חלל חרב' - הרוג טרי שעדיין רואים את הדם השותת ממנו, רואים את רצון החיים שנשדד והתרוקן מאתו.

'לבי חלל בקרבי' - הלב השואף רואה את השאיפות העולמיות, ומרגיש שאין בכוחו להתעורר לשאיפתם.

חלון - מציג לפני האדם את המרחב, הנפש רוצה לבלוע או להרגיש את הכל, אך היא מוגבלת בתוך הבית.

חליל - מתמלא באויר ומתרוקן שוב ושוב, נוגם קולו מלא בערגה שאינה פוסקת, הוא רוצה יותר אך אינו יכול.

מחול - ריקוד סביב השטח הריק, הרוקדים שואפים להשראה מסוימת, אך הם מוגבלים ואחוזים זה בזה.

החלה התחלה - הרגע שאדם רואה מה שחסר לו ומחליט לצאת ולבצע אותו, הוא מתמודד בין ההשלמה עם הריקנות לבין השגת השאיפה.

שמן משחת קודש

'לא יחל דברו' - לא ירוקן את ערך הדיבור שלו.

'חלילה לך מעשות כדבר הזה' - כביכול מעשה כזה ירוקן ויפסיד את הערך הנעלה שלך. ומבואר מכל זה שהמצב של 'יום חול' הוא מצב של משהו מרוקן ביחס למצב של 'קודש', וזה חידוש, כי אפשר לחשוב שיום שבת שאינו בו מלאכה הוא יום מרוקן ביחס ליום חול שהוא מלא בפעולות, אך מתוך השורש הזה רואים את ההיפך, שהמצב של הקדושה נותנת רוממות הממלאה את נפש האדם, ודוקא פעולות החול המעסיקות את האדם עם הארציות הם המרוקנות אותו להרגיש חסר ערך וכיוצא בזה.

והנה 'חללה' היא אשה שיש לה שייכות לכהן שלא שמר על קדושתו, המציאות שלה מזכירה שיתכן שכהן יזלזל בערך קדושתו.

ים נגרש

גרושה היא משורש 'גרש', הכולל גם את 'מגרש', ואת הפסוק מהפטורת יום כפור וְהִרְשָׁעִים בַּיָּם נִגְרָשׁ כִּי הִשְׁקֵט לֹא יוּכַל וַיִּגְרְשׁוּ מִיָּמָיו רֶפֶשׁ וְטִיט: (ישעיהו נו, כ).

ומבואר מפסוק זה ש'גירוש' הוא מצב חסר מנוחה, הים לא מיושב במקומו, משהו מקפיץ אותו כל הזמן, מבקש לכבוש משהו, ומה יוצא לו מכל הטירדה הזו? לא מרוויח כלום, רק גורם לרפש וטיט שיצאו ממנוחתם וילכלכו את היבשה, וכך הם הרשעים, מחפשים משהו שאין להם ואסור להם, לא מסוגלים להירגע בשקט, ולמעשה אינם משיגים אף את חצי תאותם, אולם המדות הרעות שלהם שהיו שקועים ורדומים הם מתעוררים ומזהמים את הארץ מלכלכים ומטרידים אחרים הלומדים ממעשיהם.

ולפי זה 'מגרש' הוא מקום שחוץ לעיר שיוצאים שם לכביסה וכיוצא בזה שהם ענינים שמנוחת האדם אינה מחבבת אותם, ורק ההכרח מצריך אותם. ו'מגורש' הוא אדם שגורש מנחלתו, אינו נמצא במקומו הטבעי שהוא מקום מנוחתו, או שמרגיש שם מוטרד, או שנכנע ביאוש למצב, וביאוש מרגיש את מנוחתו.

ו'אשה גרושה מאישה' מצויה במצב כזה, מרגישה שאבדה את המקום מנוחתה שבטחה בו, מוטרדת זקוק לה לפצות את עצמה, או להתייחס ולומר שעדיף כך...

פתח פיך לאלם

אלמנה היא משורש 'אלם', היא כמו 'אלם' כי אין לה לפני מי להביע את עצמה, אפשר לחשוב שהחסרון בזה הוא מפני שהכאבים הנצברים בלבה נותרים שם, אין לה מנחם, אולם אין הכרח שאדם יתעסק עם כאבים, ולכן נראה שאדרבא הבעיה של אלמנה היא שאין לה יכולת להביע את תקוות וציפיות חייה ואת ההפתעות הטובות שההשגחה העליונה נותנת לחייה, השמחה הטבעית שלה נותרת לבד ללא השתתפות.

ביאור הפסוקים

והנה כהן צריך להיות מסור לעבודת ה', לרוחניות, להיות יותר קדוש, ואם יקח אשה זונה עלולה היא למשוך אותו אחר השפלות והפחיתות, שהארציות תמשוך אותו יותר מהשמים...

ואשה חללה יכולה לפגוע בערך הכהונה שלו, כי המציאות הטבעית שלה גורמת לה לזלזל בערך הזה.

ואשה גרושה מוטרדת היא וחסרת מנוחה, זקוקה לאיש לא רק מפני הצורך הטבעי של נישואין אלא כדי לא להיות מוטרדת, ולכן דורשת מאישה יותר מהרגיל, ועלולה להפריע לקדושתו ועבודתו.

וכל זה בכהן הדיוט, שצריך לראות שהאשה שלו לא תדרדר אותו, והיה אפשר לחשוב שאם אין לו כלל אשה עדיף יותר... אבל אצל כהן גדול רואים את ההיפך שהעבודה המיוחדת לו שהיא עבודת יום הכפורים אינו יכול לעשות ללא שתהא לו אשה, וההסבר הוא כי עבודת ה' צריכה להיות בשמחה, ומי שאין לו אשה שרוי בלא שמחה וכו', וזה מפריע לדבקות בה', ועל כן גם כשלוקח אשה לא יקח אלמנה שכמבואר היא מתרגלת להיות בודדה לעצמה, השמחה הטבעית שלה אינה משתפת אחרים.

הלימוד

והידיעות הללו נחוצים לכל יהודי, הרוצה להתקדש ולהתקרב יותר לעבודת ה', וכלשון הידוע של הרמב"ם (שמיטה ויובל יג, יג), "ולא שבט לוי בלבד אלא כל איש ואיש מכל באי העולם אשר נדבה רוחו אותו והבינו מדעו להבדל לעמוד לפני ה' לשרתו ולעובדו לדעה את ה' והלך ישר כמו שעשהו הא-הים ופרק מעל צוארו עול החשבונות הרבים אשר בקשו בני האדם הרי זה נתקדש קדש קדשים..."

והנקודות היסודיות לקדושה הזו היא לא לתת פתח לענינים המושכים לארציות, אלא אדרבא יבקש להיפגש עם מקורות המושכים אותו כלפי מעלה.

וכן לא לזלזל בערך הקדושה שלו, וכמאמר הידוע מהריזנער זיע"א "קדושים תהיו - כי קדוש אני" שהיכולת להיות קדושים היא על ידי שיאמר לעצמו 'קדוש אני'... כי לפעמים יכול יהודי לחשוב שבזה שבוכה על פגמי קדושתו, בזה מתקשר לרצון הקדושה, אבל כאן רואים את ההיפך שצריך להעריך כל מעט קדושה שיש לו, כך יותר מתקשרים עם הקדושה...

וכן צריך להיזהר לא להיות מוטרד מחוסר נוחות ארצית, כי כל זמן שיהודי לא משלים עם חוסר נוחות, עסוק הוא בבקשת מנוחה, וזה מונע ומפריע את מלאכת ה', ופשוט שאם יכול ללמוד ולהתפלל במקום יותר נוח, עדיף טפי, אבל לא צריך להיות מוטרד מזה [ובתבונות כפיו על דניאל מבואר באורך שביקוש המנוחה היתירה גורר לבסוף גם לתאוות זרות וכו', וכמו שרואים היום שכל הרעות של הכלים הטכנולוגיים מגיע בעקבות הרצון למנוחה יתירה וחיים קלים].

ומועיל מאד להיות תמיד בשמחה, לחפש שמחה מכל שמועה טובה ותקוה טובה, להתרומם עם השמחה הזו, ולקיים 'עבדו את ה' בשמחה'.

נמשחת אשריך

ובשבת זו אנו כבר בספירת ה'הוד', ובשבוע זה גם חל ל"ג בעומר והילולא דרשב"י, והנה היה בקדושתו בבחינת כהן גדול - 'שמן משחת קודש נמשחת', כל ספר הזוהר הקדוש שלו מלא ב'הוד' המגלה את אור הדבקות בה', מרומם יהודי להביט על השמים מעל, לעלות בסערה השמימה, עד שלא יוכל לסבול את המשיכה ההפוכה הגשמית, וצריך לדעת 'הוד' הוא מחזה שבהרגש, משהו לא מוגדר, כאשר מתעסקים עם ידיעות כאלו ממילא כח המשיכה הטבעי נמשך לשם, נמשך כלפי מעלה...

ורשב"י העריך מאד את קדושתו, אמר 'ראיתי בני עלייה והן מועטין... אני ובני מהם', גם בזוהר הקדוש יש מאמרים גדולים בערכו ובערך החברייא הקדושה שלו.

גם מצינו אצלו כמה לא ביקש מנוחה ארצית, סבל צער מערה י"ג שנה, ושמח שבעבור זה זכה לכח התורה, זה היה אצלו בבחינת 'מושב טוב ישבת'.

וכל הספרים הקדושים הרוצים להלהיב שמחה של מצוה משתמשים במאמרי רשב"י בספר הזוהר, לא נרגע מ'מניחין חיי עולם ועוסקין בחיי שעה' עד שראה 'כמה חביבין מצוות על ישראל' (שבת לג, ב).

והנקודה הכללית בכל זה הוא 'הוד שבהוד' כי כאמור יש בעולם הרבה מחזות הוד, והם מחזות מושכים ללא הסבר מה בדיוק יש להם להציע... אך ה'הוד' האמתי שצריך לחפש בעולם זהו ה'הוד' של הקדושה, להניח חיי שעה ולעסוק בחיי עולם, לא לחפש לא את התאוות ולא את הנוחיות הארצית, עם כבר מתעסק עם משהו ארצי או זוכה לאיזה מנוחה, ירומם את השמחה הזו, לשמוח בה', להתפנות יותר להביט כלפי מעלה, זה מה שצריכים אנו להתעורר ולהאיר עינינו בתורתו של רבי שמעון כהכנה ל'נעשה ונשמע' שיהא ברצון שלם, שנזכה ל'פסקה זוהמתם', להתלהב בהר בוער באש עד לב השמים, לשמוע קול ה' חוצב להבות אש, להיטהר ולהתקדש בקדושה העליונה!

*

תבונות ההלכה - מוקצה לר' שמעון

ידוע שאצל ר' שמעון העיקר הוא המחשבה והפנימיות שבכל דבר, לא הפעולה החיצונית, שהרי דעתו ש'דבר שאינו מתכווין פטור', ו'מלאכה שאין צריכה לגופה פטור', ו'דורשים טעמא דקרא', ולכן בספר הזוהר הק' מגלה את הפנימיות, וכן בעובדא דשבת דף ל"ג איתא "נענה רשב"י ואמר כל מה שתקנו לא תקנו אלא לצורך עצמן" כי לדעתו לא מסתכלים על המעשה עצמו אלא על הכונה והטעם [ופליג עם ר' יהודה דהתם דס"ל דלא דרשינן טעמא דקרא ופליג עליה נמי במלאשצל"ג ודבר שא"מ].

אבל יש להקשות אם כן למה 'אין מוקצה לר' שמעון', שהרי מוכח מזה שלא מתחשבים עם ההקצאה שבמחשבה המבטלת את החפץ או המאכל שיהיו כאבנים וצרורות, אלא מביטים על החפץ מצד חיזוניותו שראוי לאכילה או תשמיש.

שמן משחת קודש

ונראה שהנה כח המחשבה אין לו סוף, ההשגה אין לה גבול, וכמה שמעמיקים אפשר להעמיק יותר גם כשמגיעים למקום אבני שיש' עדיין 'פני אריה ליש' לרכוש עוד [עדיין בביאורנו לפיוט בר יוחאי בספר תבונות מועד], והמציאות הזו יכולה לבטל שמחה של מצוה, כי המוח והלב צמאים לחטט ולחפש במה שעדיין מעל ההשגה, אין להם פנאי לשמוח במה שכבר משיג, אינו מרגיש ערך במעשה המצוה או התפלה שמקיים כי מרגיש חור בהשגה הפנימית... ולא זוהי המטרה של ר' שמעון...

כי גם לר' שמעון כל הענין של הכונה הוא שהוא חלק מהמעשה, משלים את המעשה, נותן את הערך הנכון למעשה, אבל אינו דוחה ומבטל את צורך המעשה, ואף מי שתורתו אומנתו ופטור מהתפלה אינו פטור משאר המצוות המעשיות, וזה מה שרומז לנו בדין המוקצה, שכל המחשבות של האדם אינם יכולות למחוק את הערך של החפץ מצד החיצוני והמראה הפשוט שלו.

ולכן, כאשר יהודי מתעלה מאד בעמקות והשגה, עד שראשו נעשה כבד עליו מרוב רעיונות וחילוקים והרגישים דקים ועדינים וכו', צריך להפסיק את המחשבות ולשוב לעולם המעשה הפשוט, לעבוד את ה' בפשטות וקלילות כמו ילד קטן, כגמול עלי אמו, להפסיק את הלחץ והמתח ולהיכנס להרפיה [ועדיין באורך בתבונות כפיו תהלים צעד 'ל"ג'], וזהו גם רמז לענין ה'קשת' שיש בל"ג בעומר שסוף המתיחה היא בהרפיה...

ומסופר באידרא, שההסתלקות של ר' שמעון מן העולם היתה כשאמר את הפסוק 'כי שם צוה ה' את הברכה...' ולא הספיק לומר 'חיים עד העולם', כאומר שהנה ברכת ה' אין לה סוף, אבל המצב הזה עיקרו 'שם' בעולם הבא, שם אין צריך ל'מעשה', אבל פה בעולם צריך לראות שכל הברכה תהא באופן של יפגע ב'חיים עד העולם' שיהיה בעולם התורה והמצוות מתוך מצב של חיים, שירגיש את החיות במעשה הפשוט, ולא ירגיש מוות מחמת חסרון ההשגה...

וזוהו בעצם היסוד שכתבנו במאמר לעיל, שאמנם 'כהן הדיוט' שהעבודה שלו להתגדל, צריך הוא לחפש השגות ומדרגות, עליו לחפש את המחשבה והרעיונות והפנימיות שירוממו אותו, והעבודה שלו היא להניח חיי שעה ולעסוק בחיי עולם, אבל הכהן הגדול מאחיו, שכבר מגיע למדרגה גדולה, העבודה שלו היא לרדת כלפי מטה, לחפש את השמחה של מצוה, לבקש את ה'חביבין מצוות על ישראל', לזכור ש'אנן בחביבותא תליא כלא', וגם ההילולא דרשב"י עצמה היא בימי ספירת העומר, בימים של קטנות, ימים של 'כאשר ישא האומן את היונק', ואמנם רצוננו להגיע ל'נעשה ונשמע' ואשר ה'נשמע' הזה מתקשר לר' 'שמעון', אבל לפני כן צריך לזכור שהכל מושרש בתוך ה'נעשה'.

תובנות / הרב נחמן דרקסלר

אני ישנה וליבי ער

קְדוּשִׁים יִהְיוּ לְאַלְקִיכֶם וְלֹא יִחַלְלוּ שֵׁם אֱלֹקֵיכֶם כִּי אֵת אֲשֵׁי ה' לַחֵם אֱלֹקֵיכֶם הֵם מְקַרְבֶּם
וְהָיוּ קָדָשׁ (כא, ו)

ז"ל רבינו הרמב"ן: "קדושים יהיו לאלקיכם - הקדושה היא הפרישות כאשר פירשתי בסדר של מעלה (לעיל יט ב). יאמר, שאפילו במותר לישראל יהיו הכהנים פרושים, יבדלו מטומאת המתים ונשואי הנשים שאינן הגונות להם בטהרה ובנקיות".

בספרים הק' מקשים על איסור חמץ בחג הפסח המרמוז על שאור שבעיסה - היצה"ר: אם חמץ אינו ראוי לאכילה מדוע הותר לאוכלו כל השנה כולה, ואם הוא כן טוב וראוי מדוע נאסר בחג הפסח? כמו"כ נוכל להקשות גם כאן באיסור טומאה, אם הטומאה לא טובה לאדם מדוע רק הכהנים הצטוו עליה, ואם אין בה בעיה, מדוע הכהן נאסר להיטמא למת.

נאמר בשיר השירים (ה,ב) "אָנִי יִשְׁנָה וְלִבִּי עֵר קוֹל דוֹדֵי דוֹפֵק פֶּתַחַי לִי". לאחר ששרו החברים ניגון מלא רגש על מילים אלו הרהרתי בהם זמן רב, ועלה בדעתי שמתאים לדרוש אותם על התקשרות לצדיק. "אני ישנה" אדם לפעמים ישן מבחינה רוחנית, אלוקיהם של אלו ישן הוא, האלוקות של האדם מפעם לפעם בתרדמת, התפילה לא תמיד כראוי וכנכון, התורה, יראת שמים וכו' וכו'. אבל "ולבי ער", 'לבי' הוא רמז למלך, לצדיק, למנהיג הרוחני, כמו שכתוב ברמב"ם על המלך (הל' פלכים פ"ג ה"ו) "שלבנו הוא לב כל קהל ישראל לפיכך דבקו הכתוב בתורה יתר משאר העם שנאמר כל ימי חייו". הלב של היהודי - גם במצב שהאדם עצמו נמצא בתרדמת רוחנית - פועל כרגיל. גם כשאדם נמצא במצב קשה ובריאותו רופפת, כל זמן שהלב עובד היטב יש לו תקווה, כך גם מבחינה רוחנית, כל זמן שהלב שלו חי יש לו תקווה והוא עוד יתעורר מה'אני ישנה', כי הלב שלו חי, הלב שלו ער, הצדיק תמיד עומד ומשמש קדם הבורא ב"ה, ועובד אותו בכל לבבו בכל נפשו ובכל מאודו.

לכן המלך, הכהן, ולדברנו הצדיק שבדור 'חייב' להיות תמיד במצב של ערנות מוחלטת, תמיד במצב של עומד ומשמש, ובדרגה הגבוהה ביותר, משום שהוא הלב שבכל האיברים, הוא הלב של המקושרים אליו, ובעת שהמקושרים יהיו במצב של תרדמת רוחנית הם לא ילכו לאבדון חלילה משום שלבם פועם בחזקה, הצדיק ממשיך בעבודתו, ויש תקווה לכולם, מחמת עבודת הצדיק ועירנותו, שגם האדם הפשוט ישוב יום אחד לערנות.

'לבי ער' הוא כמו שכתב בחינוך במצווה זו של איסור כהן להיטמא למתים (מצווה רס"ג) : "משרשי המצוה, לפי שהכהנים נבחרו לעבודת השם ברוך הוא, כמו שאמר הכתוב [שם, שם ו'] קדושים יהיו לאלהיהם, על כן הרחיקם מן המת. וכבר כתבתי למעלה שענין הטומאה דבר נמאס ונאלח, וגוף האדם המת פירשו חכמים שהוא אבי אבות הטומאה, כלומר שיש לו טומאה חזקה עד מאד, למעלה מכל טומאה. והענין הוא כי בהפרד מעליו צורת השכל החיה הטובה וישאר הוא לבדו, בשגם הוא בשר פחות וגרוע ומשתוקק אל הרעות, וגם ברעתו רבה החטיא הנפש היקרה בעודה שוכנת אצלו, על כן ראוי שיטמא כל

סביביו בהתפשט מעליו כל הודו שזהו נפשו, ולא נשאר בו כי אם החומר הרע. וראוי באמת למשרתי השם להתרחק ממנו, זולתי בקרובים שהותר להם כי אחיהם בשרם הוא, וכל דרכי התורה נועם ונתיבותיה שלום, ולא רצתה לצערם כל כך כי יחם לבבם על הקרוב המת שלא יוכלו להתקרב תוך האהל אשר הוא בתוכו ולשפוך את רוחם ולהשביע נפשם בבכי עליו”.

ראוי למשרתי השם להתרחק ממנו, כי אותם הצדיקים משרתי ה' חייבים להיות במצב של עירנות תמידית, כדי שעם ישראל ימשיכו להיות גם אם הם במצב של 'אני ישנה'.

ממילא אין שאלה מדוע הכהן מחויב בזהירות יתירה ושאר העם לא, הכהן העומד ומשרת נמצא במקום אחר לגמרי, הוזהירויות שלו אחרות לגמרי, הוא חייב להיות בשיא הרעננות מבחי' רוחנית בשונה מאדם פשוט שהוא בבחי' שבע יפול צדיק וקם.

האדם המקושר לצדיק, ליבו תמיד ער, הלב פועם בחזקה, וגם אם הוא בבחי' שינה, הוא ישוב למעלתו הראשונה שהרי ליבו ער. וזאת רואים אצל הצדיק, שהרוחניות במלא עוזה ועיזוזה בכל עת ובכל מצב - ערב בוקר וצהרים הומה לאלוקיו באהבה ויראה.

”אָנִי יִשְׁנָה וְלִבִּי עֵר קוֹל דּוֹדֵי דוֹפֵק פְּתָחוֹ לִי אֲחֹתִי רַעְיָתִי יוֹנָתִי תַמְתִּי שְׂרֵאֲשֵׁי נִמְלֵא טַל קוֹצוֹתַי רְסִיִּסִי לְיִלְהָ: פְּשֻׁטַּתִּי אֶת כְּתָנֹתַי אֵיכָכָה אֶלְבָּשְׁנָה רְחֻצְתִּי אֶת רַגְלֵי אֵיכָכָה אֶטְנַפֵּם: דּוֹדֵי שְׁלַח יָדוֹ מִן הַחֹר וּמַעֲזֵי הָמוֹ עָלָיו”

תשובות הגר"ח - פנינים מתורת רבינו מרן שר התורה הגר"ח קניבסקי זיע"א שטרם נדפסו / הרב אהרן הלוי גרנדש מח"ס תשובות הגר"ח

שו"ת בפרשת אמור

א) ש. אמור כ"א א'. ויאמר ה' אל משה אמר אל הכהנים בני אהרן ואמרת אלהם לנפש לא יטמא בעמיו. כתב מרן שליט"א בטעמא דקרא פ' אמור בזה"ל: אמור אל הכהנים בני אהרן. איצטריך למכתב הכהנים ובני אהרן דאי כתיב הכהנים לחוד הו"א דגם מ"ר בכלל שהי' כה"ג קמ"ל בני אהרן וכמ"ש בזבחים ק"ב ב' דהיכא דכתיב בני אהרן אין מ"ר בכלל כו' ע"כ. ושאל אאמו"ר הגאון רבי יעקב שליט"א, דלפי"ז צ"ב, מה הוקשה למרן שליט"א בפ' יתרו דז"ל מרן שליט"א שם: אחר שילוחיה. ובמכילתא אחר שילוחיה בגט וצ"ע איך החזירה והרי משה כהן הי' כמ"ש בזבחים ק"א ב' ואיך החזיר גרושתו כו' מ"א ע"כ. והרי בפ' אמור שהיא פ' לכהנים ולא למשה רבינו שם כתוב האיסור לכהן להחזיר גרושתו, וכיון שכן, מאי קשיא ליה למרן שליט"א איך החזיר גרושתו והרי כהן הי', שהרי האיסור לכהן להחזיר הגרושה לא נאמר למשה, וצ"ב.

ת. מ"מ הוקש לכהן עכ"פ לחומרא.

*

ב) אמור כ"א ח'. וקדשתו כי את לחם אלקיך הוא מקריב קדש יהיה לך כי קדוש אני ה' מקדשכם. נביא בכאן כמה שו"ת בדיני וקדשתו בעזה"י:

וקדשתו בקטן

ש. או"ח קכ"ח. האם יש דין וקדשתו בכהן פחות מבין י"ג שנה ויום אחד.

ת. מדרבנן. מ"ב

מ"א ע"ע מש"כ מרן שליט"א בטעמא דקרא פ' בהעלותך להקשות דבפשוטו מצות התגלחת הי' רק על הלויים ולא על הכהנים וק' למה הוצרך משה רבינו להתגלח כמ"ש רב בסנהדרין ק"י א' והרי רב עצמו ס"ל בזבחים ק"א ב' דמשה רבינו הי' כה"ג כל ימיו, ועוד, דבערכין י"א א' יליף שירה מדכתיב משה ידבר והאלקים יעננו בקול ופרש"י שהי' מצוהו לשורר לפי שמשה לוי הי' וק' הא משה רבינו כהן הי' וכהן שעבד עבודת לוייה במיתה כמ"ש בגמ' שם. ותי' מרן שליט"א שם דממשה רבינו לא בטלה מצות לוייה כמו שבטלה מאהרן כשנעשה לכה"ג והי' למשה רבינו גם דיני כהונה וגם דיני לוייה ואם הי' נכנס לארץ הי' נוטל גם תרומה וגם מעשר ראשון וכן לעתיד לבוא יטול שניהן (עי' סנהדרין צ' ב') [והוסיף מרן שליט"א, אך אפשר דתרומה דכתיב בה לאהרן אין ניתן למשה כמ"ש שם גבי מראות נגעים] כו' עכ"ד מרן שליט"א שם יעו"ש.

מ"ב התשובה היתה בעל פה. והנה ביאור תשובת מרן זצ"ל אולי אפשר לבאר כך, דהנה במנחת חינוך מצוה רס"ט הביא לגבי האם מצות וקדשתו הוא גם לקדש כהן קטן יעו"ש, והראיה שהמנחת חינוך הביא שם לומר שאין וקדשתו על כהן קטן, לכאור' היא ראייה רק על מדאורייתא, שמדאורייתא אין וקדשתו על כהן קטן, ואולי י"ל דסבירא ליה למרן זצ"ל שהפסוק שהביא המנחת חינוך שם שיש וקדשתו על כהן קטן הוא רק מדרבנן וקרא אסמכתא בעלמא.

*

המכבד לוי זוכה לאריכות ימים

ג) ש. או"ח ר"א. כתב בשו"ע הגר"ז (או"ח סי' ר"א ס"ג) וז"ל, ובמקום שאין כהן טוב להקדים הלוי לישראל בכל אלו אם הם שוין בחכמה (והעושה כן מאריך ימים אבל אין חיוב בדבר שלא נאמר וקדשתו אלא בכהן כי את לחם אלקיך הוא מקריב וגו'), עכ"ל, יש לשאול מהו המקור למש"כ שע"י שמכבד את הלוי זוכה לאריכות ימים.

ת. א. גם בעלי' לתורה מקדימין.

ב. המכבד את הלוי מכבד את התורה. ^{מג}

*

לוי המכבד לוי

ד) ש. בהנ"ל. האם גם לוי המכבד את הלוי זוכה לאריכות ימים.

ת. לא רק לוי את הלוי אלא גם כהן את הכהן. ^{מד}

*

עוד בהנ"ל

ה) ש. בהנ"ל. השו"ע הגר"ז כתב את זה על לוי.

ת. זה בכלל השאלה השניה. ^{מה}

*

עוד בהנ"ל

ו) ש. בהנ"ל. עוד יש לשאול, האם האריכות ימים זה דווקא כשמכבד את הלוי במקום שאין כהן או גם במקום שיש כהן.

ת. תמיד.

*

בהקדמת לוי לישראל

^{מג} התשובה היתה בעל פה. וכשאמר מרן שליט"א הדברים היה ניכר מתוך דבריו שכוונתו משום ששבת לוי עוסק בתורה ביותר וכמ"ש יורו משפטיך ליעקב ועי' רמב"ם סוף הלכות שמיטה ויובל.

^{מד} התשובה היתה בעל פה. ורשום אצלי ברשימה אחרת שמרן אמר רק את המילים: גם כהן המכבד את הכהן. ומ"מ הכוונה היינו הך.

^{מה} התשובה היתה בעל פה. וברשימה נוספת רשום אצלי שמה שאמר מרן שליט"א 'זה בכלל השאלה השניה' הוא לפי ששאלנו בעל פה קודם את השאלה [המובא כאן להלן] אם לכהן יש מצוה של וקדשתו, שם השיב מרן שליט"א, שיש לו מצוה לשמור על הקדושה של עצמו.

שו"ת בפרשת אמור

ז) ש. בהנ"ל. עוד יש לשאול, למה מרן שליט"א במכתבים מקדים הלוי לישראל והרי יש לפני מרן שליט"א גם מכתבים של כהן.

ת. איני מחפש.

*

עוד בענין המכבד את הלוי

ח) ש. בהנ"ל. כשהנני בא למרן שליט"א, מרן משמחני ואומר לי בשמחה: הלוי. והאם הטעם הוא משום דברי הגר"ז הנ"ל.

ת. כן.

*

אי לכהן יש מצות וקדשתו

ט) ש. או"ח ר"א. האם יש לכהן האפשרות לקיים מצות וקדשתו, והיינו, ע"י שכהן פלוני יתן לחבירו כהן אלמוני ליטול מנה יפה ראשון ולברך ראשון, או"ד רק ללוי ולישראל יש את קיום המצוה של וקדשתו.

ת. א. לא שייך.

ב. יש לו מצוה לשמור על הקדושה של עצמו. מ"י

*

עוד בהנ"ל

י) ש. בהנ"ל. מרן שליט"א אמר לי שכהן יש לו מצוה לשמור על הקדושה של עצמו. האם הכוונה שאם רואה שמכבדים ישראל לפניו הוא צריך להודיע שהוא כהן ונמצא פה.

ת. לא חייב.

*

יא) ש. אמור כ"א י"ז. פרש"י וז"ל, לחם אלקיו. מאכל אלקיו כל סעודה קרויה לחם כמו עבר לחם רב עכ"ל, ולהלן פסו' כ"א פרש"י וז"ל לחם אלקיו כל מאכל קרוי לחם עכ"ל, ולכאו' צ"ב, א'. דכיון דכל מאכל קרוי לחם א"כ למה הוצרך רש"י לפרש לפני כן דכל סעודה קרויה לחם דהא אפילו בלא סעודה רק עצם המאכל כבר קרוי לחם. ב'. ואת"ל דסעודה אין הכוונה לסעודה אלא הכוונה לכך שזה סועד את האדם והיינו מאכל שמשביע את האדם הוא קרוי לחם א"כ תיקשי איך פרש"י דכל מאכל קרוי לחם דמשמע כל מאכל אפי' שלא סעד. ג'. למה באמת הוצרך רש"י לפרש ב' פעמים ולא עוד אלא שבכל פעם פירש באופן אחר קצת שונה. וצ"ב.

מ"י התשובה היתה בעל פה.

ת. כל מאכל ראוי לסעודה. מ"ז

*

יב) ש. אמור כ"א כ"ד. וידבר משה אל אהרן ואל בניו ואל כל בני ישראל. לכאורה צ"ב דהא הקב"ה אמר למשה לומר לאהרן ולא גם לבניו ולכל בניי כמפורש לעיל פסו' י"ז. וגם בשלמא בני אהרן ניחא אבל בניי שאינם עובדים מאי נ"מ להו.

ת. תורה צריכין ללמד. מ"ח

*

יג) ש. אמור כ"ג מ'. ולקחתם לכם ביום הראשון פרי עץ הדר כפת תמרים וענף עץ עבת וערבי נחל ושמתם לפני ה' אלקיכם שבעת ימים. איתא בסוכה מ"א ב', תניא רבי אלעזר בר צדוק אומר כך היה מנהגן של אנשי ירושלים אדם יוצא מביתו ולולבו בידו הולך לבית הכנסת ולולבו בידו קורא קריאת שמע ומתפלל ולולבו בידו קורא בתורה ונושא את כפיו מניחו על גבי קרקע הולך לבקר חולים ולנחם אבלים ולולבו בידו נכנס לבית המדרש משגר לולבו ביד בנו וביד עבדו וביד שלוחו מאי קמ"ל להודיעך כמה היו זריזין במצוות, ולכאו' צ"ב למה אמרו להודיעך כמה היו 'זריזין' במצוות, דלכאו' הול"ל להודיעך כמה מצוות 'חביבות' עליהן והיינו בזה שלקחו הלולב בידם לכל מקום שהלכו והיו רואים כמה הי' מצות הד' מינים חביבה עליהן שלא עזבוה בכל עת שהי' ניתן לקיים בהם המצוה. [וכעין דאמרי' לעיל ולא היה לולב אלא לרבן גמליאל בלבד שלקחו באלף זוז כו' למה לי למימר שלקחו באלף זוז להודיעך כמה מצות חביבות עליהן].

ת. א. שניהם מוכרח. מ"ט

מ"ז לכאורה תשו' מרן שליט"א דוקא על שאלות א' וב' ולא גם על שאלה ג'.
מ"ח לכאו' זהו תשובה דוקא על שאלה בתרא אבל על שאלה קמא לכאו' עדיין צ"ב, ובפרט דמאי שנא משאר מקומות דלא כתיב מפורש שמשא אמר לכולם מהכא שכן כתיב זאת מפורש. ולכאו' צ"ב.
מ"ט הנה הבנתנו בשאלה היה, שלא היה כאן זריזות כלל, ורק חביבות היה, וע"ז משיב מרן שליט"א 'שניהם מוכרח' והיינו דנכון הוא שהיה חביבות אבל ממעשיהם מוכרח שהיה כאן גם זריזות, ומה שהזכיר רק 'זריזין' עי' כאן להלן, וההכרח לומר שהיה גם חביבות וגם זריזות הוא כך, דהנה 'חביבות' למצוה פירושה היא שעושה מעבר למה שהוא חייב, וכאן, החביבות היא בזה שאף שכבר קיימו את מצות נטילת לולב מ"מ המשיכו ליטול הלולב עמהם כל היום (עי' ב"ח או"ח סי' תרנ"ו ד"ה גרסינן בברייתא), ו'זריזות' למצוה פירושה היא זהירות לפקח על מעשיו (כמ"ש במסילת ישרים), וכאן, הזריזות היא בזה שנוהרו לקיים את החביבות למצוה, היינו שפקחו על מעשיהם שאכן יצליחו לעשות מעבר למה שהמצוה חייבתם [והיכן חזינן שאכן פקחו על מעשיהם נתבאר להלן תשובה ב' יעו"ש]. ומ"ש להודיעך כמה היו 'זריזין' במצוות ולא אמרו להודיעך כמה מצוות 'חביבות' עליהן, כי בכלל ה'זריזין' נכלל גם ה'חביבות', מאחר שהיו זריזין לקיים החביבות וכנ"ל.

(ואולי י"ל עוד דנקטו דוקא 'זריזין', משום שאף שמעלת החביבות היא מעלה גדולה בכך שהוא עושה דבר מעבר למה שהדין מחייבו מ"מ המעלה של זהירות בדבר שהוא עושה רק מצד חביבות היינו שהוא זהיר בדבר שאינו מחוייב בו מצד הדין זהו מעלה יותר גדולה מאשר המעלה של החביבות בעצמה. אך יש בביאור זה דוחק, כי לפי"ז נמצא שהטפל הוא יותר מהעיקר).

והנה לביאור זה הנ"ל (בכוונת התשובה 'שניהם מוכרח'), חזינן במעשיהם גופא גם את החביבות וגם את הזריזות (ומ"מ נקטו 'זריזין' מהטעם שנתבאר), ושמא אפשר לומר עוד (בכוונת התשובה), דלעולם במעשיהם גופא חזינן רק את החביבות ולא גם את הזריזות, ומה שנקטו 'זריזין' הוא משום שעל כרחך מי שהמצוה חביבה עליו הוא גם זריז בה [שמפקח על מעשיו]. אמנם אם זה כוונת התשובה עדיין צ"ב למה אצל אנשי ירושלים נקטו 'זריזין' ואצל רבן

ב. ההליכה זה לזריזות שלא יצטרכו לחזור.^ג

*

יד) ש. בהנ"ל. האם י"ל דהכוונה דאף שלקחו הלולב לכל מקום וכנ"ל אפ"ה ידעו לשמור שלא יפסל וע"ז קאמר דזריזין היו במצוות. אלא דמ"מ צ"ב דהול"ל להודיעך כמה מצות חביבות עליהן ולהודיעך כמה היו זריזין במצות, והיינו לומר ב' הדברים.

ת. הכל בכלל. נא

*

טו) ש. אמור כ"ג מ"ג. למען ידעו דרתיכם כי בסכות הושבתי את בני ישראל בהוציא אותם מארץ מצרים אני ה' אלקיכם. הנה מצוות סוכה הינה 'למען ידעו דורותיכם כי בסכות הושבתי את בני' וכו', א - בפשטות עם ישראל היה באוהלים במדבר ולא בסכות 'מה טובו אהליך יעקב' - 'איש לפתח אהלו', ב - האם הכוונה שהקב"ה עשה סכות בדרך נס לעם ישראל [למ"ד סכות ממש בסוכה י"א ב'] או שעם ישראל הקים בעצמו סכות ולפי"ז מה הכוונה 'הושבתי' את בני ישראל. (מחכ"א).

ת. שעשה להם נס. נב

*

טז) ש. איתא במדרש דיו"ט ראשון דסוכות הוא ראשון לחשבון עוונות כי ביוה"כ נמחל הכל ועד סוכות עסוקים במצות סוכה וד' מינים, הובא בחזקוני ממדרש תנחומא בפרשת אמור סימן כ"ב, ויש לשאול, בגוונא שיש שבת בין יוה"כ לסוכות, (כמו השנה (תשס"ט) האם שבת הוא הראשון לחשבון עוונות כי בשבת לא עוסקים בסוכה וד' מינים, ואם לא חשיב ראשון לחשבון עוונות, באמת מ"ט.

ת. לומדים הלכותיהם.

*

יז) ש. מנחות פ"ד מ"ב. הפרים והאילים והכבשים אינן מעכבין זה את זה. כתב הרע"ב וז"ל, הפרים והאילים והכבשים, הנך דכתיבי בפרשת אמור אל הכהנים והקרבתם על

גמליאל נקטו רק 'חביבות', מאחר שבשני המקומות רואים את ה'חביבות'. ועוד שאם זה כוונת התשובה, תשובה בתרא סותרת לתשובה קמא זו, כי בתשובה בתרא מבאר היכן חזינן שהיו זריזין והוא בכך שהלכו עם לולביהם לכל מקום כדי שלא יצטרכו לחזור לקחתו בעת המצוה, ומשא"כ לדברינו פה בכוונת תשובה קמא ידענו את הזריזות ממה שראינו את החביבות למצוה ולא שראינו את הזריזות בעצמה, ומשא"כ לביאור הקודם ניחא שב' התשובות משלימות זו את זו, וכנ"ל).

^ג היינו, שבזה שהלכו לכל מקום עם הלולב התבטא זהירותם, והיינו שהלכו עם הלולב לכל מקום כדי שברגע שיתאפשר להם לקיים את המצוה יוכלו לקיימה מיד מבלי להיות נצרך לחזור לביתם ליטול הלולב או להיות נצרך לחזור אחר הלולב, ולא שהלכו עם הלולב רק כדי לקיים בכל רגע את המצוה.

^{נא} היינו כנתבאר לעיל דבמה שאמר התנא שהיה זריזות בחביבות כלול נמי שהיה להם חביבות וכנ"ל.

^{נב} הכוונה שעשה להם ניסים במדבר כשדרו בסוכות. הגרא"ש קניבסקי שליט"א.

שו"ת בפרשת אמור

הלחם שבעת כבשים תמימים בני שנה ופר בן אחד ואילים שנים, הבאים עם שתי הלחם של עצרת, אינם מעכבים הפרים שנים ואיל אחד ושבעה כבשים של מוספים של עצרת הכתובים בפרשת פנחס כו' עכ"ל.

והנה הסדר שנקט התנא הפרים והאילים והכבשים זהו הסדר של המוספים בפרשת פנחס (פכ"ח פכ"ו), וכמו שהרע"ב עצמו כתב וז"ל אינם מעכבים הפרים שנים ואיל אחד ושבעה כבשים של מוספים כו' עכ"ל, וכיון שכן, לכאורה הרע"ב היה צריך לפרש בהיפוך, והיינו כך: הפרים האילים והכבשים הנך דכתיבי בפרשת פנחס כו' אינם מעכבים את הנך דכתיבי בפרשת אמור כו', דכן משמע מזה שאמר התנא הפרים והאילים והכבשים וכמו דכ' בפ' פנחס ולא קאמר הפרים והאילים וכמו דכתיבי בפ' אמור. וקצת צ"ב.

ת. הקדים פרים שהיא בהמה יותר גדולה.

*

יח) ש. שמעתי מאמו"ר הגאון שליט"א פלפול יפה בביאור מד"ר בפרשת אמור והיה זה כ"כ נחמד ומתוק, ובקשתי לשלוח הדברים למרן שליט"א להנות גם את מרן שליט"א מד"ת כ"כ מתוקים, וסדרתים חלק בע"פ וחלק מכתבי אמו"ר שליט"א.^ג

איתא במדרש רבה ריש פרשת אמור, אמרות ה' אמרות טהורות, 'אמרות טהורות' ר' יודן בשם ר' אבין ור' ברכיה בשם ר' אלעזר ור' יעקב דכפר חנין ואמרין לה בשם ריב"ל מצינו שעיקם הכתוב שמונה אותיות ולא הוציא 'דבר מגונה' מפיו, שנאמר מן הבהמה הטהורה ומן הבהמה אשר איננה טהורה, ובמקום אחר עיקם שנים ושלוש תיבות בתורה כדי שלא להוציא 'דבר טומאה' מתוך פיו, וה"ד ומן הבהמה אשר לא טהורה, אשר טמאה היא אינו אומר, אלא אשר לא טהורה ע"כ. ויש לשאול למה המימרא הראשונה הביא הפסוק השני והמימרא השניה הביא את הפסוק הראשון ולמה התחיל עם הפסוק השני ורק אח"כ מביא את הפסוק הראשון. ועוד, למה המימרא הראשונה אומרת ולא הוציא 'דבר מגונה' מפיו, והמימרא השניה אומרת כדי שלא יוציא 'דבר טומאה' מפיו.

והנה המימרא הראשונה דר' יודן בשם ר' אבין כו' היא בעצם מ"ש בפסחים אמר רבי יהושע בן לוי לעולם אל יוציא אדם דבר מגונה מפיו שהרי עיקם כו', אבל ר' ישמעאל אמר לעולם יספר אדם בלשון נקיה שהרי בזב קראו מרכב ובאשה קראו מושב. והבעל המאור מפרש מילתיה דריב"ל ומילתיה דר' ישמעאל דתרי מילי נפרדים נינהו, דריב"ל אמר אל יוציא אדם דבר מגונה ודינא קאמר, ולמימרא דאפילו אם רוצה לספר בלשון קצרה, אפי"ה אסור להוציא 'דבר מגונה' וחייב להאריך בשביל לדבר בלשון נקיה, אבל מימרא דר' ישמעאל 'לעולם יספר אדם בלשון נקיה' שהרי בזב קראו מרכב ובאשה קראו מושב, התם לשון מרכב נמי לא חשיב 'מגונה' אלא דמושב הוי טפי לשון כבוד, ובזה אם רוצה לקצר

^ג עי' ספר שושנת יעקב לאמו"ר הגאון שליט"א פסחים ח"א.

שו"ת בפרשת אמור

רשאי לספר גם לשון שאינו יותר כבוד, ומשו"ה לא אמר ר' ישמעאל 'אל יוציא' כמו שאמר ריב"ל, והא דכתב באורייתא טמא משום דרך קצרה, היינו משום דבכל התורה שנכתב טמא 'להורות הדין' בזה לשון טמא לא חשיב מגונה כיון דאתי לאשמועינן דינא. אבל נא דכתיב 'האיש אשר לא יהיה טהור', לא בא לומר דין שהוא טמא, אלא מספר באיש שהוא טמא מה דינו, וכמו שיבאר הכתוב בהמשך דבריו, שהרי כבר הוזהרה טומאה במקום אחר, והתחיל להזהיר ולומר ונשמרתם מכל דבר רע, שלא יהרהר ביום ויבא לידי טומאה בלילה, ולפי שהוא ענין מגונה למי שלא נזהר ובא לידי כך, עיקם בו הכתוב ואמר אשר לא יהיה טהור, וכן בפרשת המבול שלא בא הכתוב להזהיר מן הטומאה, אלא להראות מן שבעה ומן שנים עיקם הכתוב ואמר אשר איננה טהורה עכ"ד.

והנה מילתיה דבעה"מ צ"ב, שהרי חזינן דלענין הא דכתיב 'האיש אשר לא יהיה טהור' כתב הבעה"מ דעיקם ולא כתב טמא משום דהכא שהטומאה ע"י שלא נזהר מהרהור הוא ענין מגונה, ומשו"ה כאן טמא הוא לשון מגונה ועיקם, אבל לענין המבול הרי לכאורה לא פירש מה גנאי יש כאן בלשון טמא, ולכאורה משמע דטעמיה דכל שלא נכתב טמא בשביל להורות הדין, הוי טמא לשון מגונה, ומיהו א"כ צ"ב למה היה צריך להאריך לבאר מ"ט גבי 'האיש אשר לא יהיה טהור' הוי טמא לשון מגונה, תיפוק ליה משום שלא נכתב להורות הדין.

והנראה בזה דסבר הבעה"מ כמו שמבואר ברבינו יונה (שערי תשובה ש"ג אות ר"ל) דכל לשון שאין ראוי לדבר בו חשיב 'לשון מגונה', ובענין המבול לשון 'בהמה טמאה' חשיב דיבור בגנות הבהמה, שהרי לא נקראת 'טמאה' אלא ע"ש שאינה ראויה לקרבן אבל לאכילה לא היה שייך איסור באותו הזמן, ואם יאמר הכתוב דמן הבהמה הטמאה יביא שנים ולא שבעה, הרי זה כאומר דמן הבהמה הפחותה שאינה ראויה להקרבה יביא רק שנים, ונמצא באומרו 'טמאה' דמדבר בגנות הבהמה, ואין ראוי לדבר בגנות בהמה, דצריך גדר שלא יבא ליתן דופי בבריות, וכיון שהוא לשון שאין ראוי לדבר בו, לכן מימלא דיבור זה חשוב 'לשון מגונה', ואפשר שנרמז זה בלשון בעה"מ שכתב שלא בא הכתוב להזהיר מן הטומאה, 'אלא להראות מן שבעה ומן שניים', והיינו גנות הבהמה שאין להביא ממנה אלא רק שנים לפי שהיא פחותה שאין ראויה לקרבן.

וראיה למשנ"ת שהרי בשמעתין אמר ריב"ל דמדעיקם הכתוב שמונה אותיות דכתב 'מן הבהמה אשר איננה טהורה' ילפינן מינה שאסור לספר בלשון מגונה, אבל בפ"ח דב"ב (קכ"ג ע"א) יליף מהאי קרא גופא דאין ראוי לדבר בגנות בהמה, וצ"ב היכי יליף תרתי מילי מהאי קרא גופא, ואלא משמע דודאי לא הוו תרתי מילי, אלא דחדא מילתא היא, דמדעיקם הכתוב שמונה אותיות שלא לדבר בגנות בהמה, והרי מה איכפת לה לבהמה שמדבר בגנותה, אלא דכאן למדה הכתוב 'שאין ראוי' לדבר בגנות בהמה, דזהו דיבור 'שאינו ראוי' בשביל לגדור שלא ירגיל ליתן דופי בבריות. ונמצא דהכל חדא מילתא היא והיינו שאסור לדבר לשון שאינו ראוי, דלשון שאינו ראוי הוא הנקרא 'לשון מגונה'.

שו"ת בפרשת אמור

אבל בספר המכתם כתב וז"ל ואע"פ שבמקומות הרבה כתיב בהמה טמאה וחיה טמאה, ההוא לאו לשון מגונה הוא, שאינה אלא האסורה באכילה, מפני שאין לה סימנים, אבל גבי נח לא לענין סימנין קאמר דבאותה שעה לא היו אסורין, אלא מאותן שנוקקו לשאינן מינן קאמר, והוא לשון מגונה, וכן מפורש בזבחים (קט"ז ע"א) ובפרק חלק (סנהדרין ק"ח ע"ב), ואע"פ שמקרא זה הוא על הנכנסין בתיבה, וקיימא לן (שם ושם) שלא נקלטו בתיבה אלא אותן שהיו נקיים מזה, ופירוש הפסוק כך הוא, מן הבהמה הטהורה במינה שכל המין נקי מזה, וכי תימא למה עיקם הכתוב כל כך והלא די היה לכתוב 'אשר לא טהורה', יש לומר שבא ללמד שאפילו הרבה יש לו לעקם עכ"ל.

אמנם אי לאו ביאור המכתם הוי מצינן לתרץ דבדוקא כתב אשר איננה טהורה, ולא סגי למיכתב אשר לא טהורה, דהנה בלא"ה כבר כתב המהרש"א שהקשה החוקוני דאמאי מייתי ריב"ל ראייה מקרא ד'אשר איננה טהורה' דהיינו קרא בתרא דכתיב גבי 'המעשה' שבאו אל התיבה, ואמאי לא מייתי מקרא קמא דכתיב גבי הציווי, והתם כתיב 'אשר לא טהורה', אמנם נראה דדוקא קרא בתרא נקרא 'טמאה' על שם הקלקול שנוקקו לשאינם מינם, אבל קרא קמא קורא 'טמאה' לאותן שאין להם 'סימנים' של טהורה, ועל שם איסור אכילה, ואע"ג דבאותה שעה לא היו אסורין, אפי"ה קראו טמאה ע"ש שאין לה סימנין וכמו שפרש"י בחומש שם דמלמד שלמד נח תורה, והא גופא דבקרא קמא קפיד על סימני טהרה ובקרא בתרא קפיד על נקיות מן הקלקול, י"ל לפי מה שביאר באור החיים דהנה בציווי נאמר מכל הבהמה הטהורה תקח לך שבעה שבעה איש ואשתו, ומן הבהמה אשר לא טהורה היא שנים איש ואשתו, אבל בקרא בתרא לענין המעשה כתיב מן הבהמה הטהורה ומן הבהמה אשר איננה טהורה וגו' שנים שנים באו אל נח, וחזינן דלענין המעשה לא נזכר שבעה לענין הטהורים, ועוד חזינן דבקרא קמא כתיב 'תקח לך' משמע שהטיל על נח שיטרח ויקח לו, אבל בקרא בתרא כתיב שבאו מעצמן אל נח, וביאר בזה האור חיים דבין מן הטהורה ובין מן הטמאה באו שנים שנים לקיום המין, ועוד חמשה מן הטהורים נאמר לו לנח ליקח לצרכי עצמו, והיינו 'תקח לך' דאותן שלצרכו יש לו לטרוח לקחתם, (ובמלבי"ם פירש שבעה לצרכו ועוד שבעה לקיום המין).

ומהשתא לפ"ז י"ל דבהנך שהם לקיום המין לא הוצרך הכתוב לומר שיבואו בין אותן שמותרים לאכילה ובין אותם שאסורים לאכילה, דזה פשיטא שהרי מתחילת הבריאה נבראו גם אותן שאסורין באכילה, ואלא ע"כ דהכי אמר רחמנא, לא מיבעי שאותן בהמות שלא היה קלקול במינן יבואו בשביל קיום המין, אלא אפילו אותן בהמות שהיה במינן קלקול, אפי"ה מ"מ אפילו מאותו המין, בהמות שהן עצמן לא קלקלו יבאו שנים מהן לקיום המין, אבל קרא קמא דאיירי באותן שיקח נח לצרכו לעשות בהן כרצונו אם להקריב מהן קרבן ואם לאכלן לאחר שיצאו מן התיבה, לזה ודאי היה נצרך אותן הכשרים בין לקרבן ובין לאכילה, שכן ראוי לנח שלא לאכול אלא מאותן שעתידין להיות ניתרין לאכילה, ולמד נח תורה.

שו"ת בפרשת אמור

ולפ"ז מצינן למימר דהיינו טעמא דבקרא קמא כתיב הטהורה ואשר לא טהורה, ובקרא בתרא כתיב הטהורה ואשר איננה טהורה, די"ל דיש חילוק בין לשון 'לא טהורה' לבין לשון 'איננה טהורה', דלשון 'איננה טהורה' משמע דסיבת חסרון טהרתה הוא מחמת מעשי הבהמה עצמה, דאיננה משמע 'אין כאן אני שלה', כלומר שהיא גרמה שלא יהיה כאן אני שלה, וא"כ 'איננה טהורה' היינו למימרא דאין כאן את הטהרה התלויה במעשי הבהמה, דהיינו אין שמירה מן הקלקול, אבל לשון 'לא טהורה' משמעו 'מציאות של חסרון טהרה' (ובסמוך ראייה) ובזה רימו הכתוב למשנ"ת דקרא קמא מיירי מאיסור אכילה וקרא בתרא מיירי מקלקול, ולפ"ז מיושב ממילא מה שהקשה המכתם דאמאי לא כתיב בקרא בתרא 'אשר לא טהורה', דלמשנ"ת בדוקא כתיב שם 'אשר איננה טהורה' לרמוז שהכוונה לחסרון טהרה מחמת הקלקול.

ומהשתא לפ"ז מתיישב ממילא גם קושית החזקוני דאמאי מייתי ריב"ל ראייה מקרא בתרא דכתיב גבי המעשה ולא מקרא קמא דכתיב גבי הציווי, ולמשנ"ת אתי שפיר היטב, דדוקא לגבי קרא בתרא הוא דחשיב טמאה לשון מגונה, כיון דטמאה דקרא בתרא מכוון לקלקול, ואתי לאגמורין 'דחייב' אדם להאריך בדיבור בשביל לשון נקיה שלא לדבר לשון מגונה, אבל קרא קמא דלא איירי מענין קלקול אלא מענין חסרון סימני טהרה, א"כ בזה לשון 'טמאה' לא הוי לשון מגונה, אלא רק שאינו לשון של כבוד ולא נתכוין הכתוב ש'אסור' לדבר בלשון שאינו של כבוד. ורק מדחזר הכתוב ועיקם ענין לשון מגונה, והרי אין צריך לאגמורין ש'ראוי' להמנע מלשון מגונה, שהרי זה ידעינן בק"ו מקרא קמא, ואלא ודאי אתי למימר ש'אסור' לדבר בלשון מגונה ו'חייב' להאריך בשביל לשון נקיה, ובזה נתיישב קושית החזקוני דריב"ל דוקא מקרא בתרא מייתי ראייה, אבל מקרא קמא לא הוי מצי למילף שאסור לאדם לספר בלשון מגונה.

וראייה למשנ"ת דקרא קמא דכתיב 'לא טהורה' מרמוז דבעינן לשון של כבוד, וקרא בתרא דכתיב 'איננה טהורה' מרמוז על לשון מגונה, דהכי מפורש במדרש רבה ריש פרשת אמור הנ"ל (שהראה מקומו הגרע"א בגליון הש"ס) וזה לשון המדרש, אמרות ה' אמרות טהורות 'אמרות טהורות' ר' יודן בשם ר' אבין ור' ברכיה בשם ר' אלעזר ור' יעקב דכפר חנין ואמרין לה בשם ריב"ל מצינו שעיקם הכתוב שמונה אותיות ולא הוציא דבר מגונה מפיו, שנאמר מן הבהמה הטהורה ומן הבהמה אשר איננה טהורה, ובמקום אחר עיקם שתים ושלש תיבות בתורה כדי שלא להוציא 'דבר טמאה' מתוך פיו, הה"ד ומן הבהמה אשר לא טהורה, אשר טמאה היא אינו אומר, אלא אשר לא טהורה ע"כ, וחזינן להדיא דבקרא בתרא דכתיב 'אשר איננה טהורה' מרמוז על 'דבר מגונה' אבל קרא קמא דכתיב 'אשר לא טהורה' לא מרמוז על דבר מגונה אלא על 'דבר טמא' שאין בו גנאי, דהיינו מרמוז על עצמות הדבר שהבהמה טמאה מחמת חסרון סימני טהרה, אבל אין כאן גנאי (ומייתי לה נמי בפרשת נח דיליף מקרא קמא שלא להוציא 'דבר טמאה') והיינו ממש כמשנ"ת, וכיסודו של הבעמ"ה דשני ענינים כתיבי הכא, חדא דאסור להוציא 'דבר מגונה' וחייב להאריך אפילו טובא בשביל לא לדבר דבר מגונה, ועוד ילפינן מקרא 'אשר לא טהורה' דאפילו אם אין הלשון

שו"ת בעניני ספירת העומר ול"ג בעומר

מגונה, מ"מ אפי"ה אם אין מאריך יותר צריך לבחור לשון כבוד, ובשביל ללמד דבר זה עיקם הכתוב והאריך בלשון 'אשר לא טהורה', וכמו שביאר במהרש"א דמלבד שהאריך הכתוב, עיקם לכתוב שלא כדרכו דהיינו איננה טהורה שהיא השלילה מהטמאה, והל"ל הטמאה כי אורחיה עכ"ל, וא"כ ה"נ מייתי המדרש ראייה מ'דעיקם' לכתוב אשר לא טהורה (היינו השלילה) וגם האריך וזה בשביל ללמד לבחור בלשון כבוד, (ולפ"ז צריך לומר דלא סמך המדרש על שבאשה קראו מושב, כיון שאין בזה עיקום, ורק ילפינן מדרשה ד'על הכלי', והרי הרבה דינים ילפינן מדרשה, ולכן הוצרך למילף מדעיקם הכתוב).

ת. קבלתי מכתבו וייש"כ.

*

שו"ת בעניני ספירת העומר ול"ג בעומר

יט) ש.יג יבמות ס"ב ב'. אמרו שנים עשר אלף זוגים תלמידים היו לו לרבי עקיבא כו'.^{יח} נשאלתי דאילו בקהלת רבה פי"א איתא ורבי עקיבא אומר שנים עשר אלפים תלמידים היו לי כו' ולא קאמר שנים עשר אלפים 'זוגים' תלמידים היו לינו, וצ"ב.^{יז}

ת. כנראה היו תלמידים חשובים ושאינם חשובים.

*

בדברי השעה"צ לענין היוצא ע"י אחר בברכת ספירת העומר

*

כ) ש. כתב השעה"צ סי' תפ"ט ס"ק ה', דהיוצא בספירת העומר ע"י אחר יכוין לצאת בהברכה אם הוא חייב בה, ובפשיטות כונת השעה"צ דכיון דשומע כעונה ואם אינו חייב הרי בירך ברכה לבטלה. והדברים תמוהים דאיהו גופיה לא הזכיר הברכה כלל, ומאי אכפת לן דאינו חייב. (מב"א).

ת. מיחזי כברכה לבטלה.

*

בענין הנ"ל

*

^{יח} תשובות נוספות למסכת יבמות ע"י בספרנו תשובות הגר"ח ח"ב (מהדורת תשע"ג) תשובות תתשס"ד - תתשס"ט. ועיין תשובות למסכת כתובות, שם תשובות תתש"ע - תתשע"ה.
^{יז} כן הוא בנדרים נ' א' דקאמר התם, אתא בעשרין וארבעה אלפין 'זוגי' תלמידי כו' יעו"ש.
^{יז} ע"י בגליון שעל הדף בנדרים שם דכ', בכתובות ליתא 'זוגי' וכן משמע ביבמות ס"ב ב' ע"ש, עכ"ל, ומש"כ וכן משמע ביבמות ס"ב ב' אינו מובן כי ביבמות איתא בהדיא 'זוגים' וצ"ב.

*

שו"ת בעניני ספירת העומר ול"ג בעומר

(כא) ש. בדברי השעה"צ הנ"ל, האם קי"ל כן בכל ברכה דיש לו ספק ויוצא ע"י אחר דצריך לכוין שאם אינו מחויב אינו יוצא. (מב"א).

ת. יתכן.

*

אם גוזרים השערות בל"ג בעומר מבערב

*

(כב) ש. כתב המחבר (או"ח תצ"ג ב') וז"ל, נוהגים שלא להסתפר עד ל"ג בעומר כו', עכ"ל. האם מרן גוזר השערות (חלאקה) בל"ג בעומר מבערב.

ת. אין גוזרין עד הבוקר.

*

בענין הנ"ל

*

(כג) ש. בהנ"ל. יש לשאול, דכתב הרמ"א (סי' תצ"ג סעי' ב') וז"ל, מיהו אם חל ביום ראשון נוהגין להסתפר ביום ו' לכבוד שבת עכ"ל, והאם כיון שכבר הותר להסתפר ביום ו' א"כ יהיה מותר להסתפר גם במוצ"ש ולא יהיה צריך להמתין עד בוקר של ל"ג או"ד דדוקא ער"ש הותר אבל מוצ"ש לא הותר. (ויש סברא כצד קמא, דאל"כ יהיה נמצא דבתחילה יום ו' מותר ובמוצ"ש יהיה אסור וביום א' יהיה מותר, ולא מסתבר כ"כ).

ת. לא הותר בלילה.

*

אם לנסוע למירון לעשות החלאקה

*

(כד) ש. האם לנסוע עם בני למירון לעשות שם החלאקה.^{נח}

ת. כרצונך.^{נט}

*

^{נח} כתב השערי תשובה (או"ח תקל"א ס"ק ב') וז"ל, ועיין בגן המלך שכתב וז"ל ומותר להשהות שמחת התגלחת שעושין לקטן כדי להגדיל השמחה במועד ומצוה נמי איכא בכך כו' ע"ש והענין של שמחה הוא מנהג ארץ ישראל ג"כ שעושין שמחה בתגלחת הראשונה של הקטן שמחנכין אותו במצוה להיות לו פיאות הראש ועיין בפע"ח שער ספירת העומר שכתב בענין ההולכים על קבר רשב"י ור"א בנו במירנץ בל"ג בעומר שראה את מורו האר"י ז"ל שהלך שם לגלח את בנו במשתה ושמחה בימים ההם ע"ש, עכ"ל השע"ת.

^{נט} ופעם אחרת ענה לי מרן שליט"א שעדיף שאלמד תורה בזה הזמן. וסיפר לי אז מרן שליט"א המעשה עם הגר"א דושניצר זצ"ל הובא בספרינו זה להלן בשו"ע יו"ד.

שו"ת בעניני ספירת העומר ול"ג בעומר

שמיעת שירים בגן ילדים בימי ספירת העומר

*

כה) ש. או"ח תצ"ג. **בימי ספירת העומר**, האם מותר להשמיע לילדים בגן (בגילי שנה עד שלוש שנים) שירים מטייפ, שזה מרגיעם. (ובעל כרחק גם הנשים הגונות ישמעו).

ת. אין ראוי.ס

*

אם מותר לאשכנזי להיות בחתונה של ספרדי אחר ל"ג בעומר

*

כו) ש. או"ח תצ"ג. **האם מותר לאשכנזי להיות ולהשתתף בחתונה אצל ספרדי** (שיש שם כלי זמר) לאחר ל"ג בעומר. ואם יש חילוק כשהספרדי הוא קרוב משפחה או בחור מהישיבה שמתחתן וכיו"ב.

ת. יש מקילין.סא

*

אמירת תהלים בקבר הרשב"י במירון בליל ל"ג בעומר

*

כז) ש. ל"ג בעומר. **רגילין העולם** העולים למירון להתפלל ולומר תהלים, וחשבתי אם אפשר לומר תהלים עד חצות הלילה, או דוקא מאחר חצות לילה.

ת. בחצי הראשון אין לומר תורה שבכתב.סב

*

לתגובות: A0548408381@gmail.com

בעזה"י, ניתן להשיג ספרי תשובות הגר"ח בכתובת הנ"ל.

*

ס ומרן הגר"נ קרליץ שליט"א אמר לן [לפני כמה שנים] דאם הילדים בגן אינם רגועים מותר להדליק להם ובלבד שיהיה בשקט שלא ישמעו מחוץ לגן. עי' עוד בתשו' מרן שליט"א להלן סי' תקנ"א.
סא מסתימת התשו' לכאו' משמע דיש מקילין בין אם זה קרוב ובין אם זה סתם חבר.
סב עי' עוד בתשובות מרן שליט"א לעיל סי' רל"ח ודוק.

חינוך

חינוך בפרשה / הרב יחיאל מיכל מונדרוביץ, מפקח בתלמודי תורה ומרצה חינוכי

מצברים טעונים!

רבות נדרש על דברי חז"ל (יבמות קי"ד) המובאים ברש"י הק' בפתח פרשתנו "אמור ואמר" - להזהיר גדולים על הקטנים". ידועים דברי רבינו הק' רבי אלימלך מליז'ענסק שלכל אדם יש זמנים 'גדולים', ימי אור, זוך וזוהר. וחובה לממש ימים אלה כהכנה נפשית לקראת זמנים 'קטנים'. חשוב להזהיר, להאיר ולהקריין, מימים הגדולים אף לתוך הימים הקטנים.

'אין מקרא יוצא מידי פשוטו'. שנות הילדות הם 'ימי זוהר' בהם הצעיר מודרך ומושגח, מוגן ומטופל. אישיותו מתעצבת והוא צובר 'ריגושים רוחניים' שילוו אותו ויעמדו לו בהמשך חייו. ילד רוצה 'כיף' - ויש להראות לו ה'כיף' שבאידישקייט, האושר שבקיום תורה ומצוות. הקב"ה לא ביקש להכביד עלינו ולהציק לנו, אלא לרומם ולענג באמת. הבה נלמד חשיבות 'טעינת המצברים הרוחניים' ממעשה שהיה עם איש האשכולות הג"ר אברהם גניחובסקי זצ"ל.

הרב נערך לצאת מביתו בב"ב ירושלימה, להרבצת תורה בישיבת הגאון מטשעבין. נועל נעליו וחובש מגבעתו. בא לענוד שעונו, אך הוא מחליק מידו לארץ. השעון נעצר. שעון עבור הרב כ'תשמיש קדושה', לדעת אימתי הנץ החמה, מנחה-גדולה וכדו'. הציע בנו כי בדרך לאוטובוס יקנו שעון חדש. בחנות מבקש הרב מהשען שינסה לתקן את השעון, לפני שרוכש אחר. השען בודק, 'מטפל', ומחזירו לרב, "הרי שלך לפניך. החלפתי בטרייה, הכל בסדר". רבי אברהם, שהיה עמקן ומתבונן, תמה. "סלח לי אדוני, השעון נחבט ברצפה והתקלקל. הבעיה אינה בבטרייה!". הסביר השען "השעון והבטרייה נושנים. כל עוד והשעון על ידך, הבטרייה החלשה פעלה. החבטה 'עצרה' את הבטרייה ה'גוססת'".

בצאתם פונה הרב לבנו ואומר בלהט "פרק ב'עבודת-השם' למדנו השען! היה שווה להגיע!" הבן אינו מבין כוונתו, מה הקשר בין שעון תקול לעבודת השם? אצל רבי אברהם הכל קשור! הוא מסביר "ידוע שיש שרידי שואה שאיבדו אמונתם בשנות הזעם ל"ע. איננו רשאים לדונם כי לא מבינים כלל מה עבר עליהם. אך תמיד תמהתי, הרי אני מכיר אנשים שיצאו מאושוויץ מחושלים כפלדה באמונת איתן! גיבורי הכוח רבים מפשילים מדי בוקר שרוול כתונתם, ועל 'מספר האימה' החרות בזרועם קושרים תפילין ונקשרים לה! האם הצרות מייאשים או מחזקים? בונים או הורסים?"

"השען הסביר שהכל תלוי בבטרייה! בטרייה מלאה וטעונה עמידה אף מול חבטות! אבל, בטרייה חלשה ועמומה, כזו שהיתה בשעון שלי, שובקת חיים ברגע הנפילה. כך בחיים שלנו! הקב"ה הכין לכל אחד 'תוכנית אישית', הכוללת עליות וירידות. שעות אור ושעות חושך. בטרייה חזקה, נשמה טהורה וטעונה, שורדת קשיים, ואף מתחזקת בחושך!".

מצברים טעונים!

שנות הילדות והנערות הן תקופת 'טעינת מצברים'. נמלא נשמותיהם במטעני רוח וחדוה יהודית. לימוד משמח המביא לידי מעשה, חיזוקים באמונה וביטחון, ריגושים רוחניים ושמחה של מצוה. שלמה המלך מכריז ב'קהלת', ספר שכתב בזקנותו אחרי שכבר 'עבר משהו בחיים': שִׁמַח בְּחַוֵּר בְּיִלְדוּתִיךָ וְיִטִּיבְךָ לְבָךְ בְּיָמֵי בְּחֻרוֹתֶיךָ... וְזָכַר אֶת בּוֹרְאֶיךָ בְּיָמֵי בְּחֻרוֹתֶיךָ עַד אֲשֶׁר לֹא יָבֹאוּ יָמֵי הָרַעָה... כאשר שנותיך הצעירות בריאות, מְעַנְגוֹת ברוחניות, תשרוד בימי הרעה!

בפרשת השבוע נלמד מצוות 'קידוש השם'. וְשִׁמְרֶתֶם מִצְוַת יְיָ וְעִשִּׂיתֶם אֹתָם... וְלֹא תַחְלְלוּ אֶת שֵׁם קְדֹשִׁי וְנִקְדַּשְׁתִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וגו'. בפירושו מזכיר רש"י הק' את מעשה 'קידוש השם' של חנניה מישאל ועזריה שניצבו בעוז רוחני מול נבוכדנצר, והושלכו לכבשן האש למען קדושת ה'. נשים-לב כי נחטפו והובאו לבית המלך כשהיו נערים צעירים, בקושי באו לגיל מצוות, כמתואר בפתח ספר דניאל. הם קידשו את השם, ומהם לומדים! שומה עלינו להתבונן בבנינו הצעירים, לדמיין אותם 'ברגע ניסיון'. אם יש בקרבנו חשש... - חשוב שנסיק מסקנה ולהתחיל לחנך בצורה מטיבה.

נטעים תלמידינו חויית רוחניות ומתיקות בלימוד, נקדשם בקדושת השבת, 'נִיִּדְעִם בֵּן עָרְךָ תִּפְלָה', נשכילם בפנימיות המצוות וטעמי המנהגים, נעשירם מאוצר סיפורי דעת מגדולי הדורות, נעודדם לשיח, נשמע דעתם, **נטעין מצבריהם!**

אחרי 'פרשת המועדות' ודיני מנורת המקדש ולחם הפנים המרגשים והמקודשים חותמת הפרשה במעשה ה'מגדף'. איך התדרדר משמחת המועד ויופי המצוות - לגידוף? כי הורים ה'בעייתיים' לא הנחילו לו ריגושי קודש! מעולמו יצא!

"אָמֹר וְאָמַרְתָּ - לְהַזְהִיר גְּדוּלִים עַל הַקְּטָנִים" נזהיר את הגדולים: חינוך הקטנים - באמירה רכה בלבד! אָמֹר וְאָמַרְתָּ!

בהצלחה בעבודת הקודש! יחיאל מיכל מונדרוביץ

123ymm@gmail.com

חידות

**פתשגן הכתב - חידה בפרשת השבוע / מבית 'לא
יסור שבט מיהודה'**

חידה בפרשת השבוע!

להזמנת ברכות מחורזות ניתן לפנות דרך מערכת אספקלריא (לבקש עריכת 'פתשגן
הכתב')

מהקרבן שבשני לעולם יש חדש

ומאז ההיתר כולם סופרים

עד היום שבבית המקדש

גם כן מותר, אחרי הביכורים

*

פתרון חידת 'פתשגן הכתב'

הפתרון: ספירת העומר

מתחילים לספור מיום קרבן העומר שהוא בשני של פסח שאז הותר ה'חדש' (התבואה
החדשה משנה זו) לכל העולם

כג, יב- יד ורש"י שם

*

סופרים מהיתר ה'חדש' לעולם עד היתר ה'חדש' בבית המקדש

כג, טו- טז

*

שתי הלחם שמקריבים בבית המקדש בחג השבועות הם מתירים את ה'חדש' בבית
המקדש, ושםם ביכורים

כג, יז- יח ורש"י שם

אספקלריא לדף היומי - הארות במסכת הנלמדת

הרב יוסף דב הרצוג, ארה"ב

דף לז. ללמוד וללמד לשמור ולעשות. ופרש"י כל המצוות כולן טעונות ארבעה אלה ונכרת ברית על כל אחד ולקמן מבואר שגם הוא ערב בעד כל יהודי שיקיים אותן ד' חלקים, ועי' במהרש"א דלכאו' לשמור הוא על ל"ת ולעשות הוא על עשה וא"כ ליכא ד' על כל תרי"ג מצות, ועי' באגלי טל ובהגהה שם שמבואר שלמד שהדין ללמוד וללמד הוא מצד חלק המצוה ולא בתורת מצות ת"ת אלא דבכל מצוה יש ד' חלקים ובוזה נתקיים המצוה בשלימות, שצריכים ללמוד הלכות של אותה מצוה [ואולי זהו החיוב דמבואר לקמן מ: שהכה"ג היה קורא הפרשה בשעת עבודה ובוזה ניחא דצריך שיהא דוקא ע"י הכה"ג מכיון שזהו חלק מן העבודה, ומובן גם שיכול לקיים אותו חיוב גם בעל פה] וכן ללמד לאחרים אותן הלכות ועוד מבואר שם שלשמור הכוונה שצריך שישמור על קיום אותו מצוה או לאו שלא יתבטל, וביותר כתב דאפילו על מצות ששייך רק לכהנים, גם לישראל שייך הג' חלקים של המצוה והיינו ללמוד הלכות וללמדם לכהנים וכן לשמור שיתקיים אותן מצות, ורק חלק עשייה לא שייך אצלם, ובאמת בספרים מבואר שע"י ערבות ועל ידי לימוד הלכות נחשב כאילו קיים גם חלק העשייה ורק עי"ז שייך שכל אחד יקיים כל תרי"ג מצות, ומדבריו מבואר שאפילו לישראל שאינו מחויב בדבר שייך קיום המצוה בג' חלקים וגם הוא ערב שהכהן יקיים אותן ד' חלקים [ועיי"ש שכתב דכלפיה נשים שפטורים מת"ת ליכא הך דינא] ויל"ע מדברי הרעק"א או"ח סי' רעא' שכתב שערבות תלוי אם מחויב דבר, ובמצות שנשים פטורות ליכא דין ערבות [ומסוגין דמנה ס' ריבוא ולא נשים ליכא ראייה, דהא דנשים לא נמנו היינו משום דהם בכלל מספר של אנשים שהם נטפלים לאנשים עי' בב"ב פרק יש נוחלין דנקראים טפלים] אלא שאותו ערבות קאי לענין להוציא אחרים המצוה דנעשה מחויב בדבר ואין זה דין ערבות שמוזכר בסוגין דבסוגין מבואר שהוא צריך לדאוג שאחרים יקיימו אותו אבל לא שנעשה מחויב דבר [דוגמת כל ערב שהגם שהוא אחראי אין נפרעין אלא מן הלוחה תחלה חוץ מערב קבלן] ויש עוד דין ערבות לענין עונשים ומבואר בשבועות לט: וילפ"י מוכשלו איש באחיו דנענש על חטא של חבירו ולמ"ש אפשר לומר דאין זה ערבות המוזכר בסוגין אבל התוס' הרא"ש לקמן ערבא דערבא איכא בינייהו כתב שהנ"מ הוא לכמה חלקים מתחלק העונש שערבים בעד מי שחטא [וע"ע בדרך פקודיך בהקדמה שכל מצוה צריך לקיים במחשבה בדבור במעשה] ואכמ"ל.

דף לח. ומשרת גופיה מנלן דכתיב לעמוד לשרת. ועי' ברעק"א בגליון הש"ס שהקשה דהא בהך קרא גופיה כתיב לעמוד לפני ה' לשרתו ולברך בשמו ולמה צריכים היקש, ואולי אפשר לומר עפ"י מה דאיתא בצפנת פענח פי"ד תפלה דיש שני סוגי נשיאת כפים חד דהוי במקדש דהוא מתורת עבודה וחד שנוהג בגבולין שאין זה מדין עבודה [ונ"מ לענין קטן אם יכול לעלות לדוכן עי' בקידושין עג. ובהגהת רד"ל שם, וכן אם צריך שלא יהא דבר מפסיק כמו בעבודה] וא"כ הך פסוק דלפני ה' קאי על נשיאת כפים במקדש שזה היה דין עבודה,

וההיקש צריכים גם לענין נשיאת כפים בגבולין שאין עליו דין עבודה אבל מעומד צריך שו"מ שכ"כ בהגהות אהל משה, ובזה מיושב דרש"י בפ' שמיני כתב ויברכם שברכם בברכת כהנים ולכאו' ברכת כהנים אינו מוזכר רק בפ' נשא כה תברכו [עיי"ש ברמב"ן] ולהנ"ל ניחא שבודאי ברכת כהנים במקדש בתורת עבודה כבר ניתן בשמיני למילואים ובפרשת נשא נתחדש ברכת כהנים בגבולין, ועי' בתוס' שאנץ לענין אם בעל מום כשר לנשיאת כפים ובאמת הוא גמ' מבוארת בתענית דף כז. דכשר מצד דאיתקש לנוזר בפ' נשא ולפי הנ"ל אפשר לומר שזהו דוקא בנשיאת כפים בגבולין דזה איתקש לנוזר אבל במקדש שהיה עליו דין עבודה אולי באמת לא היה כשר, ועי' לקמן לט. שצריך ליטול ידים ויליף משאו ידיכם קודש ועי' ברש"ש שזהו מלשון קידוש ידים ורגליים שכהן הוצרך לעשות לפני עבודה, ועיי"ש בתוס' ונ"מ אם מהני שאר דברים המנקים עי' במ"ב קכח' יט', והנה הרא"ש בסוף יומא כתב שאין נושאים כפים בלילה מצד דהוי עבודה ויל"ע למה לענין יום הוי כמו עבודה ולענין בעל מום לא.

דף לט. ולא נשאתי כפי בלא ברכה. וכבר תמהו מאי הגדלות בזה [ועי' בהגהות רד"ל בענין ברכה על ברכה] ועוד צ"ב על נוסח הברכה לברך את עמו ישראל באהבה דהיכן כתיב דצריך להיות באהבה, ובזוה"ק איתא דכל כהן דלא רחים לא לברין וא"כ הוי חידוש דס"ד דאולי לא יברך משום שאולי חסר באהבה [וצ"ב באמת אם כהן שאין לו אהבה אם יכול לברך או דנוסח הברכה הוא שזהו אשר ציונו] וע"ע ברש"ש על מס' שביעית פ"ד דתמה על מנהג העולם שאומרים יישר כח להכהנים [והמ"ב כתב דמה"ט אנו נוהגים שאין הכהנים יורדים רק לאחר קדיש שלא יפסיקו באמצע קדיש באמירת יישר כח] ושמעתי שהיישר כח הוא על אהבה שיש להם לנו, אבל עדיין צ"ב מהו המקור של אהבה ושמעתי מהגאון ר' משה שמואל שפירא זצ"ל דזהו פשוט דכל כח של ברכה הוא רק אם יוצא מן הלב ורוצה שיתברך ולא סתם דיבורים וא"כ מכיון שיש מצוה לברך אז בודאי נכלל בזה שצריך לברך באהבה דאל"כ אין לו תוקף של ברכה ולפ"ז הדרה תמיהת הרש"ש, ועי' בר"מ ריש מדע שכותב שם לבאר הסדרים שסידר וכתב שבסדר אהבה כלל כל המצות שהם מכח אהבת השם וצ"ב לפ"ז אהבה של ברכת כהנים ואולי שאהבת ישראל הוא תולדה מאהבת השם שאוהב את בניו או מצד נשמת אלוה שיש בכל יהודי [וזהו המכוון ואהבת לרעך כמוך אני ה' וע"ע שם באוה"ח הק'] ובאמת הר"מ כולל נשיאת כהנים ביחד עם תפלה [ובאמת מבואר בכמה מקומות שזהו חלק מן התפלה ועי' במג"א תרכג' ג' בשם המהרי"ל לענין נשיאת כפים בנעילה שאם התפילה היה ביום אפשר לשאת כפים בלילה דהוי כמו האברים ופדרים דגמר הקרבן כשר בלילה] ומשמע שאין זה רק ברכה אלא שמתפלל שהקב"ה יחול עליהם הברכה, ובזה מפרשים הנוסח עשינו מה שגזרת עלינו איזה גזירה יש כאן עי' במהרש"א, אלא המכוון שהכהן אומר שבאמת היה רוצה להוסיף הרבה יותר אלא שיש איסור בל תוסיף כמבואר בר"ה כח: אלא שגזרת עלינו ובטלנו דעתינו ומש"ה מבקשים כמו כן שהקב"ה יברך את כלל ישראל ואפילו אם אינן ראויים וכביכול שיבטל דעתו מדה כנגד מדה ואולי על תפלה זו אומרים יישר כח.

דף מ. דנפישו בעלי חובות. ועי' במהרש"א דברים חוצבים להבות אש היאך היה נראה פעם מנוי שררות.

דף מ: מנין שאין עונין אמן במקדש. אלא היו אומרים בשכמל"ו ועי' בתוס' שהיו אומרים כשהיו שומעים השם [וכדאיתא כי שם ה' אקרא הבו גודל עי' רש"י וזאת הברכה] משא"כ אמן אמרו רק לאחר כשגמר הברכה ובפשטות שאמן הוא שמאמן ומאמת וגם תפלה שיתאמת הברכה ומש"ה אמרו רק לאחר גמר הברכה, ועי' במהרש"א דאמן עולה צא' שהוא כמנין שם הוי' ואדני בצירוף וזהו חלק מעניית אמן שמאמן ומצרף אותן שני שמות, אבל במקדש שהיו קורים השם ככתבו לא אמרו אמן אלא בשלמ"ו, ומה שלא אמרו בשלמ"ו רק במקדש אולי ע"ד דאיתא בגר"א בלקוטים סוף זרעים עפ"י הגמ' בחגיגה יג: דהמלאכים יש להם שש כנפים ובוזה אומרים השיר של בשלמ"ו ו' תיבות עם כל כנף תיבה אחד ולאחר החורבן נקטעה שנים מהכנפים וביאר שזהו אותן שני תיבות כבוד מלכותו שזהו נתבטל וזהו שמבקשים בתפלת מוסף גלה כבוד מלכותך, ומש"ה רק במקדש שהכבוד מלכותו היה בגלוי אמרו השיר בשלמ"ו ובקול שמקום המקדש והכהנים היו כמלאכים לבושי הבדים, וכן ביוכ"פ איתא במג"א תריג' ח' שכיון שכלל ישראל הם כמלאכים אפשר לומר בשלמ"ו בקול רם, ומה שאנו אומרים ברוך הוא וברוך שמו זהו לקיים כי שם ה' אקרא הבו עי' בסי' קכד' ה' ובמ"ב שם.

דף מא. לפי שאין מברכין ברכה שאינה צריכה. ומבואר שאם היו מביאים עוד ס"ת היה צריך לברך עוד פעם וצ"ב למה, ומצאתי בט"ז יו"ד סי' רעט' ב' שכתב דברים מחודשים דלא הוי כמו שחיטה שמברך אחד ופוטר אחרת עיי"ש, וצ"ב דא"כ למה נחשב לברכה שאינו צריכה מכיון שמדינא צריך לברך עוד פעם וקריאת ס"ת צריך שיהא מתוך הכתב, ואולי מכיון שיכול לקיים אותו חיוב גם ע"י קריאה בע"פ וכמ"ש לעיל לז. דלא הוי הכא חיוב קריאת התורה אלא לימוד הפרשה ואז אין צריך לברך א"כ הוי ברכה שאינו צריכה אלא דאכתי יל"ע דא"כ יקרא הכל בעל פה ולא יהא צריך לברך.

וקורא יושב. מפני כבוד המלך, וצ"ב דהא קריאת התורה בעינן מעומד עי' במגילה כא. [ועי' לעיל דהכה"ג היה קורא מעומד] ועוד צ"ע דמשמע שהקריאה היה בלילה וקריאת ס"ת אינו אלא ביום [דהא תורה שבכתב אינו אלא ביום] ואולי כאן לא היה בתורת קריאת התורה אלא בתורת מוסר להדריכם ובוזה היה מובן שגם נשים באו לשמוע הגם שאינן במצות ת"ת דכאן היו בתורת מוסר והדרכה, אלא דיש לעיין מדברי התוס' בחגיגה דף ג. דמשמע שהיה בתורת לימוד תורה וכן מדברי המג"א בסי' רפב' ח' שהביא ראיה מזה שנשים מצווים בשמיעת קריאת התורה, והנה האחרונים נסתפקו אם מצות הקהל הוי מצות המלך או מצוה על כל יחיד לבוא והנה מדברי הגמ' בקידושין לד: מבואר שזהו מן המצות דנשים חייבות ומבואר שהמצוה הוא על הקהל לבוא ולשמוע ואולי הוי מצוה בין על המלך ובין על כלל ישראל, והנה נשים הגם שאינן מצוות במצות ראית פנים אבל מצווים במצות הקהל ומשמע לכאן דאינו פרט במצות ראית פנים ויל"ע מדברי הפנים יפות פ' מקץ שכתב דהקהל יש תשלומין כל ז' כמו ראית פנים דהא קראו רק ביום שני

הגם דהמצוה הוא ביום ראשון מאתחלת דרגלא אלא דמדבריו משמע שמדמה לדין חגיגה ולא לראייה.

דף מב. תנו רבנן ונגש הכהן ודבר אל העם. והיינו משוח המלחמה ופרש"י במשנה כהן שנתרבה לכך ובמהרש"א גרס שנתברר לכך, ובר"מ ריש פ"ו הל' מלכים כתב שנמשח בשמן המשחה, ועי' במנחה חריבה אם היה נוהג בזמן בית שני שלא היה שמן המשחה אם שייך ע"י רבוי בגדים, ועי' בתוס' בעמוד ב' ד"ה מפני שלקחו בגדי כהונה עמם כשיצאו למלחמה ועי' בהגהות מצפה איתן דהיינו מכיון שאם היו נשאל מהאורים ותומים היו צריך השמונה בגדי כהונה כמבואר ביומא עב: מש"ה לקחו אתם הבגדי כהונה, ועי' לקמן מג. במלחמת מדין שפנחס יצא עם כלי הקודש זה הארון ולוחות ועי' במהרש"א שעמד דרש"י עה"ת כתב שלקחו אתם הציץ והנה הגר"ח ביומא שם הבין שזה היה מהך דין ולקחו כל בגדי כהונה אבל בפשטות מדברי רש"י משמע שלקחו רק הציץ דבזה הפילו מלאכי מדין שפרחו באויר ע"י כישוף [ועי' בתוס' קידושין סו. אם שייך ללבוש רק הציץ ומדברי רש"י שם משמע שלא לבש בכלל אלא הראה הציץ] ובאמת יש לעיין על עצם קריאת הפרשה מכיון שבעינן כהן אולי היה צריך בגדי כהונה מטעם דאין בגדיהן עליהן אין כהונתן עליהן, אלא די שיריות] דהא אכילת תרומה וקדשים לא בעינן כהונה, ועי' בשו"ת בית יצחק או"ח סי' כו' אם צריך בגדי כהונה לכהן שרואה את הנגע וע"ע בתפארת ישראל קונ' חומר בקודש פ"ד אות כו' לענין צפרי מצורע אם בעינן בגדי כהונה וצ"ב בזה.

דף מג: ילדה שסבכה בזקינה בטלה. ועי' בתוס' מנחות סט: ד"ה אם הרכיב בת שנתה לבת שנתים שנחשב כבת שנתים, והנה הך ביטול הכוונה שנגרר ונקבע בתר העיקר ומה"ט כתב רש"י דה"ה זקינה בילדה יהא נוהג דין ערלה [וצ"ב קצת לשון רש"י נעשה עכשיו ילדה שזו היא נטיעתו] אבל בהרכיב ילדה לסייג חייב בערלה מכיון שאין לה בעצם פטור וכל פטורה אינו רק דלא נטעה לפירות וכיון שענף זה רוצה לפירות חייב דהא גם הסייג אם היה מחליט בתוך הג' השנים שרוצה לפירות היה חייב, ויל"ע אם כל האילן נעשה ערלה מכיון שהוי כבר אילן לפירות או רק אותו ענף, אבל במבריק אילן לירק אינו נגרר בתר הירק ועי' במהרש"א שכתב דכיון דהוי אינו מינו אינו נגרר בתר דבר דאינו אילן דרק אילן יכול לקבוע איזה סוג ודין אילן יש לו, ומה דחייב בערלה היינו לכאו' שאנו דנים הירק דהוי כמו עציץ נקוב להענף ואינו אלא מעבר להניקות, ועי' ברש"י ע"ז דף מט. שלמד שהדין דילדה שסבכה בזקינה בטלה היינו מצד דהוי זה וזה גורם והתוס' הקשו עליו על הלשון בטילה וכתבו שאינו תלוי בזו"ג, והר"ן שם כתב לבאר שי' רש"י דההיתר של זו"ג בנוי על דין ביטול, ועיי"ש שהסביר דבסייג מכיון שאפשר שייאסר אינו יכול לבטלה דהוי כמין במינו, אבל יש לעיין לדבריו למה בירק אסור ולמה לא יהא הפירות מותרים מצד זו"ג, וע"ע בנחלת ברוך שהאריך בזה.

סיפור

בומרנג - דרמה סוחפת בהמשכים בעלת מסר חד ביותר / הרב חנוך חיים וינשטוק

פרק י"א - מצח נחושה

תקציר ענייני

דודי סטוויצקי מקים לעצמו אויב לא שגרתו, את שלום צימר שהוא מהיר תגובות ומשלם לשונאו ארבעה וחמישה על כל עוול שעשו כנגדו. שלום פגע בדודי כשמילא תפקיד לא רשמי של נושא ונותן, דודי שגה שהחזיר על כך מענה חריף דרך שני מעריצים שלו שפגעו וביישו את שלום ברבים כשתבעו ממנו לנהוג כדין מנודה. שלום לקח זאת בצורה חריפה ביותר הוא מחליט לנקום בדודי על כל צד ושעל, כשדודי התחיל ללמוד לדיינות במסגרת פרטית בעזרת נשים של הישיבה, הוא מתגרה בו ומברך אותו שלא יצליח בשום אופן כדי שלא יכשיל את הרבים בפסיקה עקומה שרחוקה מדרך האמת.

דודי רואה בזה רמז מהשמים שהנפטר ר' מאיר רויטנבורג תובע ממנו על שביזה אותו בעת ששמר עליו בחדר המתים, הוא מחליט לעלות לבדו לפייס את הנפטר. ביום חורפי קשה הוא עולה להר המנוחות בלי להכיר את מפת הגושים והחלקות, הוא חושב שעל סמך מה שראה בלוייה די יהיה לו להכיר את המקום אך הוא טעה, הוא מסתבך ונכנס בגוש הלא נכון ומוצא את עצמו בין ים של מציבות בלי ג'י פי אס.

אחרי זמן רב הוא מוצא את המציבה אבל הרוחות הזועפות צולפות בו לא רחם, לפתע מוריקים העננים גשמי זעף שמרטיבים אותו מכף רגל עד ראש, כתוצאה מכך הוא מצטנן ומקבל דלקת ריאות חריפה, הוא מאושפז בבית חולים איכילוב, כדי שאיש לא ידע על דבר המחלה. אלא שאת שלום המרושע אי אפשר לבלבל, הוא עושה דרישה וחקירה בכל מקום, להיכן נעלם דודי זמן רב כל כך, עד שעולה על דבר אישפוזו בבית חולים איכילוב, הוא מברר את דבר מחלתו ומבין שכעת הגיע זמן השילום.

בדרך מרושעת ויצירתית ביותר הוא מצליח להוציא שם רע על דודי שחולה במחלה קשה מאד וימיו ספורים, על דעת עצמו הוסיף לו שם "רפאל" כדי שאיש לא יטעה שעבר מחלה שגרתית. בירושלים יוצא השם ובכל מקום משיחים שדודי יצא לחו"ל לניתוח חירום ואם מסתירים סימן שיש מה להסתיר.

ובחזית האחרת: קהילת נר תמיד בלוס אנג'לס מנהלת מאבק קשה לשרוד, קהילה חדשה שקשורה לרשת "ישראל הצעיר" (יאנג איזראל) המשתייכת למזרחי נוגסת בקהל המתפללים ללא רחמים, יש חשש שבקצב הזה בית הכנסת הוותיק יינעל, הפרזידנט פיליפ מייזעס מטכס עצה איך למנוע את הסחף. הוא עושה בירורים מי מבין בעניינים ומגיע לעו"ד אורי גרינשפן יורד ישראלי שעושה שם חייל, הוא מציע לו להכות באויב בגרעין הקשיח שלו, ליטול את פסח שולביץ הגבאי הסוחף של יאנג איזראל ע"י משכורת עתק של

עשרת אלפים דולר לחודש ובכך ירוויח שבית הכנסת שלו יתחיל לצמוח מחדש, פיליפ מתקשה לקבל את ההחלטה, אבל אורי המתוחכם יודע איך לדוג דגים שמנים ובפרקים הבאים נלמד קצת על מעלליו.

*

אורי גרינשפן לא נמנה על דוברי אמת, הוא לא נוסע במחלקה הראשונה של "אמת) EMES טורס" הוא גם לא נוסע מתמיד, רק כשאינן לו ברירה הוא מכניס קורטוב ממנה לגיוון. כשיצא פיליפ מייזעס מיוזע לחלוטין ממשרדו, החליט אורי לנסות את התוכנית שהגה להביא את פסח שולביץ ל"נר תמיד" היה זה רעיון מטורף להציע "כלנתריזם" (עריקה למחנה היריב) לפסח שולביץ עמוד התווך של "יאנג איזראיל" אבל המחקר המסיבי שעשה העלה כי פסח שמשום מה נקרא גם "הפוסח" הוא רודף בצע שיוותר על הרבה ערכים בחייו, כדי להרוויח עוד ועוד כסף. עתה נותר רק לחכות, האם פיליפ החששן יסכים להכניס את צרתו לביתו.

פיליפ התייעץ עם אשתו ובני ביתו והגיע למסקנה, כי אם לא יכניס כוח דינמי ביותר, העגלה לא תנוע.

"אבא מה יש לך לחשוש מפסח שני? תערוך איתו חוזה ברור בלי להותיר פינות, מה הם סמכויותיו ומה הם בדיוק התפקידים שלו, עליו לדעת כי פרזידנט בית כנסת הוא "שליט על" את כל ההחלטות הכבדות אתה תעשה, הוא יהיה למעשה גייס המתפללים של בית הכנסת. עבור זאת כדאי לך להשקיע נתח כספי מכובד, כי בדרך אחרת לא נראה ש"נר תמיד" יוכל להתחדש כנשר" אמרו לו שני בניו הגדולים ג'ק ומרטין.

פיליפ הסתכל במבוכה בבניו, הם מבכים את מצב "נר תמיד" כאילו הם מתפללים קבועים שם, שניהם היו מהגרועים שבאנשי קהילתו, הם לא דרכו על מפתן בית הכנסת, מלבד ימים נוראים, פיליפ ידע ש"טמפל עמנואל" (ששייך לקונסרבטיבים) יותר חשוב עבורם, בשבת הם מגיעים עם רכבם עד לחניון של בית הכנסת אפילו שהטמפל לא מרוחק, אפשר להגיע לשם בחמש דקות הליכה, אבל אסור להתעמל בשבת ולכן עדיף לנוע ברכב.

כדי שיגיעו המתפללים "על תנאי" להתפלל בימים נוראים בנר תמיד, הכשיר פיליפ חניון מרוחק מעט מבית הכנסת, בו היה מקום למאתיים רכבים של "צדיקים גמורים" שלא מוכנים להפסיד תפילה טובה ביום כיפור, אף הם יודעים שטמפל הוא מזויף לחלוטין וה' ירחם על המתפללים בו בימים קדושים כאלו, הם מתגוררים במרחק גדול מבית הכנסת שלו והיות ואסור לוותר על נשמות אלו שלא יתפללו בשום בית כנסת, אם לא יוכלו להגיע ברכבם הוא עשה "שאלת ראביי" וקיבל תשובה ש"עת לעשות" על זה נאמר.

(כשהייתי נער צעיר לפני בר מצוה, חזיתי במו עיני מחזה צורם ביותר, רכב מגיע למגרש החניה שליד ביתי, בשבת קודש, מהמכונית יצאו אבא ושני בנים, לבושים בטליתות על כתפיהם וכיפות קטיפה בצבע ארגמן לראשם, הם לא התלבשו זאת בצאתם מהמכונית, אלא מוכנים היו כבר בתוך הרכב בלבוש השבתי, הם צעדו עד לבית כנסת לא הרחק מביתי ברחוב "מסילת ישרים" על יד שוק מחנה יהודה, כדי להתפלל תפילת שחרית, זה

לא היה בית כנסת של רפורמים וכדומה להם, אלא בית כנסת רגיל בו מתפללים מכל הסוגים, כנראה שגם היה מקום למחללי שבת מדין קירוב רחוקים, האבא ובניו עשו זאת בצורה הכי טבעית שאפשר כאילו כך צריכים לעשות מעיקר הדין, מחזה זה עשה עלי רושם קשה מאד, עד היום קשה לי למחוק זאת מהזיכרון)

גם ננסי רעייתו הייתה באותה דעה שצריכים להכניס כוח מושך, אפילו אם זה יגרע מעט מהסמכויות של הבעל המסור.

פיליפ הבין שאין לו כל תמיכה להמשיך במצב המקרטע, הוא חייב לתת אוקי לעו"ד אורי שיגיע לסיכום עם פסח שולביץ עם חוזה מפורט בו יכתבו התפקידים שלו וההגבלות מאידך, כדי שלא להיכנס לעימות עם הפרזידנט.

כעבור יומיים הרים טלפון לאורי ונתן לו את האוקיי להמשיך המשא ומתן.

אורי לא בזבז זמן, הוא יצר קשר עם פסח שולביץ והציע לו את הזדמנות חייו, אם ייעתר להצעתו.

"הבה נשמע מה יש בפירך? נשמע פסח סקרן מאד.

"זה לא בטלפון, את זה צריכים לדבר רק במשרדי, אם אתה מעוניין לשמוע תבוא אלי למשרד".

בענייני ממונות פסח אינו פוסח, הוא תמיד אוהב הזדמנויות, את אורי הכיר מכמה אירועים ציבוריים, הוא ידע שהוא תחמן וחברמן גדול, אם הוא מציע משהו שנראה לו שזו "הזדמנות החיים" כנראה שיש לו מה להציע, עוד באותו יום הגיע לפנות ערב למשרדו המרווח.

לאחר משפטים קצרים על הפוליטיקה ומזג האויר עבר לדבר עמו על תכלית.

"פסח יש לי בשבילך רעיון אדיר ויש לי על כך הסכמה מאת המעסיק, אם אתה נענה להצעתני אתה מרוויח משכורת כפולה ממה שאתה משתכר כמנהל בית הכנסת ב"יאנג איזראל" האם אתה מעוניין לשמוע או שאתה פטריוט של המקום שלך?

"מה השאלה? וודאי שאני פטריוט, לא סתם, אפשר למלאות ספרים על כך, אבל גם לזה יש גבול... שלח רמיזה דקיקה כעובי.. לעו"ד שהוא לא ראש בקיר, במחיר מסוים יוכל גם לבצע עריקה ממקום חייו".

"נו אז משכורת כפולה ממה שאתה משתכר כיום, זה לא מחיר כלב!" קבע אורי בטון חגיגי.

"מברוטו או מנטו" התחמק פסח מלענות תשובה ישירה.

"או או, יש לך השגות מיוחדות, אולי תרצה גם שישלמו לך תוספת ששווה את משכורתך כעו"ד, אם כך תרויח כמו הפרזידנט של ארה"ב ואולי אף יותר".

"לא עד כדי כך, אבל נאמר שאם יתנו לי \$12,000 אשקול בחפץ לב פרישה מהמקום".

"ואם תקבל 10000 ירוקים לא יספק אותך?! איפה תקבל משכורת עתק כזו?" (במושגים של הימים ההם)

"אתה צודק, אבל לא אוכל לפרוש מעבודתי, אתה יודע שאני מסור בלב ונפש לבית כנסת שלי, איך אעזוב אותם באמצע, בפרט כשיש לנו כעת הרחבות רבות?"
"למה לעזוב? תשתול איש קש שלך, אני יכול לומר לך אפילו את מי."

"וואלה אני רואה שעשית עלי עבודת מחקר עצומה, אבל אני מסתקרן את מי היית שותל במקומי?"

"את אחיך התאום הזהה שלך צייקי, איש לא ידע שאינך במקום, אתה תנהל את הבית כנסת בשלט רחוק כך הוא לא יינזק ואתה תרוויח משכורת כפולה."

"בינגו הברקת... אבל לטובת איזה מקום עלי לעזוב?" מסתקרן הפטריוט מאד.

"לבית כנסת "נר תמיד" השכן שלך, כך תציל את בית הכנסת משקיעה טוטאלית, פיליפ מייזעס יעשה הכל כדי שבית הכנסת יחזור לימיו הטובים."

"לא הגזמת?! לעבור למחנה היריב, על זה בכלל לא חלמתי, אתה מבין שאצא שוטה גמור ורודף בצע מושלם שזה דבר חמור בעיני הבריות, תביא לי פרויקט אחר ואשמח להיענות למבוקשך."

"פסח תחשוב על כך שאתה עומד להיות עשיר מופלג, יש לך משכורת של עו"ד שאינה מבוטלת כלל, אך היא לא קבועה כי אתה עצמאי ויש לך שכירות של מבנה, אז כמה יש לך נקי? הייתי משער שיש לך כחמש אלף \$ יחד עם הסכום שתקבל מבית הכנסת נר תמיד אתה מסודר לשנים טובות עד גיל הפרישה. כי כמה אתה צריך לשוטף? אני לא מאמין שאתה עובר את ה-4000\$ יש לך סכום נקי 6000\$ מלבד המשכורת החודשית שלך כעו"ד שזה אומר שאתה מרויח למעלה ממאה אלף לשנה.

תוך עשר שנים אתה מיליונר בלי להזיע הרבה, אז לאבד את זה בגלל מה יאמרו הבריות, נראה לי טיפשות. כמה ירכלו עליך? יומיים שלושה! תמיד תהיה סנסציה יותר מעניינת שתוריד את הקודמת לגרביטש (אשפה) אז על מה אתה דואג?"

"תן לי לחשוב על כך כמה ימים, זו החלטה לא קלה, לעזוב את ביתי זה דבר לא פשוט בכלל, אני גם מכיר את פיליפ כאדם נרגן וצר עין, הוא לא יעשה לי חיים קלים, תקח בחשבון עוד דבר, הוא מרשה למחללי שבת להתפלל אצלו, במו אוזני שמעתי ידיעה מצמררת, בראש השנה האחרון קיבל אחד העשירים של הקהילה עליה, הוא היה זריז מאד, לא רצה לעבור על "בל תאחר" הוא שלף עט נובע מהכיס ומילא צ'ק על כל הסכום, פיליפ הצדיק לא הסתייג, אלא הרים את המפה של הבימה ורמז לו להניח את הצ'ק מתחת למפה כי הוא לא נוגע במוקצה מחמת חסרון כיס (כזאת ראיתי בעיני בבית כנסת חרדי ליד מקום מגורי חותני בניו יורק, התפללתי שם בראש השנה ושם כיבדו עשיר מופלג ביותר בעליה שמינה, הלה הוציא פנקס צ'קים ורשם את מלוא הסכום והגבאי הראה לו בעדינות שירים את המפה ויטמון את הצ'ק).

הוא הכשיר "חניון" למאות מתפללים בראש השנה ויום כיפור כדי שיגיעו היישר לבית הכנסת עם הרכב, אצלנו לא תראה כאלו תופעות, אנחנו אורתודוקסים אולי "לייט" (קלילים) אבל אין אצלנו זלזול בקדושת הימים הנוראים, גם לא בשבתות.

אם אירע פעם שנכנס אלי מחלל שבת להתפלל לא עשינו לו בושות, לא תעמוד על דם רעך נאמר בתורה וזה כלל קדוש אצלנו, אבל לא כיבדנו אותו בשום כיבוד נהגנו כהלכה, שב ואל תעשה עדיף, בבית הכנסת הוא הרגיש את עצמו זר לחלוטין, כעבור כמה שבועות פרש, אבל ב"נר תמיד" גם למחללי שבת וימים טובים יש מעמד טוב מאד. איך אשא פני אל הקהילה שלי כאשר יתברר שעשיתי את הכל בעבור בצע כסף.

"אני מבין שתלוי בגובה הבצע, הומ... " הגניב העו"ד הערמומי פיתוי לפסח.

פסח הסמיק כולו, קלונו נחשף, כי אכן הכל תלוי בגובה הבצע, לא היה עליו לומר את המשפט שמשמע כי הכל הוא יעשה בעד בצע כסף רק תלוי בגובהה, אלא היה לו לומר, לא ולא, אין על מה לדבר, אני לא אדרוך ב"נר תמיד" בית כנסת שהוא על קו התפר של קונסרבטיבי ורפורמי. את ערכי לא אמיר בעד כל הון דעלמא. כך היה נשמע יותר אמין, אבל הוא לא אמר זאת, אלא רמז שהבושה היא החסם בעדו מלעשות את הצעד הבא.

"פסח אני מניח לפניך את ההצעה, לא אמתין זמן רב, יש לי עוד ארבעה מועמדים לא בדקתי אותם לעומק יתכן שהם לא פחות ממך, ויתכן שאיתם אצליח בעד מחיר יותר סביר.

פסח יצא כשפניו חתומות, הוא לא ידע איך לצאת מהמכמורת השקטה שפרס לרגליו העו"ד הישראלי.

על דאטפך אטפוך וסוף מטיפיך יטופון:

שלום צימר הלך זחוח ברחוב, הוא קלט הדים מכל הבלגן שהקים והתמוגג על כך שהצליח למוטט את עתידו של דודי סטוויצקי שנוא נפשו, שמועות רצות להן ברחוב כי הוא אדם חולני מאד,

"כזו המצאה גאונית מי מסוגל לעלות על הדעת, הוא גמור סופית, אמנם ישנן הכחשות גורפות מכל הכיוונים, אבל "אין עשן בלא אש" כעת כל שידוך יצטרך לחשוב פעמיים אם להכניס "ראש בריא למיטה חולה, בשביל מה יש לי ראש על הכתפיים כדי לנצל זאת היטב"

הוא לא חשב לרגע האם זה דבר נאה לעשות כן למישהו מהישיבה, הלא דודי הוא רודף שמצוה לקוברו.

הוא לא שם לב אל זה ששני בחורים מהלכים מאחוריו, כשהם שומרים על מרחק קבוע, כדי שהוא לא ישים לב שעוקבים אחריו, המעקב נמשך כחצי שעה, למרות ששלום בעל חושים מחודדים, הפעם הייתה דעתו מוסחת מהצלחתו המסחררת.

המעקב נמשך עד ששלום הגיע לסמטה צדדית בה אין כמעט דרכי מילוט, כעת החליטו העוקבים כי הגיע הזמן לפעול. הם החישו את צעדיהם עד שהדביקו את הפער, לפני ששלום הגיע אל המדרגות הצרות כשבדעתו להגיע לרחוב צר נוסף, נחתה עליו יד כבדה על הכתף.

שלום ננער ממחשבותיו בבהלה, הוא הפנה את פניו לאחור וגילה שני בחורים מבוגרי הישיבה שלא היו קטלא קניא לא בלימוד ולא בגבורה, הם אחזו בו בחוזקה וביקשו ממנו לרדת מהמדרגות כי יש להם שיחת בירור קצרה.

"מה אתם רוצים ממני?" שאל בבהלה. תוך כדי שהוא אומד את ההפרש בינו לבינם, אמנם שלום חזק מהם בעזות נפש, אבל הוא לא בעל גבורה פיזית כלל, כל כוחו אינו אלא בפיו.

"שלום אתה חייב להבהיר לנו משהו תמוה שעלינו עליו, ביום פלוני לפנות בקר הגחת לבית המדרש בחשאי בשעה לא שעה, בדיוק באותו זמן רצינו להיכנס לבית המדרש כדי ללמוד איזה נושא מסובך ביחד, בשעות אלו הראש צלול ביותר לא הספקנו להדליק את האור לפתע אנו רואים אותך מגיח בחשאי, אתה לא מדליק את החשמל על אף שחלפת ליד המתגים דווקא נוח היה לך לשרות בצל החושך.

התפלאנו מה לך לבית המדרש בשעת בקר כה מוקדמת, ועוד במקום חשוך לחלוטין כגנב במחתרת. אם בשעות היום אתה עסוק באלף ואחד שטויות, על אחת כמה וכמה שאינך שקוע בלימוד בשעות כאלו, אלא אם אתה באמת אחד מל"ו אלו "המסולאים מפז"

עקבנו אחריו מרחוק בסקרנות וראינו אותך ניגש ל"עמוד" חשבנו מי יודע אולי אתה עומד לערוך תיקון חצות עם כמה נשמות וגלגולים, אבל לא... טעינו. ראינו אותך שולף ניר דבק ומדביק פתק, גומר מעשיך ונעלם, אותנו לא ראית כי התחבאנו מאחורי אחד הקירות.

לאחר שיצאת ראינו את הפתק המוזר, הסתקרנו למה יצאת מגדרך לעזור לדודי סטוויצקי אחרי כל מה שהיה ביניכם? אבל חשבנו, אולי התעורר בך רגש החמלה, אז שתקנו והנחנו את המצב כמות שהוא.

אך אחרי שנעשה בלגן גדול ואחרי שראש הישיבה עשה מעשה וסילק את כל הפתקים, הבנו שלא מינייה ולא מקצתיה, אתה פשוט רצית לעשות "קבורת חמור" לדודי.

כעת באנו לברר איתך, איך אתה בתור בחור ישיבה מסוגל לעשות מעשי רשע כאלו, הרי עשית לו "וידוא הריגה" מה יש לך נגד דודי שהחלטת שמותר לך לגמור את כל עתידו?"

שלום נאלם דום, הוא לא האמין לרגע שמישהו עוקב אחריו, עתה מתברר כי ישנם שני עדים, הם יכולים לדאוג לסלק אותו מהישיבה, מספיק שיבואו לראש הישיבה ויעידו בפניו כשני עדים שנאמנים בכל עניין על מה שראו, הוא לא יוכל להכחיש כי אין נאמנות ל"בעל דבר" כנגד שני עדים. אין ספק שראש הישיבה יסלק אותו מהישיבה בו במקום, יש לו כבר

קופת שרצים גדולה שתולה מאחוריו בעקבות פרשיות שונות. האם עזות מצחו תועיל לו גם הפעם?

אבל לאחר חצי דקה התאושש, כדרך החתול שנופל תמיד על כפותיו ואמר לאחד העדים. "אם ארצה אוכל לפסול את עדותך, אני יודע בידיעה ברורה שאתה לא שומר את ד' הצומות חוץ מט' באב ויום כיפור, בחור שמזלזל בקביעות בצומות חז"ל חשוד על שקר, כך שעדיף לך לא לבוא להעיד כנגדי, כי אוכל להביא כמה וכמה ראיות על כך. יש לי כמה עדים שאתה לא חולם עליהם, שראו אותך לאכול באיזו חנות בשבעה עשר בתמוז בעיצומו של יום, בעיר יפו במקום שספק אם יש לו הכשר של רבנות רגילה, אז עדיף שתשמור על המידע שלך ואני אשמור על המידע שלי".

שני הבחורים היו מזועזעים, הם לא האמינו עד כמה שלום הוא חצוף בלתי נלאה, כל הסיפור כולו בשקר יסודו, לא מינייה ולא מקצתיה, מעולם לא דרכה רגלו של אחד מהם בעיר הנידחת יפו וודאי לא בצום שבעה עשר בתמוז, אבל שלום בעזות נפשו יכול להעמיד חמה באמצע היום, למשך שתיים עשרה שעות, מהיכן הוא לוקח כאלו תעצומות נפש, לומר שקרים בצורה כל כך בוטה ובביטחון עצמי שאין דומה לו? מאידך מי היה רוצה שיבדקו אחריו, אפילו על הפרכת דיבה... וכי מה להם ולצרה זו?

אבל גם הם לא נולדו ביום אחד, הם לא זוו מעמדתם, וצחקו מדבריו.

"אדרבה לך אמור כבר עתה לראש הישיבה, ואנחנו נספר עליך דברים שלא שמעתם און עד עתה ויש לנו הרבה מה לספר, תכלה היריעה על כל מה שיש בצקלוננו לספר ואנו לא נספר לך מה אנו יודעים עליך".

מול הלא נודע, לא ידע שלום איך להתמודד. היו לו כל מיני דברים לא נעימים, הוא לא שה תמים לעולה. ואם יתחילו בבירורים על כל צעד ושעל, מי ינקה?

"אמרו לי מה אתם רוצים בדיוק ממני?" שאל בזעף

"אנחנו מבקשים שתבוא באמיצות ותספר קבל עם ועדה שחמדת לצון וכל הפתקים שנתלו היו על דעתך בלבד, עליך לטהר את שמו של דודי שהוכפש ללא תקנה".

"אני מכחיש בכל לשון שראיתם אותי, באותו יום לא הייתי בישיבה, שכבתי חולה בביתי, אוכל להביא לראש הישיבה את הורי כעדים שלא הייתי באותם ימים בקו הבריאות, יש לי פתק מחלה (סיק) שקיבלתי מד"ר שטיינהרט שבדק אותי ומצא שיש לי גריפה (שפעת) ממילא לא הייתי בישיבה ועל אחת כמה וכמה לא לפנות בקר, אם ראיתם מישהו, אולי את יענקל המשוגע שמסתובב פעמים רבות בבית המדרש והוא דומה לי מאד, בחשכת הלילה מי יכול להבחין, שהרי היה זה בזמן שאי אפשר להבחין בין "תכלת לקלא דאילן".

"אם לא היית שם מהיכן אתה יודע איך נראה היה בדיוק חשכת לילה?" התקיף אחד מהבחורים את שלום.

הפעם איבד שלום את לשונו, הוא ראה שיש כנגדו שני קליברים רציניים חריפים לא פחות ממנו והם מבוגרים יותר והתדמית שלהם בישיבה מכובדת עשרות מונים ממנו,

במאבק איתם הוא יוצא וידיו על ראשו. הוא החליט לעשות צעד אחר כדי לצאת מהפלונטר.

“אוקי אכחיש בלי נדר את כל הסיפור, רק תנו לי ללכת לביתי”.

הבחורים הכירו את שלום וידעו שהוא מנסה לחמוק, הם הודיעו לו בלשון שאינה משתמעת לשני פנים כי הם נותנים לו יומיים לא יותר אפילו שעה אחת, כדי לקום ולהודות בפרהסיא כי חמד לצון וכל הסיפור מצוץ מהאצבע, הוא יכה על חטאו ברבים ויקבל עליו מכאן ולהבא שלא לעשות מעשים נלוזים כאלו.

הם הוסיפו לדבריהם איום נורא.

“והיה...אם תחמוק מלשאת בקולר אשמתך, דע לך כי אנו מקללים אותך קללה נמרצת וקללת תלמיד חכם חלה אפילו על תנאי. לא כדאי לך לשחק עם השמים.

אם לא תנקה את שלום מהכתם שדבק בו ה' ירחם מה יהיה סופך. אולי אתה חושב שעם בני אדם אתה יכול לשחק כמו צעצועים, אבל מהשמים עליך לפחד, שם יודעים עליך הכל.

אנו כלל לא בטוחים שתוציא את שנתך, אולי אפילו לא את החודש הזה, אבל גם אם תזכה להאריך ימים יחולו עליך כל הקללות הכתובות במשנה תורה, אם תתחתן זה יהיה כבחור מבוגר ביותר, בסוף שנות השלושים, עם בעלת מום כפול שמונה ודבקה בכך צרעת נעמן בכך ובזרעך עד סוף כל הדורות, כדין צרעת הבאה על לשון הרע והוצאת דיבה רעה.

הפעם שלום נחרד עד עומק נשמתו, למרות היותו עז פנים, אבל אפיקורס לא היה, הוא הבין כי יש שכר ועונש, לפתע קלט כי למעשה הוא עשה מעשים חמורים ופגע באדם שאמנם פגע בו אבל הוא החמיר בכפל כפליים, הם הצליחו בדבריהם להעמיד אותו במקום.

לראשונה פרץ בבכי מר כתינוק בן חצי שנה, הבכי השפיע עליהם, הם החליטו להרפות ממנו, גם הוא יצור אנוש ואסור להם להרבות בעונשו. הם עזבו אותו לנפשו מתמוגג בבכי כתינוק בן יומו.

סיפור / מתוך המדור 'לוית ח"ן' באספקלריא הנוכחי

מה שסיפר המגיד מישרים פה מפיק מרגליות הרה"ח ר' אברהם מרדכי מלאך שליט"א עבור הארגון הידוע "עינים"

לפעמים שומעים סיפור ומרגישים קצת אחריות להנות בני אדם בדברי ההתעוררות הנוראים ששומעים, ולכן באתי בשורות אלו הבאות לכתוב לכם מה שסיפר המגיד מישרים פה מפיק מרגליות הרה"ח ר' אברהם מרדכי מלאך שליט"א עבור הארגון הידוע "עינים".

"לפני כמה שנים, זכיתי לדרוש באחד מערי ישראל באמריקה. לאחר הדרשה ניגש אלי אברך ורצה להגיד לי משהו. הוא התקשה להתחיל לספר, הוא הרים את עיניו לכיוון התקרה וגילגל אותם, ולפתע אני מבחין שעניו זולגות דמעות, והוא מתחיל לבכות על כרחו..."

אני ממתין לו עד שמסיים, ואז הוא מסביר, שהוא בוכה בגלל שהוא מתרגש מכך שהוא יכול לספר לי את העובדא הבאה, ואלו דבריו:

"התחתנתי לפני איזה שנים, ונולד לי הבן הראשון. הרופאים אמרו לנו כי הוא נולד בדרך נס, כי בדרך הטבע לא היה שום אפשרות שיהיו לנו ילדים, וחשוב שנדע שאין שום סיכוי שיהיו לנו עוד ילדים, הוא הראשון והוא האחרון. קבלנו הדברים, ושמחנו שזכינו אמנם להיות מוכתר בשם הורים, וככה עברו כמה שנים. עם השנים, בין אני ובין אשתי היו לנו כלים מכלים שונים "שלא היו מאושרים בתכלית הכשרות", וידענו גם ידענו שאין זה בסדר! (רק דבר אחד היה על "צד היותר טוב", שהשלוש בית היה ל"מהדריץ" כי לדאבונינו כל אחד מאתנו היינו חבוקים ודבוקים באותם הכלים... וככה עברו השנים. הויכוח היחידי שהיה בינינו, היה שכאשר שמענו קול נער בוכה, כל אחד רצה שהשני יעמוד..)

ויהי היום, שמענו שיעור שדרשת (-הרב מלאך שליט"א), בענין של "קדושים תהיו", ובין הדברים השמעת שורה שהיה נוקב ויורד עד התהום, דיבורים שחדרו בעומק נשמתינו. וכאן מפסיק הרב מלאך שליט"א ואומר, כי האמת היא, שעד שהאברך הזכיר לי אודות מילים אלו, לא זכרתי מעצמי שאמרתי דברים כאלו, כי לפעמים באמצע דרשה אומרים איזה משפט, בבחינת "אשר ישם השם בפי אותו אדבר".. אמרת - "לפעמים השי"ת רוצה להשפיע איזה שפע, ויש כבר מסעית ענק בחוץ עם כל השפע, ורק בגלל שלא פותחים הדלת, נשאר הכל בחוץ! ואמרת משלים של שפע, פרנסה או לפעמים הקב"ה רוצה ליתן ילד לאיזה משפחה, ולפני ששולח הילד הוא מתסכל ובודק, האם המשפחה שרוצה להעניק להם הילד, שמור מכל פגע רע, וכאשר רואה שאין להם הסייגים והשמירה הראויה, מוכרח לשלוח הילד למשפחה אחרת, הורים שבטוח שיכול להפקיד אצלם נשמה טהורה שיחנך אותה כראוי, ורציתי לצייר עד כמה אנשים בעצמם מדחים שפע הראויה להם בעצם.

"אני האברך, שמעתי מילים אלו, וגם אשתי שמעה, ולא היה שייך שתדבר מילים יותר חזקים מאלו, שיתכן שהקב"ה רוצה לשלוח אפילו ילד, ופשוט אנחנו גורמים בעצמינו שלא לקבל אותה! הסתכלנו אחד על השני, ולא היינו צריכים לדבר אף מילה, כי הכל היה מובן מאליו, והלכנו לישן. בבוקר, אשתי אומרת לי "אני זורק הכלי החוצה, ורוצה להיות שמור וגדור כראוי, מה אתך?" אמרתי לה, שאני רוצה לחשוב על זה קצת, לאחר יום יומיים, חשבתי והתבוננתי בזה, ואמרתי שגם אני מוכן לזרוק הכלי שלי, כלים שהיו מזיקים מאד עבור השמירת עינים שלי, ולא היינו צריכים אותם. ומסיים: ראה זה פלא, כי פחות משנה מזאת המעשה, נולד לנו תאומים - זכר ונקבה! ילדים שנולדו למעלה מדרך הטבע! והרגשנו שכל אחד מאתנו היו "מוסרים נפש" וכל אחד מאתנו קבלו מתנה משמים!